

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Bases per a l'elaboració del pla d'actuació 89-92

Institut de Sociolingüística Catalana

OCTUBRE 1990

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA
Bases per a l'elaboració del pla d'actuació 89-92

II.- Dinàmica social i factors intervinents en l'extensió de l'ús del català
Aquest informe-resum s'ha elaborat a partir de les aportacions que ressenyem a continuació. En el text es posen entre parèntesi les referències. El primer número romà correspon a la ponència i el número aràbig següent correspon a la pàgina. Quan el número romà va seguit d'una lletra, fa referència a escrits-comentaris d'una ponència central.

- I. Antropologia. Claudi Esteve Fabregat.
 - I.A. Alexandre Santvicens.
 - I.B. Francesc Ligorred.

- II. Ciències Econòmiques. Amadeu Petitbó, Lluís Bonet i Enric Llarch.

- III. Comunicologia. Josep Gifreu, Jordi Berrio i Enric Saperes.

- V. Dret. Josep M. Puig Salellas.
 - V.A. Antoni Miñambell.
 - V.B. Joan Verger.
 - V.C. Antoni Font.
 - V.D. Lluís Jou.
 - V.E. Carles Duarte i Josep R. Soler.

- VI. Geografia. Lluís Casassas, Josep Oliveres i Lluís Riudor.

- VIII. Lingüística. Joan A. Argente.

- IX. Psicologia. Miquel Siguan.

- X. Sociolingüística. Albert Bastardes.

- XI. Sociologia. Lluís Flaquer.

A fi de no caure en repeticions innecessàries, el resum no s'ha fet seguint literalment les cinc preguntes formulades als ponents. A la vista de les ponències, ha semblat més útil organitzar els parers a partir de només dues qüestions i de les respostes s'han seleccionat aquelles opinions que feien més referència als problemes específics de la llengua. D'aquesta manera amb aquest resum es volen ressaltar les orientacions més operatives en vistes a l'objectiu general de tot aquest treball.

Vet aquí les dues qüestions:

Quines són les característiques de la situació actual, les raons que l'han provocat i quins són els mecanismes de resistència al canvi dins la societat?

Quines propostes es podrien fer a l'Administració Pública per tal de facilitar la normalització de l'ús de la llengua catalana en el futur?

(S'entén per normalització el procés pel qual una llengua admet la comunicació i la creació espontània en tots els àmbits de la cultura que usen el llenguatge com a vehicle de transmissió).

Respecte a la primera qüestió, alguns autors expressen la conveniència d'un aclariment previ. En parlar de "resistència al canvi", assenyalen que aquesta resistència al canvi està condemnada al fracàs (II,4), d'altres indiquen que és més fàcil la persistència que el canvi en les societats humanes (X,4) i encara d'altres assenyalen les diverses interpretacions del canvi segons siguin difussionistes, marxistes o funcionalistes. (XI,2) Adoptarem aquí la posició que diu que no sembla gaire adient plantejar en abstracte el com superar els mecanismes de resistència al canvi sense dir de quin canvi es tracta. I en aquest sentit recollim la idea de l'autor que diu que convé recordar que les resistències al canvi de vegades han salvat algunes comunitats de la desaparició (III,1).

Entrant ja en el tema de les característiques de la situació actual i de les raons que l'han provocat, resumim el següent:

1. Catalunya ha estat històricament una societat econòmicament i socialment oberta i una comunitat política no autodeterminada. Això ha tingut com a conseqüència una important heterogeneïtat ètnica i la imposició del castellà i del francès com a llengües oficials i de l'educació formal (I,1).

2. S'ha produït un canvi en la valoració de la importància entre el llenguatge parlat i l'escrit. El procés de generalització de l'educació escolaritzada i de l'alfabetització ha significat un augment de la importància i del prestigi del llenguatge escrit (I,2).

3. L'assumpció de l'estat espanyol, per part d'alguns dels polítics catalans, entès com una construcció de tots i com una identitat política superior (I,7).

4. El context històric de l'aturada lingüística catalana és polític en la mesura que ve inicialment donada per la incorporació, per la via militar, de Catalunya a l'estat espanyol i econòmic en la mesura que les transformacions estructurals de l'economia catalana es produeixen en un moment de forta immigració de parla castellana. El procés de normalització lingüística es complica quan aquets grans volums demogràfics d'immigració conviuen amb una població catalana formada en la diglòssia i en el fet, a més, que aquesta no presenta grans inconvenients en l'ús d'una comunicació alternativament bilingüe. (I,13).

5. L'economia catalana, com la majoria de les economies industrialitzades de mercat, està sotmesa als fenòmens d'oligopolització, transnacionalització, ràpida incorporació de progrés tecnològic i terciarització. (II,1).

6. En més del 80% de sectors industrials en formes oligopolístiques en les que intervenen empreses catalanes hi eren presents empreses amb capital estranger i en gairebé el 50% de casos controlaven més del 50% de les xifres de vendes totals dels nuclis oligopolístics. Per altra banda, el progrés tecnològic està produint un canvi molt ràpid especialment pel que fa a les noves tecnologies de la comunicació i de la informació. (II,2).

7. La combinació de les activitats terciàries i industrials -sistema "meta-industrial" i societat "servo-industrial"- està esdevenint l'aspecte més destacat del creixement econòmic de les societats desenvolupades.(II, 3).

8. Les mateixes lleis que regeixen la reproducció del nostre sistema econòmic són les que imposaran la superació de les resistències. El problema resideix en la capacitat de la societat per adaptar-s'hi i per participar en el procés des d'una òptica de protagonisme i no de subordinació. (II,5).

9. El creixent procés de globalització de les relacions mundials està produint la formació d'un únic sistema mundial caracteritzat per una xarxa més o menys estable de relacions polítiques, una xarxa més inestable de relacions econòmiques i una xarxa en plena efervescència de relacions culturals. (III,2)..

10. Si les petites llengües i cultures són per definició un destorb en la tendència cap a un mercat mundial, el grau de resistències que es vagin consolidant contra l'homogeneïtzació anirà creant l'alternativa. No sembla inversemblant que vagi essent des de la cultura, i més concretament des de les cultures, des d'on es constitueixin els principals fronts de lluita del futur. (III,4).

11. El purisme és alhora un símptoma significatiu de la precària situació que travessa la llengua, car el purisme és el darrer baluart de l'orgull lingüístic i una manifestació de la fidelitat a la llengua, així com l'absència de purisme és un símptoma d'un estat avançat de decadència lingüística irreversible. Es per això que cal guardar-se també de les actituds antipuristes; el purisme és certament conservador, però cal adonar-se que el problema a què s'enfronta és essencialment un problema de conservació, i moltes vegades de conservació de la llengua i no d'una mera notació gràfica. (VIII,10)

12. L'objectiu de l'ensenyament formal no hauria de ser merament el domini de la llengua escrita i formal, sinó també la familiaritat amb les diverses varietats dialectals i el domini de les varietats més importants i més codificades de la comunitat. Ara, cal preservar en la mesura del possible la

genuïnitat i atendre a aquelles varietats que representen desenvolupaments interns específics de la llengua o desenvolupaments induïts per contacte però ja nativitzats, i estalviar-nos polèmiques sobre aspectes absolutament marginals sorgits d'un coneixement limitat de la llengua i de les seves tendències profundes. (VIII,15).

13. Una de les observacions més reiterades en els estudis sobre difusió d'una llengua franca és el fet que tota difusió té un límit, i que un dels elements que marquen aquest límit és precisament la concurrència d'una altra llengua franca. Extrapolant aquesta situació al cas que ens ocupa, és evident que el límit a la difusió del català és la presència activa del castellà. Per això mateix, convé que reconeguem que el català només s'haurà difós en realitat en la mesura en que comporti una retracció del castellà de diversos àmbits funcionals, de funcions comunicatives específiques. Pretendre una difusió sense la corresponent retracció de l'altra llengua en concurrència és una manera d'obstaculitzar purament i simple la difusió de la llengua pròpia. (VIII,19).

14. La "sort" del català ha estat, fins ara, que malgrat la subordinació política de la comunitat catalanoparlant a la comunitat castellanoparlant en el context de l'estat espanyol, la vitalitat i el dinamisme social d'aquella primera ha generat l'orgull i el complex de superioritat suficient per no caure en l'autoavaluació socio-psicològica negativa, si més no pel que fa al conjunt de la comunitat a Catalunya i pel que fa a certes funcions comunicatives, i s'ha evitat així d'entrar en una decadència lingüística irreversible. (VIII,21)

15. La dinàmica social de la llengua catalana ja no s'ha de referir simplement a les seves relacions amb la castellana en el context espanyol, sinó que cal situar-la en el context europeu.

La diversitat lingüística no solament no serà perseguida, sinó que serà reconeguda com una necessitat i promoguda des de les instàncies de poder per a totes les comunitats. Això, és clar, no s'esdevindrà de franc; el preu que caldrà pagar serà l'acceptació d'una jerarquització lingüística -no necessàriament universal en el seu contingut- entre les llengües d'ús en cada comunitat. (VIII, 21).

16. Pel que fa als comportaments lingüístics de les institucions, la tendència a la persistència en situacions normals sembla ser el cas més habitual. En el cas de les institucions de dependència pública el poder polític pot prendre mesures que impulsin el canvi, tot i que podrà trobar-se amb la dificultat de l'estabilitat permanent del funcionariat i d'altres inconvenients legals. Pot, però, intentar dur a terme polítiques de redistribució, incentivació i captació de nou personal. En les institucions de tendència privada poden haver-hi menys dificultats en el canvi de la política lingüística del personal. En aquest tipus d'organitzacions, la dificultat pot raure més en la consecució de la voluntat de canvi de la direcció de la institució -en especial en aquells casos sense regulació política de la llengua dels missatges d'organismes privats- la qual tindrà probablement més propensió a guiar-se per la seguretat d'allò que ja funciona que no pas pel risc del canvi, es especial en situacions poc clares respecte del benefici que puguin aportar aquests canvis de tipus lingüístic. (X, 6).

17. Resulta clar que des dels anys seixanta i, si més no, des de la transició política, les classes dirigents catalanes ja no constitueixen els únics agents de modernització dins el conjunt d'Espanya i que han de compartir el seu protagonisme amb elements força dinàmics de la societat i de l'estat espanyols. Així, desapareix un dels signes d'identitat més importants de Catalunya (i del País Basc), el fet d'haver constituït fins fa poc un enclavament desenvolupat dins un país socialment retrògrad i econòmicament atrassat. (XI, 5).

18. L'argument patriòtic segons el qual si la llengua catalana ha subsistit en les circumstàncies més adverses, pot continuar fent-ho avui és fal·laç car ignora el fet que en el temps del franquisme bona part de Catalunya vivia en condicions pre-modernes, mentre que actualment ja no és així. Si bé ara Catalunya disposa d'institucions polítiques pròpies amb un cert grau de poder de decisió, les condicions en què opera la llengua són radicalment diferents de les dels anys cinquanta quan encara no existia la televisió i la vida social es desenvolupava en àmbits molt reduïts. (XI, 6).

19. Quan entren en contacte dues persones de les quals una té el català com a llengua habitual i l'altra té el castellà, hi ha una tendència generalitzada a utilitzar el castellà com a llengua de relació. I també a utilitzar el castellà per establir el contacte amb un desconegut. Les raons són conegudes: en part s'ha de comptar amb el prestigi del castellà però, sobretot, amb el fet que la majoria, per no dir la quasi totalitat dels catalans, enten i parla el castellà mentre que no és segur que els castellanoparlants el parlin o ni tan sols l'entenguin. (IX,5).

20.- Podem dir que la població de llengua castellana que viu a Catalunya, i que en gran part coincideix amb la població immigrada, està sotmesa a un desplaçament gradual del castellà al català que pot arribar a l'adopció del català com a primera llengua, la qual cosa constitueix un procés que si a nivell individual és forçosament llarg, a escala col·lectiva triga com a mínim dues generacions i en molts casos tres a realitzar-se. (IX, 7).

21. Es evident que la baixa presència del català en els mitjans de difusió de la informació i de la cultura no pot explicar-se només per la manca d'hàbits de lectura o per la manca d'iniciatives afortunades. Intervé lògicament el factor econòmic. Els productes en català entren en competència amb els productes en castellà però els productes en castellà tenen, a més, un mercat potencial molt més gran. Proporcionalment, doncs, els productes en català resulten més cars i menys rendibles. Aquest fet, extraordinàriament important i suficient per explicar la menor presència del català, té, a més, tendència a agreujar-se no només perquè els mercats tendeixen a fer-se més grans i les empreses a convertir-se en multinacionals, sinó perquè el progrés tècnic dels mitjans de comunicació i de difusió encareix cada vegada més les inversions necessàries per iniciar-los o per mantenir-los. (IX,12).

Vet aquí pel que fa a la segona qüestió:

1. Necessitat de desenvolupar a l'escola no solament el català estrictament lingüístic sinó que els continguts de les seves lliçons siguin basats en coneixements d'història de Catalunya, i de cultura "folk" catalana. Cal produir textos etnogràfics creadors de consciència cultural. (I,22)
2. Els escolars han de ser entrenats en l'exercici i representacions de folklore català: és a dir, han d'executar cançó, ball i música, a més de teatre i llegir TBOS en català i visionar vídeos geogràfics i de costums. Cal establir la formació d'una consciència cultural basada en una memòria ètnica de caràcter col·lectiu. (I,23)
3. Cal entendre que la promoció d'un llenguatge té a veure amb la capacitat d'evocar o produir sentiments de grup, i per tant es tracta d'obtenir una plena consciència històrica de base etnogràfica. (I,23)
4. Per què això sigui possible cal prendre consciència que el problema més important radica en la preparació i selecció del professorat adequat, no solament per la seva eficiència tècnica col·lectiva, sinó també pel que fa a la seva vocació ètnica. (I,23)
5. Per augmentar la presència i l'ús del català cal emprendre polítiques concretes en aquests tres àmbits: la comunicació amb el demandant consumidor, la comunicació amb altres empreses (proveïdors i, eventualment, demandants) i el funcionament intern de l'empresa (II,16).
6. Tota actuació prop dels professionals de la publicitat, un sector amb grans creadors autòctons, però molt atomitzat i amb un control creixent per part d'empreses transnacionals, pot ser una via qualitativa de gran rendiment en relació amb els esforços que implica. (II,16).
7. Cal crear incentiu com per exemple exempcions o bonificacions en determinades tarifes o tributs per fer la publicitat en català (a la via pública, per exemple), convenis amb mitjans de comunicació privats, ús exclusiu del català a la publicitat en medis públics de la Generalitat o dels Ajuntaments (II,17).

8. L'estratègia de diferenciació del producte pot ser, en els productes on això és més factible, un element per introduir l'ús de la llengua. En el sector alimentari és on ha avançat més. En casos de productes envasats, de consum no massiu, en mercats locals i, sovint, amb denominació d'origen, aquests mecanismes també funcionen. Tanmateix això és més factible quan hi ha més possibilitats de diferenciar el producte i en el fet d'aparèixer com autòcton esdevé un sinònim de qualitat i de confiança. (II,17).

9. També cal aconseguir que quan una empresa transnacional s'instal·la i obté algun tipus d'avantatge o condicions especials per part de l'administració, a més d'altres contrapartides que de vegades, cada cop més, es demanaran, n'hi hagi de referides a l'ús de la llengua en el seu vessant extern (publicitat, fulls d'instruccions, etc.) (II,18).

10. Pel que fa a les relacions internes de l'empresa, és molt important la capacitació lingüística del personal que treballa en tasques administratives i de cara al públic. A part de mesures de reciclatge, no cal dir que totes aquelles mesures que impliquin una reducció de la insuficiència lingüística per part del personal en formació a les escoles, sobretot l'administratiu, facilitarà poc a poc la catalanització interna de l'empresa. (II, 18).

11. Cal afavorir la disponibilitat de vocabularis específics i la seva actualització periòdica per tal d'incorporar ràpidament les innovacions en la denominació d'aparells i funcions, que habitualment provenen de l'anglès. I pel que fa a la informàtica, també cal que els programes estàndard i els específics estiguin disponibles en català. Mentre la demanda no sigui prou important sembla que el camí més adequat és establir convenis i subvencions a empreses que elaboren aquest tipus de material. (II, 19)

12. També es podria adoptar alguna mesura de caràcter legal similar a les que hi ha a Quebec o Flandes, per exemple, la necessitat que les empreses duguin la seva comptabilitat en la llengua del país per tal que aquesta tingui validesa legal. (II,20).

13. De cara a la formació d'una indústria cultural catalana cal partir de la base que el potencial humà d'aquesta indústria és d'uns deu milions de persones, és a dir, incloent tots els països de parla catalana. (III,19).

14. De cara a la creació d'aquesta indústria cultural catalana, com que la iniciativa privada no sembla prou motivada, l'administració hauria d'intervenir i crear les bases (financeres, fiscals, de regulació, de promoció) que permetin un cert grau de llançament. L'acció de la Generalitat podria articular-se entorn de les Conselleries de Cultura i d'Indústria, amb el suport de la d'Ensenyament. (III,20).

15. Per avançar ràpidament en la capacitat-competència d'intercomunicació entre totes les variants del català i per a tots els usos o registres, sembla necessari prestigiar socialment la llengua parlada a través d'una progressiva implantació de l'estàndard oral, adequat sobretot als mitjans àudio-visuals: ràdio, televisió, cinema, discografia, videoclip i similars. (III, 20).

16. Cal impulsar una política fiscal i de subvencions orientada cap a la producció televisiva, preferentment de telefilms, dibuixos animats, videoclips, programes esportius i musicals. Cal impulsar també la col.laboració dels "media" catalans, sobretot a nivell de producció, amb d'altres d'internacionals. (III, 21).

17. Cal promoure campanyes de marketing entorn dels productes culturals a Europa, promoure la formació d'un "star system" cinematogràfic-televisiu-musical-esportiu català, cal promoure la indústria discogràfica aprofitant l'estructura radiofònica actual en català, cal promoure el doblatge al català de les produccions estrangeres cinematogràfiques, televisives i videogràfiques. (III,22).

18. Cal presentar al Parlament de Catalunya una Proposició de Llei d'adaptació de la normalització lingüística el contingut de la qual es troba força detallat en la ponència V,16 i ss.

19. Cal una política territorial que contempli la solució dels grans problemes dels desequilibris a Catalunya d'una manera global i que tingui en compte la interrelació existent entre els problemes de la concentració i de la polarització i els de marginació en l'àmbit de tot el país, amb repercussions notables en el desenvolupament de l'ús de la llengua. (VI,5)

20. Cal que les assignatures de geografia o ciències socials a l'ensenyament general bàsic siguin fetes en català. També cal concedir ajuts a la publicació de llibres de text escolar en català. (VI,13 i ss.).

21. Cal realitzar un diccionari de termes geogràfics i difondre la toponímia catalana per tal d'acabar amb la indecisió terminològica que hi ha en aquests moments.(VI, 13 i 14).

22. Cal que en totes les mesures de normalització lingüística que s'emprenguin en el camp de la geografia tinguin en compte i facin col.laborar els Centres d'Estudis locals, Centres Excursionistes, entitats folklòriques, instituts populars de recerca, biblioteques comarcals, centres d'anàlisi territorial, agrupaments de promoció cultural, societats científiques, etc. (VI, 15).

23. Cal modificar l'enfocament de la campanya de promoció lingüística i en comptes d'insistir en l'actuació individual, cal reforçar el paper de les organitzacions i de les institucions. Ja sigui, doncs, a través de la modificació de la Llei de Normalització o bé del seu desenvolupament a través de decrets o ordres, sembla absolutament prioritari el canvi d'enfocament i passar a prendre actuacions eficaces en el terreny de les institucions. (X, 19).

24. Cal modificar l'argumentació d'aquesta política lingüística. Tot i que es pugui preveure durant un temps més o menys llarg els drets dels ciutadans de llengua castellana a l'ús oficial individual d'aquest idioma, això no vol dir que les polítiques que s'emprenguin sobre les institucions s'hagin de basar sobre una igualtat de les llengües en presència, sinó en la reinversió d'una situació produïda per etapes de clara subordinació política no democràtica d'una

determinada col·lectivitat històrica. Cal, doncs, donar efectivitat al concepte de "llengua pròpia" contraposant-lo al de "llengua oficial". El primer hauria de ser interpretat com a "llengua territorial" i, per tant, bàsica i preeminent, mentre que el segon es referiria als drets purament individuals. (X,20)

25. Cal promoure cursos per adults i dissenyar una política d'ajuts per tal de fomentar les manifestacions culturals en català adreçades a un públic popular i poc cultivat. (XI, 17).

26. En política lingüística, l'enemic de la planificació no és la utopia sinó la inconcreció, la vaguetat, l'absència d'objectius precisos. Cal desideologitzar la "normalització lingüística": no pot pas ser una qüestió que calgui entretenir perquè és útil a un, a dos o a tots els partits polítics. La normalització ha de tenir uns objectius no únicament assumibles sinó també expressables -i, no cal dir-ho, efectivament assumits pels seus agents polítics i socials-, unes etapes ben definides, uns terminis raonables i una avaluació possible, i, per descomptat, un pressupost que la faci viable. (VIII, 22 i 23).

El futur de la normalització

1. Justificació i propòsit
2. La llengua dels contactes personals
3. De segona a primera llengua
4. L'ús públic de la llengua
5. Els ~~medis~~ de comunicació i els productes culturals
6. Objectius i resultats
7. Conclusió

mitjans

Miquel Siguan
juny del 1989

1. Justificació i propòsit

Les pàgines següents constitueixen un intent d' examinar el procés de normalització lingüística a Catalunya i de deduir d'aquest examen algunes idees sobre el futur del català i sobre les possibilitats de incidir ~~en aquest procés~~ ^{en aquest procés}.

L'exàmen té una pretensió de globalitat i intenta tenir en compte tots els factors que influeixen en el procés sense limitar-se a la vertent psicolingüística malgrat que és la que amb preferència he cultivat.

L'examen es limita a la situació del català a la Catalunya estricta. No crec, però, que aquesta limitació afecti el valor de les conclusions. Com és sabut, ~~des~~ ^{des} fa molt temps la sort del català va lligada en primer lloc al seu cultiu a Catalunya.

L'any 1983 el Parlament de Catalunya va aprovar per unanimitat la "Llei de Normalització Lingüística" que estableix les bases de la política lingüística del Govern de la Catalunya per aconseguir la plenitud de l'ús del català en els diferents àmbits de la vida pública.

Aquesta Llei de Normalització es recolza en els principis de la Constitució espanyola que reconeix el caracter plurilingüe i pluricultural d'Espanya, i en els preceptes de l'Estatut, ~~els quals~~ ^{els quals} proclama que el català és la llengua pròpia de Catalunya, i llengua oficial al mateix temps que el castellà. ~~Estancava així~~ ^{Estancava així} una període de prop de 40 anys ~~en la qual~~ ^{en la qual} la llengua catalana havia estat bandejada i ~~inclús~~ ^{inclús} sovint perseguida. Però més enllà d'aquest llarg parèntesi, la Llei ~~reprenta~~ ^{reprenta} el procés de recuperació del català que havia començat a mitjans del segle passat amb les primeres manifestacions de la Renaixença i que havia acompanyat ~~des~~ ^{des} aleshores a la premsa de consciència política dels catalans i a les seves reclamacions d'atonomia i d'autogovern.

Poc mes d'un segle ~~des dels~~ ^{des dels} inicis de la Renaixença, i deu anys després de la promulgació de l'Estatut, ~~és possible passar ja revista als resultats~~ ^{és possible passar ja revista als resultats}

després de

donen una ullada

després

aconseguits, ~~que~~ són certament importants. Catalunya té unes institucions de govern compromeses amb la defensa del català i que l'utilitzen sistemàticament, el català té una presència més o menys important però efectiva en tots els àmbits de l'administració pública, tots els escolars de Catalunya reben l'ensenyament del català i una bona part d'ells reben l'ensenyament en català. Existeixen ~~medis~~ ^{mitjans} d'informació en català de tots tipus i alguns d'ells, com la TV, amb gran capacitat de penetració, i l'edició de llibres en català ^{ha} assolit fites importants i segueix augmentant. Es pot dir que ~~desde~~ ^{des} que fa una colla d'anys va començar la ~~deca~~ decadència, el català està avui en el moment més favorable de la seva història.

↙ Això és un fet remarcable, ~~inclosa~~ ^{inclosos} a nivell internacional. Al conjunt de les terres de llengua catalana hi viuen uns 9 milions de persones de les quals un xic més de 5 milions ~~de~~ ^{de} tenen com a primera llengua i uns 2 milions més ~~de~~ parlen o, almenys, l'entenen. Una xifra certament petita comparada amb la dels parlants de les grans llengües intencionals però més alta que la de un bon nombre de llengües amb categoria de llengües ~~oficials~~ ^{oficials}. I si ens limitem a les llengües no ~~oficials~~ ^{oficials}, el català no sols pel nombre dels que el parlen sinó per la seva implantació institucional i la seva productivitat cultural, té una ~~situació~~ ^{situació} envejable, la més favorable entre totes les llengües no ~~oficials~~ ^{oficials} de Europa, més favorable que la de l'eslovè o la de l'ucraniana per citar les dues que admetrien millor la comparació.

↙ Malgrat que els resultats aconseguits semblin en conjunt positius, no falten les veus que els consideren insuficients. És freqüent que ~~en~~ ^{en} la premsa diària, ~~o almenys en~~ ^{o almenys en} certa premsa diària, es publiquin "cartes al director" queixant-se d'agressions al català o de la impossibilitat d'utilitzar-lo en ~~tal o qual~~ ^{tal o qual} ocasió concreta. ~~Hi ha~~ ^{Hi ha} articles d'opinió que ~~presenten per la~~ ^{presenten per la} debilitat de la política lingüística en defensa del català. Hi ha organitzacions i partits polítics nacionalistes que de tant en tant fan denúncies semblants i ~~almenys una~~ ^{almenys una} organització, ~~la~~ ^{la} "Arida" ha nascut per a institucionalitzar aquesta denúncia. És cert també que, per altra banda, la premsa ens informa ~~de~~ ^{de} que es presenten denúncies o s'inicien processos judicials per suposades lesions als drets del que a Catalunya s'expressen en castellà. Podríem resumir-ho dient que la política de normalització es porta a un ritme que ~~la un sector de la població~~ ^{la un sector de la població} ~~els~~ ^{els} sembla massa lent, mentre que ~~(a un altre)~~ ^(a un altre) ~~els~~ ^{els} sembla excessiu, i encara podríem afegir que una majoria de la població hi està d'acord o no sembla inquietar-se per la qüestió.

↙ A aquestes crítiques per defecte o per excés que podem considerar normals en tot procés social de canvi, cal afegir-hi unes altres ~~més~~ ^{més} ~~de~~ ^{de} més radicals, formulades en cercles nacionalistes i directament interessats per la llengua, ~~de~~ ^{de} quals posen en qüestió, no tant el ritme de la política de normalització, com la seva mateixa estratègia i els seus objectius, i arriben a la conclusió ~~de~~ ^{de} que, si no es modifica aquesta política, la supervivència del català està amenaçada i la desaparició del català a curt termini es pot considerar ~~una mort anunciada~~ ^{com a} ~~segura~~.

↙ ~~La~~ ^{La} ~~causa~~ ^{causa} ~~de~~ ^{de} ~~decidir~~ ^{decidir} sobre el fonament d'aquesta predicció i, més precisament, per a emetre algun judici sobre la política de normalització que es porta a terme i formular alguna previsió sobre el futur del català, cal començar per examinar amb ~~algun~~ ^{algun} detall la situació actual.

2. La llengua dels contactes personals

L'enquesta lingüística que va acompanyar ~~el~~ ^{el} Cens de Població de 1986 va oferir els següents resultats sobre el coneixement del català i la ~~capacitat~~ ^{capacitat} ~~de~~ ^{de} ~~parlar-lo~~ ^{de} ~~lingüística~~ ^{de} ~~competència~~ ^{competència}:

No l'entén: el 9,4 % de la població
L'entén: el 90,3 % "

El parla: el 64 % "

Encara que l'enquesta no ho preguntés, és raonable suposar que la totalitat de la població és capaç d'entendre i de parlar el castellà.

El fet de que el Cens de 1975 ~~s'acompanyés~~ també d'una enquesta lingüística feta amb la mateixa metodologia ens permet apreciar el progrés aconseguit en deu anys:

	No l'entenen	L'entenen	El parlen	L'escriuen
1975	25,7 %	74,3 %	53,1 %	14,5 %
1986	9,6 %	90,3 %	59,8 %	30,1 %

hxi anés d'acompanyar

Es tracta d'un avenç important que pot considerar-se ^{una} conseqüència directa del major prestigi del català i de la seva major presència en la vida pública, i també de la difusió del seu ensenyament, encara que els resultats d'aquesta difusió es notaran més aviat en els ~~anys propers~~ *pròxims anys.*

L'avenç és ~~discutible~~ *discutible* en quant al coneixement de la llengua, ~~menys clar~~ *menys clar* en canvi, és el procés en quan a l'ús. Perquè al que un individu declari que és capaç de parlar en català ~~no vol dir~~ *no vol dir* que, efectivament, ho faci. ~~ni ens~~ *ni ens* informa sobre la freqüència amb la qual ho fa. ~~Es clar~~ *Es clar* que aquesta és la informació que ~~ens fa falta~~ *ens fa falta* per decidir si l'ús del català progressa o no. És perfectament possible fer enquestes en les ~~qu~~ *qu* es pregunta als subjectes no sols sobre la seva competència lingüística en cadascuna de les llengües, sinó ~~sobre~~ *sobre* la freqüència i les situacions ~~en les~~ *en les* utilitza cadascuna d'elles. Però resulta difícil incloure preguntes tan complexes en un cens lingüístic.

Una altra manera d'acostar-nos a l'ús efectiu de les llengües consisteix en preguntar als subjectes quina és la ~~que~~ *que* consideren ~~la seva llengua~~ *la seva llengua* principal o més habitual, ~~que~~ *que* moltes vegades coincideix amb la primera que van aprendre i amb la que ~~parlen~~ *parlen* a casa seva. Així es va fer el Cens lingüístic del País Basc, però ~~no~~ *no* el de Catalunya. Hem de recórrer, doncs, a altres enquestes que, sense tenir ~~la~~ *la* generalitat i la fiabilitat del Cens Lingüístic, ens ofereixen garanties de representativitat. Així, l'estudi "Cinc anys de català a l'escola" es basa en una mostra relativament representativa de la població escolar de Catalunya i ~~de ella~~ *de ella* es dedueix que ~~la~~ *la* meitat ~~aproximadament~~ *aproximadament* dels nens de Catalunya parlen a casa seva, ~~en~~ *en* castellà. Altres estudis ~~donen~~ *donen* proporcions del mateix ordre.

Renunciant a una major precisió que, de moment, no ~~és~~ *és* potssible, podem admetre que ~~un~~ *un* 50 % ~~aproximadament~~ *aproximadament* dels habitants de Catalunya a casa seva parlen ~~en~~ *en* castellà i ~~tenen~~ *tenen*, ~~per tant~~ *per tant*, el castellà com a primera llengua. I podem afegir que aquesta ~~abundancia~~ *abundancia* de persones que tenen el castellà com a primera llengua està directament relacionada amb ~~la~~ *la* immigració. La immensa majoria dels que estan en aquest cas, ~~ha~~ *ha* nascut fora de Catalunya, ~~o els seus~~ *o els seus* pares o en últim terme els seus avis. ~~Individus~~ *Individus* amb els quatre avis nascuts a Catalunya, que tinguin com a primera llengua el castellà ~~són~~ *són* ~~poquíssims~~ *poquíssims*.

Si admetem que un 50 % de la població de Catalunya té el castellà com a primera llengua i tornem a les dades del Cens, podem deduir que d'aquesta població ~~que té el castellà com a primera llengua~~ *que té el castellà com a primera llengua*, el 20 % ~~aproximadament~~ *aproximadament* no entenen el català, el 60 % l'entenen però no el parlen i el 20 % es consideren ~~capaçs~~ *capaçs* de parlar-lo. En quant a l'altre 50 % de la població de Catalunya que té el català com a primera llengua, ja hem dit que es pot considerar que tots ells entenen el castellà i ~~es~~ *es* ~~consideren~~ *consideren* capaçs de parlar-lo. Com influeixen aquests fets sobre els usos socials de les llengües?

Les persones que tenen el català com a primera llengua ~~normalment~~ *normalment* es relacionen ~~en~~ *en* català amb els seus familiars i amb els seus amics més íntims. ~~I els~~ *I els* que tenen el castellà com a primera llengua ho fan ~~en~~ *en* castellà. Però uns i altres al llarg del dia a la feina, ~~en~~ *en* una botiga, al club d'esports,

C1 ← → C1

C2

GLICAST GLICAT

a la tertúlia del cafè, al pujar en un taxi... entren en contacte amb moltes altres persones, ~~de~~ les ~~que~~ unes ~~són~~ conegudes però ~~tenen~~ una llengua habitual diferent de la seva i, altres, ~~són~~ desconegudes i, d'entrada, ignoren la llengua habitual. En quina llengua s'estableixen i es mantenen els contactes?

22
amb

Com és sabut, hi ha una tendència generalitzada, quan entren en contacte dues persones de les quals una té el català com a llengua habitual i l'altre té el castellà a utilitzar el castellà com a llengua de relació. I ~~ho~~ utilitzar ~~també~~ el castellà per ^{establir} el contacte amb un desconegut. Les raons són conegudes; en part el ^{superior} prestigi del castellà però, sobretot, el fet ~~de~~ que la majoria, ^{per no dir la quasi totalitat dels catalans, entenen i parlen el castellà mentredels de llengua castellana no es segur} el parlin ni tan sols que l'entenguin, ~~o inclos la possibilita de que sigui un foraster.~~

Si la proporció de persones que a Catalunya tenen ~~altre~~ i altra llengua com a llengua principal ~~està~~ relativament equilibrada ~~—mitat i mitat—~~, aquesta preferència pel castellà desequilibra l'ús de les llengües com a instruments de relació social. Podem ~~includ~~ intentar xifrar aquest ^{des} desequilibri.

Suposem un bloc de treball on treballen deu persones de les ~~que~~ cinc tenen el català com a llengua habitual i cinc el castellà. Si cada persona ~~vol~~ parlés amb les que utilitzen ~~amb~~ preferència la seva mateixa llengua i tots fossin iguals de xerraires, la meitat del total de les converses serien en català i la meitat en castellà. Però si tots parlessin amb tots i amb la mateixa freqüència, un senzill càlcul ens demostraria que un 22 % aproximadament de les converses serien entre catalanoparlants, un altre 22 % entre castellanoparlants i un 66 % restant entre interlocutors de llengua principal diferent. I si en tots els casos de llengua diferent es donava preferència ~~al~~ castellà el 22 % de les converses és farien en català i el 78 % en castellà. ~~Afegim però que la realitat es menys desfavorable.~~ En primer lloc perquè els catalanoparlants, i també els castellanoparlants, es relacionen entre sí amb més freqüència que a l'atzar. I també perquè no totes les converses mitxtes tenen lloc en castellà. O sigui que el percentatge del català en el conjunt de les converses serà major que el 22 %. Admetem, doncs, per ~~fixar~~ un ordre de magnituds que, del total de les converses mantingudes a Catalunya, una tercera part ho són en català.

Es tracta d'una magnitud global que varia extraordinàriament ~~segons~~ la localització, des de llocs on practicaent sols es parla en català fins a llocs on sols se sent parlar en castellà.

Probablement la proporció indicada està variant en els darrers anys en benefici del català. I val la pena repassar les situacions en les que això pot haver ocorregut.

Molt sovint els catalanoparlants, ~~la~~ entrar en un lloc o ~~a~~ iniciar un contacte amb una persona desconeguda --botiga, oficina pública, telèfon... -- han utilitzat en primer lloc el castellà. I passa amb freqüència que dues persones de llengua catalana segueixin així parlant en castellà fins que, accidentalment, ~~es donen compte de~~ que tenen el català en comú. Es nota, però, un cert canvi, i ^{avui dia} és més freqüent que el catalanoparlant iniciï el contacte en català i, per tant, que l'interlocutor contesti en la mateixa llengua la conversa segueixi ~~ja~~ en català.

Si l'interlocutor contesta en castellà la majoria de catalanoparlants passen automàticament al castellà. Es ~~pot~~ dir que si el castellanoparlant entén també, el català, la conversa pot continuar parlant ~~cadascun~~ en la seva llengua i, amb el nom de "bilingüisme passiu" aquesta pràctica ha ~~estat~~ oficialment recomanada, però encara, que ~~estat~~ amb tota naturalitat pot funcionar sense problemes, la veritat és que ~~entre~~ desconeguts amb facilitat provoca un cert antagonisme:

* En el cas de l'interlocutor que de realitat és català i que parla castellà.

Altres coses és quan el bilingüisme passiu es practica amb una persona coneguda de antic o amb la qual es mantenen relacions freqüents. *Uso de comu- calid*
usació s'accepta sense hostilitat. En aquest cas, sí que pot constituir un camí perquè el castellanoparlant arribi a parlar en català. I es *pot* suposar que això comença a passar amb certa freqüència.

Però la situació en la qual el bilingüisme passiu és més fàcil d'aplicar i ~~aquella en la que~~ les regles de comportament lingüístic han canviat més clarament, és *la situació de* el diàleg col·lectiu en el que intervenen diferents interlocutors des de la reunió d'amics a les reunions formals o a les assemblees. *Si* Fa un temps, n'hi havia prou amb que un dels assistents s'expressés en castellà perquè immediatament tothom continués en aquesta llengua, actualment, la pràctica generalitzada és que cada interlocutor s'expressi en la llengua que prefereixi, donant per suposat que tothom entén les dues. *és fins i tot* Inclús és més fàcil que un castellanoparlant es llenci a parlar en català en una reunió en la qual el català sembli la llengua de prestigi que no en una relació personal. *pas*

El paper social del català, per tant, ha canviat i el seu ús ha augmentat. Però de totes maneres, tal com deiem abans, el castellà continua *essent* la llengua més usada en el conjunt de les relacions socials. Perquè això canviï, caldria que una part important dels que tenen el castellà com a llengua principal no *usés* adquirissin la capacitat de parlar en castellà, sinó que fessin del català la seva llengua habitual. *Però* fins a quin punt és possible aquest "canvi de llengua principal"? *català*

3. De segona a primera llengua

El nen que creix en una família en la que normalment es parla en castellà aprèn a parlar en aquesta llengua, *qual* es convertirà així en la seva llengua primera i principal. Però, pel fet de viure, a Catalunya, aquest nen entrarà també, d'alguna manera, en contacte amb el català.

Fa uns decennis, i en una societat més tradicional, aquest contacte es produïen, en primer lloc, a través dels companys de joc i estaven condicionats pel lloc de residència. El nen que vivia en una població on predominaven les famílies de llengua catalana aviat entenia el català i *inclús* s'acostumava a parlar-lo. A la inversa, el nen que vivia en una barriada on predominava la llengua castellana podia arribar a la adolescència sense haver tingut pràcticament cap contacte amb el català. *que no pas le usava*

Actualment, les coses han canviat bastant. *es fins i tot de* Inclús nens que viuen en ambients estrictament de llengua castellana poden entrar molt aviat en contacte amb el català. Un primer camí és la T.V. (un mitjà que actua en doble direcció ja que també molts nens d'ambients rurals catalans gràcies a la T.V. entren en contacte amb el castellà molt abans que no ho feien els seus pares). I el segon *canal* és l'escola. Tots els nens de Catalunya reben ensenyament del català des de el començament de la seva escolaritat i, si més no, familiaritzen amb l'existència d'aquesta llengua i adquireixen algun nivell de comprensió oral i escrita. *es* Una proporció imponent de nens de llengua familiar castellana a través dels programes de immersió, es posa en condicions no sols d'entendre el català sinó de produir-lo. Si la presència del català a l'ensenyament es manté i més encara si, com sembla probable, augmenta en els propers censos lingüístics, la proporció dels que diuen entendre el català seguirà augmentant fins arribar al cent per cent, i augmentarà també la proporció dels que es declaren capaços de parlar-lo. Però, com influeix l'adquisició escolar del català sobre el seu ús posterior? *pas*

diferència d'ambients de residència

Tot i que

aprenen

l'entorn

El nen de llengua castellana que a l'escola aprèn a parlar en català, no es segur que després utilitzi el català sistemàticament; dependrà del medi en el qual que es mogui i de la gent amb qui es tracti, però probablement i a diferència d'ells.

El nen que a l'escola aprèn a parlar en català molt probablement, i a diferència dels seus pares i dels seus germans grans, parlarà en català amb els seus interlocutors de llengua catalana. Que ho faci amb més o menys freqüència dependrà de l'ambient en el que es mogui i de la gent amb qui es tracti, ^{quan} més seguides i profundes siguin les relacions que estableixi amb persones amb ^{les quals} parli en català, més s'integrarà aquesta llengua en la seva personalitat. I si un dia s'aparella amb una noia de llengua catalana en una relació que pot acabar establint una família i adopten el català com a llengua comuna, es pot dir que el català està en camí de convertir-se en la seva llengua principal o s'hi ha convertit, ja que s'ha produït per tant una substitució lingüística. Les històries són sempre més complicades del que aquest esquema se'n podria fer pensar, però sempre és veritat que el procés de canvi de llengua principal si arriba a produir-se és un procés lent que implica unes circumstàncies personals.

despen d'una mica de integrants

L'elecció de llengua comuna pels membres d'una parella que acaben constituint una família té una importància especial perquè la llengua triada acabarà ~~estant~~ ^{esdevindrà} la primera llengua dels fills. Donat que a Catalunya les raons lingüístiques influeixen poc en l'elecció de parella, les parelles que inicialment tenien llengües principals diferents són relativament freqüents. I seria important conèixer quina llengua predomina en aquestes parelles, en quin sentit ~~van~~ ^{es decideixen} les seves eleccions lingüístiques. ^{Com que} ~~com que~~ ^{no} ~~no~~ ^{tenim} estudis sociològics que ens ho aclareixin, ens hem de contentar amb impressions. I jo diria que les eleccions ~~ten~~ ^{van} en una direcció com en l'altre, amb una lleugera ^{avantatge} ~~avantatge~~ del català, preferència que, amb el temps, pot anar augmentant. I cal afegir encara que, amb tot i que una parella d'aquest tipus triï el castellà com a llengua comuna i llengua dels fills, el català estarà present a l'interior de la família i els fills tindran ocasió de familiaritzar-s'hi aviat.

un major nombre cont. -> per les q. m. h. i. l. i. p. a. d. l. l. i. m. i. g. r. a. t. s.

En resum, podem dir que la població de llengua castellana que viu a Catalunya i que en gran part coincideix amb la població immigrada, està sotmesa a un desplaçament gradual del català al castellà que pot arribar a la adopció del català com a primera llengua un procés que si ~~deixem~~ ^{deixem} a nivell individual és forçosament llarg, a escala col·lectiva ~~per~~ ^{per} com mínim dues generacions i en molts casos tres.

4. La llengua de l'administració i les organitzacions

La Llei de Normalització estableix que ^{donat} ~~perque~~ el català és la llengua pròpia de Catalunya, haurà de ser també la llengua de funcionament de tots els organismes públics. I al mateix temps recull dues limitacions principals a aquest principi. ~~Per~~ ^{Per} una banda, que en les seves relacions amb els organismes de l'Estat haurà de utilitzar el castellà, i que les resolucions ~~que~~ ^{que} hagin de tenir efectes en l'àmbit estatal hauran de formular-se ~~de~~ ^{de} també en castellà. I ~~de~~ ^{de} l'altra, que els ciutadans de Catalunya tenen el dret de utilitzar, de les dues oficials, ^{o entre les} ~~de les~~

En la pràctica això significa que el funcionament intern dels organismes públics ~~haurà de fer-se~~ ^{haurà de fer-se} normalment en català i que, per la informació al públic, utilitzarà en primer lloc el català ~~encara que~~ ^{encara que} hauran de tenir ^{toti pu s' haurà} ~~de~~

s'
 7
 s' haurà

toti pu s' haurà

disponible la versió castellana i ~~que~~ els funcionaris hauran de conèixer les dues llengües per ~~poter~~ ^{de cara a} ~~atendre~~ ^{poter} els ciutadans en la llengua que prefereixin.

A ~~l'intentar~~ ^{de} valorar com es tradueixen ~~en~~ ^a la pràctica aquests principis, cal començar per recordar que, amb el nom d'administració pública, entenem organismes ~~various~~ ^{diversos} que tenen estructures, funcions i dependències institucionals molt diverses, i que no podem esperar que el procés de catalanització sigui uniforme en tots ells. No poden aplicar-se les mateixes normes a un organisme que depèn de la Generalitat o de l'Ajuntament de Barcelona, que a un que segueix depenent directament de l'Estat, ni la Generalitat té el mateix tipus d'autoritat sobre l'ensenyament que sobre l'Administració de la Justícia, ni el nivell de coneixement de català entre els funcionaris pot ser el mateix en un organisme heretat de l'Estat que en un de nova creació, ni en un Ajuntament del cinturó de Barcelona que en un petit municipi del Solsonès o de la Garrotxa. Aquí renunciem a entrar en aquestes diferències i ens limitarem a una impressió de conjunt.

Des ~~de~~ ^{de} aquesta perspectiva de conjunt ^{de} el primer que ^{de} cal dir és que s'ha partit d'una situació en ~~la qual~~ ^{la qual} tota l'administració pública funcionava exclusivament en castellà i, per tant, que el canvi no podia fer-se ~~de~~ ^{de} cop, sinó que havia de ser gradual. La principal dificultat ~~resultava~~ ^{resultava} pel fet ~~de~~ ^{de} que no ~~havia~~ ^{havia} l'administració no utilitzava el català, sinó ^{la} majoria dels funcionaris eren incapaços ~~de~~ ^{de} utilitzar-lo perquè no el coneixien. El fet ~~de~~ ^{de} que entre els funcionaris públics la proporció de nascuts fora de Catalunya fos molt superior a la ~~de nascuts fora en el conjunt de la població feta particularment greu el problema.~~ ^{de nascuts fora en el conjunt de la població feta particularment greu el problema.} Però ~~inclús~~ ^{inclús} els funcionaris nascuts a Catalunya i ~~que eren capaços de parlar en català en la seva gran majoria~~ ^{que eren capaços de parlar en català en la seva gran majoria} eren incapaços ~~d'escriure-hi.~~ ^{d'escriure-hi.} I cal afegir, encara, la manca de tradició ~~de~~ ^{de} un llenguatge administratiu que calia a posar a punt.

Es tracta de la manca dels funcionaris

La manca de coneixements de català per part dels funcionaris es pot intentar compensar de diferents maneres: cursos de reciclatge, estímuls positius de diferents tipus, desplaçaments en funció de les exigències del lloc de treball. D'aquestes mesures, unes depenen de la bona voluntat i la cooperació dels afectats, ^{altres} ^{altres} més expeditives, poden estrar en conflicte amb l'estatus legal ~~-els drets adquirits-~~ dels funcionaris i provocar l'oposició del ~~seus~~ ^{seus} col·lectius. Són, per tant, d'una eficàcia limitada.

La perspectiva més clara per ^{la} catalanització del funcionament de l'administració ~~ofereix~~ ^{ofereix} el pas del temps, ~~que~~ ^{que} introduirà en el sistema noves generacions de funcionaris amb millors coneixements de català i amb actituds més favorables al seu ús. El sol fet ~~de~~ ^{de} que, des de ^{l'autonomia, la recluta de nous funcionaris es faci a l'interior de Catalunya i no fora com abans i que els concursos de trasllats es facin també en primer lloc a l'interior de Catalunya} ~~i per tant un major coneixement i un major ús del català.~~ ^{i per tant un major coneixement i un major ús del català.} El ràpid augment en el nombre de funcionaris i empleats públics que s'ha produït en els darrers anys ha accelerat aquest procés.

Malgrat les dificultats esmentades, el canvi ~~ocorregut~~ ^{ocorregut} a l'administració pública de Catalunya en l'ordre lingüístic ~~en molt pocs anys,~~ ^{en molt pocs anys,} ~~amb prou feines deu haver sigut~~ ^{amb prou feines deu haver sigut} extraordinàriament important i, sense exagerar, es pot qualificar de sensacional. Bona part del funcionament intern de les dependències i organismes que depenen directament de la Generalitat i de molts Ajuntaments es fa totalment en català, i en les relacions orals i escrites amb el públic el català hi ocupa un lloc preferent i, en conjunt, majoritari. ~~Inclús~~ ^{Inclús} als serveis depenents de l'administració central i a les grans empreses ~~públiques estatals el català hi comença a estar present.~~ ^{públiques estatals el català hi comença a estar present.} Certament, no és ~~difícil~~ ^{difícil} senyalar excepcions i mancances. La lentitud amb què

8 *Rius i tot*

es produeix l'entrada del català a l'administració de la justícia i la sorpresa i incomoditat que encara causa el català en una comisaria de policia en poden ser dos exemples significatius. Però si es té en compte la situació en aquests mateixos llocs només deu anys enrera, el judici global ha de seguir sent positiu.

Fins aquí he parlat de l'administració pública però l'activitat col·lectiva dels catalans, ^{a la} ~~part de~~ l'Administració, està estructurada en una multitud d'organitzacions de tota mena, ^{unes} amb finalitats directament econòmiques i ^{les} altres amb finalitats d'altres tipus. Quin paper juga el català en la seva activitat i quina influència hi té la política de normalització?

empreses

En ^{quant} a les organitzacions amb finalitat econòmica, o sigui les empreses de tot tipus, i especialment les mitjanes i grans, la situació abans de l'autonomia podia resumir-se així: El funcionament intern escrit formal i informal tenia lloc ^{quasi} exclusivament en castellà. El funcionament intern oral, o sigui els contactes entre persones tant formals com informals, (entrevistes, converses accidentals, reunions, comunicacions telefòniques...) acostumaven a fer-se en funció de la llengua utilitzada ^{per} tant el català i el castellà, ~~en els altres casos~~ però amb tendència a utilitzar exclusivament el castellà en les reunions d'alt nivell. El funcionament extern escrit (correspondència, propaganda, informació escrita de tota mena) es feia exclusivament en castellà. Finalment, les relacions orals amb el públic, els contactes "cara a cara", (finestreta) depenien ~~com els interns~~ de la llengua dels interlocutors. En conjunt, doncs, unes normes de comportament semblants a les que hem vist a l'administració pública amb la diferència important, però, de que a l'administració hi havia un predomini de funcionaris vinguts de fora i que desconeixien el català, ^{cosa que} no passava amb els empleats de les empreses. ^{l'aplicació de l'EAC} ^{hauriem detectat} ^{la qual} ^{han instaurat}

un

A partir de l'autonomia, ^{amb} a les empreses radicades a Catalunya s'ha produït un procés d'introducció del català en tots els aspectes de la seva activitat. Però si la situació de partida era més favorable ~~com deia~~ que a l'administració, el ritme de catalanització hi ha resultat molt més ^{reduït} i els resultats, per tant, molt més modestos.

24

La raó òbvia d'aquest fet és que l'administració depèn d'una autoritat política que en aquest cas tenia, i té, la voluntat de catalanitzar la vida pública i difondre la llengua. L'empresa, en canvi, té motivacions bàsicament econòmiques, i la substitució del castellà pel català o, simplement, la introducció del català ^{al} costat del castellà té un cost econòmic que ~~ha de~~ ^{s'ha de} valorar.

La dada fonamental en aquest camp és que, si prescindim de les empreses molt petites que tenen un mercat reduït al barri o la població, la majoria d'empreses mitjanes o grans radicades a Catalunya en mouen en un mercat que s'extén per tot l'Estat espanyol i que la llengua comú d'aquest mercat és el castellà de la qual, ^{cost} ~~no poden~~ ^{per tant} prescindir. Per això, ^{inclos} ~~inclos~~ si l'empresa es decideix a fer propaganda en català per la seva clientela a Catalunya, no pot deixar de fer-ne ~~en~~ castellà per un espai més ampli. I si vol escriure en català als seus clients i proveïdors de Catalunya, no pot deixar d'escriure en castellà als seus clients de fora. I si vol ^{inclos} ~~inclos~~ redactar en català les seves informacions internes o portar en català la seva ^{comp} ~~contabilitat~~ central ha de traduir al

castellà la informació que farà arribar als seus delegats o representants fora de Catalunya i traduir del castellà les dades ^{comp} ~~contables~~ que ells enviïn. Aquest funcionament en dues llengües segons els casos i la necessitat de

decidir en cada moment la llengua que cal utilitzar té evidentment molts inconvenients, més encara si la gestió està informatizada, i per tant un cost considerable.

Malgrat aquests inconvenients, a les empreses i, en general, al món de l'economia s'ha produït un clar progrés del català. Moltes empreses, ^{inclús fins i tot} empreses forasteres establertes a Catalunya, fan propaganda en català, ofereixen informació en català i fan possible que la relació amb els clients que ho desitgin s'estableixi en català. Són empreses que consideren que ^{la} imatge de catalanitat que així donen és convenient per ^{la} empresa ^{inclús si} té un cost adicional. ^{inclús fins i tot} Al mateix temps, en el funcionament informal interior el català ha guanyat pes; el principi de ^{que} en les reunions cada ^{un} parli la llengua ^{que} prefereixi s'ha acceptat ^{inclús} en reunions d'alt nivell i en certes juntes d'accionistes. En canvi, la ^{majoria} d'empreses, ^{per les} raons abans apuntades, ^{en el funcionament intern formal i escrit mantenen} quasi exclusivament l'ús del castellà, ^{sols} algunes empreses amb una voluntat decidida de catalanització han optat per un funcionament intern íntegrament en català.

utilitzen

això com parte

Si algú se sorprèn o d'escaudalitz

~~A qui aquest fet pugui sorprendre o escandalitzar~~, cal que recordi que d'aquí a molt poc temps, l'espai econòmic comú de les empreses catalanes ^{serà} no l'àmbit de l'Estat espanyol sinó el de la Comunitat Europea, amb les pressions lingüístiques que això suposarà, ^{que} ~~aquell dia~~ les empreses forasteres instal·lades a Catalunya ^{seran} molt més nombroses ^{que ara ho són.} ^{que no pas ara.}

El teixit social inclou una munió d'associacions i organitzacions de tota mena amb finalitats extremadament variades: culturals, religioses, recreatives, esportives, professionals, ... Les seves actituds davant de la llengua són també molt diverses. ^{Avui} ~~Avui~~ ^{tenen} plena dictadura existència associacions que utilitzaven exclusivament el català ^{copiat} de la majoria que utilitzaven el castellà. I també avui trobem associacions en una i altra llengua. Però jo diria que és en el camp associatiu on ^{el} ~~el~~ ^{procés} de catalanització ha ^{sigut} més ràpid i més visible. El català ha penetrat, en alguna mesura, pràcticament en totes les associacions i en la majoria és la llengua principal ^{si no} ~~si no~~ ^{l'exclusiva} tant en el funcionament intern com en la projecció externa. Només les organitzacions amb seu a Catalunya però que tenen afiliats al conjunt de l'Estat o que pretenen estendre la seva influència més enllà de les fronteres de Catalunya troben inconvenient en l'ús predominant del català.

En alguns casos el procés de catalanització resulta especialment significatiu. És per exemple el cas del Col·legis Professionals que compten amb una proporció important d'afiliats que no tenen el català com a llengua principal i que no han posat inconvenients a aquest procés, o el cas dels principals sindicats obrers amb un predomini d'afiliats de llengua castellana i que, a diferència d'altres temps, s'esforcen a recollir el paper del català.

Donat que les entitats associatives es mouen pel seu propi impuls i no per respondre a les directrius de les institucions polítiques, la força amb ^{la} qual s'han endinsat ^{per} ~~per~~ ^{el} camí de la catalanització és la millor prova ^{de} que la política de promoció del català compta amb un ample consens social.

mitjans

5. Els mitjans de comunicació i els productes culturals

La llei de Normalització dedica un capítol al lloc del català en els ^{mitjans} ~~mitjans~~ de comunicació i qualsevol anàlisi del procés de normalització

mitjans

necessàriament els ha de tenir en compte. A la consideració dels mitjans de comunicació en sentit estricte, afegiré la dels productes culturals de base lingüística.

mitjans

També en aquest camp ^{s'ha produït} ~~es tracta~~ d'un canvi complet respecte a una situació anterior en la qual el castellà era la única llengua emprada. És ^{veritat} ~~veritat~~ que, ^{en aquest} ~~en aquest~~ cas, ~~aquí~~ el canvi va començar abans que en altres sectors de la vida pública i, per tant, ~~que~~ ha ~~estat~~ més gradual. A continuació intento oferir per cada medi una ~~avaluació~~ ^{avaluació} del lloc ocupat pel català i pel castellà. ~~Cal tenir en compte que, si les dades sobre la presència del català en cada medi una~~ ^{mitjà} ~~avaluació del lloc ocupat pel català i pel castellà.~~ Cal tenir en compte que, si les dades sobre la presència del català en cada ~~medi~~ ^{mitjà} són relativament abundants, ~~escassegen~~ ^{seguen} les que permeten la comparació i, en ~~certs~~ ^{certs} casos, m'he ~~limitat~~ ^{limitat} a ~~conjectures.~~ ^{scua} ~~conjectures.~~ ^{mitjà}

Prensa diària. El nombre d'exemplars en català distribuïts a Catalunya pot representar com a màxim el 25% del total d'exemplars de premsa diària distribuïts a Catalunya.

Setmanaris. La proporció de setmanaris en català respecte al total de setmanaris en venda a Catalunya és petita. Més petita és encara la proporció si ~~el que~~ es té en compte ~~és~~ el nombre d'exemplars.

Altres publicacions periòdiques. ~~Cal.~~ ^{actual-se} ~~Només~~ ~~deturarse~~ davant del quiosc on estiguin a la venda publicacions d'aquesta mena per veure que la proporció de les editades en català és mínima.

Ràdio. Resulta difícil comparar les hores emeses en les dues llengües, ~~per~~ ^{per} ~~una banda~~ perquè és difícil ~~comptabilitzar~~ ^{comptabilitzar} les emissores locals. Les ~~avaluacions~~ ^{avaluacions} d'audiència poden ser més útils però varien d'una hora del dia a una altra i segons els programes. Però, en conjunt, la situació sembla més favorable al català que a la premsa escrita. Almenys una tercera part de l'audiència radiofònica ~~de~~ ^{de} escolta ~~emissions~~ ^{emissions} en català.

T.V. Aquí el recompte de les hores d'emissió en cada llengua que es poden rebre a Catalunya és més fàcil i també ho és l'avaluació de l'audiència encara que també aquesta, com a la radio, varia de programa a programa. En conjunt, podem dir que el públic es reparteix d'una manera relativament equilibrada entre les dues llengües amb grans oscil·lacions en funció dels programes. Sembla que la majoria dels televidents ^{tenen} una clara preferència per una o altra llengua, però que no tenen inconvenient en ~~escoltar~~ ^{seguir} l'altra si consideren que el programa és més interessant.

~~les emissions en l'altre~~ ^{mitjà en el país}
De totes maneres, és cert que la T.V. és el ~~medi~~ ^{mitjà} en la presència del català en relació amb la del castellà és més important. Aquesta importància pot augmentar encara el dia que comenci a emetre regularment el nou canal 33. Però es tracta d'una situació molt ~~fluctua~~ ^{fluctua} i l'establiment de les televisions privades i la difusió de la ~~recepció~~ ^{recepció} per satèl·lit pot alterar-la profundament. ^{inestable, donat que}

Llibres. ~~La~~ ^{La} producció de llibres en català creix continuament des de ~~molts~~ ^{molts} anys. Actualment, el nombre de títols editats en català representa el 10% aproximadament del total de títols editats a l'Estat espanyol. És veritat que no tots els títols editats en català ho són a Catalunya però sí la gran majoria. Al mateix temps, Catalunya, i concretament Barcelona, continuen ~~es~~ ^{es} sent un ~~del~~ ^{del} dels centres principals de la producció de llibres en espanyol, i el nombre de títols publicats a Catalunya en castellà ~~deu~~ ^{deu} ~~triplicat~~ ^{triplicat} ~~el~~ ^{el} dels títols en català. ^{ganxos}

Principio en el libro

Més important que el nombre de títols publicats i el lloc on s'editen és el volum i la localització de les vendes. A manca de dades fefaents podem suposar que del total de volums venuts a Catalunya entre un 20 i un 25 % són en català.

Teatre. Actualment, la major part de les representacions teatrals que es fan a Catalunya, almenys les que tenen pretensions artístiques, són en català. En canvi el teatre de boulevard ("Paralelo") i el music-hall són generalment en castellà. És cert de totes maneres que el públic de teatre és molt reduït i que bona part de les representacions estan subvencionades de diferents maneres.

Cançó. La cançó com espectacle té un públic abundant però esporàdic. La lletra en bona part és en espanyol i cada vegada més en anglès.

Cinema. ~~Pràcticament~~ totalment en espanyol. Cal dir que l'assistència al cinema ~~rara~~ ^{cada} vegada disminueix, és substituïda en part pel vídeo ~~visionat a domicili~~. En el vídeo comercial el predomini del castellà és total. ^{domèstic}

En conjunt, doncs, la presència del català ^{en els mitjans} als mitjans de comunicació i als ^{en els} productes culturals de cara al públic és sensiblement inferior a la del castellà. Val a dir que es partia d'una situació d'absència ~~pràcticament~~ ^{pràcticament} absoluta i que els propers anys la presència del català pot seguir augmentant per diferents raons. L'ensenyament del català i en català produirà una augment de l'hàbit de llegir en català i això repercutirà ^{sobre tant} sobre la lectura de diaris i de revistes com sobre la de llibres. La política de promoció de productes culturals en català pot millorar o ampliar ^{la} oferta. Finalment, és cert que quan un producte en català respón a unes expectatives i té una bona qualitat troba una bona acollida. És el cas de "El Món" i de certs programes de la TV3. ^{no hauria de dir el temps}

De totes maneres, és evident que la baixa presència del català en els ^{mitjans} mitjans de difusió de la informació i de la cultura no pot explicar-se ~~solament~~ ^{només} per la manca d'hàbits de lectura o per la manca d'iniciatives afortunades. Intervé també un factor econòmic. Els productes en català entren en competència amb els productes en castellà però els productes en castellà tenen, a més, un mercat potencial molt més gran. Proporcionalment, doncs, els productes en català resulten més cars o menys rentables. Aquest fet, ^{és} extraordinàriament important i ~~que és~~ ^{que és} suficient per explicar la menor presència del català, té, a més, tendència a ~~agregar-se~~ ^{agregar-se} no ~~només~~ perquè els mercats tendeixen a fer-se més grans i les empreses a convertir-se en multinacionals, sinó perquè el progrés tècnic dels mitjans de comunicació i de difusió encareix cada vegada més les inversions necessàries per iniciar-los o per mantenir-los. Entre els diners necessaris per posar en circulació un diari o una revista a Barcelona als anys trenta i els que fan falta ara la distància és astronòmica. I no diguem per disposar d'una emigora de TV.

El problema no és exclusiu del català sinó que és comú a totes les llengües que tenen un nombre reduït de parlants i, per tant, un mercat reduït. Totes ~~tenen~~ ^{han de} ~~que~~ recórrer en alguna mesura amb subvencions els seus productes. Però donat que a tot arreu els recursos són limitats, les subvencions no poden créixer indefinidament.

6. Objectius i resultats

amb desenvolupant
Podem resumir l'anàlisi que hem fet al llarg de les pàgines anteriors dient que, continuant un procés iniciat a mitjans del segle passat, el català ha passat de ser una llengua privada i familiar a ser una llengua socialment prestigiosa. ~~utilitzava el castellà.~~ Des de que Catalunya va aconseguir l'autonomia, aquest progrés està ~~a més~~ ^{és} impulsat i recolzat des de una autoritat política.

Però l'anàlisi també ha deixat clar que, a Catalunya, el castellà continua tenint una vigència social molt alta tant pel nombre dels que el tenen com a primera llengua com per la freqüència amb la qual s'utilitza en tots els àmbits de la vida social. Catalunya continua ~~estat~~ un país bilingüe encara que amb unes característiques molt diferents del bilingüisme d'altre temps. Ha arribat, doncs, l'hora d'intentar contestar a les preguntes que formulàvem al començament: Cap a on porta la normalització? Quin és el futur previsible del català a Catalunya?

Abans d'intentar una resposta caldria posar-se d'acord en el sentit del mot "normalització" aplicat a una llengua. ~~Significava el procés per el que és~~ ^{unificau el q vol} es fixen i fan públiques les normes d'una llengua: diccionari, gramàtica, conjunt de regles ortogràfiques. En aquest sentit la normalització de la llengua catalana és basicament el resultat de la tasca de Pompeu Fabra. Però ha ~~estat~~ justament a Catalunya on s'ha introduït i divulgat un nou sentit de "normalització" que significa, ara, el procés ~~per el qual~~ ^{unificau} una llengua socialment desprestigiada i més o menys substituïda per una altra intenta recuperar la plenitud del seu ús. Entesa així, la normalització ja no es refereix a la normativa interna de la llengua sinó a la normalitat del seu ús. La innovació iniciada a Catalunya ha tingut èxit, els defensors d'altres llengües minoritzades l'han adoptat i comença a divulgar-se internacionalment.

Fins aquí tot sembla molt clar, "normalització" significa "normalització de l'ús". Però és precisament la "normalitat de l'ús" la que ~~es~~ pot entendre de diferents maneres i la que caldria començar per aclarir.

Es pot pensar que una llengua ha aconseguit un ús normal quan pot ser utilitzada en qualsevol circumstància i per qualsevol finalitat, a casa com a l'escola, per fer un discurs polític com per redactar un spot publicitari, per presentar un expedient administratiu com per escriure un llibre de física. Però també podem entendre que la normalitat en l'ús de la llengua no sols vol dir que es pot usar en qualsevol circumstància sinó que, en qualsevol circumstància, és la llengua que s'utilitza preferentment o quasi exclusivament com passa amb el francès a París o amb el rus a Moscou. En el primer sentit, la normalitat en l'ús és compatible amb la coexistència amb un altre llengua; en el segon sentit, la normalitat implica ~~en~~ ^{en canvi,} alguna mesura el monolingüisme.

El text de la Llei de Normalització permet les dues interpretacions. Si ens fixem en la seva insistència en proclamar que el català és la llengua pròpia de Catalunya i ~~en~~ que d'aquesta afirmació en deriva bona part dels seus preceptes, i si tenim en compte que pràcticament la totalitat de les seves disposicions van dirigides a promocionar l'ús del català podem, deduir que, almenys implícitament, la perspectiva última de la llei és l'aspiració al monolingüisme. Però si recordem que la Llei ratifica el caracter oficial de les dues llengües i proclama que ningú ^{no} podrà ser discriminat per la llengua que utilitzi i que les dues poden ser utilitzades en qualsevol circumstància i, més encara, que el sistema educatiu ha de assegurar que al final del període escolar tots els nens de Catalunya dominin les dues llengües, caldrà concloure que el que la Llei explicitament afavoreix és la interpretació de que l'ús normal del català és compatible ~~amb la coexistència amb el~~ ^{amb i la coexistència del castellà}

L'US SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA

INFORME

Condicionants Històrics

Si admetem com a fenòmens d'origen de la problemàtica lingüística dels catalans les seves relacions històriques i polítiques amb Espanya i França, per altra part, ho és també el seu desenvolupament com a societat econòmicament oberta. Amb independència del fenomen estrictament polític, d'aquest segon fet s'en deriva un altre: el de la mobilitat de la força de treball i l'atractiu permanent de Catalunya com a societat avançada. Un altre resultat li és propi: a més d'una estructura social complexa, una concurrència de faïso pluriétnica moltes vegades conflictiva. Aquest caràcter de societat econòmicament i socialment oberta, junt amb el fet de que Catalunya no és una comunitat políticament autodeterminada, ha mantingut, per una part, un teixit productiu molt dinàmic, i mentre aquest ha estat la causa d'una forta heterogeneïtat étnica, sobretot la derivada de la instal·lació dels immigrants, per altra banda el poder polític dels estats espanyol i francès ha pogut imposar, respectivament, el castellà i el francès com a idiomes oficials i de l'educació formal.

Aquest joc històric ha repercutit en l'ús de la llengua catalana, tant com ha afectat el mateix desenvolupament polític de Catalunya. Si per una part ha convertit Catalunya en una nació bilingüe i diglòssica, per l'altra ha condicionat l'ús escrit del català fins situar-lo durant

molt de temps. i en les capes socials majoritàries del país, en un llenguatge més parlat que escrit. En aquest sentit, és obvi que el prestigi del llenguatge escrit sempre és més elevat que el del llenguatge parlat, especialment pel que fa a les àrees de la comunicació literària, intel·lectual, científica, tècnica, legislativa i administrativa.

Per altra part, si Catalunya hagués estat un país econòmicament inferior en relació a la resta dels pobles de l'estat espanyol, i respecte, especialment, de la regió dominant, Madrid específicament, ja que Castella també ha estat víctima de la centralització política d'aquest Estat, al meu entendre és evident que la reculada i a vegades pèrdua del català com idioma escrit, ja que no parlat, hauria representat una crisi d'encongiment molt més profunda que la derivada de la prohibició d'ensenyar-lo en una època en que, mentrestant, l'alfabetització de la població catalana no estava generalitzada i la consciència ètnica no depenia necessàriament d'aquest valor educacional. Seria així quan pensem que en èpoques de pobre alfabetització la diglòssia no constitueix una problemàtica social important, ja que en si l'escriure el trobariem relacionat amb posicions socials de classes mitges professionals vinculades a l'administració pública i de classes dedicades a l'exercici de les funcions polítiques. En la mesura que aquestes dues classes tinguéssin problemes de consciència política i ètnica, en aquesta mesura es donaria una dialèctica de la llengua com a factor d'identitat.

La pressió legislativa de les primeres èpoques d'actuació dels estats espanyol i francès a Catalunya no aconseguia, doncs, el·liminar

CLAUDI ESTEVA FABREGAT

l'idioma a les capes socials bàsiques de la població catalana, sobretot tenint en compte el predomini de la població rural, d'una banda, la catalanitat demogràfica d'aquesta població i el fet de l'escassa potenciació educativa d'aquestes classes, per altra. Els factors de prestigi solament arraconàven l'idioma escrit, però demostràven ésser incapaços de determinar l'idioma parlat en la mesura que, inclús en plena decadència política, aquell tampoc era expulsat de la parla quotidiana dels catalans de base. De fet, la consciència històrica i ètnica dels catalans actuava també com un factor diferencial a les bases socials de Catalunya, i en certa manera el sospit factor es reforçava a través del sorgiment d'una burgesia industrial i mercantil que s'apoiava, tanmateix, en una força de treball bàsicament catalana. Podem dir, en aquest sentit, que mentre per una banda es donava un marasme polític de l'idioma, per l'altra es produïen les condicions per a la seva revifalla. El problema seria, en tot cas, el de la mobilitat cap a Catalunya d'una formidable massa social immigrada vinguda de regions espanyoles de parla castellana, i que, per tant, iniciava una altra crisi lingüística que, a l'ensem, coincidïa amb un envol de l'economia catalana convertida, tanmateix, en atractiu principal d'aquesta massa immigrada socialment dèbil.

Tots aquests elements són part d'una història lingüística altrament sacsejada per oscil·lacions a la vegada polítiques, econòmiques i socials que han impedit l'evolució normal del llenguatge, tant del parlat com de l'escrit. I així's podem dir que la dialèctica d'aquesta evolució és la pròpia de la posició geogràfica d'una nació, la catalana, que a més d'ésser demogràficament, políticament i militarment

resultat del pes demogràfic d'unes llengües sobre d'altres, i dels prestigis relatius de cada llengua en cada moment històric, prestigis que són també utilitaris i ténen un valor pragmàtic. No solament fan referència a l'exercici d'un imperialisme polític i econòmic, sinó també revelen l'expansió de les comunicacions de masses en funció dels idïones prevalents a l'àmbit internacional.

Es evident, per exemple, que l'expansió actual de la literatura hispanoamericana reforça el castellà, no solament perquè a aquella li és reconegut un prestigi, i és en si un mercat de gran expansió, però també, i concretament a casa nostra, perquè els mateixos catalans el poden llegir directament sense esforç. Això ve a confirmar-se també en altres aspectes, com en el de les activitats polítiques. I, en tot cas, qualsevol tipus d'expansió d'Hispanoamèrica és, tanmateix, una expansió del castellà, i això repercuteix indirectament a la mateixa Catalunya, sobretot en la mesura que el poder expressiu de la imatge es correlaciona amb la identificació lingüística.

Mentre això succeeix, es pot dir que els aturs lingüístics del català han oscil·lat entre la letàrgia, la reducció geogràfica i el seu ús social. De totes maneres, l'espectacularitat major s'ha pensat en termes de la freqüència relativa de la llengua escrita comparada amb la parlada. A la nostra vida contemporània és, probablement, el període de la Renaixença el moment en el qual l'esclat econòmic de la burgesia industrial i mercantil catalana, coincidint amb la crisi colonial última de l'estat espanyol, el que permet establir una primera consciència col·lectiva del català com a llengua d'ús parlat i escrit.

Encar que tímidament, l'escriure i llegir en català s'ha anat

difonent d'una forma substancial, i ha estat la mateixa recuperació política de Catalunya dintre l'estat espanyol el que ha fet possible una primera superació de la crisi intel·lectual o literària del català com a llenguatge de pensament per mitjà de la mateixa educació formal. Tanmateix, la recuperació de la consciència nacionalista, vinguda primer a través del catalanisme, i la mateixa debilitat política de l'estat espanyol, amb les seves profundes crisis marcades per cruentes guerres civils, símbols tanmateix de que el sistema estatal és mancat de cohesió política concertada, ha establert una progressiva necessitat de produir aquesta concertació distribuint facultats polítiques a les comunitats nacionals interiors, sobretot, lingüísticament i ètnicament diferenciades.

Aquest reconeixement de la diferència ètnica catalana i d'alguns drets d'aquesta a traduir la diferència en forma d'institucions i de continguts polítics, històricament s'ha produït dintre un altre fet paral·lel: el de l'assumpció per part dels polítics catalans de l'estat espanyol entès com una construcció de tots i com una identitat política superior que, mentre permet la recuperació institucional de la llengua catalana, al mateix temps inclou el control polític de la seva reproducció per mitjans educacionals de caràcter formal.

Com hem dit, aquesta reproducció lingüística és equivalent al creixement d'una consciència política de diferenciació ètnica similar per part de les demás nacions internes de l'estat espanyol, en particular Euskadi i Galícia, i en menor escala, però en forma progressivament augmentada, la que vénen exercint altres comunitats ètniques molt motivades en relació a constituir-se com a fets històrics

diferencials, com passa amb Andalusia i Aragó.

Tanmateix, han existit les oscil·lacions pròpies de les nacions políticament indecises, autotingudes com a fronteres de més grans nacionalitats històriques, però, durant segles, amb maniobra política limitada pel que fa referència a la seva capacitat d'exercir l'autogovern. En aquest sentit, es tracta d'identitats ètniques específiques, però lingüísticament integrades a orígens nacionals més amplis que la seva actual reducció política. Les oscil·lacions històriques d'aquestes ètnies s'han manifestat en forma d'aliances, identificacions i estratègies polítiques dintre l'estat espanyol, moltes vegades diferents a la seva identitat històrica lingüística. Aquests serien els casos del País Valencià i de les Balears, respecte del català, i d'Aragó, Múrcia, Extremadura, Astúries, i Nabarra, en el cas del castellà.

Pensem que el creixement polític diferenciat d'aquestes nacions i regions internes de l'estat espanyol ha actuat decisivament, almenys pel que fa a la superació de la crisi política de la llengua catalana i de l'expansió relativa del seu ús social. Sense aquesta expressió simultània de recuperació de la consciència política i lingüística diferencial d'aquelles entitats ètniques, nacionals o regionals segons els casos, Catalunya es trobaria retardada pel que fa referència al retrobament social plè del seu llenguatge.

Cal dir, doncs, que la recuperació del llenguatge té molt a veure amb el fet polític plurinacional de l'estat espanyol i, sobretot, amb el fet de que les demés entitats ètniques han actuat també diferenciant les seves identitats lingüístiques, en uns casos, o la seva consciència



en forma d'empreses estatals, i també en forma de quadres tècnics i dirigents actuant tots ells de manera expansiva sobre la mateixa indústria, comerç i serveis a Catalunya.

L'expansió de l'economia política, en mans del govern de Madrid, juntament amb el factor específicament polític i funcional que li atribuïm, ha estat un factor de gran influència pel que fa al retardament de la normalització lingüística. I cal entendre també que una gran part d'aquesta població immigrada s'ha sentit protegida i lingüísticament més còmoda per mitjà d'aquesta presència política de l'Estat i de la seva llengua, el castellà, que no fent l'esforç primer de tenir que integrar-se lingüísticament al català. Essent aquest un idioma diferent i propi d'una comunitat nacional, la catalana, culturalment ben diferenciada, és obvi que la llengua representava en si una dificultat adaptativa que l'immigrat castellano parlant ha salvat moltes vegades per mitjà del recolzament institucional de l'Estat.

Cal dir, per altra part, que si un obstacle a l'ús general del català ha estat donat per la presència massiva de poblacions immigrades que no disposaven d'altres instruments de comunicació parlada que el castellà, aquesta situació també l'han afavorit els mateixos catalans que poden usar-lo, i que l'usen no sols per cortesia i per economia en l'eficàcia social, sinó també per l'interès personal que molts d'ells posen en el seu exercici, donat l'objectiu essencial de millorar la seva pròpia dicció i a l'ensem domini del castellà. En aquest sentit, el bilingüisme del català afavoreix la penetració, manteniment i reproducció del castellà com a llengua d'ús social estable. Tanmateix,

doncs, la normalització lingüística consisteix en fer que també siguin bilingües els castellano parlants d'origen.

El fenomen diglòssic que pugui resultar-ne serà, en tot cas, una funció de la qui vagi dirigida la comunicació i de quines siguin les capacitats de difusió del català en diferents tipus de professió. I és també vàlid afirmar que la superioritat política dels idiomes, pel que fa referència a la seva circulació internacional i al nombre de pobles que coincideixen en la seva parla i educació formal, és un factor important quan considerem el fet de la diglòssia. Llengües com la anglès, el francès i el castellà són, per aquest ordre, mitjans de coneixement i de circulació internacional molt superior als altres utilitzats. Això implica que l'orientació lingüística de l'escriure té molt a veure amb aquesta realitat política.

En certa manera, la diglòssia admet, almenys, una doble perspectiva: 1) per una part, la pròpia de la manca d'exercici del propi llenguatge en les àrees de l'educació i de l'expressió formal; i 2) per l'altra, implica la necessitat relativa de comunicar-se amb grups especialitzats, com ocorre sobretot a les ciències.

Malgrat el sentiment del dret a l'ús estricte del propi idioma en el pensament i la comunicació, parlada i escrita, el cert és que fóra de l'assumpció política del llenguatge, es produeix una tendència molt forta a escriure en versió diglòssica quan es pensa en funció del mercat o de l'audiència específica que pot tenir la producció escrita literària, o científica.

Aquesta situació admet alternatives, depenent, doncs, dels subjectes a qui va dirigida la comunicació. Per exemple, en situacions

de parlamentarisme democràtic és evident que els representants polítics d'una població han d'ésser l'expressió del llenguatge normal d'aquesta, ja que en depenen electoralment en quan al seu èxit personal mateix. I en matèries literàries, el factor semàntic és molt important, a vegades intraduïble directament. Per tant, cal pensar que la diglòssia perjudica la densitat expressiva del llenguatge.

Però és també cert que en les comunicacions científiques són també notòries les influències dels lèxics de circulació internacional específics, i en aquest sentit s'ha de pensar-se que el mateix lèxic és en si suficient. Potser en aquest punt convindria afinar molt més, però en general aquesta és una convicció molt freqüent entre els científics. Els professionals d'aquestes disciplines tendeixen a emprar les llengües que disposen d'una major audiència, en aquest cas, l'anglès.

Val a dir, mentrestant, que els factors polítics del llenguatge a Catalunya continuen tenint un valor històric certament delicat, i revelen una susceptibilitat molt acusada. Normalment, s'identifiquen amb idees d'adhesió ètnica que, a vegades, són correctes i d'altres només reflecteixen l'estat polític de la llengua i la limitació numèrica dels lectors probables que seràn receptors d'una comunicació.

No cal dir que mentre es donen, també ens revel·len que la diglòssia és un efecte de la defectuosa educació literària rebuda en el propi idioma parlat, però és també una conseqüència de l'objectiu mateix del llenguatge que, en aquest cas, es proposa comunicar i que, en fer-ho en castellà, aconsegueix dirigir-se a un major nombre de lectors. És evident que si això descriu el caràcter pragmàtic de l'idioma en una societat tanmateix pragmàtica o dominada pel mercat, a

l'ensem reflecteix el caràcter polític conflictiu dels usos lingüístics dintre una comunitat ètnica que, com la catalana, encara no ha realitzat suficientment la seva normalització lingüística.

El context històric d'aquesta aturada lingüística és, doncs, polític en la mesura que ve inicialment donat per la incorporació, per la via militar, de Catalunya a l'estat espanyol; i econòmic en la mesura que les transformacions estructurals de l'economia catalana són factors d'immigració de parla castellana, en forma de grans volums demogràfics que, mentrestant, serveixen per complicar el procés de normalització lingüística, sobretot quan es pensa en el fet del volum proporcional de la població catalana formada en la diglòssia i en el fet, a més, de que aquesta no presenta grans inconvenients en l'ús d'una comunicació alternativament bilingüe.

Com veiem, pot dir-se que, històricament, a Catalunya la diglòssia ha estat, doncs, el resultat d'una primera crisi política seguida d'una aturada lingüística, i el procés ens indica que la massiva immigració de castellano parlants ha constituït un fenomen certament important, més encara quan no s'ha tingut la contrapartida de l'autogovern polític que permet disposar dels instruments institucionals que fan possible la recuperació permanent de l'idioma.

Per tant, la mobilitat tecnològica que acompanya el procés econòmic del creixement lineal, junt amb l'escassa capacitat política demostrada per Catalunya, són factors d'influència que podem considerar estratègics en la mesura que constitueixen la dialèctica profunda del discurs ideològic i institucional d'un estat multinacional modern, més adaptat que les nacions internes sense Estat pel que fa a la

reproducció de la llengua comú o general que permet la comunicació entre totes elles.

Evolucions dins el Futur

Podem atrevir-nos a diagnosticar un futur específic del català com a llengua de comunicació habitual, parlada, llegida i escrita, prenent com a punt de referència el seu estat social i polític present.

De moment no disposem de gaires elements científicament complets que ens permetin classificar quantitativament la parla i escriptura del català, tant a la població nadiua com a la immigrada. Però és correcte assenyalar un creixement qualitatiu del català parlat i de l'escrit. Els catalans de les generacions, respectivament, pre-guerra civil, franquista, i democràtica, ténen un nivell de consciència lingüística i d'ús social de l'idioma semblant, en particular les pre i les posfranquistes. En el moment d'arribada del procés democràtic posfranquista, una proporció important de la generació intermitja, formada per un parell de generacions, es troba, en conjunt, fortament influïda per mancances educacionals en matèria de catalanitat lingüística. Això fa que es mantingui retardada respecte de les generacions situades a ambdós extrems.

Malgrat això, la generació intermitja ha reaccionat moltíssim, i una proporció significativa dels seus membres, sobretot els seus grups acadèmics, professorals i intel·lectuals, han produït adaptacions importants a la llengua catalana. En aquests últims anys han guanyat

confiança respecte de la seva capacitat d'usar el català en tota mena de comunicacions, i molts d'ells actüen en moviments de caràcter nacionalista.

Cal dir, a més, que la generació intermitja ha col·laborat a l'esforç d'impulsió del procés crític que s'ha donat políticament durant l'època de Franco. I aproximadament 10 anys abans de morir aquest, una part important de la generació universitària adquiria consciència política del valor cultural del llenguatge com a forma d'identitat. En forma positiva, molts dels intel·lectuals catalans actuals han estat participants en els moviments de la protesta antifranquista. I més tard, s'han institucionalitzat en el poder després de la mort d'aquest últim. Per altra part, han estat el ressò d'una opinió pública liberal, i mentre a nivell polític s'identificaven amb el pragmatisme, es tracta d'una generació que ha contribuït a la recuperació de la llengua catalana des de les institucions autonòmiques i des de la consciència de la seva corresponent identitat nacional.

Tot això vol dir que l'estat present de recuperació lingüística compta amb aquesta consciència i treballa en la direcció de produir aquest recobriment, dit de normalització. En el seu sentit militant, el procés de normalització inclou, sobretot, polítics, literats, professors dels diferents nivells de l'ensenyament, periodistes, publicistes i tècnics de la comunicació de masses en versions audiovisuals. Crec que aquesta és una situació pròpiament adaptada al procés democràtic que viu l'estat espanyol i que, manifestament, inclou la nova generació situada, almenys, entre els 15 i els 25 anys d'edat.

Una perspectiva general de caràcter qualitatiu ens permet dir que

els guanys obtinguts per l'ensenyament del català a l'escola, i entre els catalans, són gairebé majoritaris, en el sentit de parlar-lo i llegir-lo. Es pot dir que la població catalana escolaritzada durant aquests anys per les institucions pròpies, a partir de la Generalitat i de les escoles privades que han atès aquests ensenyaments, comença a ésser suficient en quan a coneixement estricte de la llengua.

El problema consisteix en els graus relatius d'utilització escrita de l'idioma. A través de les nostres observacions, pensem que els graus de diglòssia continuen essent molt elevats, precisament perquè no semblen existir necessitats d'escriure el català amb la mateixa familiaritat amb què és parlat. Si hom pensa, per exemple, en els medis universitaris, pot trobar-se que no arriba al 20% la població estudiantil que, sense pressions de cap mena i en condicions de llibertat d'elecció, redacta els seus temes d'exàmen en català.

Mentrestant, a més, són molt pocs els estudiants que llegeixen diaris en català. Això és degut, essencialment, al fet de que els continguts dels nostres diaris són considerats poc atractius en termes intel·lectuals, i excessivament situats dintre un tractament localista o comarcalista dels interessos de la informació. En aquest cas, la lectura de diaris es fa, majoritàriament, en castellà, lo qual determina que l'entrenament lingüístic en un país com el nostre cada vegada més menys llegidor de llibres, acostuma fer-se en forma diglòssica.

Segons això, mentre Catalunya és una nació occidental avançada, els continguts informatius i l'elaboració intel·lectual dels seus diaris és molt localitzada, i centrada en tòpics molt reduïts a temes locals,

acaba essent de poc interès per una població més exigent en aquesta classe de comunicació. Els públics en català són, així, més internacionals en exigències que els seus diaris.

No és freqüent la sinceritat en aquesta qüestió, ja que exceptuant els polítics i persones que, per causa ideològica, mantenen una identificació representativa de nivell local, la resta dels ciutadans joves "passa" d'aquest plantejament, i paradoxalment sense renunciar tampoc a la seva catalanitat. Periòdics com LA VANGUARDIA, EL PAIS i EL PERIODICO, superen moltíssim, en quan a interès periodístic i al tractament dels tòpics quotidians, als escrits en català.

Es cert, a més, que la militància política o la consciència ètnica nacional són influents en quan a l'ús social del català en tots els terrenys de la seva manifestació, a més de la parlada. Mentrestant, la resta, malgrat haver rebut un entrenament educatiu en català i ésser també catalans per ambient familiar, no mantenen preocupacions dramàtiques en quan a la diglòssia que suposa llegir i escriure en castellà.

En realitat, el problema de la normalització lingüística continua essent el de la interiorització relativa de la catalanitat entesa més enllà de l'educació. I es també una qüestió de la coincidència relativa entre ideologies d'àmbit internacional, com ho són les catalanes, i continguts, també internacionals, de la comunicació. Pensem que això s'escau, sobretot, a les àrees socials que acostumen llegir i escriure, sigui en català o en castellà.

Mentrestant, és donen altres qüestions. Una d'elles és la relativa a la situació actual de les poblacions immigrades. En aquest sentit,

cal dir que una proporció molt elevada de la seva primera generació, i depenent de l'edat en què arribàren a Catalunya, i del grau d'associació que han mantingut amb els catalans d'origen, pot admetre's que parla català quan el seu interlocutor no és castellano parlant, però no l'escriu.

La segona generació, o nascuda al nostre país, podem dividir-la entre els que s'han educat en castellà i els que ho han fet en català. Una petita proporció d'aquests últims llegeix i escriu en català, mentre la gran majoria, i encara que moltes enquestes els donguin com a catalano parlants i com a escriptors en català, en realitat no mantenen preocupacions especials en matèria d'escriure o no escriure el català. De fet, i excloent les excepcions de militància política catalana, i de plena integració ètnica com a catalans, aquesta segona generació d'immigrats, i descomptats els seus fills menors encara no arribats a l'adolescència, és una generació bàsicament diglòssica. Pensem, doncs, que la tercera generació és la pròpiament considerada per nosaltres activament catalana, una vegada separada dels seus ambients i vincles castellano parlants, ambients, a més, importants en sentit polític, ja que són electoralment vinculats amb partits d'àmbit estatal. O sigui, el fet lingüístic és sovint interpretat com una diferència i com un conflicte, i moltes vegades s'actua decantant-se molts d'ells per la contraidentificació. El pes total d'aquestes poblacions integrades socialment, i d'una manera definitiva, a Catalunya, és molt important. Nosaltres el situem a l'entorn d'un 40% del total demogràfic català.

Podem assenyalar, mentrestant, que el futur de la llengua catalana, pel que fa a la seva normalització social com a ús habitual en tots els

seus sentits de capacitat, parlada, llegida i escrita, depèn de varis factors: a) de la necessitat específica d'expressar-se en català; b) de la demanda concreta que es pugui donar en aquest idioma; c) de l'assimilació ètnica, primera, i lingüística després, que s'hagi aconseguit de les poblacions immigrades; d) ~~del~~ procés polític espanyol, ja que el català és per si mateix assegurat en quan a la seva voluntat d'establir aquesta normalització com a forma social de comunicació; e) ~~els~~ graus en què ~~continuiin~~ entrant a milers els immigrants de parla castellana, atrets si més no per la demanda del mercat de treball; i f) ~~de~~ la tendència i continuïtat relativa d'aquestes poblacions immigrades a viure aplegades homogèniament en barris separats dels que ocupen els catalans. Aquest últim factor retrassa sempre el procés d'adquisició d'una llengua que com la catalana juga amb molts handicaps, però, sobretot, el de tipus polític.

No és impropï referir-se a una altra qüestió: la que resulta de l'aprenentatge, que comença a ésser massiu, d'idiomes de circulació internacional com, sobretot, l'anglès. La nostra reflexió ens porta a considerar que la probable expansió de l'anglès a Catalunya pot convertir aquesta llengüa en competitiva del castellà, especialment en matèries d'intercanvi acadèmic i científic, i fins i tot relacionades amb la comunicació. Paradoxalment, i això ens sembla important, pot influir en situar el català en tercer lloc pel que fa a la seva posició com a llengua escrita en el terreny de les col·laboracions internacionals.

Penso que el pes de la comunicació en anglès pot afectar més el català que el castellà, sobretot tenint en compte que aquest últim

guanya en expansió i en justificació escrita a causa de que els països iberoamericans estan creixent demogràficament, com també ho fan en participació científica, intel·lectual i acadèmica arreu del món. El pes polític del castellà arreu del món i l'expansió de l'anglès poden fer perdre posicions a les llengües minoritàries fent-les més diglòssiques que mai per necessitats de comunicació, malgrat el fet de que els catalans, ja lingüísticament normalitzats, hàgin adquirit també la capacitat total de parlar, escriure i llegir en català.

I encara que aparentment pot considerar-se un tema marginal, caldrà no oblidar l'entrada fluent i permanència estable de treballadors africans que, si es mantenen les actuals tendències immigratòries, acabaran constituint grups marginals, però homogènis, que afegiran les seves problemàtiques racials, ètniques, socials i econòmiques a les que ja són habituals dintre l'estructura del procés polític català. I, extensivament, és també cert que el desenvolupament econòmic de les altres nacions i regions internes de l'estat espanyol pot convertir-se en un factor de disminució de les seves emissions migratòries vers Catalunya, lo qual significarà un procés de recuperació lingüística i cultural, i d'homogeneïtzació accentuada, en sentit ètnic, a Catalunya. Mentrestant, en altres sentits, en l'econòmic, caldrà entendre que s'anirà reduint la desigualtat evolutiva entre Catalunya i les nacions i regions internes de l'estat espanyol.

Relatiu d'un Què Cal Fer

Al meu entendre, el problema relatiu a l'ús social d'una llengua no és solament d'educació a l'escola: és també una qüestió de fins quin punt el còs social construeix la seva comunicació habitual en el seu idioma, qualsevolga que sigui la població a qui es dirigeix. I també és una qüestió de quina és la influència social que genera la llengua catalana al si de la societat catalana.

En el cas català la llengua ancestral es pot valorar millor si la contrastem amb l'activitat política i històrica d'una altra llengua, en aquest cas la castellana i la francesa, respectivament. Segons això, la diglòssia d'una població és l'exponent, més o menys directe, d'aquesta situació històrica de la llengua i de la seva capacitat específica per a recuperar-se i lliurar-se de la diglòssia.

Mentrestant, però, i cal insistir-hi, és necessari entendre que la problemàtica actual de la llengua té molt a veure, a) amb la capacitat d'assimilació que mantenen els grups catalans respecte dels que no ho són; b) amb la distribució social o de classe específica de la llengua parlada, però també de la escrita i llegida; c) amb el predomini relatiu d'una llengua, la catalana, en els àmbits laborals; d) amb l'ús del català en els medis públics; e) amb les proporcions reals de lectura i d'audiència que té en els programes específics en català a la ràdio i a la televisió; f) amb les freqüències de comunicació fetes en català per la publicitat, i en quines condicions es fa; i g) amb els anuncis de presentació visual o de publicitat estàtica fixada als comerços.

Tot això implica conèixer situacions relatives a dependència professional a les ocupacions de tot caire i específiques on el català és més freqüentat.

De fet, ignoro com és endegada l'instrucció lingüística a l'escola catalana, però entenc que el procés d'aconseguir aquesta normalització lingüística que s'en diu ús social de la llengua és indeturable, i penso que la generació infantil d'aquest moment, educada en el català a l'escola, formarà part del conjunt social normalitzat del nostre país.

Malgrat tot, aquest procés és insuficient si no s'obté que aquesta població sigui també ètnicament integrada dintre el teixit d'interessos polítics dels catalans. Obviament, l'experiència escolar no és en si mateixa equivalent a una experiència total de la vida social quotidiana dels catalans.

Tanmateix, doncs, una de les suggerències consisteix en la necessitat de desenvolupar a la escola no solament el català estrictament lingüístic, sinó que els continguts de les seves lliçons han d'ésser basats en coneixements d'història de Catalunya, i de cultura "folk" catalana. La meva opinió és en el sentit de que cal produir textos etnogràfics creadors de consciència cultural. I en concret, també aquesta formació folk suposa endegar una transmissió sistemàtica de representacions estètiques. Els escolars han d'ésser entrenats en l'exercici i representacions de folklore català; és a dir, han d'executar cançó, ball i música, a més de teatre, i llegir TBOS en català, i visionar vídeos geogràfics i de costums.

Una part significativa d'aquests programes ha d'ésser feta d'històries locals, rondalles, contes, llegendes, notícies històriques,

i de costums i festes explicades. Aquest enfoc té com a finalitat establir la formació d'una consciència cultural basada en una memòria ètnica de caràcter col·lectiu.

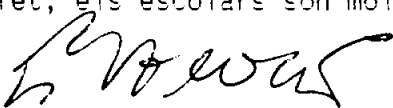
En tot cas, el llenguatge que s'aprèn a l'escola ha d'ésser, en gran part, coherent amb el que parlen els avis. Això proporciona un sentit d'ancestralitat i permet adquirir un sentit de tradició, base de la identitat plenament ètnica. No es tracta de fer únicament un català d'escola per a la llar, sinó també un català de la llar per a l'escola. En termes històrics, la presentació d'una cultura ètnica implica la seva categorització folk, i en tot cas, els valors ètnics ténen prioritat.

Cal entendre que la promoció d'un llenguatge té a veure amb la capacitat d'evocar o produir sentiments de grup, i per tant es tracta d'obtenir una plena consciència històrica de base etnogràfica.

L'estratègia decisiva consisteix en entendre que l'adaptació a un programa lingüístic, és també un problema de percepció, i aquesta és una qüestió de capacitat relativa de comunicació o de conceptes i d'imatges.

El que en podem dir ludisme folk correspòn a una experiència fonamental perquè afavoreix la formació d'una consciència d'identitat, en aquest cas catalana. En realitat, el problema més important radica en la preparació i selecció del professorat adequat, no solament per la seva eficiència tècnica relativa, sinó també pel que fa a la seva vocació ètnica. Fet i fet, els escolars són moltes vegades una funció dels seus mestres.

Maig de 1989


Claudi Esteva Fabregat
Apartat de Correus 23.325 08080 Barcelona
Tel. 333 20 25

L'US SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA

Informe del Dr. CLAUDI ESTEVA FABREGAT

C o m e n t a r i

L'informe del Dr. CLAUDI ESTEVA FABREGAT sobre L'ús social de la llengua catalana m'ha semblat ben escrit i amb contingut antropològic i sociològic. El seu pensament el podriem resumir així:

Condicionants històrics

Es destaquen com a fenòmens originaris de la problemàtica lingüística catalana les relacions històriques i polítiques amb Espanya i França i el desenvolupament de Catalunya com a societat econòmicament i socialment oberta. D'això en deriven: la mobilitat de la força de treball i l'atractiu com a societat avançada; una estructura social complexa i una concurrència de faisó pluriètnica. S'ha mantingut un teixit productiu molt dinàmic, causa d'una heterogeneïtat ètnica; per altra banda, han estat imposats el castellà i el francès com a idiomes oficials de l'educació formal.

Aquest joc històric ha repercutit en l'ús de la llengua catalana. Ha convertit Catalunya en una nació bilingüe i diglòssica; per altre part, ha condicionat l'ús escrit del català, que es situava com un llenguatge més parlat que escrit, tot i que aquest té més prestigi.

La pressió legislativa no aconseguia, en principi, eliminar l'idioma propi a les capes socials bàsiques de la població catalana. Es produí un marasme polític de l'idioma, però al mateix temps es produïen les condicions per a la seva revifalla. Les oscil·lacions sociopolítiques i econòmiques han impedit l'evolució normal del llenguatge, perquè s'ha mantingut a Catalunya en situació de dependència. Les aturades lingüístiques del català són una funció de la debilitat política de Catalunya. Malgrat tot, la continuïtat ètnica i lingüística s'ha mantingut, a desgrat dels aturs ocasionats per les incidències polítiques i immigratòries.

....

Així com el castellà ha sortit de les seves fronteres naturals -s'ha imposat, per exemple, a Hispanoamèrica-, el català es manté en les seves fronteres estrictes. La crisi o l'atur conjuntural del català és una qüestió primer política i després econòmica. En tercer lloc cal interpretar-ho com un resultat del pes demogràfic d'unes llengües sobre les altres. Hi pesa també el prestigi en cada moment històric; es dona amb això una expansió de les comunicacions de masses en funció dels idiomes prevalents internacionalment. Pensem en l'expansió de la literatura hispanoamericana, que repercuteix com a expansió del castellà.

La Renaixença catalana, coincidint amb la crisi colonial espanyola, permet d'establir una primera consciència col·lectiva del català. Després, la recuperació política de Catalunya ha fet possible la recuperació intel·lectual i literària. S'han distribuit facultats polítiques a les comunitats nacionals. Els polítics catalans han assumit l'estat espanyol amb identitat política superior o més àmplia. I s'ha donat el fet polític plurinacional de l'estat espanyol.

Aquest fet plurinacional té a veure amb la recuperació del llenguatge.

Trajectes factorials

Una influència factorial pel retardament de la normalització lingüística ve constituït pel fet del creixement econòmic i la demanda d'una força de treball vinguda de fora. Un 40 %, aproximadament, de la població ha nascut fora del Principat. Aquest fet ha coincidit amb l'expansió burocràtica de les institucions estatals. Cal remarcar l'expansió de l'economia política, en mans del govern central de l'estat. La població immigrada i el funcionariat s'han sentit protegits lingüística i políticament.

La presència massiva de poblacions immigrades i el mateix interès dels catalans en utilitzar i millorar el seu castellà han perjudicat la normalització lingüística. Aquesta implica que també siguin bilingües els castellano parlants d'origen.

....

El fenomen diglòssic està en funció de a qui vagi dirigida la comunicació, de les categories professionals, de la superioritat política dels idiomes i de la seva superioritat internacional. L'anglès, el francès i el castellà són mitjans de coneixement i de circulació internacionals molt superiors als altres idiomes. La diglòssia implica: a) manca d'exercici del propi llenguatge en àrees d'educació i d'expressió formal; i b) necessitat relativa de comunicar-se en grups especialitzats.

La diglòssia perjudica la densitat expressiva del llenguatge. En les comunicacions científiques s'aprecien les influències dels tèxics de circulació internacional. Els factors polítics del llenguatge a Catalunya revelen una susceptibilitat acusada. Tot revela que la diglòssia és un efecte de la defectuosa educació literària rebuda en el propi idioma parlat. Hi ha un caràcter pragmàtic de l'idioma; domina el mercat. Històricament, la diglòssia a Catalunya ha estat el resultat d'una primera crisi política, seguida d'una aturada lingüística.

Evolucions dins el futur

És correcte assenyalar un creixement qualitatiu del català parlat i de l'escrit. Hi ha una generació intermitja que ha reaccionat i amb esforç s'ha anat adaptant a la llengua, en tota mena de comunicacions. El procés de normalització inclou -en el seu sentit militant- polítics, literats, professors, periodistes, publicistes i tècnics de la comunicació. També inclou la nova generació, situada entre els 15 i els 25 anys. Els guanys obtinguts a l'escola són considerables.

El problema consisteix en els graus d'utilització escrita de l'idioma. Els graus de diglòssia continuen essent molt elevats. Són pocs els estudiants que llegeixin diaris en català, per considerar-los poc atractius en termes intel·lectuals. Els públics són més internacionals que els seus diaris. Molts catalans no reaccionen dramàticament davant el fet de la diglòssia. En realitat, el problema de la normalització lingüística continua essent el de la interiorització relativa de la catalanitat entesa més enllà de l'educació.

....

Es donen altres qüestions, com ara la relativa a la situació actual de les poblacions immigrades. L'inmigrant en general parla català quan el seu interlocutor no és castellano-parlant, però no l'escriu. A la segona generació podem dividir-la entre els educats en castellà i els educats en català. No mantenen preocupacions específiques en matèria d'escriure en català. És una generació bàsicament diglòssica. La tercera generació és la propiament considerada per nosaltres activament catalana. El pes total d'aquestes poblacions és important; el situem a l'entorn d'un 40 % del total demogràfic català.

El futur de la llengua catalana, pel que fa a la seva normalització social com a ús habitual depèn de varis factors, entre els que compta el que molts immigrants visquin en barris separats. Una altra qüestió és la de la necessitat de l'aprenentatge d'idiomes de circulació internacional; sobretot, l'anglès. L'anglès aquí pot fer-se competitiu respecte el castellà. I pot contribuir a col·locar el català com a tercera llengua escolar. El pes polític del castellà i l'expansió de l'anglès poden fer perdre posicions a les llengües minoritàries.

I caldrà no oblidar l'entrada fluent i la permanència estable de treballadors africans, que acabaran constituint grups marginals però homogenis, afegint les seves problemàtiques a les ja habituals en el nostre procés polític. Per altre part, pot haver-hi menys entrada de gent d'altres regions hispàniques i menys diferenciació econòmica entre aquestes.

Relatiu d'un Què Cal Fer

El problema de l'ús social no és sols d'educació a l'escola. És també qüestió de la comunicació habitual de la gent. I de la influència social de la llengua.

La diglòssia d'una població és l'exponent de la situació històrica de la seva llengua i de la seva capacitat per a superar aquesta situació.

La problemàtica actual té molt a veure: a) amb la capacitat d'assimilació dels grups no catalans; b) amb la distribució social de la

....

llengua parlada i de l'escrita i llegida; c) amb el predomini de la llengua en l'àmbit laboral; d) amb el seu ús en els medis públics; e) amb les proporcions d'audiència dels programes catalans de radio i televisió; ~~h~~/ f) amb les freqüències i condicions de comunicació publicitària; i g) amb els anuncis de presentació visual estàtica.

La generació infantil educada en el català a l'escola formarà part del conjunt social normalitzat del nostre país. Aquest procés és insuficient; s'ha d'obtenir que aquesta població sigui també ètnicament integrada dintre el teixit d'interessos polítics. Una de les suggerències és: necessitat de desenvolupar a l'escola no sols el català lingüístic sino els continguts històrics i de cultura "folk" catalana. Cal produir textos etnogràfics creadors de consciència cultural i cal endegar una transmissió sistemàtica de representacions estètiques de folklore català.

S'ha de promoure una consciència cultural basada en una memòria ètnica de caràcter col·lectiu. El llenguatge de l'escola ha d'ésser coherent amb el que parlen els ~~nostres~~ avis. S'ha de fomentar, així, el sentit de tradició, base de la identitat plenament ètnica. Un català d'escola per a la llar i un català de la llar per a l'escola. Els valors ètnics tenen prioritat. Es tracta d'obtenir una plena consciència històrica de base etnogràfica. No sols una adaptació lingüística sino també perceptiva i vital. Per això cal tenir mestres adequats.

INFORME SOBRE L'INFORME

L'informe del professor ESTEVA és molt complet i es refereix als punts fonamentals de la problemàtica socio-lingüística que planteja L'ús social de la llengua catalana.

Es tenen en compte els aspectes històrics, polítics, antropològics, sociològics, psicològics, econòmics, convivencials, escolars i culturals que afecten a la qüestió. S'examinen les causes principals de la diglòssia i el fet de la seva pervivència i la seva situació actual, de cara al futur. En el fons, s'ha de dir, molts catalans no són ben

....

bé catalans, car no mantenen una actitud lingüística coherent, en discriminar massa l'ús de la llengua a les situacions i moments que cal afrontar : relacions intel·lectuals, tipus d'audiències, oportunitat, utilitat...

Els problemes inherents a l'extensió de l'anglès i del castellà s'examinen en l'informe molt adequadament, sense pal·liar la seva importància i el procés de la seva intensificació. La repercussió que això té per a l'ús de la llengua catalana és gran. No cal dir que l'informe remarca suficientment l'impacte extraordinari que ha tingut i té la població immigrant -especialment castellana (de parla castellana), però també, ara, africana (i potser, afegiríem, sudamericana)- en l'ús social de la llengua.

L'autor aboga per a una integració ètnica dels ciutadans de Catalunya i per un recolzament perceptiu i folklòric de l'ensenyament de la llengua a les escoles, promocionant una incorporació cultural i tradicional a l'esperit i la vida dels catalans. Pensa també -amb encert- en els mestres adequats per a la tasca ètnico-cultural que cal portar a terme.

En resum. Trobo molt bé les consideracions del Dr. ESTEVA -fonamentades amb l'estudi i la raó- i les recomanacions que aporta. Potser jo hi afegiria -no sé si encertadament- que caldria preocupar-se de debò en la simplificació justa de la llengua catalana, sense desvirtuar la seva entitat pròpia i el seu valor lingüístico-cultural, per tal d'afavorir el seu aprenentatge i el seu ús. Els pedagogs pensem -i hem de pensar- en els nens i nenes que han d'aprendre i han d'utilitzar amb comoditat i eficàcia una llengua tan bona -i voldríem tan evolucionada- com la llengua catalana.

ALEXANDRE SANVISENS I MARFULL

Universitat de Barcelona

Barcelona, 12 de juny de 1989.

INFORME: L'ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA

Dr. Claudi Esteva Fabregat

L'Informe del Dr. Claudi Esteva presenta, amb un tractament correcte i precís, la problemàtica de l'ús social de la llengua catalana. Insisteix en la necessitat d'avançar més enllà del propi marc lingüístic i proposa potenciar la vocació ètnica dels professors de català amb la intenció de desvetllar tota una tradició etnogràfica definitòria de Catalunya.

Més que noves aportacions o suggeriments apunto, a continuació, una sèrie de notes, sorgides de la lectura de l'Informe i que potser poden contribuir, sempre de manera accessòria o secundària, a completar alguns conceptes.

* Es podria presentar un quadre molt general i esquemàtic de l'evolució social de la llengua catalana, especialment en els darrers quinze anys (immigració, bilingüisme, publicacions,...)

* Fer alguna referència a la ubicació cultural i a la influència que poden tenir els textos literaris que tracten la problemàtica social catalana i que són escrits en castellà, a Catalunya (Goytisolo, Marsé, Mendoza,...) i a les nombroses traduccions d'autors estrangers que si bé són símptoma d'un avanç en la normalització lingüística també comporten un nou tipus de penetració cultural.

*Junt amb el fet de que els polítics catalans han assumit avui com identitat política superior l'Estat Espanyol cal considerar també el ressorgiment d'una burgesia catalana internacional (olímpica, si es vol) que fa un ús intencional i convencional del català; profitós pels seus interessos a Catalunya i de caràcter exòtic a l'exterior.

* En general, la població immigrada a Catalunya tendeix "còmodament" al bilingüisme; aquesta mateixa població és conscient de la seva espanyolitat i de la protecció política i social que això li representa. Per altra banda, els contactes amb l'Estat Espanyol són avui més freqüents però Catalunya té escassa capacitat d'acció en la política autonòmica degut principalment a la manca d'un ventall de partits polítics nacionalistes forts. La llengua catalana segueix essent, en aquest context, un solitari element de negociació política.

*Catalunya és una societat econòmicament oberta i al risc lingüístic que representen les masses de població immigrada (mà d'obra) s'ha d'afegir ara un conjunt de perills més complexos (Mercat Comú, estudis als EUA, vídeos,...) que disposen d'uns mitjans tècnics i econòmics de penetració, social i cultural, molt poderosos.

Només amb l'obtenció d'una plena consciència històrica de base etnogràfica Catalunya podrà convertir-se en una nació moderna. Reconeixent les seves fronteres, el propi pes de la tradició s'encaregarà de definir la seva identitat i modernitat. Aleshores, el català tindrà tot el prestigi de llengua d'un poble.



Francesc Ligorred
Barcelona, 28 juny 1989

ANALISI ECONOMICA DE LA DINAMICA SOCIAL I FACTORS
INTERVINENTS EN L'EXTENSIO DE L'US DEL CATALA

Lluís Bonet
Amadeu Petitbò
Enric Llarch

Barcelona, juliol de 1989

1.- Quines són les forces motrius que fan canviar la societat (s'entén l'anàlisi de les forces motrius que tracta la disciplina), i quines són els mecanismes de resistència al canvi dins la societat, i com es poden superar?

a) Forces motrius que fan canviar la societat.

Des del punt de vista de l'anàlisi econòmica el motiu dels canvis de les societats és el creixement econòmic. El creixement econòmic suposa la inversió de capital i la progressiva incorporació de força de treball als processos de producció i circulació de béns i serveis.

En les actuals circumstàncies les economies industrialitzades de mercat es caracteritzen, fonamentalment, perquè els seus processos de producció i circulació estan sotmesos als fenòmens de l'oligopolització, transnacionalització, ràpida incorporació de progrés tecnològic i terciarització.

En el cas del mercat espanyol de productes industrials la forma dominant és l'oligopolística. Segons estudis realitzats utilitzant dades de 1980 prop de tres quartes parts dels mercats de productes industrials presenten formes oligopolístiques. Aquesta situació afecta el 70% de les vendes totals del conjunt de grans empreses industrials

2

espanyoles. Aquest tipus d'estructura afecta tant a les indústries productives de béns intermedis com de béns de consum final, estenent-se amb més o menys intensitat entre les diferents agrupacions de productes finals. L'anàlisi de les empreses que componen els nuclis oligopolístics revela que les empreses susceptibles d'ésser qualificades com a catalanes no eren les dominants.

La presència de capital estranger era una característica dels nuclis oligopolístics on hi participaven empreses catalanes. En més del 80% de sectors industrials amb formes oligopolístiques en els que intervenen empreses catalanes hi eren presents empreses amb capital estranger i en gairebé el 50% de casos controlaven més del 50% de les xifres de vendes totals dels nuclis oligopolístics.

Els indicadors disponibles permeten apuntar que aquests fenòmens s'han intensificat després de l'adhesió d'Espanya a les Comunitats Europees i que àdhuc s'han extès al sector terciari avançat.

L'actual procés d'acumulació es caracteritza per l'accelerada incorporació de progrés tecnològic i per un canvi tècnic molt ràpid especialment pel que fa a les noves tecnologies de la comunicació i la informació. El marc de referència de les activitats de R+D a Catalunya és el sistema espanyol de Ciència i Tecnologia. La característica més destacada del sistema és la insuficiència històrica de

3

les despeses adreçades a la promoció científica i la insuficient promoció de la política tecnològica. La centralització de la despesa a Madrid i la insuficient promoció de la Generalitat de Catalunya afecta desfavorablement la indústria catalana en no adaptar-se plenament a les seves necessitats. L'alternativa ha consistit en l'adquisició de béns d'equipament o en l'assimilació creativa de tecnologia front la inversió en tecnologia pròpia a través de la despesa en R+D. Quant la despesa interior bruta en R+D en proporció al P.I.B. (0,38%) l'any 1984 es situava en uns nivells molt per sota dels que corresponen als països capitalistes desenvolupats. El 80% dels recursos públics dedicats a recerca procedeixen de l'Estat central.

Un altre dels trets característics de les modernes economies industrialitzades és la terciarització de la seva base econòmica i la progressiva integració i retroalimentació entre els sectors industrial i terciari. La progressiva importància del sector terciari no suposarà la desaparició de la indústria ni la pèrdua de la seva importància real en les modernes economies industrialitzades. Per aquesta raó es comença a considerar l'extensió progressiva d'un sistema "metaindustrial" i d'una societat "servoindustrial" per a referir-se a una situació en la qual la combinació de les activitats terciàries i industrials està esdevenint l'aspecte més

destacat del creixement econòmic de les societats desenvolupades.

b) Mecanismes de resistència al canvi.

En general pot dir-se que la resistència al canvi està condemnada al fracàs. Els sistemes econòmics són guiats per unes lleis generals de funcionament que li són pròpies i que són complementades per lleis específiques inherents a cada formació social. Així, el procés de reproducció corresponent a les modernes economies de mercat tendeixen a reproduir les condicions tècniques i socials de producció. Entre aquestes s'hi inclouen els elements indicats en l'apartat anterior.

Tot amb tot, la història mostra com el progrés tècnic i l'articulació de noves formes de regulació de l'economia han provocat resistències. Atés que el nucli dur de l'actual tendència del capitalisme contemporani es situa lluny del nostre entorn però cada vegada hi és present amb més força, la reacció tendent a conservar preteses posicions privilegiades constitueix un element de resistència al canvi. Així, almenys a curt termini, no ha de resultar estrany que les administracions públiques, els sindicats, les empreses menys dinàmiques i la pròpia inèrcia cultural tendixin a frenar, emprant diversos arguments, un moviment que s'estén per arreu. Són les societats desenvolupades les que han acabat imposant les

5

normes econòmiques, socials, culturals, etc... A les societats menys desenvolupades els hi ha correspost portar a terme el paper de seguidors.

c) Com es poden superar?

La resposta està implícita en l'apartat b). Seran les pròpies lleis que regeixen la reproducció del nostre sistema econòmic les que imposaran la superació de les resistències. El problema resideix en la capacitat de la societat per adaptar-s'hi i participar en el procés des d'una òptica de protagonisme i no de subordinació.

Es tracta doncs, de promoure la internacionalització de les nostres empreses i de disposar d'empreses locals que tinguin un protagonisme a nivell internacional i, per tant, cal destinar molts més recursos a les activitats de formació i de recerca. Ensenes, cal també una acció -una estratègia, una tàctica- valent i coherent per part del govern autonòmic en aquesta direcció. Amb els actuals pressupostos i la seva distribució poca cosa pot fer-se. I cal tenir en compte que els nostres problemes els hem de resoldre nosaltres mateixos i no esperar que la solució ens sigui donada, doncs aquesta és una falsa esperança.

6

2. Des de la perspectiva de la seva disciplina, quins són els factors que tenen o poden tenir influència en els aspectes específics de la llengua?

Als factors citats en l'apartat anterior -referits al conjunt de les economies occidentals desenvolupades- caldria afegir, quan es fa referència a la situació existent a l'Europa occidental, un factor de gran incidència com ara la constitució d'un gran mercat comú europeu al si de la CEE, que claudria ampliar amb els països de l'OEFTA, sobre una base multicultural i plurilingüística.

El creixement econòmic sostingut que sorgeix i es consolida en la major part de països desenvolupats a partir de 1945 de la segona guerra mundial vé acompanyat d'un procés de liberalització del comerç internacional i d'una ampliació dels mercats. Aquest creixement del comerç i de l'intercanvi entre diverses economies, fins al moment molt replegades dins d'elles mateixes i del seu imperi colonial, comporta una confrontació de cultures i la necessitat de trobar llenguatges per comunicar-se, relacionar-se i comerciar.

Al mateix temps, la concentració empresarial porta a la constitució de grans grups multinacionals amb centres de producció diversos i dispersos per tot el món. En aquestes circumstàncies, les unitats de producció d'un país es veuen obligades a utilitzar altres llengües per a portar a terme

la seva activitat i per a publicitar els productes. Aquest fet les condueix a plantejar-se quina llengua o llengües cal utilitzar per dirigir-se als clients, a les empreses proveïdores i, de forma més precisa, com a vehicle comunicatiu intern de l'organització. Alguns cops la llengua dominant és la del país d'origen del capital majoritari, altres cops -la majoria- és l'anglès que s'ha establert com llengua franca per la major part de relacions econòmiques internacionals i per a la difusió i intercanvi científics.

La convergència vers grans empreses i mercats a nivell mundial es veu accentuada a nivell europeu. L'Europa comunitària és ja el principal mercat mundial. La constitució del mercat únic prevista pel mes de gener de 1993 implicarà l'existència d'un gran territori format per uns 300 milions de consumidors que es caracteritzarà per la concurrència en el seu si de múltiples llengües -algunes d'elles parlades per varios centenars de milions de persones-.

Altres factors econòmics, tenen també la seva influència en l'ús de les llengües:

- a) La dinamització de la mobilitat del personal directiu i tècnic, sovint degut al seu lligam a pertinença a alguna empresa multinacional. També són cada vegada més freqüents els intercanvis científics.

8

b) La preminència de l'anglès com a llenguatge científic i comercial per excel·lència en un moment en que la comunicació i l'intercanvi científic i comercial esdevenen fonamentals pel desenvolupament tecnològic i econòmic.

c) L'aparició de certes resistències a la major competitivitat i liberalització dels mercats a partir d'estratègies de diferenciació del producte en relació als béns procedents de l'exterior. D'aquesta manera, els productes locals pretenen competir des d'una posició d'avantatge. Enseny, les denominacions d'origen es revelen com a factor de diferenciació i competitivitat.

9

3. Des de la perspectiva de la seva disciplina, quins d'aquests factors són importants, concretament a Catalunya, en l'evolució o retard de l'extensió de l'ús social de la llengua i quin és el pes específic de cada factor?

Catalunya està immersa en la mateixa problemàtica general de la resta de països occidentals, en general, i europeus, en particular. La seva pertinença a l'estat espanyol condiciona la seva situació de partida tan en termes econòmics com socio-lingüístics. El mercat natural dels productes catalans ha estat tradicionalment el mercat espanyol. Tan sols, molt recentment, hi ha hagut una obertura significativa vers l'exterior, sobre tot pel que fa a les exportacions.

El final de la crisi econòmica i l'adhesió d'Espanya a les Comunitats Europees marquen de forma irrevocable el procés d'internacionalització de la nostra economia. El pas d'un mercat de quaranta milions a un altre de més de tres-cents milions de ciutadans representa un fort canvi per l'estructura empresarial catalana. Al mateix temps, la situació de Catalunya en la franja nord del mediterrani occidental amb una capital com Barcelona que constitueix un punt de referència fonamental, la converteix en el destí de múltiples inversions estrangeres que volen aprofitar-la com a cap de pont sobre Espanya i com a centre productor, en una determinada gamma de productes, per la resta d'Europa.

Mixò implica l'acceptació de la concurrència sobre el nostre territori d'altres llengües a part del català i el castellà. Tanmateix cal no oblidar que en el context de les relacions entre les unitats de producció fins ara s'ha utilitzat de forma majoritària el castellà com a llengua vehicular escrita tan a nivell intern com per relacionar-se amb els demandants i els proveïdors. No ha estat fins dates molt recents que la publicitat en català ha començat a ser un fenomen freqüent, però sotmès als condicionants d'un mercat limitat. Aquest procés s'ha iniciat a partir de grans empreses multinacionals més habituades a competir en mercats diversos i acostumades a oferir sota un mateix embolcall un producte utilitzant diverses llengües. Superar inèrcies seculares no és fàcil, sobretot quan no hi ha una legislació que ho afavoreixi o quan implica uns certs costos addicionals.

En aquestes circumstàncies la normalització lingüística a Catalunya no és especialment fàcil. La irrupció d'altres llengües, especialment l'anglès, poden contribuir a afeblir el predomini històric del castellà. Però per aixó cal tenir en compte la dimensió reduïda de la major part d'empreses catalanes -amb el que implica de limitada capacitat d'inversió i maniobra- i la manca de personal amb una formació lingüística sòlida. L'ensenyament oficial d'idiomes és clarament insuficient davant les necessitats creixents de domini d'altres llengües europees, i aixó pot afectar la competitivitat de la força de treball. La millor

11

defensa del català, com la de la major part de llengües dels petits països a Europa, és donar suport a mesures i polítiques plurilingüístiques. El coneixement de diverses llengües pot situar els ciutadans en un avantatge relatiu davant d'altres interlocutors, o com a mínim en igualtat de condicions amb els representants de països de llengua dominant -anglès i en menor mesura francès- que acostumen a ser monolingües.

4.- Com creuen els especialistes de la disciplina que serà l'evolució general de la societat catalana en els propers anys tenint present l'anàlisi realitzada, i com pot repercutir en la situació de la llengua catalana.

L'evolució general de la societat catalana en termes econòmics en els propers anys no és previsible que sigui gaire diferent de la de la resta d'economies occidentals analitzades en el primer apartat. En síntesi, podem preveure que aquesta es caracteritzarà, més particularment, pels següents trets:

a) Increment de l'oligopolització, especialment als sectors madurs amb productes estandaritzats i amb economies d'escala rellevants i als sectors que incorporen processos de producció més avançats tecnològicament i en la fase expansiva del cicle de producte. Conseqüentment amb això, increment de la presència d'empreses transnacionals i creixents dificultats de subsistència per a les empreses mitjanes d'aquests tipus de sectors.

b) Increment de la terciarització, tant explícita - realitzada per empreses de serveis - com implícita - activitats terciàries realitzades dins de les mateixes empreses industrials.

c) Incorporació massiva de les noves tecnologies, tant per produir productes nous com per modernitzar els processos de

producció dels productes madurs. En relació amb l'anterior, ultra la difusió de les telecomunicacions, generalització de l'ofimàtica i de la teleinformàtica.

d) Manteniment i transformació de petites empreses en sectors on és factible la diferenciació del producte i on les economies d'escala no són massa grans o massa decisives per la competitivitat o en activitats molt noves i emergents.

f) Conversió del mercat europeu en el mercat interior de les empreses catalanes.

g) Creixent competència entre les diferents empreses i productes per mantenir o fer-se un lloc en el mercat i intensificació de tota mena de missatges i presions publicitàries.

La repercussió d'aquestes transformacions en l'ús de la llengua vindrà donada per:

a) La utilització de l'espanyol es veurà relativitzada per la utilització creixent de l'anglès com a llengua de comunicació amb els mercats internacionals i com a llengua pont en la comunicació amb empreses i mercats de països no angloparlants, amb la relativa excepció de l'àrea francòfona. Circumstancialment, l'ús del francès -sobretot en el marc comunitari i tenint en compte que França és el

principal client estranger de les empreses catalanes-, l'alemany -donada la seva sensibilitat nacionalista i el gran nombre d'implantacions estrangeres d'aquest país- i el japonès -per raons similars a l'anterior i per les diferències entre les llengües indoeuropees i la seva- poden actuar com a llengües complementàries. La caiguda actual dels mercats hispano-americans també afebleix el paper de l'espanyol. Per tant, la situació actual deixa obertes dues possibilitats: passar d'un bilingüisme diglòssic català-espanyol a un plurilingüisme espanyol-anglès-tercera llengua, que contingui el català o no. ?

b) El reforçament de tots els processos lingüístics en el procés de producció. La progressiva pèrdua d'importància de les feines més mecàniques, manuals i menys especialitzades, major ensinistrament previ i major utilització dels recursos lingüístics per realitzar-les. Per tant, implica una superior importància de l'ús d'una llengua o altra en els processos de producció. El mateix pot dir-se pel que fa al món de la publicitat i de tots els missatges de les empreses adreçats a clients i consumidors, tant efectius com potencials. La utilització massiva de la informàtica en totes les tasques de gestió i d'administració, d'altra banda, també reforça el paper de la llengua, escrita en aquest cas, i la importància d'usar el llenguatge de les màquines, o que elles usin el nostre.

c) La internacionalització del capital planteja que els que prenen les decisions econòmiques -en aquest cas, d'utilitzar una llengua o una altra en el procés productiu- seran sobretot persones foranes -quasi sempre no espanyoles-, amb menors inèrcies o prejudicis que els catalans o els espanyols, però amb una visió molt més pragmàtica, internacionalista -quan no de nacionalisme d'origen- i molt menys susceptibles de ser apel·lats a una hipotètica consciència nacional catalana.

5) Quins suggeriments faria a l'administració, des de la perspectiva de la seva disciplina, per augmentar la presència i l'ús del català a Catalunya?

Les polítiques a emprendre poden afectar els tres àmbits d'utilització de la llengua ja assenyalats: la comunicació amb el demandant consumidor, la comunicació amb altres empreses (proveïdors i, eventualment, demandants) i el funcionament intern de l'empresa.

Com a empresa productiva que ha de fer front a la demanda de béns i serveis, és evident que l'actitud del comprador o consumidor potencial que valori positivament la utilització de la llengua en els missatges que rep de l'empresa (publicitat, prospectes i instruccions, retolació del producte i/o dels establiments, etc) constitueix el factor més decisiu per tal de decantar les empreses a emprar la llengua en aquests missatges. Evidentment, aquesta tasca de sensibilització per part del públic forma part d'un procés més ampli que l'afecta no només com a comprador o consumidor i que cal contemplar de manera globalitzada.

En aquest sentit, tota actuació prop dels professionals de la publicitat, un sector amb grans creadors autòctons, però molt atomitzat i amb un control creixent per part d'empreses transnacionals pot ser una via qualitativa de gran rendiment en relació amb els esforços que implica. D'altra banda, el seguiment continuat de l'estat d'opinió i

de sensibilització per part dels ciutadans enfront de l'ús de la llengua en els missatges de les empreses és imprescindible per tal de copsar-ne les actituds i poder argumentar-ne els resultats davant les empreses quan presentin una evolució favorable. Finalment, les exempcions o bonificacions en determinades tarifes o tributs per fer la publicitat en català -per exemple a la via pública, convenis amb mitjans de comunicació privats, ús exclusiu del català a la publicitat en medis públics, de la Generalitat o dels l'Ajuntaments- poden ser també un incentiu de certa efectivitat, sobretot per a empreses petites i mitjanes, molt sovint les que tenen un comportament més inercial.

Anant a parar a mesures més específiques, l'estratègia de diferenciació del producte pot ser, en els productes on això és més factible, un element per introduir l'ús de la llengua. En el sector on això és més factible és en el de productes alimentaris, i és sens dubte on ha avançat més. En casos de productes envasats, de consum no massiu, amb mercats locals i, sovint, amb denominació d'origen, aquests mecanismes també funcionen.

Tanmateix, això és més factible on hi ha més possibilitats de diferenciar el producte i on el fet d'aparèixer com a autòcton esdevé un sinònim de qualitat i de confiança. Serà més difícil en productes no diferenciats i/o on el prestigi

del caràcter autòcton no existeix, o és un desprestigi (els electrodomèstics, per exemple).

Una altra línia d'actuació és la de mirar d'aconseguir que quan una empresa transnacional s'instal·la i obté algun tipus d'avantatge o condicions especials per part de l'Administració, a més d'altres contrapartides que a vegades, i cada cop més, es demanaran, n'hi hagi de referides a l'ús de la llengua en el seu vessant extern (publicitat, fulls d'instruccions, etc). Molt sovint aquestes empreses editen llibrets d'instruccions en 4, 5 o més llengües alhora, i el fet d'inclure'n una més no comportaria gaires costos addicionals. Aquesta via per arribar a acords amb les empreses que s'instal·len de nou podria abastar qüestions de formació i reciclatge lingüístic del personal, que després comentarem.

Per que fa a l'ús de la llengua en les relacions entre empreses i internes a l'empresa, és molt important la capacitat lingüística del personal que treballa en tasques administratives i de cara al públic, i en cada cas en el lèxic més o menys específic d'aquella activitat. La sensació d'inseguretat, i els costos addicionals en termes de temps o de correctors que implica la manca de capacitat són sovint un dels factors més decisius a l'hora de deixar-se dur per la inèrcia de fer-ho com sempre, en castellà. Per tant, tot allò que impliqui reciclatge sistematitzat del personal resulta important,

però habitualment és poc efectiu si no hi ha un pla específic de catalanització de la tasca interna de l'empresa, per departaments i funcions. No cal dir que totes aquelles mesures que impliquin una insuficiència lingüística per part del personal en formació a les escoles, sobre tot l'administratiu, facilitarà poc a poc la catalanització interna de l'empresa.

D'altra banda, la disponibilitat de vocabularis específics i la seva actualització periòdica per tal d'incorporar ràpidament les innovacions en la denominació d'aparells i funcions, que habitualment provenen de l'anglès, és una altra actuació que caldria fer de forma sistemàtica i continuada. La capacitació lingüística i tota actuació prop dels professionals i empreses de serveis a les empreses que tenen un component lingüístic més important en la seva tasca (advocats, notaris, assessors fiscals i similars, consultors, auditors, formadors, etc) resulta també important per a la catalanització interna de la vida de l'empresa.

Igualment, cal tenir cura de tot el que és "software" informàtic, de forma que tant el programes estàndard com els específics estiguin disponibles en català. Convenis i subvencions a empreses que elaboren aquest tipus de material sembla el camí més adequat mentre la demanda no sigui prou important perquè provoqui que les empreses del sector ofereixin tots els seus paquets informàtics en

català. La resolució de problemes específics en els sistemes de procesament de textos -accentuació de majúscules, separacions a final de ratlla- així com la generalització dels diccionaris autocorrectius són factors, sobretot aquest darrer, ajudaran a l'ús de la llengua en aquests medis.

Al marge de tot aquest ventall de possibles mesures, totes força possibilistes, és evident que hi ha dues qüestions on la voluntat política és decisiva. En primer lloc, els recursos per implementar-les, aquestes o d'altres que puguin pensar-se. En segon lloc, tot el tema legislatiu. En cas d'adoptar-se mesures similars a les del Quebec o Flandes, en el sentit d'obligar, per exemple, les empreses a dur tota la seva comptabilitat en la llengua del país per tal que aquesta tingui validesa legal, moltes de les propostes que s'han fet aquí serien sobrerres. En tot cas, cal no descartar aquests tipus de normativa, ni que sigui en un termini mitjà.

Amadeu Petitbò i Juan
 Lluís Bonet i Agustí
 Enric Llarch i Poyo



DINAMICA SOCIAL I FACTORS INTERVENIENTS EN L'EXTERIOR DE CATALUNYA
CATALUNYA

Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la comunicació

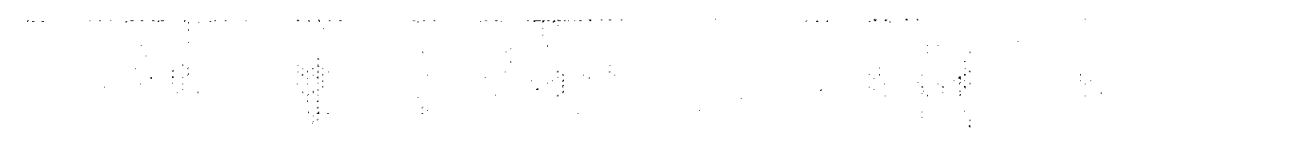
Redactor: Josep Gifreu

Conselleria: Jordi B. i Lluís Sabotés

1. FORCES MOTRIUS DEL CANVI EN LA SOCIETAT

(Nota previa: contestem la pregunta evitant de profunditzar-hi sobre i al mateix temps, sobre com cal superar les resistències al canvi; no parlem en abstracte i a sobre de les "resistències al canvi", sense dir de quin canvi es tracta, no som a què ve admint. Conve recordar que les resistències al canvi a vegades han estat figures com la s de la desaparició i la subjecció lingüística també es pot considerar un canvi i la de "superar" a Catalunya o al País Valencià. Eviten mentes se del plantejament no es pot mantenir. Per tant, en aquest punt entenem que les "forces motrius" es refereixen a les que de fet condicionen o imposen la dinàmica de canvi que la societat catalana està experimentant aquests anys.)

1.1. La posició geopolítica



1. La dinàmica actual de les societats troba una primera font d'explicació en la posició de cada societat concreta -- per "societat concreta" entenem aquí una agrupació actual reconeguda internacionalment com a diferent de la resta, sigui per la forma Estat o nació o ètnia o totes -- en el mapa de les relacions de dominació del món actual. Aquest mapa, que és fruit bàsicament de la història dels darrers cinc segles, representa ara l'estat puntual d'un procés de globalització creixent de les relacions mundials. Malgrat les diverses interpretacions d'aquest transcendent procés històric, sembla generalment acceptat que està conduint a la formació d'un únic sistema mundial.

2. El sistema mundial pot ser caracteritzat per a aquestes tres xarxes de relacions força indiscutides:

- Una xarxa més o menys estable de relacions polítiques -- establida a partir dels acords de la postguerra entre les potències victorioses i posteriorment reformada pel procés de descolonització --, dissenyada per les fronteres estatals, com a timentes geopolítics establerts segons el model europeu de l'estat-nació.

- Una xarxa més inestable de relacions econòmiques, que se superposa, s'interfereix o s'hi oposa a l'anterior, i que té com a models fonamentals l'estructuració de les societats transnacionals (d'origen nacional, però amb "vocació" transnacional).

- I una xarxa en plena efervescència de relacions culturals, que té sobretot en les grans indústries culturals la seva màxima expressió i que tendeix a proporcionar, des dels centres metropolitans, una pretesa "cultura universal" a tot el món per donar contingut a l'espai transnacional que contribueix a

consolidar.

Si s'accepta aquesta caracterització breument, és lògic concloure que els processos fonamentals de dominació es situen en els terrenys polític, econòmic i cultural.

3. La simple observació de les últimes dècades sembla analitzar com els processos de dominació econòmica van prenent el relleu de velles formes de dominació, com la militar, i van forçant noves formes de transformació del sistema mundial en un progressivament més de mercat, sinó també la crisi i laminació dels Estats nacionals convencionals, adequant-los a les noves funcions que tenen a l'interior — sobretot com a garantia última de l'acumulació del capital — i a l'exterior — en el nou mercat global.

Aquesta etapa de globalització de les economies es basa en la qual, ara, provoca una divisió internacional del treball i de la riquesa, que s'expressa sobretot en la generalitzada situació d'empobriment que viu el Sud i el seu lent enfrontament amb el Nord.

4. Així, doncs, la posició geopolítica de cada estat i de cada comunitat diferenciada en aquest mapa — i, per tant, el seu resultat — depèn de la capacitat de decidir el grau d'autonomia i que pot adoptar front a un país.

Es a dir, la capacitat de decisió d'una col·lectivitat requida (com per exemple la Catalunya en matèria transnacional) com són avui les grans decisions econòmiques o les polítiques internacionals, és escassa, i molt més crítica encara si no es disposa d'estat.

En canvi, no ha de ser exactament igual en tots els possibles camps d'actuació. Concretament, en l'àmbit cultural i lingüístic, el possibilisme sembla una tàctica adequada, ja que és

complexe i més gran es va fent el sistema mundial de relacions, més contradiccions haurà d'assumir i tolerar. Per exemple, si les petites llengües i cultures són per definició un gestorb en la tendència cap a un mercat mundial, el grau de resistències que es vagin consolidant contra l'homogeneïtzació anirà creant l'alternativa. No sembla inversemblant que vagi sent des de la cultura, i més concretament des de les cultures, on es constitueixin els principals fronts de lluita del futur.

1.2. La posició geocomunicativa

1. Al mercat global, corresponitar el globalitzador la famosa denominació de tribuhan i en conèixer la les posibilitats d'intercomunicació a nivell mundial.

Es una realitat la l'existència d'una marla de canals de comunicació que engloba el planeta terra i que fa possible avui, no metafòricament, sinó físicament, el funcionament de les estructures mundials i/o regionals de tot ordre. És un dit que rigor que les comunicacions estan encobrint el planeta.

2. Qualsevol punt geogràfic de la terra forma part d'una marla d'un mapa geocomunicatiu, subjecte igualment des d'una perspectiva a les forces de dominació que estan ontigant el sistema mundial. Igual a l'endament progressiu i l'espai d'expressió i l'expressions que s'exerceix en sobre casa índex. És una realitat més totes.

Lògicament, les comunitats culturals i lingüístiques són enormement sensibles a aquestes pressions, sobretot si no disposen d'instruments de resistència adequats, com poden ser el poder polític (l'Estat), algunes transnacionals i/o un espai d'expressió cultu al propi, fort i consolidat.

3. La raó per la qual l'actual sistema mundial afecta profundament a les cultures i llengües es pot centrar en un fenomen d'evolució progressiva entorn de la centralitat de la informació, que es pot esquematitzar així:

- convergència de tecnologies de base (microelectrònica, telecomunicacions i informàtica) per a la producció, transmissió i recuperació mundial de la informació;

- conversió de la informació en matèria primera de la majoria de processos econòmics de les societats industrials, es a dir, base de l'actual fase d'acumulació;

- transnacionalització de la informació com a instrument imprescindible per a la globalització del mercat;

- superlatència de les indústries culturals i dels mitjans de mass media als interessos de producció d'aquest ordre (coneixements instruments) i de legitimitat.

4. A tots aquests factors, podrien encara afegir-se hi unes forces soterrànies de caràcter més intern al sistema comunicatiu internacional, que van modificant les estructures de la cultura dominant transnacional, i que podríem resumir en els següents trets:

- canvi de l'expressió hegemònica de la cultura, i més en general en la cultura de gran consum, que tendeix a establir-se en la llengüística ("liberalisme") per l'afany de viure amb precarietat i la globalitat;

- substitució progressiva de les tècniques artesanals de producció cultural per les noves tecnologies imbricades amb els grans i sofisticats circuits de comunicació (incorporació de l'ordinador, creació de bases de dades i d'arxius, circuits telemàtics, generació electrònica de sons d'imatge, etc.);

- aparició de nous processos de internacionalització d'abast mundial amb propostes o "stars systems" transnacionals per a ser imitats pels "stars systems" nacionals (des de l'esport, fins a les "soap operas" o telesèries, passant per la cançó, etc.); i

- transformació dels àmbits tradicionals de difusió de la informació televisiva, amb la progressiva aparició de difusió d'àmbit reduït ("narrowcasting") i la reducció del pes de les grans cadenes ("broadcasting").

5. Aquestes tendències reforça l'actual estructura de les relacions de dominació -- la riquesa i la potència del Nord industrialitzat basades sobre l'explotació i la subordinació del Sud subdesenvolupat --, ja que proporciona als països i regions més desenvolupats els nous recursos (R+D, mà d'obra tecnològica, fonts de finançament, control dels mercats, control de la informació pública, hegemonia dels models culturals transnacionals, etc.) per a la nova fase d'acumulació capitalista.

Restant, el poder de la informació s'ha convertit en el poder d'acumulació, i qui ostenta el poder sobre les tecnologies, les xarxes i els fluxos que intervenen en la producció distribuïda i la apropiació-recuperació d'informació, es situa en la nova posició privilegiada en el sistema general.

Es veu que ara per ara, són els EUA el país que lidera la nova estratègia, però dintre de la seva orbi ja comença a sorgir competència importants ven primer Itàlia, Japó i Espanya, que estan ja en condicions de plantar certs desafiaments a l'hegemonia dels i d'afavorir l'aparició d'un mercat mundial policèntric.

2. FACTORS QUE MÉS INCIDEIXEN SOBRE LES LLIBRES



2.1. La formació de grans mercats lingüístics

La dinàmica expansionista de les indústries culturals (edicions de llibres i revistes, de discs i cassettes, el cinema i els programes de TV, els productes de vídeo, els còmics, etc.) tendeix a conformar mercats cada vegada més homogènia, atenyent en la llengua vehicular. Quan la llengua és un obstacle per a la introducció del producte cultural, la necessitat de desenvolupar o de subtitolació implica un cost addicional, que sovint les productores o distribuïdores no estan en condicions d'assumir.

Una tendència molt similar es constata en el camp dels mass media convergents, encara que amb diferències. És evident que les grans televisions (públiques: BBC, per exemple; privades: les tres grans nord-americanes, per exemple) són les que tenen un mercat lingüístic potencial enorme. La gran premsa internacional (veigui nord-americana, russa o japonesa) és la que té a disposició un gran mercat de lectors.

En aquesta dinàmica, qualsevol llengua d'abast territorial limitat (com la catalana) es veu obligada a lluitar, si no s'extingueix, per esdevenir llengua vehicular de la indústria de la cultura transnacional.

Concretament, això es fa en aquestes dues funcions: a) en la seva funció vehicular en la indústria de la cultura internacional (traducció, que per exemple ha fet el castellà a nivell mundial durant cinquanta anys); b) en tant que creadora de productes propis i reproductora a petita escala de la indústria de la cultura transnacional.

2.2. Monolingüisme versus multilingüisme

Els efectes d'aquestes tendències — no totalment noves, però sí que ara reforçades per la dinàmica i el lentit de la circulació

de la informació i les indústries culturals — sobre els usuaris en l'aspecte sociolingüístic, podrien resumir-se en aquestes:

- la utilització universal de l'anglès com a llengua d'intercomunicació entre les cultures, i com a suport principal de la informació en tots els àmbits (periodístic, científic, polític, tecnològic, artístic, etc.).

- la tendència a passar del bilingüisme (llengua materna més una segona, sovint l'anglès) al multilingüisme en les capes d'èlites més ben situades en cada país.

- l'existència persistent de grans bosses monolingües al ar dels grans països lingüístics (no sols, les bosses tradicionals com els russos o els xinesos o els hispans monolingües en les respectives regions, sinó també les "noves" bosses o anglosos monolingües, com és el cas dels EUA o d'Àustràlia).

2.3. Polítiques lingüístiques proteccionistes

Aquestes tendències, cada dia més palpables per la presència al segador a dels Media i, enu, provoquen un progrésiva concència en molts països i regions, les quals, de les lingüístic i/o polític econòmica més recent, els països que compten per a la seva sobrevivència com a col·lectivitat diferenciada.

Així, moltes comunitats lingüístiques amb Estat es an adaptant mesures proteccionistes en er la seva llengua, començant pels països d'Europa i acabant per alguns d'Àfrica. La força d'aquestes mesures varia segons els casos, però en general un sector bàsic d'incidència és els dels Mass Media i indústries culturals (a la UE, per exemple, el problema de les llengües del media comunitaris és el menys clar de tots, entre altres raons

perquè cada comunitat vol assegurar-se unes garanties mínimes en el procés d'integració).

En el cas de les comunitats lingüístiques sense Estat sobirà, la situació és més delicada, obviament. Però, això no significa que no s'intenti en molts casos (recordeu Quebec o Euzkadi o Estònia, etc.) forçar mesures també proteccionistes, a diferents nivells, des dels Estats centrals respectius.

2.4. Hegemonia del llenguatge àudio-visual

Questió molt discutida, la del predomini de la imatge sobre l'escriptura en les tendències culturals de fi de segle. De certa manera, i sense poder entrar aquí a fons en aquest debat, sembla sensat d'interpretar tota una sèrie de fenòmens de l'actual cultura de masses o indústria cultural en aquest sentit. Es a dir, que almenys el "domini" dels corrents de producció i distribució mundials de productes culturals per als mercats de grans públics, es recolza en llenguatges àudio-visuals, i sovint només visuals.

La força i el magnetisme de la imatge solen ser tant explotats des del punt de vista de la percepció, que l'ús del llenguatge oral es converteix en simple acompanyant.

En qualsevol cas, tota aquesta producció de gran difusió (tèl·lèries, films, documentals, espectacles, magazines, videoclips, concursos, fins i tot teleuniformes, etc.) (quodlibet) bandejant el llenguatge escrit com a forma pre-omniant de comunicació. Significa una potenciació de la oralitat com a forma comunicativa central de la civilització pròpia de fi de segle? Molt probablement.

Si fos així, la conseqüència seria una certa crisi del

llenguatge escrit -- i de l'evolució de l'indus de l'informació, cosa que alguns ja fan notar -- i una progressiva substitució del mode seqüencial del coneixement per un mode de tipus "mosaic", més propi dels llenguatges àudio-visuals. És clar que estem parlant -- cal insistir-hi -- dels grans públics i no dels sectors socials minoritaris que ostenten algun paper dirigent o directiu en la societat; per a aquest, la cultura tipogràfica continua sent tant o més necessària que mai.

2.5. L'estandarització dels llenguatges orals

Com a tendència complementària a l'anterior, sembla que els grans mitjans de difusió organitzen per a cada llengua unes ambicions de formar un espai propi d'intercomunicació en aquesta àrea cultural de masses, la busqueda d'un tipus de llenguatge més adequat a les necessitats que la dinàmica de la indústria cultural de masses imposa. Aquesta modalitat d'ús d'una llengua nativa ha de poder servir a les finalitats bàsiques de màxima difusió, amb la màxima economia d'esforços amb les màximes oportunitats de comprensió.

Aquesta modalitat equival a l'estandards oral i és més apte per a ser utilitzat a través de tots els grans mitjans que el requereixen (ràdio, discogràfica, vídeo, cinema i televisió). En general, totes les grans llengües que en són objecte tenen una presència notable en els mercats d'audio i de llenguatges orals perquè han reeixit en l'adopció d'un nivell "accidental" sobre tot a la televisió, més o menys "normalitzat" a totes les grans àrees de receptors (cas de l'anglès, però també de l'àrab o de l'espanyol o de l'italià).

3. FACTORS D'ESPECIAL INTERERENY A CATALUNYA

Resequirem, pensant en Catalunya, els cinc punts tractats en l'apartat anterior.

3.1. La pressió dels grans mercats lingüístics

El potencial català en el camp dels Mass Media i de les indústries culturals, tot i ser relativament molt íntim a nivell internacional, en canvi representa un cert pes al el reduït i mercat del castellà a l'Estat espanyol. És evident que un progrés en la normalització del català (en la premsa, en el llibre, en el cinema, la ràdio o la tv) comporta automàticament una reducció del mercat corresponent en castellà. En canvi, doncs, en que econòmicament i demogràfica representen Catalunya, més el País Valencià més les illes, en el conjunt de l'Estat, no cal dubtar de les resistències que el mercat castellà aixecarà contra la normalització del català en aquest àmbit estratègic.

El mercat espanyol es troba també en la canàmica de fer front a les pressions d'altres mercats lingüístics, especialment francesos, però també els altres europeus d'importància, com el portuguès o l'alemany o en les llengües, a la vegada, de més del postnoroccidentals.

D'altra banda, de forma molt menys evident però, la llengua regulament efectiva, la pressió de l'anglès també ajuda a complicar el procés de recuperació del català en els àmbits només per la progressiva introducció de "media" i programes en anglès, sinó també per la implícita legitimació dels grans mercats lingüístics i deslegitimació dels reduïts.

3.2. Monolingüisme castellà, multilingüisme català

En aquest punt, la situació a Catalunya (i als altres països catalans) es complica força en comparació a altres situacions pròximes. En efecte, la situació de bilingüisme oficial respon a una realitat social enormement ambivalent: de fet, gairebé la meitat de la població és de llengua materna castellana, i l'altra meitat sol tenir per segona llengua el castellà. La immigració d'origen castellà ha parat fa una dècada, però les conseqüències objectives en el comportament lingüístic de la població poden durar molts anys, dificultant l'ampliació de mercats lectors de català i de català parlat. A més, cal defensar alguns arguments als que defensen el multilingüisme natural de les llengües i cultures.

En aquesta dinàmica apuntada avança, cosa no descartable, pot resultar-ne una situació ben curiosa a Catalunya (i al País Valencià o a les Illes): mentre els catalano-parlants faran l'effort de dominar altres llengües i no de conèixer el castellà (tendència al multilingüisme), els castellano-parlants podran tendir a esdevenir bilingües perquè, per tot i així, gent es veurà plenament servida i almenys en el camp dels negocis i del treball i dels circuits en castellà.

3.3. Situació de desprotecció política

No cal insistir sobre aquest punt: ni Catalunya, ni els països catalans disposen d'instruments polítics suficients per emprendre mesures proteccionistes contra aquest ordre de coses. Sense tal, no hi ha gaire possibilitats d'intervenció en el sistema internacional. Però, a més, no sembla que la classe dirigent tingui consciència de la necessitat i la urgència d'intervenció en

aquestes matèries. La timidesa de certes propostes més o menys partidistes a algunes instàncies europees no pot fer perdre de vista, per exemple, la total indefensió amb que la llengua catalana haurà d'afrontar la nova etapa oberta amb l'acte únic, que significa la lliure circulació de programacions de TV i de tota mena de serveis, capitals i personal relacionats també amb els Mass Media i la cultura.

Si a la laminació per dintre i per baix de les oportunitats d'hegemonia social del català en els mitjans de comunicació (anàlitzada en el punt anterior), ni afegim la laminació per dalt, procedent de les polítiques transitoreries de la CEE i de la pressió dels mercats anglosaxons, el futur per ara futurari català sembla molt difícil.

3.4. L'hegemonia de l'àudio-visual

L'interès per la imatge i per l'àudio-visual és cosa patent també a Catalunya, igual com a tot Europa. Malgrat certes aparences, l'escripura i la lectura no avancen tal com hom podria creure o esperar a la vista del regressiu nivell de vida i d'alfabetització. Els nivells de lectura de premsa i ràdio continuen més o menys en els índex del franquisme i l'única possibilitat d'augment o canvi s'observa en els sectors de la premsa i ràdio, la premsa "per mirar" més que no per llegir.

La competència de l'àudio-visual, amb la seva facilitat de simultaneïtat, fa ja irrecuperables els baixos índex de lectura i prosa d'altres països europeus. Sembla que, sense renunciar a promoure des de l'escola una capacitat bàsica i crítica per a la discriminació de la informació i les ofertes culturals, cal preveure una certa hegemonia de l'àudio-visual en la cultura

catàlana immediata.

Això implica centrar l'atenció en aquest sector si es vol continuar almenys en part el seu desenvolupament -- com, per exemple, intenta ara fer la CEE amb el programa MEDIA i altres iniciatives -- i potenciar el procés de normalització, no pas "a pesar" d'aquesta dinàmica, sinó "a través" d'ella.

3.5. La necessitat d'un estàndard oral

Una de les conclusions a què aboca aquesta anàlisi és a la necessitat de disposar d'un llenguatge oral estàndard, prou clar i prou estès com perquè pugui ser fàcilment reconegut arreu de les regions catalanes de parla catalana.

Si el futur del català implica dominar els diversos registres en un dialecte determinat (itari), la pregunta clau és a qui d'aquests: ben quin "dialecte" la darrera població immigrada i tots els seus fills, poden de fet arribar a dominar el català?

La meua hipòtesi és que l'únic dialecte del català capaç d'integrar lingüísticament la gran massa de la població -- sobretot la jove -- seria l'estàndard propi dels mitjans de comunicació, i més concretament l'estàndard oral.

Uns anys enrere, l'estàndard oral del català s'arrivava formalment a partir del català escrit, dit també per això "literari". La gran importància de tot el procés de normalització que es va iniciar amb les normes de l'estatut del 1932, les Normes d'ortografia i el sumari d'un dialecte estàndard escrit, acceptat com un dialecte de tota la comunitat lingüística a efectes d'intercomunicació literària i/o escrita.

Aquella etapa serví bàsicament per a convertir el català en una eina de comunicació escrita moderna, en uns moments a l'ocurrència

d'hegemonia de la premsa, quan el cinema encara era nou i la ràdio tot just s'estrenava. Què hagués estat de la premsa i de la naixent indústria del llibre en català sense la normativa establerta per l'Institut d'Estudis Catalans i singularment per Pompeu Fabra?

4. PERSPECTIVES D'EVOLUCIÓ DE LA SOCIETAT CATALANA I DEL LLIBRE.

4.1. El procés d'integració europea

Des del punt de vista preferent de la comunicació, els factors que més incidiran en la transformació de la societat catalana ja estan apuntats en els apartats anteriors. Pel tot que Catalunya i els altres països catalans) se situen a l'Europa de la CEE, la progressiva integració europea acabarà demanant les condicions i possibilitats d'autonomia pròpia en un món econòmicament policèntric i políticament encara dominat pels Estats. És indiscutible que a la llarga aquest procés anirà deixant els punts de referència de la problemàtica catalana de Madrid o Brussel·les i des de l'Espanya i d'Europa i la nova Europa del Mercat Unificat.

Aquest procés obrirà les fronteres polítiques i condicionarà perquè entrin altres forces abatre les fronteres econòmiques i obrirà també les fronteres lingüístiques i culturals i la lluita de la valguina fins la voluntat actual de cada país s'hi mostrarà contrària.

De tota manera, la llibertat de moviments dels serveis culturals i d'informació, i especialment de les programacions televisives, posarà en qüestió els espais tradicionals i tendirà a crear un nou espai -- segurament multinacional i plurilingüe -- de referència bàsica.



En aquesta dinàmica previsible, les possibilitats de la llengua i de la cultura catalanes per fer-se un lloc a l'Europa unida no poden tractar-se en abstracte; ben al contrari, seran les possibilitats dels països que es reclamin d'aquesta llengua i d'aquesta cultura, és a dir, les oportunitats que forcin o que assolixin els pobles afectats, cada una de les regions del domini lingüístic. La voluntat política és i serà una variable decisiva per a la configuració d'aquest futur.

D'altra banda, les polítiques supraestatais de la CEE poden frenar la pressió de les multinacionals del sector i el procés de colonització cultural nord-americana, tal com ja no està demostrant en certes àmbits, com en el de les quotes de producció pròpia de les programacions de TV a partir del 72. El problema serà la capacitat d'intervenció pròpia tant a nivell de mercat europeu, com a nivell d'instàncies polítiques.

Finalment, aquest procés tampoc no pot fer oblidar la memòria que significa la dependència política (en el camp de la comunicació) de l'Estat espanyol, per tal com aquest s'aprenga a defensar el benefici de la seva pròpia posició a Europa, com és per exemple la llei de televisió privada o la decisió de construir un satèl·lit espanyol Hispasat.

2.2. La dinàmica del sistema català dels "Medias"

Tal com defensen els soc. lingüistes, l'ús social de les llengües es decideix no tant a nivell individual, com a nivell institucional. Són les comunicacions institucionalitzades les que determinen el comportament lingüístic de la majoria de la població.

Cada dia s'entenen més i més els "Mass Media" com a institucions



socials dedicades a la producció i distribució de la informació i dels béns culturals que són requerits per la societat. Per tant, al costat d'institucions tradicionals com els parlars o la magistratura o l'escola, el sistema dels mitjans de comunicació també ha de ser considerada globalment una institució i una institució professionalitzada per definició en l'emissió de comunicacions públiques.

S'imposa, doncs, la pregunta sobre l'actual estat i dinàmica del sistema dels "Media" a Catalunya (anàlisi fàcilment aplicable als altres països catalans). Esquematzant, podríem dir que interviuen tres lògiques ben diferenciades en el procés de catalanització dels mitjans de difusió de masses, i són:

1. la lògica del mercat: la que preoccupa a la majoria de les indústries culturals (llibre, discografia, cinema, vídeo...) i als mitjans de difusió de titularitat privada (premsa en general, ràdio privada i ara TV privada);

2. la lògica política espanyola: la que representa el marc o hàbitual del castellanisme i la TV sota control central; i

3. la lògica política catalana: la que representa el marc o hàbitual del català (ràdio i TV sota control de la Generalitat).

Les dues primeres lògiques, i principalment la primera, són les que tenen una mateixa causa: mantenir l'hegemonia del castellanisme a Catalunya. Les anomalies lleis del mercat espanyol són tan o més implacables que les lleis de centralisme (espanyol). Només la tercera lògica pot contribuir a canviar el signe d'aquesta dinàmica general, totalment desfavorable a la normalització de les comunicacions institucionalitzades dels "media" presents de tota Catalunya. «Quina fidelitat lingüística envers els grans "media" conservaran els habitants de Catalunya (o del País Valencià, o de les

per cas) quan arribi l'allau de les IVe europees? «No serà la fidelitat al castellà?»

5. SUBSERIENTS I PROPOSTES A L'ADMINISTRACIÓ

5.1. Consideracions generals

No més podem oferir aquí les línies d'actuació més desatacades que es desprenen de les anàlisis anteriors. No podem entrar, doncs, en propostes ni de molt detall ni suficientment articulades i contrastades. En l'ítem a presentar, ues consideracions introductòries i ens centrarem en aquelles actuacions que ens semblen prioritàries.

En primer lloc, cal reivindicar la necessitat de disposar d'una política de comunicació pròpia, coherent i sistemàtica, emmarcada en una política cultural global, que pugui orientar la discussió i la presa de decisió en aquells àmbits bàsics per al futur de la presència del català en els mitjans i en la indústria cultural. És crucial demostrar que només una política de comunicació decidida i si cal agressiva, pot fer front a les oportunitats, precedents de les tendències generalistes i a l'omniscència de grans mercats lingüístics i a l'homogeneïtzació d'espais simbòlics i de cursiu transnacionals.

Diffícilment es podrà pensar en accions sobre la llengua vehiculada pels grans "media", si no formen part d'una política global d'intervenció sobre els mitjans i la indústria cultural. És hora ja que se superin concepcions anacròniques (per exemple, de confiar en l'"equilibri" del mercat) o massa interessades (per exemple, i us partidista dels mitjans o la politització

absurda de la TV) sobre els "mass media".

Cal abordar aquesta política des d'una visió "moderna", actualitzada, de la indústria de la cultura i de la comunicació de masses, que cada cop formen un bloc més compacte en les societats postindustrials amb la indústria de la informació. És a fora de lloc ara, per exemple, voler crear o potenciar una cultura catalana desvinculada dels sectors de la informació (en sentit ampli: des de la informació periodística als nous serveis telemàtics), quan la dinàmica d'aquest sector porta cap a una major integració.

5.2. Les prioritats

D'acord amb les anàlisis anteriors, creiem que les grans prioritats a tenir en compte en el camp de la comunicació i la cultura es concreten en aquestes dues: la formació d'una indústria cultural catalana i la implantació d'un català estàndard oral per als mitjans audio-visuals.

1. La formació d'una indústria cultural catalana

Conve partir del convenciment que el potencial humà d'una indústria cultural catalana és format per uns 10 a 15 milions de persones, amb una riquesa i diversitat de matís a molt importants. El nos ve primer m català de saber de la cultura de parla i cultura catalanes; en aquest sentit, el català Valencià resulta especialment imprescindible per a la formació d'una indústria pròpia.

També cal ser conscient que disposem de tots els elements per a formar una indústria de la cultura pròpia:

- tradició cultural alta i popular molt notable, com a marc de referència i punt de partida;

- un grau de modernitat econòmica i social considerable;
- accés i capacitat d'ús de les tecnologies més avançades;
- un potencial creatiu i humà indiscutible.

De tota manera, si es vol superar el voluntarisme, cal endegar una indústria que, a més de cobrir l'espai propi, sigui capaç de ser exportada a fora i de ser competitiva amb la d'altres pobles i cultures europees. Ha d'arribar a ser una indústria rendible.

Com que la iniciativa privada no sembla molt motivada, l'administració ha d'intervenir i crear les bases (financeres, fiscals, de regulació, de promoció...) que permetin un cert grau de llançament. L'acció de la Generalitat podria articular-se entorn de les conselleries de Cultura i d'Indústria, amb el suport de la d'Ensenyament.

2. Implantació d'un estàndard oral

Per avançar ràpidament en la capacitat/competència d'intercomunicació entre totes les variants del català i per a tots els usos o registres, sembla necessari de prestigiar socialment la llengua parlada a través d'una progressiva implantació de l'estàndard oral, al qual sobretot als mitjans audio-visuals (ràdio, TV, cinema, cartografia, videofilm i similars). Contràriament al que passa amb el català escrit, que almenys a Catalunya ningú en discuteix l'ús i l'aprenentatge, amb sovint el català oral es considera subsidiari del castellà (grup de joves, funcionaris, ecclèsiàstics...).

L'única manera de superar aquesta dinàmica és amb la "normalització" del català als grans mitjans de masses, normalització que implicaria dues sèries de mesures generals:

- la discussió, definició i adopció, a partir d'un cert consens de totes les regions del domini lingüístic, dels

elements bàsics del català estàndard dels mitjans audio-visuals, que s'anirien introduint arreu de forma gradual i flexible;

- la concertació de mesures polítiques dels òrgans autònoms corresponents per tal d'aconseguir en uns terminis fixats la introducció efectiva del català oral estàndard en cada un dels subsectors, segons unes quotes de presència respecte a altres llengües, determinades per cada cas.

Aquest plantejament obligaria d'entrada a l'endegament d'un gran estudi sobre la definició (política) d'aquest estàndard oral per a tot el domini lingüístic. La proposta hauria de ser elaborada per les Universitats dels països catalans i pels responsables de política lingüística de cada regió, juntament amb aquelles institucions tècniques (per exemple, IE) i professionals (per exemple, Col·legi de Periodistes) implicades. Aquest procediment podria garantir solucions no directament polítiques i la legitimació de les accions que conduïssin a la seva aplicació.

5.3. Algunes accions sectorials a destacar:

En el marc de les prioritats assenyalades, posaríem especial èmfasi en l'adopció de mesures concretes i urgents en alguns àmbits d'especial rellevància (per a Catalunya):

- creació d'un marc institucional que afavoreixi l'estudi i la planificació de polítiques de comunicació encaminades especialment a la normalització del català en els grans "mass media";

- impulsar una política fiscal i de subvencions orientada cap a la producció televisiva, preferentment de telefilms, dibuixos animats, videoclips, programes esportius i musicals;

- impulsar la col·laboració dels "media" catalans, sobretot a



nivell de producció, amb d'altres d'internacionals;

-- impulsar la creació i potenciació de productores privades catalanes de televisió i de vídeo;

-- promoure campanyes de marketing entorn dels productes culturals catalans a Europa i a fora;

-- creació de centres d'ensenyament professional de tècnics i realitzadors i guionistes de l'àudio-visual;

-- promoure la formació d'un "star system" cinematogràfic-televisiu-musical-esportiu català, amb un suport decidit de tots els "media" catalans;

-- ensenyar a l'escola a usar i apreciar els "media" catalans;

-- promocionar especialment la indústria discogràfica aprofitant l'estructura radiofònica actual en català;

-- intervenir directament sobre la catalanització de l'Una Mitjana de ràdio (cap emissora en català, encara!);

-- afavorir el doblatge al català de les produccions estrangeres (cinematogràfiques, televisives i videogràfiques).

(Barcelona, l'ny 1987)

1. Quines són les forces motrius que fan canviar la societat (s'entén l'anàlisi de les forces motrius que tracta la disciplina), i quins són els mecanismes de resistència al canvi dins la societat, i com es poden superar?

1. No és fàcil respondre a la pregunta sobre quines són les forces motrius que tracta la disciplina, és a dir, les forces motrius jurídiques, que fan canviar la societat. En realitat, situats en l'àmbit estrictament jurídic, hom podria dir que és la mateixa societat qui dóna lloc al canvi. És a dir, primer és la realitat social i després la norma. Però si cal entendre que allò que planteja la pregunta és la qüestió de quins elements només jurídics poden influir en les actituds lingüístiques de la societat, hom podria apuntar-ne principalment tres: la llei (entès el terme en sentit ampli de norma jurídica), les sentències dels Tribunals i l'ús institucional.

La referència il·lustrativa a l'hora de ponderar la influència de les lleis és ben a

l'abast: n'hi ha prou amb constatar com el sistema de doble oficialitat que resulta de la Constitució i de l'Estatut i, molt especialment, el que resulta de l'article 3 d'aquest últim text, ha implicat un canvi transcendental en la situació lingüística catalana.

Importen també les sentències dels Tribunals, que interpreten i apliquen la llei, per bé que la seva incidència no sigui ja tan directa. És a dir, una major precisió dels textos legals deixa un marge més reduït a l'actuació jurisdiccional, que veu limitat el seu àmbit d'influència a mesura que s'incrementa el de la regulació normativa.

Quant a les institucions, no cal insistir en l'aspecte exemplificador de la seva actitud lingüística. La seva opció per la llengua del país, evidentment, imposada pel concepte de llengua pròpia, confereix a aquesta el recolzament de la dignitat i, a partir d'aquí, el seu ús com a llengua de procediment aportarà, a més, el recolzament de la necessitat, amb l'efecte estimulador consegüent.

Per tant, si tenim en compte aquella situació una mica induïda en què es troben els Tribunals, el protagonisme dels quals ve, com és natural, condicionat per la situació normativa, i el fet de la nul.la competència autònoma en la seva estructura, hom podria concretar més el marc i parlar especialment de la importància que suposa disposar de:

- Una bona regulació normativa.
- Una clara definició lingüística institucional.

Es cert que l'àmbit jurídic no és només el que es mou sota la influència institucional (poder legislatiu, administració, poder judicial). És també i en gran part aquell que ve configurat per les relacions entre particulars i, aleshores, caldrà completar el quadre i atribuir la importància que els correspon a:

-Les actituds lingüístiques de les entitats productores de documents en massa, com ara (a títol només d'exemple) els bancs, les caixes d'estalvis o les societats immobiliàries.

-Les actituds lingüístiques dels professio-

nals, com ara els advocats, els notaris, els registradors i els mediadors mercantils.

Evidentment, tot això no implica que, en darrer terme, el gran protagonista no sigui el ciutadà mateix. Però aquesta conclusió fóra segurament enganyosa. Un sector important de la societat catalana no té la llengua autòctona com a llengua d'ús habitual, uns per raó d'origen geogràfic, d'altres per dependència familiar, un tercer grup simplement per dimissió lingüística. I, a més, el sector que té aquella llengua com a pròpia, en bona part, de fet, està ajornant el canvi lingüístic, a vegades, perquè, si la parla, no la sap escriure, d'altres, per una tímida producte de tanta anys de dominació, però també per raons mal enteses de deferència. Aleshores, és evident que l'element extern, és a dir, l'ambient en el qual viu (legal, institucional) o en el qual es relaciona (entitats, professionals) el ciutadà, esdevé fonamental.

2. Quins són doncs els "mecanismes de resistència al canvi", evidentment lingüístic, en de-

finitiva, a la normalització?

Malgrat les seves insuficiències actuals, entenc que no es troben certament ni en la normativa actual ni en l'actitud institucional, si establím en aquest darrer àmbit les excepcions conegudes per tothom. Una i altra són certament perfectibles, però les mancances que hom pugui observar no permeten el qualificatiu de mecanismes (és a dir, estructures en funcionament) de resistència. Sí, en canvi, poden merèixer d'aquest concepte almenys tres elements importants:

-La predisposició dels Tribunals (evidentment el Tribunal Suprem, però també el Constitucional) a mantenir fins on sigui possible la preminència de la llengua estatal, a vegades, és cert, sobre la base d'expressions constitucionals que s'interpreten en la seva literalitat, aparentment favorable al castellà, concretament, la declaració que aquesta llengua és la llengua espanyola oficial de l'Estat i el seu deure de coneixement (article 3.1 de la Constitució).

-La manca de disponibilitat d'un sector important de funcionaris que pot exercir lliura-

ment a Catalunya sense saber la llengua pròpia del país: jutges, notaris, registradors, agents de canvi i borsa, corredors de comerç, funcionaris en general.

-La inèrcia a seguir fent la documentació en castellà, moltes vegades per dificultats de diversa índole per a redactar-la en català: documents redactats pels advocats, especialment els judicials; documentació en massa de bancs i caixes, vendes de societats immobiliàries, etc.

Ara bé com poden superar-se aquests mecanismes resistents al canvi?

El primer obstacle (predisposició dels Tribunals) s'ha d'anar corregint a través d'un procés llarg, en el qual, segons que s'ha dit al començament, haurà de tenir influència la perfecció de l'actual sistema normatiu. El tercer (aquella inèrcia) és possible que, degudament estimulada, vagi evolucionant amb el temps. El segon (manca de disponibilitat dels funcionaris), en canvi, exigeix una profunda reflexió i no podrà resoldre's sense la individualització dels processos de selecció o, almenys, sense l'exigèn-

1

cia del coneixement de les dues llengües, en aplicació de l'esperit que dimana de la redacció de l'article 19.1 de la llei estatal 30/1.984, de 2 d'agost, de mesures per a la reforma de la funció pública: "en la convocatoria para acceso a la función pública, en el respectivo ámbito de sus competencias, deberán prever la selección de funcionarios debidamente capacitados para cubrir los puestos de trabajo en las Comunidades Autónomas que gocen de dos lenguas oficiales".

Aquesta exigència idiomàtica a cada funcionari implica evidentment la superació de la doctrina del Tribunal Constitucional (sentències 76/1.984, de 5 d'agost, i 82/1.986, de 26 de juny), que, en comptes del bilingüisme dels agents, s'apunta al bilingüisme només dels serveis, probablement per motivacions corporatives.

2. Des de la perspectiva de la seva disciplina, quins són els factors que tenen o poden tenir influència en els aspectes específics de la llengua?

1. És evident que aquesta qüestió queda ja contestada en bona part amb el text precedent. Però crec que el seu plantejament ens permet d'avançar una mica més en la formalització d'objectius més concrets. Crec que fóra bo de diferenciar entre aquells factors d'influència que la Generalitat té al seu abast, vull dir aquells que es poden ubicar en el sí de les seves competències, i aquells altres que es troben sota la competència estatal, en els quals, com és lògic, deixant de banda un hipotètic canvi en les actituds estatalistes a l'ús, poc previsible, no queda més remei que obrir la via de la negociació, en bona part, una negociació política.

En el primer sector, cal parlar, d'una banda, d'allò que pot fer-se ja avui, amb la normativa vigent i, d'altra, de les modificacions a establir en aquesta normativa. Al primer

aspecte em referiré en comentar el punt 5 de l'enquesta. Resta doncs, ara, l'aspecte relatiu al millorament de la situació actual.

És evident que la llei catalana 7/1.983, de normalització lingüística, representà un pas important en la direcció estudiada. Ara bé, el seu text és perfectible i crec que ha arribat el moment de plantejar-se seriosament aquell millo-
rament. El fet que la llei vigent fos consensuada i àdhuc l'exquisida prudència amb què han de ser vistos els problemes lingüístics no crec que justifiqui la inacció.

D'una banda, el text actual ofereix defectes tècnics evidents, fins i tot textos contradictoris o referències innecessàries a l'oficialitat de la llengua castellana, que no era el cas. D'altra, els progressos fets pels estudis sobre la matèria permeten un plantejament i un tractament més adequat dels conceptes. A més, es disposa avui d'unes preses de posició de la jurisprudència constitucional, no sempre favorables, és cert, però a vegades prou utilitzables. Finalment, l'experiència del dret comparat demos-

tra que l'àmbit de la legislació lingüística és un àmbit freqüentment dinàmic.

La nova llei hauria de ser un text de més ampli abast i més minucios que l'actual, amb capacitat per a ser aplicada a tots els àmbits previsibles. Evidentment:

a) Hauria de mantenir el criteri de comunitat lingüística que s'apunta en l'exposició de motius de la llei vigent i que, per exemple, recollia el text inicial del decret català 107/1.987, de 13 de març, sobre règim de l'ús del català i el castellà per part de l'Administració de la Generalitat. Aquesta norma, en els seus articles 5 i 7, exceptuava la traducció al castellà dels documents tramesos a d'altres territoris que tinguin el català com a llengua oficial, criteri que, com a conseqüència d'un recurs estatal, acceptat precipitadament pel govern de la Generalitat, fou eliminat del text normatiu per decret 254/1.987, de 4 d'agost. L'actitud és sorprenent, sobretot si tenim en compte que aquell criteri unitari apareix fins i tot en la normativa estatal, concretament en

l'article 231 de la llei orgànica 6/1.985, de 1 de juliol, del Poder Judicial.

b) Hauria de rectificar el criteri de l'article 5.1 de la llei catalana 8/1.987, de 15 d'abril, municipal i de règim local, que simplement admet l'ús del català en les actuacions municipals, en contra del criteri molt més radical que resulta del també article 5.1 de la llei de normalització, que preveu que el català és la llengua pròpia de l'administració local catalana.

c) Hauria d'establir l'exigència del coneixement de les dues llengües en tota persona, funcionari o no, que, per raó del seu comès, hagi d'estar en contacte amb el ciutadà.

d) Hauria de regular àmbits oblidats per la llei actual.

e) Hauria d'establir el corresponent sistema de sancions administratives, respecte al qual es farà una nova referència en respondre la qüestió 5.

Una anàlisi més detinguda de les perfeccions a introduir ve indicat en l'annex número 1 d'aquest treball.

Ara bé, malgrat aquella virtualitat generalista de la nova llei, aquesta hauria d'anar seguida d'una doble activitat: d'una banda, una immediata normativa de rang inferior, desenvolupadora del seu text, en bona part en el sentit que quedarà indicat en examinar el punt 5 del qüestionari, amb la finalitat d'aplicar els seus criteris als diferents àmbits; i d'altra, l'establiment d'un sistema adequat de seguiment.

En aquesta última decisió sembla evident que la Comissió per a la Normalització Lingüística creada pel decret català 396/1.983, de 8 de setembre, no ha tingut l'activitat adequada. Caldria, doncs, procedir a una reelaboració a fons del sistema, en el sentit potser d'allò que s'especifica en l'annex 2 d'aquest treball.

2. Quant a aquell àmbit de competència estatal, se'n farà una referència en respondre la qüestió número 5.

3. Des de la perspectiva de la seva disciplina, quins d'aquests factors són importants, concretament a Catalunya, en l'evolució o retard de l'extensió de l'ús social de la llengua i quin és el pes específic de cada factor?

Tots els factors enumerats en la resposta anterior són importants. Però si hom hagués de citar-ne un sol específicament, m'inclinaria sens dubte per l'exigència del coneixement de les dues llengües (formalment més exacta que la simple exigència del coneixement del català) als funcionaris, entès el terme en sentit ampli, comprenent, per tant:

a) Jutges, Magistrats, Secretaris Judicials i personal de l'Administració de Justícia.

b) Notaris.

c) Agents mediadors mercantils.

Naturalment, aquesta doble exigència hauria d'anar acompanyada d'un complement inel·ludible: la predisposició del sistema; en altres mots, que s'actués en català pel simple fet que el ciutadà iniciés la relació oralment o per escrit en aquesta llengua.

4. Com creuen els especialistes de la disciplina que serà l'evolució general de la societat catalana en els propers anys tenint present l'anàlisi realitzada, i com pot repercutir en la situació de la llengua catalana?

Una actitud que no assumís que la circumstància actual en matèria de normalització lingüística és insuficient fóra nefasta. L'auto-complaença amb aquesta situació, que podríem qualificar de normalització relativa, no tindria sentit i on en tindria menys és precisament en l'àmbit jurídic. Per tant, el manteniment de les actuals circumstàncies:

a) Faria residual l'ús del català en els àmbits judicial i notarial, amb el desprestigi que això comporta. La gent se sent instal·lada cada vegada més en una situació de predomini del castellà, que, en haver-se mantingut practica-ment intacta després de l'Estatut, fa especialment greu aquell predomini, que marca netament les diferències entre la llengua que es parla en els Tribunals i la que es parla en els passadis-

sos (i encara) o entre aquella en la qual es llegeixen les escriptures o la que s'usa en la fase de preparació, en la conversa entre els compareixents i el Notari, naturalment, només si el Notari és català, fet minoritari.

b) Consagraria la marginació registral del català.

Resta al marge d'aquest fosc panorama només l'àmbit de la documentació jurídica privada, bona part d'ella redactada en despatxos professionals d'advocats. És evident que, si bé en aquells àmbits, diguem-ne oficials, els inconvenients provenen de l'origen no català dels funcionaris (jutges, notaris) o d'aquest origen i de l'existència d'una situació normativa que bandeja l'ús del català (registradors), en el marc de l'activitat dels advocats els obstacles són inferiors. Un progrés en el coneixement per aquests professionals de la llengua del país, esperable fins a cert punt quan arribin a l'exercici actiu les generacions que han estudiat català a l'escola, i una actitud decidida dels Col.legis d'Advocats, podrien resultar factors importants, evidentment favorables.

5. Quins suggeriments faria a l'administració, des de la perspectiva de la seva disciplina, per augmentar l'ús del català a Catalunya?

Activitat Legislativa.

És evident que l'activitat normativa pròpia de l'Administració és la reglamentària i no la legislativa. Però sí que aquella pot promoure una certa activitat legislativa, a fi de millorar el "status quo" actual, introduir-hi algunes perfeccions.

Caldria, doncs, presentar al Parlament una proposició de llei d'adaptació de la normalització lingüística, amb el contingut que resulta d'allò que s'indica tot seguit:

1. En matèria de registres de dependència estatal, són coneguts els arguments contraris a l'actuació autonòmica i se'n fa una crítica a l'annex 2 d'aquest treball, en el qual s'ofereix una visió global del problema. És aident que el fet que l'ordenació dels registres sigui compe-

JOSEP M. PUIG SALELLAS

NOTARI
BARCELONA

tència estatal segons l'article 149.1 8 de la Constitució no és suficient per negar la competència autonòmica en matèria de normalització, com no ho ha estat la competència estatal en matèria d'instruments públics (també article 149.1 8) i d'administració de justícia (article 149.1 5 de la mateixa Constitució) perquè la llei catalana de normalització fes les declaracions solemnes que fan els seus articles 10 i 9.

Però actualment cal tenir molt present, a més, l'afirmació claríssima que fa la recent sentència del Tribunal Constitucional de 24 d'abril de 1.989, quant a l'existència d'una competència autonòmica genèrica de normalització lingüística. És interessant el següent text: "Así planteado el conflicto debe resolverse estableciendo hasta qué punto el ejercicio por parte de la Generalitat de competencias de normalización lingüística en el ámbito de las escrituras públicas es compatible con las competencias sectoriales del Estado que su Abogado invoca en este proceso. Tal compatibilidad ha de articularse de modo tal que ni la competencia autonòmica

de normalización lingüística pueda convertirse en un expediente que, enervando el orden constitucional de competencias, habilite a la Comunidad Autónoma para regular, so capa de actuaciones de política lingüística, materias reservadas al Estado ni, tampoco, como reverso de lo anterior, las competencias sectoriales del Estado puedan convertirse en un obstáculo que bloquee o vacíe la competencia que sobre normalización lingüística tiene la Comunidad Autónoma".

Ara bé, a fi d'establir una visió de conjunt del problema, cal tenir en compte el fet que l'article 21 del decret català 107/1.987, de 13 de març, citat, imposa que els assentaments en els registres de la Generalitat es faran en català. Cal aleshores establir algunes correspondències al respecte i distingir entre:

a) Registres de dependència estatal de caràcter administratiu.

b) Registres de dependència estatal de transcendència jurídica, com ara els de la Propietat, Mercantil, d'Hipoteca Mobiliària, de Vendes a Termini i Civil.

La reforma de l'article 11 de la llei denormalització lingüística, doncs, hauria d'establir que en els Registres citats sota lletra b), és a dir, els no només administratius, sino de transcendència jurídica, els assentaments es faran en la llengua oficial, en què estigui redactat el document o en què es faci la manifestació a inscriure, regulant-se també l'expedició de certificacions.

2. La llei d'adaptació hauria d'addicionar a la de normalització un segon article que reculli el criteri de la sentència 82/1.986, del Tribunal Constitucional, de 26 de juny, fonament jurídic 8è: "Cada poder público regulará los medios y el ritmo de la necesaria adaptación a las exigencias de aquel regimen (la doble oficialitat) ... deja un margen a los poderes públicos, en cuanto a las condiciones en que tal derecho (el de ser atès en la llengua que esculli el ciutadà) pueda verse efectivamente satisfecho, que se hacen depender de una progresiva adaptación de las respectivas administraciones".

Es tracta d'establir el principi general que, a fi de fer efectiu el dret d'elecció lingüística del ciutadà, totes les persones que l'hagin d'atendre en les Administracions, empreses, despatxos professionals i, en general, en tots els llocs oberts al públic han d'estar en condicions de fer-ho en la llengua usada pel ciutadà, de paraula o per escrit.

Com a conseqüència el precepte preveurà que, si s'escau, reglamentàriament s'establiran les normes complementàries que s'estimin escaients per a la major efectivitat d'aquell dret.

3. Un altre article d'aquesta llei d'adaptació de la llei de normalització hauria d'afegir a aquesta un article que s'ocupi de l'establiment d'un sistema de sancions que no existeix actualment. La justificació d'aquest aspecte és prou òbvia i no hi insistiré.

La necessitat de regular aquest aspecte a través d'una llei ve de l'article 25.1 de la Constitució, segons el qual "ningú no pot ésser condemnat o sancionat per accions o omissions que

al moment de produir-se no constitueixen delictes, falta o infracció administrativa, segons la legislació vigent en aquell moment", atès que el Tribunal Constitucional ha entès que aquest text equival a una reserva de llei formal, criteri aplicable a l'àmbit administratiu també, és convenient que aquell quadre sancionador vingui aprovat precisament per llei i no per simple decret.

Aquest és el criteri que resulta, per exemple, de la sentència d'aquell tribunal 7/1.963, de 3 d'octubre (fonament jurídic 3).

4. L'aspecte comentat sota número 2 hauria de donar lloc a una disposició transitòria de la llei d'addició, el precepte de la qual tindria virtualitat mentre no es resolgui o sigui desistit el recurs plantejat contra l'article 34 de la llei de la Funció pública de la Generalitat.

Es tractaria de recollir, com a criteri mínim ja aplicable des d'ara, el dels Reglaments d'accés als cossos de Secretaris judicials i

d'oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia, aprovats per reial decrets 429/1.988, de 24 d'abril, i 203/1.988, de 19 de setembre, que atribueixen al coneixement de la llengua territorial un equivalent en antiguitat de sis anys: "el conocimiento oral y escrito de ésta -la llengua territorial-, debidamente acreditado por medio de certificación especial, supondrá el reconocimiento a estos solos efectos, de seis años de antigüedad por encima de la que tuviere el funcionario". Val a dir que:

a) No es tracta de discutir l'adequació de sistemes a les exigències de la doble oficialitat.

b) Es tracta simplement d'establir un règim transitori, que permeti ja una primera selecció, mentre es resol el recurs de l'Estat contra aquell article 34.

5. Resta encara una disposició addicional, a fi de revisar la llei 8/1.987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, l'article 5.1 de la qual es limita a afirmar que "tota

la documentació derivada de les actuacions administratives dels ens locals redactada en català té validesa oficial", en contra del criteri del també article 5.1 de la llei de normalització, que afirma que el català és la llengua pròpia de les corporacions locals de Catalunya.

Cal que es reformi aquest text, de forma que el precepte afirmi com a mínim allò que diu el decret 107/1.987, de 13 de març, sobre règim de l'ús del català i del castellà per part de l'Administració de la Generalitat, que, a l'article 2, preveu que d'una manera general, la Generalitat emprará el català per a les seves actuacions. Evidentment, aquest text no és satisfactori, però almenys estableix una presa de posició que manca en la llei municipal.

Actuació reglamentària.

1.- Caldria, en primer lloc, intensificar la normalització interna de l'Administració a la generalitat.

Qualsevol que sigui el desenvolupament final del recurs contra l'article 34 de la llei 17/1.985, de 23 de juliol, de la Funció Pública de la Generalitat, que exigeix als funcionaris d'aquesta el coneixement oral i escrit del català, cal endegar tot un conjunt de mesures que, de fet, qualsevol que sigui la decisió del tribunal Constitucional, faci imprescindible en l'àmbit de la Generalitat aquell doble coneixement en la pràctica. En aquesta direcció:

a) Els llocs de més responsabilitat i aquells que estan en contacte amb el públic haurien d'exigir inel.ludiblement aquell doble coneixement, el que, d'altra banda, en aquesta segona mena de funcionaris, és ja exigible a la vista de l'article 14 del decret català 77/1.987.

b) Cal procedir administrativament contra l'emissió de textos emesos per aquesta Administració en castellà, fet que encara succeeix actualment, en contra d'allò que disposen, per exemple, els articles 5 i 9.1 de l'esmentat decret.

2.- A part d'això, caldria desplegar una activitat de projecció dels principis de la llei actual sobre els diferents àmbits de la vida quotidiana.

Ara bé, la prudència recomana tenir molt present la tesi que sembla apuntar la jurisprudència del Tribunal Constitucional, no esmentada per la sentència de 24 d'abril de 1.989, en el sentit que l'abast de l'actuació normalitzadora de la Generalitat, més enllà de les declaracions de caràcter general, com ara les propugnades en matèria de Registre estatals de transcendència jurídica, ens ve donat en funció de les seves competències. És a dir, hom pot normalitzar a fons aquells àmbits en els quals es té competència normativa: per tant, per raons de prudència, caldria excloure d'aquesta activitat reglamentària els àmbits de competència estatal. Evidentment, la funció normalitzadora seria aleshores indiscutible en aquells àmbits en els quals la Generalitat té competències:

a) Exclussiva.

b) De desplegament.

Són aquests últims, doncs, els àmbits en els quals cal establir la regulació reglamentària a què es refereix aquestes notes. Els altres, els de competència estatal, a part les declaracions generals, que pot fer la Comunitat Autònoma, com succeeix, per exemple, en els articles 9 i 10 de la llei de normalització, en allò que fa referència a aspectes d'organització interna i de procediment, hauran de ser objecte d'acord amb l'Estat o amb el consell General del Poder Judicial, que, evidentment, venen obligats a normalitzar, segons que resulta del text transcrit d'aquella sentència de 24 d'abril de 1.939, "in fine".

Val a dir que l'activitat desenvolupada fins ara en aquesta direcció és molt pobre. Cal citar com exemple el decret català 147/1.987, de 31 de març, que regula l'activitat industrial i la prestació de serveis en els tallers de reparació de vehicles i equips, que preveu la publicació almenys en català del cartell al que fa

referència (article 12.1).

Els grans trets d'aquesta normativa reglamentària hauran de ser els següents:

a) L'ús almenys de la llengua catalana.

b) La determinació (en un desenvolupament d'allò que s'ha dit en la referència a l'actuació legislativa, sota número 3) dels llocs de treball al qual només podran accedir aquelles persones que estiguin en condició d'atendre el públic, de paraula o per escrit, en la llengua que aquest usi, de forma que qui canviï de llengua, si és el cas, sigui l'empleat, mai el ciutadà.

c) Obligació de què tots els elements, estàtics (rètols, indicadors de preus) o no (megafo-
nia, cartes de restaurants), de relació amb el públic estiguin redactats en català, almenys en un cinquanta per cent.

d) En matèria de publicitat en la via pública, igual proposició mínima del cinquanta per cent i igualtat en el criteri d'ubicació dels cartells en una i altra llengua, en el ben entès que aquest aspecte és objecte d'un dels apèndix (el 3) d'aquest treball.

e) Establiment del corresponent sistema d'inspeccions i sancionador.

Convenis institucionals.

1. És evident que cal donar el contingut que hom preveia als convenis institucionals, en definitiva amb l'Estat i amb el Consell General del Poder Judicial, previstos a la disposició addicional i a la primera disposició transitòria de la llei de normalització. Les disposicions adoptades unilateralment per l'Estat, és a dir, els dos reglaments dalt al·ludits, en ordre a nomenaments són insuficients i, precisament per la seva unilateralitat, des de la perspectiva de la Generalitat, no suposen un acompliment d'aquells preceptes. Concretament, cal incidir en:

- a) l'àmbit judicial.
- b) El notarial.
- c) El registral.
- d) El dels mediadors mercantils.
- e) El de l'Administració perifèrica, inclosa evidentment la Policia.

f) Les empreses de serveis públics de dependència estatal.

L'objectiu ha d'anar més enllà de les simples operacions de normalització externa (rètols) i de l'assumpció només passiva de la doble oficialitat (admetre els documents en català, però inscriure'ls en castellà). Cal entrar, en canvi, en el problema de la disponibilitat lingüística, si no dels funcionaris, almenys dels serveis. Aquest últim aspecte, bilingüisme dels serveis, és inqüestionablement exigible a la vista de la jurisprudència constitucional.

Però, tot i admetent a efectes dialèctics aquesta tesi, és evident que, en tractar-se de jutges, notaris, registradors o mediadors mercantils, hom no veu altra possibilitat que la del bilingüisme dels agents, és a dir, de cada un d'aquests funcionaris, si no es vol discriminar al ciutadà. Hom no ignora les reticències amb què serà rebuda qualsevol iniciativa al respecte, però ni que sigui només per assolir una clara

definició d'objectius, cal formular-la clarament i amb la major precisió tècnica. La situació actual d'ignorància d'un problema tan cabdal com aquest és insostenible. De fet, aquesta només pot canviar sobre la base de:

a) La individualització dels processos de selecció en els àmbits de l'Administració de Justícia, notarial, registral i de mediació mercantil.

En aquesta direcció, es tractaria simplement de donar tot el seu sentit als articles corresponents de l'Estatut, fent cert allò que realment diuen, encara que aquesta observació pugui semblar una paradoxa.

En efecte, l'article 21.2 de l'Estatut afirmaque "els concursos, oposicions i nomenaments per a cobrir les places vacants a Catalunya de Magistrats, Jutges, Secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de Justícia seran efectuats en la forma prevista en la Llei Orgànica del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial i serà un mèrit preferent l'especialització en Dret Català. En

cap cas no es podrà establir excepció de naturalesa o veinatge". És evident que aquest text, sobretot a la vista d'aquell medi preferent i d'aquesta explosió d'exigència, només té sentit sobre la base d'aquella individualització.

Aquesta és encara més evident en l'article 24, relatiu al nomenament de notaris i registradors, malgrat que el Tribunal Constitucional, a la seva sentència 67/1.987, de 22 de juliol, evidentment ideològica, ha reduït l'actuació autonòmica simplement a la publicació dels nomenaments en el Diari Oficial de la Generalitat.

D'altra banda l'article 11.2, sempre de l'Estatut, atribueix a la Generalitat l'execució de la legislació de l'Estat en matèria de nomenaments d'Agents de Canvi i Borsa i Corredor de Comerç, matèria que evidentment ara ve influenciada per la recent legislació modificadora del sistema de valors.

b) l'exigència en aquests processos del dobles coneixement lingüístic, atès que tots aquests funcionaris estan, per raó del seu comès,

en contacte directe amb el ciutadà.

En relació a aspectes de la problemàtica apuntada, s'adjunta a aquest treball un annex número 5.

2. Finalment, encara que el panorama és certament diferent, també caldrà aprofundir les relacions amb els Ajuntaments (i les seves empreses de serveis públics) al respecte.

A part d'això, s'uneix un apèndix 4, relatiu a convenis supraterritorials.

Convenis amb el sector privat.

Resta finalment la possibilitat d'incidir en l'activitat de transcendència jurídica del sector privat. Cal situar aquí, per exemple:

- a) Les empreses privades de serveis públics.
- b) Les caixes d'estalvis i els bancs.
- c) Les empreses immobiliàries.

És evident que les caixes, els bancs i aquestes empreses generen una important documentació jurídica (pòlisses, hipoteques, compraven-

des), que pot incidir, per exemple, en les actituds personals dels notaris i rompre la seva passivitat actual. Caldria aconseguir que aquestes entitats oferissin als clients l'oportunitat de redactar les escriptures en català, no a través del sistema actual (sol.licitud expressa, que, de fet, no es produeix pràcticament mai), sino a través de la corresponent informació al client i, per exemple, establint un apartat en les sol.licituds de préstec on es preguntés en quina llengua es vol l'atorgament.

Eventualment, àdhuc hom podria estudiar la possibilitat de regular aquest aspecte a través d'una norma "ad hoc", de les previstes en l'apartat d'actuacions reglamentàries.

Resten encara altres actituds possibles, com ara l'establiment de convenis amb els Col.legis Professionals implicats, a fi d'estimular les actuacions en català. L'acollida seria lògicament bona en els Col.legis d'Advocats. En canvi, atès que els seus components són majoritàriament no catalans, és possible que els òrgans corporatius de notaris, registradors i agents mediadors mercantils adoptessin una posició més reticent.

Grup d'Estudis de Dret Lingüístic

La normalització lingüística:
situació jurídica

Document de treball

La finalitat d'aquest document és la realització d'una reflexió sobre el procés de normalització lingüística a Catalunya i, específicament, sobre alguns dels aspectes de la seva regulació jurídica.

La llei 7/1983, de 18 d'abril, sobre uns períodes de temps i, en alguns casos, establia uns terminis màxims per a l'actuació normalitzadora. La prudència de la referida llei i l'incompliment d'alguns d'aquests terminis, després de sis anys de vigència, han contribuït al fet que la normalització de l'ús de la llengua catalana no es pugui presentar amb resultats favorables del tot, encara que sortosament s'han produït notables avenços.

La idea de normalització implica per definició, d'una banda, la constatació de la situació de desequilibri -temporal i conjuntural- en l'ús de la llengua catalana i, d'altra banda, la voluntat de portar l'ús de la llengua catalana a un estadi de plenitud a tot el territori de Catalunya, de tal manera que s'aconsegueixi la "plena igualtat" lingüística establerta per l'art. 3,8 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. En conseqüència, la idea de normalització exigeix, també per definició, una actuació governamental i institucional decidida de cara a superar aquella situació de desequilibri amb el menor temps i costos possibles.

Aquesta actuació governamental i institucional és la que, amb una perspectiva de futur immediat, cal potenciar de cara a augmentar el nivell d'ús actual de la llengua catalana en tots els àmbits de la nostra societat.

Un dels aspectes a considerar, dins d'aquesta actuació, és l'eventual reforma de la llei sobre normalització lingüística a Catalunya.

1. La modificació de la LLNL: finalitat.

Després de sis anys de vigència de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya (LLNL), es pot observar un avenç en l'estudi i en el coneixement de les matèries referents a la regulació dels drets i deures de les persones respecte de l'ús de la llengua catalana.

La LLNL presenta unes notables deficiències en la configuració jurídica dels conceptes de doble oficialitat, de llengua pròpia i de normalització. Algunes d'aquestes deficiències provenen ja de moments inicials, però, actualment, es veuen constataades i ampliades per les noves aportacions dels autors i, especialment, per les posicions ambigües i clarament restrictives per a l'ús de la llengua catalana adoptades per algunes de les recents sentències del TC.

Tot això fa que, al nostre entendre, aparegui la necessitat de modificació de la LLNL, per tal que la mateixa llei no sigui un obstacle per a la normalització lingüística i per tal que s'obtingui el ple reconeixement legal de la llengua catalana com a llengua pròpia de Catalunya.

2. Possibilitat de la modificació.

Al marge de consideracions estrictament polítiques de cara a l'oportunitat d'una eventual o estratègica modificació, la possibilitat de la modificació de la LLNL es deriva dels fets següents:

2.1. Caràcter de la Llei.

Aquesta LLNL, promulgada el 18,4,1983 i publicada al DOGC nº 322 de 22,4,1983, és una llei ordinària emanada del Parlament de Catalunya, en funció de l'exercici de les competències legislatives sobre la matèria atribuïdes a la Generalitat de Catalunya. En conseqüència, es tracta d'una llei susceptible de modificació en qualsevol moment per voluntat del poder legislatiu de la Generalitat de Catalunya.

La finalitat de la LLNL, tal com ho reconeix l'art. 1 de la mateixa llei, es centra en el desenvolupament de l'art. 2 de l'Estatut

d'Autonomia de Catalunya de 1979 (EAC), en relació amb l'art. 3 de la Constitució Espanyola de 1978 (CE).

2.2. Competència legislativa.

La qüestió de l'atribució de la competència exclusiva en matèria de normalització lingüística a la Generalitat de Catalunya és un tema en discussió.

L'atribució de la competència exclusiva en matèria de normalització lingüística es desprèn clarament de l'art. 3 EAC. Amb tot, s'havia sostingut la tesi contrària, en el sentit que les competències en matèria lingüística estaven supeditades i delimitades per la competència sobre cadascuna de les matèries corresponentes, és a dir, es considerava que la competència en matèria lingüística tenia un caràcter adjectiu. El TC s'ha pronunciat sobre aquest tema, de manera que ha considerat que l'art. 3.2 CE, d'acord amb els respectius Estatuts d'autonomia, atribueix aquesta competència amb el caràcter d'exclusiva a les CCAA.

Atès no obstant, la STC 69/1988/pe de 19 d'abril, sobre etiquetatge de productes que es comercialitzen a Catalunya ha rebut el tema, ja que s'efectua la negació de la referida competència.

De tota manera, però, es considera que existeix un "mandat normalitzador", en virtut del qual es va promulgar la LLNL i, en conseqüència, el mateix mandat pot fonamentar una reforma de la Llei.

Les conseqüències d'això són, efectivament, importants en dos aspectes diferents. D'una banda, la possibilitat de crear dret català, en virtut de l'exercici de la competència legislativa. D'altra banda, l'aplicació del dret català amb preferència a qualsevol altre en el seu territori i en matèria de la competència de la Generalitat.

3. Necessitat de la modificació.

3.1. Justificació.

La necessitat de modificació de la LLNL es justifica en base a un doble ordre de factors: l'un, intrínsec. L'altre, extrínsec.

a) Factor intrínsec.

La LLNLG ha de ser el text legal bàsic, general i supletori, de regulació de l'ús de la llengua catalana. Aquesta regulació de l'ús de la llengua catalana pot ser l'objecte normatiu d'altres lleis especials emanades del Parlament de Catalunya, com també, tal com ho preveu la mateixa LLNLG en la seva disposició final primera, d'altres disposicions legals emanades del Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya, tota vegada que aquest és autoritzat per fer l'aplicació i el desenvolupament reglamentari de la LLNLG. Això explica que la LLNLG hagi de constituir aquell text legal, general i supletori de qualsevol altra norma especial que reguli un àmbit o un sector lingüístic concret.

Amb tot, l'anàlisi de la LLNLG descobreix que la llei no aconsegueix encertadament la missió de constituir-se en la llei bàsica, general i supletòria en matèria lingüística, en atenció als fets següents:

Per un cantó, la LLNLG no recull de manera suficient i ajustada els conceptes jurídics fonamentals en matèria lingüística, els quals són establerts per CE i EAC. El títol preliminar de la llei, especialment indicat per a dur a terme l'establiment d'aquells conceptes o principis generals, no fa una configuració jurídica precisa dels conceptes d'oficialitat i de propietat de la llengua catalana, derivats de l'EAC. A més a més, s'introdueix una certa confusió perquè la llei atribueix al concepte de propietat de la llengua catalana el contingut que la CE atribueix al concepte d'oficialitat (tal com posteriorment s'explicarà).

Per una altre cantó, la finalitat de la LLNLG s'ha de centrar en el desenvolupament de l'art. 3 EAC, segons que s'estableix en el mateix art. 1 de la llei. Però, aquest desenvolupament de l'art. 3 EAC es redueix exclusivament a la normalització de l'ús de la llengua catalana -es a dir, al punt 3 de l'art. 3 EAC- i, encara, aquesta normalització se situa a vegades per sota de la plena igualtat lingüística inherent al model lingüístic de doble oficialitat instaurat per la CE.

Tot això fa evident que la LLNLG no ha aprofitat l'oportunitat de fer un desplegament global i valent de la norma de l'EAC.

b) Factor extrínsec.

Les sentències del TC, amb el seu intent d'establir definitivament una teoria general del Dret lingüístic, no necessàriament han de ser considerades com un punt d'arribada. Aquestes sentències no tracten tots els conceptes jurídics fonamentals en matèria lingüística, no delimiten ajustadament el concepte de doble oficialitat i segueixen una inèrcia teòrica de considerar que existeix una llengua (la llengua castellana) més oficial que les altres.

Això fa que calgui un esforç legislatiu per tal de prendre la iniciativa política a fi de precisar els conceptes fonamentals en matèria lingüística i a fi d'aplicar ajustadament aquests principis, de manera que es pugui evitar la desvirtuació del model lingüístic de doble oficialitat, instaurat per la CE i l'EAC, a Catalunya.

3.3. Punts de modificació.

Els conceptes d'oficialitat de llengua pròpia i de normalització són els que s'han de plasmar clarament en una llei de normalització de la llengua catalana. Una anàlisi de la LLNLG actualment vigent, feta sota el punt de vista d'aquests conceptes, posa de manifest les imprecisions de la LLNLG, com també els punts necessitats de modificació.

Una proposició de modificació passa, almenys, pels punts següents:

1. La finalitat de la LLNLG, tal com es reconeix en el mateix art. 1 de la llei, ha de ser el desenvolupament de l'art. 3 EAC.

Aquest desenvolupament s'ha de referir a "tot" l'art. 3 EAC i no ha de quedar reduït només a la normalització de l'ús de la llengua catalana -és a dir, al par. 3.3 EAC-, tal com succeeix actualment. Cal que es faci una definició i clarificació dels conceptes fonamentals en matèria de Dret lingüístic.

En conseqüència, el Títol Preliminar de la LLNLG ha de tenir el contingut que li és inherent i fer la configuració jurídica de propietat, d'oficialitat i de normalització. Caldria posar èmfasi en el concepte de llengua pròpia i, en aquest sentit, el principi general implícit en normes com les contingudes en l'art. 5.1 o 14.1 ha de ser contemplat en el Títol Preliminar.

2. La projecció normativa dels conceptes jurídics fonamentals determinats per CE i EAC exigeix que s'elimini la imprecisió de l'art. 2 LLNLC.

Efectivament, aquest art. 2 LLNLC és imprecís a un triple nivell:

a) La norma diu que el català és la "llengua pròpia de Catalunya", però a continuació fa una descripció del concepte d'oficialitat en el doble aspecte que configura el concepte: com a validesa i eficàcia dels actes jurídics independentment de l'aspecte formal de la llengua i com a dret d'ús i dret de coneixement de la llengua catalana.

Per tant, l'art. 2 LLNLC atribueix al concepte de propietat el contingut que l'art. 3 CE atribueix al concepte d'oficialitat.

b) La norma contempla l'ús de la llengua catalana com un dret subjectiu, però contempla igualment com un dret el coneixement de la llengua catalana quan, en realitat, el coneixement de la llengua catalana és un requisit necessari per tal que pugui ser exercit el dret d'ús. Per tant, si no es vol afirmar que existeix un deure de coneixement de la llengua catalana -en el sentit d'impossibilitat d'al·legar-ne el seu desconeixement- per por a la contraargumentació merament formal derivada de l'art. 3 CE i utilitzada pel TC, hi ha dues alternatives: o bé afirmar que la oficialitat de tota llengua comporta una càrrega (en sentit tècnic-jurídic) de coneixement de la lleng. ofi o bé silenciar-ho i no fer exclusivament referència al dret de coneixement.

c) La descripció del concepte d'oficialitat feta a l'art. 2 conté un element altament distorsionador, quan recull l'exigència de no discriminació.

Efectivament, l'oficialitat és un valor jurídic inherent a la mateixa llengua declarada oficial pels textos constitucionals. Com a tal valor jurídic té la seva transcendència jurídica, de manera que la discriminació pot resultar d'una situació social o política, però no del mateix concepte d'oficialitat.

Per tant, caldria suprimir aquesta al·lusió a la discriminació pel fet que la declaració d'oficialitat d'una llengua implica, per definició, una idea d'absoluta igualtat a nivell de valor jurídic.

3. La LLNLG no efectua tampoc cap referència clara, en aquest context, al dret d'elecció o opció lingüística, derivat de la doble oficialitat.

El dret d'ús d'una llengua oficial, en els territoris amb dues llengües oficials, es tradueix en un dret d'opció o d'elecció lingüística atorgat al ciutadà. Aquest dret d'opció lingüística és el resultat decisiu del concepte d'oficialitat, en el cas de coexistència de dues llengües oficials en un mateix territori.

Aquest dret d'opció lingüística constitueix un dret personal i individual d'expressar-se en qualsevol de les dues llengües oficials a qualsevol àmbit social, de manera que el subjecte passiu o destinatari no pot obligar el subjecte actiu a canviar de llengua.

4. Per un altre cantó, el concepte de propietat aplicat a la llengua catalana per l'art. 3 EAC no està ben delimitat a la LLNLG.

La LLNLG contempla el concepte de llengua pròpia als arts. 2,1, 9,1, 12 i 14,1, però també en l'art. 29,1 referit a l'aranès, tot excloent-se d'allò que preceptua l'EAC (l'art. 3,4 EAC no atribueix el caràcter de llengua pròpia a l'aranès).

Per tant, es necessari que l'art. 2 LLNLG expliciti el concepte de propietat, en el sentit que la llengua catalana ha de ser l'única llengua utilitzada institucionalment i ha de tenir presència social. A més es igualment necessari que es corregeixi l'al·lusió imprecisa i sense caràcter tècnic de propietat de l'aranès.

En definitiva es tractaria de projectar acuradament el concepte d'oficialitat a l'àmbit subjectiu (amb el punt configurador central que és el dret d'elecció lingüística del subjecte) i el concepte de propietat a l'àmbit objectiu (amb el punt configurador del caràcter preferent de la llengua catalana, el qual impedeix que en l'àmbit institucional de Catalunya es pugui parlar de dret d'elecció lingüística).

5. El desenvolupament de l'art. 3,3 EAC, quan al·ludeix a l'ús normal i oficial de les llengües, demana una certa precisió. Sembla necessària una definició del concepte de normalització, per evitar confusions entre el valor jurídic d'oficialitat stricto

constitucionalment a una llengua i el nivell d'ús efectiu de qualsevol llengua oficial en l'àmbit intersubjectiu o en l'àmbit dels organismes públics.

6. La regulació de la tasca de normalització en els diversos sectors imposa una coherència amb els principis generals.

Així fa que s'hagin de precisar alguns punts de la LLNLC:

En matèria d'ús institucional:

a) Reconèixer la legitimació activa del Consell Consultiu^{de} la Generalitat per actuar judicialment en el seva tasca normalitzadora.

b) Aclarir, en l'art. 5,2, que la utilització de les dues llengües oficials per part de l'Administració de Catalunya no ha de ser simultània, sinó en funció del dret d'elecció lingüística del subjecte. El caràcter de llengua pròpia exclou tota mena d'elecció a l'Administració catalana.

c) Supressió de la publicació bilingüe de les lleis del Parlament de Catalunya, segons que estableix l'art. 6.

d) Establir clarament que l'Administració catalana i estatal han de possibilitar que el ciutadà exerceixi el seu dret d'elecció lingüística.

e) Correcció de l'art. 11, tota vegada que limita el dret d'opció lingüística del subjecte, i supressió -o reubicació al títol IV com a veritable precepte normalitzador- de la disposició addicional de la LLNLC. La doble oficialitat establerta constitucionalment fa que no existeixi cap raó que justifiqui la no utilització de la llengua catalana en els registres públics no dependents de la Generalitat de Catalunya però radicats a Catalunya i, naturalment, sense caure en l'error de confondre doble oficialitat amb bilingüisme.

f) L'art. 8,1 pot donar peu, i cal evitar-ho, a entendre que s'exclou la doble oficialitat d'un sector social com ho és l'administració militar.

En definitiva, delimitar l'objecte normatiu dels diferents tipus de normes contingudes en el títol I LLNLC de manera que no es presenti l'heterogeneïtat següent:

- Normes referents a doble oficialitat: arts. 6,3, 7,1, 9,2 i, de manera molt poc clarificadora, 5,2 i 6,1,2.

- Normes que contempnen l'ús de la llengua des d'una perspectiva de l'Administració, no tenint present el concepte de propietat: arts. 5, 6, 7, 8,3, 9,2, 10, 11, 12, 13.

- Normes que contempnen l'ús de la llengua des d'una perspectiva de l'administrat o ciutadà, sense tenir clarament present el dret d'opció lingüística inherent al concepte d'oficialitat: arts. 8,1,2, 9,1,2, 10 i 11.

- Normes de declaració d'intencions, probablement mal ubicades: art. 7,2 i 3.

En matèria d'ensenyament:

a) El caràcter de llengua pròpia implícit, tal com reconeix l'art. 14,1 i l'art. 20, que la llengua catalana és la llengua pròpia de la funció docent a "tots" els nivells educatius i de la funció de gestió dels centres d'ensenyament de Catalunya.

No s'explica massa bé, però, com l'art. 14,2 excepciona aquest principi pel que fa a l'ensenyament primari (tenint en compte que ja es garanteix l'ensenyament de les llengües com a assignatura i el domini de les dues llengües). Ara bé, el que no s'explica gens bé -i caldria corregir-ho- és l'art. 18, el qual sembla permetre que en l'ensenyament universitari pugui efectuar-se la funció docent en llengua no catalana, per voluntat del professor, quan, realment, la propietat de la llengua exclou el dret d'opció lingüística a nivell institucional.

b) Exigència clara de la capacitació lingüística del professorat.

En matèria de mitjans de comunicació:

En l'art. 21 de la LLNLC és necessari de fer constar que la llengua catalana és la llengua d'ús dels mitjans de comunicació institucionala en atenció al concepte de propietat de la llengua.

7. El títol IV de la LLNLG demana una remodelació, de manera que s'orienti a establir preceptes realment normalitzadors i no meres declaracions d'intencions.

8. Supressió de les disposicions transitòries que preveuen períodes o terminis d'adaptació, altrament la mateixa LLNLG consistia una situació merament conjuntural.

En definitiva, l'esforç de modificació de la LLNLG pot contribuir a assegurar, en un futur que esperem que no sigui massa llunà, la plenitud de la normalització de l'ús de la llengua catalana.

Barcelona, març de 1989.

ANTONI MIRAMBELL i ABANCÓ

LA NORMALITZACIO DEL CATALA ALS REGISTRESPUBLICS DE DEPENDENCIA ESTATAL

El català no ha entrat, malgrat el que ordena la Llei 7/1.983 de 18 d'abril del Parlament de Catalunya, en els llibres dels Registres de dependència estatal a Catalunya, ja que continuen fen-se tots els assentaments en castellà.

Els Registres de dependència estatal, com el Registre Civil, el de la Propietat, el Mercantil, el d'Hipoteca Mobiliaria, el de Venda de béns mobles a termini, admeten normalment i passivament documents redactats en català i també fan algunes certificacions i manifestacions en català, però, com hem dit, es tenen sempre en castellà tots els assentaments.

Conformement amb la citada Llei de Normalització Lingüística a Catalunya s'haurien ja d'haver fet acords, entre la Generalitat i els Organismes estatals, dels quals dependien aquells Registres, sobre la manera més adient de normalitzar-hi el català, en el període de dos anys o "similars" des de 1.983, però això s'ha incomplert (cfr. art. 11), Disposició Addicional i Disposició Transitòria Primera de la citada Llei).

Aquesta Llei té la mateixa categoria jurídica i força d'obligar que les lleis estatals ordinàries. El seu mandat no es pot legalment desconèixer, discutir, marginar, ni tampoc ajornar com es ve fent. En els acords previstos, entre la Generalitat i els Organismes competents en matèria registral, s'ha de determinar, de la manera més adequada, com s'ha de fer la normalització del català, però legalment no es pot fer res contra aquesta finalitat i les seves conseqüències essencials.

La situació és ara doncs clarament contrària als citats imperatius legals que es basen en la Constitució i l'Estatut de Catalunya i no hi ha cap raó seriosa ni legal perquè no sigui corregida. Dos arguments de cert pes, ja que els altres utilitzats no semblen realment tenir cap consistència, s'han esgrimit contra la normalització i introducció del català als Registres citats de dependència estatal. L'un d'ells es preten fonamentar en l'art. 149.1.8 de la Constitució que reserva a l'Estat la competència exclusiva, entre d'altres matèries, sobre "l'ordenació dels Registres". L'altre argument fa referència que la redacció en català dels assentaments dificultaria l'exercici de la publicitat registral formal als ciutadans ignorants d'aquesta llengua, sobretot dels residents a la resta de l'Estat.

Cap d'ambdós arguments ens semblen certament decisius.

Ningú no discuteix la competència exclusiva de l'Estat per a establir l'organització dels Registres com a oficina pública, el procediment de prestació de documents, i la pràctica de manifestacions, la forma d'estendre els assentaments i la manera com s'ha de produir la seva publicitat, com tampoc ningú discuteix la competència exclusiva de l'Estat a l'hora de determinar l'eficàcia material dels assentaments registrals. El problema es diferent i es evident que la normativa que l'Estat estableix, quant al procediment i quant a l'eficàcia dels assentaments, tindrà sempre perfecta aplicació, i això tant si l'assentament està redactat en una qualsevol de les dues llengües oficials. Una cosa es l'aspecte material i formal dels assentaments registrals i una altra ben diferent es la llengua utilitzada en la seva redacció. Els assentaments registrals produeixen els mateixos efectes tan si estan escrits en castellà com en català. En definitiva, la competència exclusiva estatal en matèria registral resulta perfectament compatible amb el mandat que per la Generalitat es deriva clarament de l'art. 3.2 de la Constitució i de l'art. 3.3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, els quals, en definitiva reconeixen un mandat a la Generalitat pel que

fa a la normalització lingüística a tot el territori de Catalunya sense excepcions de cap mena, que podrien desvirtuar i fer ineficaç la volguda normalització.

Per altra banda, el citat article 149.1.8 de la Constitució declara que també son competència exclusiva de l'Estat "els instruments públics", i, no obstant, l'art. 10 de l'indicada Llei de normalització admet que es puguin redactar, els atorgats a Catalunya, en qualsevol de les dues llengües oficials i aquesta disposició no va esser impugnada pel Govern central, com va fer amb els arts. 4.2 i 6.1 "in fine" de la mateixa Llei.

Cal ara també afegir que aquesta tesi que les competències exclusives de l'Estat en determinades matèries establertes per la Constitució es perfectament compatible, sobre les mateixes matèries, amb l'activitat normativa, en matèria de normalització lingüística, ha estat plenament reconeguda, en relació al País Basc, per la Sentència del Tribunal Constitucional 82/1986 de 26 de juny, que diu: "... al añadir el nº 2 del art. 3 de la Constitución que las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades autónomas de acuerdo con sus Estatutos, se sigue asimismo, que la consecuente coofi-

cialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos radicados en el territorio autonómico, sin exclusión de los dependientes de la Administración central y de otras instituciones estatales en sentido estricto, siendo por tanto, el criterio delimitador de la oficialidad del castellano y de la cooficialidad de otras lenguas españolas el territorio, independientemente del carácter estatal (en sentido estricto) autonómico o local de los distintos poderes públicos (Fonament Jurídic 2º)"... no cabe entender que el título competencial (se refiere ahora al art. 149.1.1 de la Constitución) habilite al Estado para regular, con carácter general, siquiera en sus aspectos básicos la cooficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano... esto equivaldría a vaciar de contenido las competencias lingüísticas asumidas por las Comunidades Autónomas según sus estatutos de acuerdo con lo dispuesto en el art. 3.2. de la Constitución". (F.J. 4º). En relació amb l'art. 149.1.18 declara: "Que los poderes públicos (estatales, autonómicos y locales) radicados en la Comunidad deben adaptarse a la situación de bilingüismo constitucionalmente prevista y estatutariamente establecida (F.J. 5) y en cuanto a la utilización de las lenguas en la Administración de la Justicia (art. 149.1.5 de la Constitución) "la respuesta habrá de matizarse en términos parecidos, en el sentido

de que los poderes públicos de las Comunidades Autónomas podrán regular el alcance inherente al concepto de cooficialidad, tal y como viene establecido en el art. 3.2 de la Constitución y en los artículos correspondientes de los Estatutos de Autonomía".

Quant a l'altre argument esmentat que la redacció dels assentaments en català dificultaria l'exercici de la publicitat registral als ciutadans ignorants d'aquesta llengua, sobretot els residents fora de Catalunya, té més poca consistència i resulta també insostenible legalment.

Les dificultats són conseqüència inevitable de la concepció no uniforme de l'Estat que deriva del pluralisme polític i idiomàtic reconeguts pels arts. 1, 2 i 3 de la Constitució, i, d'altra banda, resulta així lògic i legal que els problemes que espoguessin presentar no es poden solucionar mai en perjudici del mateix concepte legal de doble oficialitat acceptant constitucionalment i normativitzat estatutariament, sinó simplement establint els adients mecanismes d'adaptació en definitiva, en aquests supòsits, els sistemes corresponents de traducció, perquè el ciutadà que, ignorant del català, vulgui tenir coneixement del contingut d'un assentament fet en català, en algun Registre de Catalunya, pugui fer-ho sense d'altres inconvenients. Aquesta actuació en bene-

fici del ciutadà constituiria una actuació normal del Registre, la qual certament no suposaria una disminució de la seguretat jurídica registral i subministraria en castellà la informació que ha sol·licitat l'interessat que no coneix el català, per tant, no es produeix cap desconeixement, sinó al contrari, el reconeixement explícit dels seus drets lingüístics. Això també està en relació, amb l'art. 11 de la citada Llei de normalització lingüística que diu: "...Totes les certificacions (i podien afegir-hi notes simples informatives) que expediran els funcionaris dels registres es faran en català o en castellà, d'acord amb la llengua emprada en la petició".

En conclusió, cal, doncs, que els Organismes competents de la Generalitat prenguin noves iniciatives per promoure i assolir juntament amb l'Administració estatal la finalitat indicada, determinada clarament per la Llei expressada.

Els trets essencials de l'acord de normalització lingüística dels Registres públics de dependència estatal a Catalunya, s'han de fonamentar sobre dos principis, que es dedueix de tot el que hem indicat: l'autonomia de cada una de les dues llengües oficials i la indivisibilitat territorial de l'aplicació de la citada Llei a tota Catalunya, sense cap exclusió d'àmbits o

sectors, tenint presents les característiques pròpies del funcionament dels Registres estatals, els quals també s'han de reflectir en l'acord sobre la citada normalització, el qual podria tenir com a línies bàsiques les següents o d'altres de semblants:

a) En els Registres públics estatals situats a Catalunya, els assentaments de qualsevol mena s'han de fer en la llengua oficial, catalana o castellana, en què és redactat el document matèria de l'assentament o en què es farà la manifestació, sense que es pugui exigir altre requisit per causa de l'idioma. En la mateixa llengua s'ha d'estendre la nota d'inscripció registral al peu del document presentat, com també, si escau, les notes de denegació o suspensió dels assentaments sol·licitats, i, així mateix, el rebut dels honoraris cobrats.

Encara que els documents complementaris presentats estiguin redactats en l'altre llengua oficial del document principal que s'ha d'inscriure, això no serà obstacle perquè tot assentament s'estengui en la llengua oficial d'aquest.

b) Si el document presentat és bilingüe, s'inscriurà en la llengua que indicarà qui el presenta al Registre, en el moment de presen-

tar-lo.

c) Les certificacions, com també les notes informatives, que expediran els funcionaris dels Registres estatals a Catalunya es faran en català o en castellà, d'acord amb la llengua demanada o, en defecte de petició, en l'emprada en la sol.licitud.

Quan per expedir les certificacions literals sol.licitades s'utilitzin fotocopies o d'altres mitjans tècnis de reproducció dels assentaments registrals, la part mecanografiada, a mà o en caixetins, de la certificació, es farà en la llengua demanada o, sí de cas hi manca, en la de la sol.licitud.

d) El període d'adaoptació de l'ús del català en els Registres estatals a Catalunya, tenint en compte que la citada Llei de normalització va començar a regir el 23 d'abril de 1.983 i que, des d'abans d'aquesta data, s'inscriuen normalment, a partir de l'any 1.980, els documents redctats en català, es fixa en el terme d'un any, comptador de la publicació de l'acord en el Diari Oficial de la Generalitat.

e) Durant el citat període d'adaptació, els Registradors i Encarregats dels Registres Esta-

tals a Catalunya, que tinguin dificultats per estendre els assentaments o per expedir les certificacions o notes informatives en català, disposaran de l'Oficina de Traducció de la Generalitat de Catalunya, a la qual es podran adreçar gratuïtament i amb l'exclusiva finalitat de facilitar la seva actuació.

f) El Govern Central derogarà expressament totes les normes contràries a aquest acord, especialment l'article 37 del Reglament Hipotecari i els articles 194.2, 298.6, en part. 300 i Disp. trans. 11 paràgraf tercer "in fine" del Reglament del Registre Civil, així com també totes les altres disposicions, en la part que s'hi oposin.

En definitiva es tracta de posar ~~l'Adminis-~~ ~~tració~~ autonòmica al servei efectiu i real del ciutadà, dels seus drets humans fonamentals, un dels quals és evidentment l'ús de la seva llengua pròpia, reconeguda també com a oficial, sense poder ésser discriminada, ni per causa d'una altra llengua oficial, en cap dels seus possibles àmbits d'actuació o activitat.

Així també ho exigeixen els valors superiors a què es refereix l'article primer de la Constitució, com a fonament de l'Estat social i democràtic de Dret, com són la llibertat, també

en l'ús de les llengües, l'igualtat entre les de
caràcter oficial i el pluralisme polític idiomà-
tic per tal de poder assolir així finalment la
justícia.

JOAN VERGER i GARAU

NOTA PER A UNA DISCUSSIO SOBRE LA REGULACIO LINGUISTICA DE LA
PUBLICITAT EN L'AMBIT DE CATALUNYA

1. COMPETENCIA

Malgrat que la Llei 34/1988, d'11 de novembre, General de la Publicitat fonamenta la competència de l'Estat per a regular la publicitat en l'article 149.1. 6 (legislació mercantil, penal i penitenciària) i 149.1.8 (legislació civil), el cert és que l'article 9. 30 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya disposa que la Generalitat de Catalunya té competència **exclusiva** en matèria de .." publicitat, sense perjudici de la legislació de l'Estat per a mitjans i sectors específics".

Sortosament la Llei General de la Publicitat no conté cap disposició relativa a la llengua que cal emprar en les campanyes publicitàries, la qual cosa deixa un marge més ampli d'argumentació.

La competència de la Generalitat per a regular l'ús de la llengua en l'exercici de l'activitat publicitària ve determinada per la concurrència de dos títols competencials diversos:

- a) Art. 3.3 EACat, en el qual es conté el mandat normalitzador, s'entengui com a competència, en sentit estricte, o com a simple mandat genèric.
- b) Art. 9.30 EACat, que atribueix a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de publicitat.

2. OBSTACLES.

El principal obstacle amb què topa l'exercici de facultats legislatives en la regulació lingüística de l'activitat publicitària el podriem trobar, a primera vista en l'article 38 CE, que declara la llibertat d'empresa en el marc d'una economia de mercat.

Tanmateix l'obstacle és més aparent que real. La regulació de la publicitat forma part de l'ordenació general del mercat, marc en el qual s'ha de desenvolupar l'activitat dels operadors econòmics, moguts principal i inicialment per la iniciativa privada, la qual cosa significa un respecte de l'ordenament jurídic per l'autonomia privada.

Tot i així, la Constitució espanyola assigna als poders públics la promoció per a l'assoliment de finalitats de caire social i econòmic que, ni aquests, ni els operadors privats poden ignorar. Així per exemple, en l'article 40 CE, quan es diu que els poders públics promouran les condicions favorables per al progrés social i econòmic, i per a una distribució de la renda regional i personal més equitativa, en el marc d'una política d'estabilitat econòmica. Això significa que l'Estat, o els poders públics estan autoritzats a intervenir en l'ordre social i econòmic per a l'assoliment d'objectius d'aquest caire. Els poders públics estan facultats, doncs, a utilitzar les normes d'ordenació de l'activitat econòmica dels operadors en el mercat -entre les que es troben les relatives a la publicitat- per a l'assoliment d'objectius constitucionalment fixats, entre els quals, i cal no menystenir-lo, cal citar el del pluralisme lingüístic reconegut a l'article 20.3 CE.

La intervenció en aquest sector està més que justificada si es té en compte que la posició en què es troba el demandant de productes o serveis respecte de l'oferta d'aquests mateixos productes i serveis és marcadament asimètrica, i molt més si es té en compte la llengua en que rep els missatges publicitaris. Si es té en compte que el mandat normalitzador de l'article 3.3 de l'EACat és, en certa mesura, un mandat intervencionista, la relació entre la finalitat de les normes reguladores de l'activitat econòmica i el mandat normalitzador no pot ésser més clara. Es tracta de corregir un desequilibri. Al capdavant només es tractaria de fer realitat el bonic mandat de l'article 9.2 CE i 8.2 EACat segons el qual "correspon als poders públics promoure les condicions per a què la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra seiguin reals i efectives".

MODUS OPERANDI

La tècnica per a fer efectiva una intervenció en el camp de la regulació de l'activitat publicitària hauria de partir de la base d'establir unes quotes mínimes d'ús lingüístic i de fer una diferenciació entre els diversos mitjans i distribució, segons les àrees geogràfiques (carreteres, centres urbans, etc) on es col.loquessin els missatges publicitaris, a fi d'evitar que tots els missatges en una llengua apareguessin concentrats en una zona o en un mitjà, i en els altres mitjans o zones se'n emprés una altra.

Com a base, però, s'hauria d'arrencar del fet que la quota mínima d'ús del català en els missatges publicitaris hauria d'ésser del 50 per cent de la

totalitat dels missatges continguts en les campanyes endagades per cada un dels diversos anunciants.

ACTIVITATS SOTMESES A LLICENCIA

a. Publicitat en vies públiques (Anuncis i tanques publicitàries).

El fet que la publicitat en vies públiques sigui una activitat sotmesa a llicència permet subordinar directament la concessió d'aquesta llicència al compliment d'una condició, com és l'omplir el 50 per cent de les tanques o dels espais contractats o pels quals es demana la llicència amb missatges escrits íntegrament en català. S'hauria de procurar, però, que la distribució entre missatges en diverses llengües fós efectiva i no donés com a resultat una concentració de missatges escrits en una sola llengua en un sol espai, en detriment de l'altra.

Idèntica solució caldria aportar respecte als missatges en medis de titularitat pública o d'empreses públiques, com és ara el cas de la publicitat en els autobusos urbans.

b. Retolació.

Pel que fa a la retolació dels indicadors d'establiments i serveis, atès que la col·locació d'un rètol a la via pública és també una activitat sotmesa a llicència, caldria establir que en tots aquests casos la concessió de la llicència hauria d'estar sotmesa a la indicació del servei o dels béns com a mínim en català (p. ex. "alimentació", "supermercat", "tabac", etc.).

ANTONI FONT i RIBAS

CONVENIS AMB L'ESTAT, CONVENIS DE COOPERACIÓ INTERREGIONAL I CONVENIS INTERNACIONALS EN MATÈRIA D'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA

=====

La legislació vigent permet tres tipus de convenis en relació amb l'ús, oficial o normal, de la llengua catalana:

1) Convenis entre les Comunitats Autònomes i l'Administració de l'Estat per tal d'obtenir la normalització de l'ús de la llengua catalana a l'Administració Perifèrica de l'Estat, l'Administració de Justícia, els Registres de competència estatal i les empreses públiques.

Aquests convenis són contemplats, de manera imperativa per als Governos de les respectives Comunitats Autònomes, a les tres Lleis territorials de normalització lingüística. Vegeu els termes literals de la Disposició Addicional Única de la llei catalana 3/1.983 de 18 d'abril, els articles 31 i 32 de la Llei valenciana 4/1.983 de 23 de novembre i la Disposició Addicional segona de la Llei de Balears 3/1.986 de 29 d'abril.

Cap d'aquests convenis s'ha celebrat, malgrat ser els punts que cal tractar alguns dels que més endarrerits estan en el conjunt de la normalització lingüística dels tres països catalans. Potser seria possible, en aquest punt, una negociació previa entre les tres Comunitats Autònomes per tal d'obtenir en un futur immediat uns convenis de col.laboració amb l'Estat de contingut idèntic que donessin el mateix tractament al català en els tres països tan pel que fa a l'Administració de Justícia, Registres de competència estatal, empreses públiques etc.

2) Convenis de cooperació entre les Comunitats Autònomes, previstos a l'article 145.2 de la Constitució Espanyola de 1.978, amb el requisit d'aprovació del conveni per part de les Corts Generals. Aquests convenis són expressament contemplats també a l'article 27 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, al 17 de l'Estatut de les Illes i al 42 del de València. La Disposició Adicional 2ª del de les Illes fa una referència expressa al tema de la

llengua catalana i la seva unitat.

No s'ha signat de moment cap conveni de cooperació entre les Comunitats de Llengua catalana. Essent el català un tret cultural que està en l'essència de la personalitat de les tres comunitats, seria convenient un conveni d'aquest tipus entre elles que podria tenir com a punts bàsics l'establiment de bases comuns per la legislació sectorial de cada una de les tres, el finançament comú de determinades actuacions essencials per a l'ús públic del català (Radio, Televisió, premsa, cinema), l'establiment de programes d'ensenyament del català i de literatura catalana per a tots els nivells educatius, etc.

En aquest punt caldria inserir algun conveni amb la Diputació General d'Aragó per assegurar la pervivència de la llengua catalana a la Franja de Ponent.

3) Convenis Internacionals entre l'Estat Espanyol i altres Estats amb territoris o comunitats de llengua catalana. -----L'article 27.4 de l'E.A.C. preveu que la Generalitat podrà sol·licitar del Govern que celebri i presenti, si s'escau, a les Corts Generals, els tractats o convenis que permetin l'establiment de relacions culturals, cal entendre que en relació amb "el català".

Tampoc en aquest punt s'ha fet res. La proposta de tractats amb França i Itàlia per tal de salvaguardar la llengua catalana al Rosselló i a L'Alguer seria desitjable.

LLUÍS JOU i MIRABENT

Recomanacions pel que fa a la regulació de la llengua catalana
en l'àmbit oficial.

Un primer aspecte que cal examinar és el de les condicions d'accés a la funció pública. Amb caràcter general, cal que ens remetem a l'article 19.1 de la Llei de l'Estat 30/84 de mesures per a la reforma de la funció pública i al fonament jurídic 14 de la sentència 82/86 del Tribunal Constitucional sobre la llei de l'euscar. Resta pendent la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'article 34 de la Llei 17/85 de la funció pública de l'Administració de la Generalitat.

Els resultats derivats d'aquesta situació són insatisfactoris per la manca de rigor en l'aplicació dels criteris d'acreditació de la llengua catalana o la simple ignorància de l'acreditació. Cal, doncs, garantir, per mitjà d'una reglamentació adequada de caràcter general i dins de les bases de convocatòries concretes la inclusió sistemàtica i coherent d'un procediment d'acreditació del coneixement de la llengua catalana, o bé en forma de prova obligatòria i eliminatòria o bé en forma de requisit d'acreditació prèvia o bé, en determinats casos, en forma de valoració com a mèrit preferent.

Un segon aspecte és el relatiu als trasllats de personal dins de l'Administració Pública quan aquests trasllats es produeixen des de l'exterior a l'interior d'una Comunitat Autònoma amb doble oficialitat lingüística. A partir del mateix marc general, cal adoptar les mesures que permetin d'assegurar que en les convocatòries de concursos figuri com a requisit l'acreditació, per part de l'aspirant, de coneixements suficients en la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma a la qual demana de ser traslladat. Aquest és el criteri que cal desprendre de l'article 19 citat i de l'article 30.2 de la Llei 17/85.

Pel que fa a la formació, cal que l'Escola d'Administració Pública dugui a terme l'acció docent necessària per garantir la formació lingüística adequada per al desenvolupament en llengua catalana i en un correcte llenguatge administratiu de totes les funcions que corresponen d'exercir al personal al servei de les Administracions Públiques de Catalunya.

En relació amb la reglamentació sobre l'ús de les llengües, cal que totes les Administracions adoptin una regulació de l'ús de les llengües oficials que, tot garantint el dret dels ciutadans a utilitzar la llengua oficial que triïn en la seva relació amb les institucions públiques, constitueixi una garantia suficient de l'ús general i preferent del català com a llengua pròpia i, doncs, inherent de les Administracions Públiques de Catalunya, en la línia del Decret 107/1987 pel qual es regula l'ús de llengua oficial a la Generalitat de Catalunya i d'altres reglamentacions de caràcter municipal, que en alguns casos, com per exemple el de Reus, constitueixen models més avançats.

Cal fer una referència especial al cas de les relacions dels ciutadans amb organismes i funcionaris públics de les quals deriven efectes d'abast estatal o bé de les quals deriven actuacions davant dels organismes centrals de l'Estat. En aquests supòsits cal que s'adoptin les mesures legals i es disposin els mitjans eficaços per garantir el dret d'usar la llengua oficial pròpia de les Comunitats Autònomes sense que provoqui retards, perjudicis i/o despeses per a l'administrat.

Finalment cal que els organismes públics prenguin les decisions oportunes a fi de fixar i actualitzar les convencions terminològiques i estilístiques corresponents al llenguatge administratiu i jurídic català i les difonguin adequadament entre els usuaris de la documentació oficial amb l'objectiu de facilitar l'ús ple i fluid del català a les Administracions Públiques.

CARLES DUARTE i MONTSERRAT

JOSEP F. SOLER i DURANY

INSTITUT DE SOCIOLINGUISTICA CATALANA

ANALISI DE LA DINAMICA SOCIAL
I ELS SEUS FACTORS PRINCIPALS

DISCIPLINA: GEOGRAFIA

Professor:

Lluís CASASSAS I SIMO

Col.laboradors:

Josep OLIVERAS I SAMITIER

Lluís RIUDOR I GORGAS

INTRODUCCIO

Com que l'ús de la llengua és una totalitat, es fa difícil de tractar de manera aïllada la qüestió de "l'ús del català i la geografia", deslligant-ho del seu marc sòcio-cultural.

Concretament, a Catalunya, i des d'una perspectiva general i teòrica, l'existència d'un plurilingüisme que, al cap i a la fi és una de les característiques de la humanitat, representa un enriquiment al permetre una relació amb altres cercles culturals i la diversificació d'aquests.

A més, la complexitat sòcio-cultural de la comunitat catalana exclou la uniformitat lingüística. I no s'ha de pensar, només, en la presència d'altres grups lingüístics al territori català, sinó en la riquesa

dialectal de Catalunya, que s'ha de respectar. La normalització del català ha d'evitar la producció d'un idioma estàndard comú, apte per a usos públics i poca cosa més. La generalització d'aquest idioma portaria, per poc arrelat, a l'augment del prestigi d'algun altre idioma estàndard més comú, més general, més extens, més apte per a totes les activitats "modernes". El prestigi d'aquest idioma "universal" (vegeu Fabra: Universal, adj. Pertanyent a l'univers. Pertanyent a tot o a tots col·lectivament. General) podria conduir el poble català a una situació de país disglòssic, amb dos idiomes complementaris. El perill més gran el representaria que la disglòssia és una situació inestable que tendeix a superar-se en profit de la llengua que hom considera superior.

A Catalunya, ja és el perill que corre l'ús del català a la ciència -i la geografia no és una excepció- i en algunes activitats econòmiques d'empreses i d'institucions amb fortes relacions amb l'exterior, on es tendeix a l'ús de la parella anglès/castellà, entesa com a vehicle general de la relació culta, i es tendeix a limitar l'ús del català a la situació de "lengua de uso privado y familiar", gairebé.

D'altra banda, a un altre nivell sòcio-cultural, la disglòssia es troba entre el català, llengua de prestigi, llengua oficial "apresa" i de bon to, i el castellà/i altres parles diferents, que són la llengua de la comunicació espontània, de la família i, en aquest cas, la llengua de la marginació.

W
Caldria una política cultural i lingüística i d'inversions públiques que afavorís la generalització de l'ensenyament, l'orientació positiva de la influència dels mass media, la divulgació de llibres de text i de selectes de lectures, la celebració de reunions, de cursets,

de conferències, de debats i de discussions públiques en català sobre qualsevol tema relacionat amb el territori, que per tant, són de contingut geogràfic: Emplaçament de barris per a residència, autonomia municipal i participació dels ciutadans, creació de noves indústries i la seva ubicació, política viària i del litoral, transports col·lectius, aprofitament de recursos, anàlisi regional de l'atur, etc.

S'hauria de fomentar i subvencionar la divulgació d'aquests debats, cursets i conferències per la ràdio, la TV i la premsa (hi ha els antecedents de Pau Vila i "La Publicitat", dels mestres barcelonins, i Ràdio A. de Catalunya...).

Cal tenir molt clar, però, que el català no és només un idioma per parlar de Catalunya, sinó que ha de tractar de tots els problemes, de totes les qüestions que interessin a les gents.

Cal tenir molt clar, que el català no és una llengua minoritària més que quan entra en relacions amb altres grups culturals exteriors. A Catalunya, encara ara, el català és una llengua viva, rica per la seva varietat de parlars dialectals que s'haurien de promocionar per la seva riquesa fonètica, per la seva abundor terminològica i pel valor que hi té la toponímia: el català no és una llengua engolada ni és una parla mancada de finor i disposta sempre a imitacions tanques. Durant més de cent anys el conreu de la geografia ha ofert exemples notables de l'ús del català com a llengua sentida, correcta, viva i penetrant.

La normalització del català s'ha d'entendre no com un esforç de recomposició pacient i arqueològica, sinó com un instrument crític lligat a l'acció i a l'experiència de tots els grups al servei d'una política

comuna d'integració col·lectiva. La normalització de la llengua ha d'ésser entesa en un sentit obert i canviant. La geografia, que, tal com ja s'ha dit, en aquest camp pot oferir ja exemples ben notables, encara hi té molt a dir. I pot dir-ho.

LES CINQ RESPOSTES DE L'INDEX

1 Quines són les forces motrius que fan canviar la societat (s'entén l'anàlisi de les forces motrius que tracta la disciplina), i quins són els mecanismes de resistència al canvi dins la societat, i com es poden superar?

La Geografia s'ocupa fonamentalment d'estudiar les relacions existents entre un territori i la societat que l'ocupa i l'explota. Societat i territori estan íntimament relacionats. Les interrelacions que existeixen impliquen que qualsevol canvi que experimenta la societat es projecta sobre el territori, modificant-lo i transformant-lo. Al seu torn, la nova morfologia del territori influeix en l'estructura mateixa de la societat i en el comportament col·lectiu.

Les forces motrius que han provocat canvis a la societat catalana són, sobretot, transformacions de tipus econòmic, social i polític junt a d'altres fenòmens d'ordre cultural i ideològic.

En l'actualitat, el territori català encara està sotmès a un procés de canvi força intens. Les principals transformacions experimentades en els últims anys són:

a- La crisi econòmica i el fre al desenvolupament econòmic i social.

En aquest context, els mecanismes de resistència al canvi estan lligats a l'existència de comarques amb economies i estructures socials endarrerides i poc competitives de cara als reptes de 1993. Per altra part, la concentració de població i activitats en punts concrets del territori, pot portar a problemes de congestió i de manca d'infraestructures que bloquegin el seu desenvolupament. La qualitat de vida dels habitants de moltes contrades de Catalunya es veu afectada per la manca de serveis de tot tipus en algunes àrees marginals, però també en altres indrets on els problemes de saturació afecten negativament a les activitats de la vida diària.

La manca d'un pla general territorial racional i de la voluntat d'aplicar-lo han portat a una dicotomia entre àrees marginals i algunes àrees d'estructura urbana. La política territorial ha de tendir a reduir els forts desequilibris entre unes i altres. Això suposa millorar les infraestructures (viàries, per exemple) i les dotacions de serveis a les comarques i àrees deprimides, així com la creació d'activitats diverses que proporcionin llocs de treball per frenar l'èxode dels seus habitants. Una política de reequilibri territorial hauria de tenir en compte potenciar la xarxa de ciutats mitjanes i petites de Catalunya i promoure els seus agrupaments. Són les ciutats, ja avui, capaces d'oferir una qualitat de vida millor. En tot cas, és necessària més que mai, una política territorial que contempli la solució dels grans

M

M → Cal

11
problemes dels desequilibris a Catalunya d'una manera global i que tingui en compte la interrelació existent entre els problemes de la concentració i de la polarització i els de marginació en el àmbit de tot el país, amb repercussions notables en el desenvolupament de l'ús de la llengua.

- b.- El creixement migratori s'estanca i el saldo migratori arriba a esdevenir negatiu, la qual cosa contribueix a l'increment de la resistència al desenvolupament dels canvis.
- c.- La natalitat cau espectacularment així com es retarda l'edat de contreure matrimoni.
- d.- Augmenta l'atur, que afecta principalment als joves i a les persones de més de quaranta anys relacionades amb sectors econòmics tradicionals.
- e.- Recerca de recursos endògens i foment de les anomenades economies submergides en àmbits tant rurals com urbans.

Aquests canvis generals no són exclusius de Catalunya. Ara són influits per l'arribada, l'any 1987, dels indicis d'una clara nova conjuntura econòmica. Això implica:

- 111
- a.- Noves migracions internes cap a les comarques litorals i, especialment, cap a l'àrea metropolitana de Barcelona.
 - b.- Creació de noves empreses i entrada de capitals estrangers que compren espai i treball a bon preu i es veuen beneficiades d'economies externes ja existents de cara a la plena integració al Mercat Comú.

c.- Fort increment de la construcció i del de les Obres Públiques en relació als Jocs Olímpics de 1992 i a la inversió en el sector immobiliari de capitals moltes vegades no declarats al fisc.

d.- Disminució de l'atur.

Com a resultat de la superació de la crisi econòmica dels anys setanta, s'ha produït uns altres fets nous amb incidència al nivell territorial.

a.- Nou creixement de la població i de la densificació humana a les comarques litorals i, en particular, a l'àrea de Barcelona.

b.- Un increment del parc de vehicles i una densificació notable de la xarxa viària provocats pels baixos preus del petroli i del dòlar junt amb les facilitats per adquirir cotxe.

c.- Una creixent separació espacial entre les àrees residencials i les àrees de treball que deu el seu origen a la major accessibilitat i a la velocitat dels transports. Els fluxes pendulars diaris s'estenen a uns cent quilòmetres entorn de Barcelona i afecten igualment a moltes de les capitals comarcals, especialment a les que exerceixen la funció de capitals subregionals.

d.- Un fort augment de la construcció a la zona litoral fa que pugui parlar-se d'una urbanització ininterrompuda de garibé tot el litoral català, especialment des de Blanes fins a Cambrils amb l'excepció d'alguna zona costanera abrupta, com en el cas del massís de Garraf.

- e.- El reforçament d'uns eixos poblacionals i d'activitat econòmica a l'interior de Catalunya: al llarg de la carretera nacional número II, a l'eix del Llobregat, a l'eix Vallès-Osona, etc.
- f.- L'especialització turística i vacacional d'algunes àrees de muntanya: La Cerdanya i la Vall d'Aran, especialment.
- g.- Generalització dels canvis econòmics i socials i del comportament col·lectiu degut a les expectatives creades entorn de la integració al mercat únic europeu el 1993.

Els mecanismes de resistència al canvi a nivell del territori venen influïts pels nombrosos conflictes d'usos existents per manca -ja indicada abans- d'una veritable política territorial, per la inadequació de l'administració al ritme de canvi que imposen els agents econòmics i, també, per l'existència de determinades actituds conservacionistes del territori, entre els quals s'en troba alguna lligada directament a moviments de defensa del medi natural.

- 2 Des de la perspectiva de la disciplina (la Geografia), quins són els factors que tenen o poden tenir influència en els aspectes específics de la llengua?

La Geografia és, també, una ciència intimament lligada a la toponímia -i el mateix, és clar, es pot dir de la Cartografia. Ho és perquè en descriure i explicar el territori i la societat que s'hi

mou, necessita fer ús dels noms dels llocs, a més a més d'utilitzar mots específics de la disciplina que, per ells sols, ja indiquen determinades característiques del territori.

La correcta traducció dels molts mots tècnics d'origen estranger, la difusió per la premsa, per la ràdio i per la televisió dels vocables geogràfics més corrents, així com la divulgació a tots els nivells de les característiques i dels problemes del territori, poden tenir una gran influència en la llengua, perquè contribuiran al seu enriquiment i a una utilització més precisa de la mateixa.

De totes maneres, caldria vetllar sense descans, per a que la toponímia fos usada correctament, sinó, la premsa, la ràdio i la televisió, i les traduccions cada vegada més abundoses, podrien convertir-se en un agent poderós de descomposició lingüística.

- 3 Des de la perspectiva de la disciplina (la Geografia), quins són d'aquests factors, els importants, concretament a Catalunya, en l'evolució o retard de l'extensió de l'ús social de la llengua i quin és el pes específic de cada factor?

Per l'evolució positiva de la llengua i per assolir-ne un major ús social és important:

- a.- La correcta normalització de tota la toponímia del país. Aquesta tasca ha de ser empresa des de la pròpia Administració amb la col.laboració de la societat i en especial de la Universitat i les altres institucions d'investigació.
- b.- La possibilitat que directament o a través del video els geògrafs del país puguin apropar-se al conjunt dels ciutadans

per explicar-los -en el nostre cas, evidentment, en un correcció català- des de l'òptica de la seva disciplina, quins són els problemes grans actualment plantejats i quins són els problemes territorials del món, i quines són les solucions possibles i les remotes.

c.- La creació de material audiovisual actual per a ús de les escoles, i molt en especial, per a ús dels centres de cultura popular i de formació d'adults.

d.- L'existència en diaris i altres periòdics de seccions destinades a explicar el territori de Catalunya i els problemes específics que en ell es presenten.

e.- La realització de pel·lícules i de programes televisius que d'una manera agradable i alhora científica introduïssin els punts de vista i els mètodes propis de la geografia.

De totes maneres s'ha de tenir en compte que l'ensenyament de moltes matèries escolars en castellà és un fre important a la plena normalització de l'ús del català en l'àmbit de la docència. Si no s'ensenyava la geografia en català -com la física, la filosofia, la mecànica, la història o la química, per exemple- difícilment es podrà estendre l'ús del català. La manca d'un professorat que hagi rebut els seus ensenyaments a les escoles de mestres i a les facultats en català dificulta la transmissió dels coneixements especialitzats en aquesta llengua.

- 4 Com creuen els especialistes de la disciplina (la Geografia) que serà l'evolució general de la societat catalana en els propers anys tenint present l'anàlisi realitzada, i com pot repercutir en la situació de la llengua catalana?

En els propers anys, si la cojuntura econòmica continua essent alcista, és probable que es produeixin alguns dels fenòmens següents amb evident repercusió a la situació de la llengua:

- a.- Increment de les migracions interiors i també augment de la immigració procedent d'altres territoris peninsulars i d'alguns països africans i llatinoamericans.
- b.- Augment de la immigració de gent especialitzada procedent d'altres països de la CEE, i també de famílies jubilades que passaran bona part de l'any a les terres litorals catalanes, cosa que suposarà un major ús d'altres llengües, un augment de comportaments conservadors i un increment de les persones amb poder adquisitiu mig i alt que desconixeran el català i que actuaran amb el prestigi que atorga l'ús d'una moneda forta.
- c.- Augment del nombre de catalans que dominaran altres idiomes estrangers, i que per la seva utilitat pot suposar, si no s'hi posa remei, una certa desvalorització social del català com a llengua.
- d.- Augment del nombre de persones que hauran viatjat i fins i tot treballat en altres països europeus, la qual cosa implica que la llengua catalana ha d'estar present en tots els camps científics, culturals i econòmics, ja que en cas contrari també pot repercutir negativament en la llengua, en conside-

rar-se aquesta poc apte per tractar problemes actuals i enca-
minar el futur.

- e.- El domini ecōnomic de moltes empreses del païs per part d'em-
preses multinacionals, també podria ésser negatiu per a l'ús
del català, ja que aquestes empreses es dirigeixen a territo-
ris i societats molt més grans que Catalunya. Només una deter-
minada estratègia de l'Administració pot ser útil perquè
aquestes empreses utilitzin normalment l'idioma català.
- f.- Un increment de les transformacions territorials i dels dese-
quilibris interns de Catalunya, al concentrar-se la població
en unes àrees reduïdes del territori, crearà nombrosos proble-
mes per manca d'una adequada infraestructura. Part del
territori català quedarà sobresaturada d'activitat, mentre
l'altra part restarà despoblada. Tant una part com l'altra
corren el perill de perdre la seva toponímia originària, i
de no comptar amb correctes explicacions científiques dels
canvis i de les transformacions experimentades.
- g.- Tot i això, l'ús del català segurament augmentarà considera-
blement, tal com ja ha fet, en alguns casos, malgrat que sigui
d'una manera desigual, segons les zones, ja que el seu incre-
ment depèn de que sigui o no sigui majoritària la població
catalanoparlant.

En aquest context, la qüestió bàsica és que el català es pot
arribar a convertir en una llengua que tothom entengui però
que parlin cada vegada menys persones. A nivell territorial,
es pot donar el cas que existeixin dues Catalunyes, una forma-

da per les grans ciutats amb forta proporció de població immigrada i l'altra formada per àrees de regressió i per ciutats petites o mitjanes on l'ús del català potser pot continuar essent més estès, al mateix temps que les ciutats vagin perdent el seu pes determinant en el conjunt de Catalunya.

5 Quins suggeriments faria a l'administració, des de la perspectiva de la seva disciplina (la Geografia), per augmentar la presència i l'ús del català a Catalunya?

a.- Les assignatures de Geografia o ciències socials, a l'ensenyament general bàsic, caldria fer-les en català per tal d'acostar els alumnes a conèixer els termes tècnics i científics des del començament, en català. També seria important concedir ajuts a la publicació de llibres de text escolar en català.

b.- Caldria prestar més atenció i concedir-los subvencions a les revistes geogràfiques, tant les especulatives com les de divulgació.

c.- Així mateix caldria concedir ajuts a les tesis, tesines i treballs de recerca redactats en català.

d.- Caldria concedir majors dotacions als centres d'estudi i d'investigació i, en particular, als departaments universitaris, Instituts universitaris, i a la Societat Catalana de Geografia.

e.- Tant com a la publicació de Manuals de Geografia caldrà ajudar les publicacions locals que penetren espais culturals avui gaire bé marginats. Aquestes publicacions han representat, al llarg dels temps, una de les fonts originals del pen-

sament geogràfic a Catalunya, i de la coneixença geogràfica del país.

- f.- Cal fomentar els programes de televisió explicatius de la realitat i problemes fonamentals del territori. Problemes territorials que no s'han de limitar als que facin referència a casos concrets de Catalunya, sinó considerats amb gran obertura.
- g.- Sembla urgent la necessitat de realitzar aviat un diccionari de termes geogràfics a fi i a efecte d'acabar amb una imprecisió terminològica que porta a traduccions literals incorrectes o a improvitacions voluntaristes no fonamentades.
- h.- Caldria insistir en l'esforç per difondre la toponímia catalana: Aquesta difusió es pot assolir a través de la publicació de mapes (de carreteres, turístics, topogràfics, temàtics) que afavoririen un correcte coneixement dels noms de lloc en català, fet que comportaria, també, la comprensió de tots els aspectes del territori.
- i.- Entre els llibres i mapes cal afegir una altra mena de publicacions que caldria fomentar: Les guies excursionistes, d'una tradició tan important a Catalunya (Iglésies, Jolis, Osona, Santasusana, etc. en són exemple), no solament per conèixer itineraris de muntanya i per assolir una recta lectura toponímica, sinó també per la introducció de tot un vocabulari especialitzat, lluny de versions xarones o plenes de barbarismes inacceptables.

CONCLUSIO

Moltes vegades, el fet de ser el català una llengua minoritària a nivell estatal i mundial, provoca un baix nivell d'utilització en els àmbits de la comunicació científica que es tendeix a fer en d'altres llengües. Només una movilització general dels recursos humans i materials pot canviar la tendència ara imperant.

Però, aquesta posta en marxa de totes les energies no es pot confiar a actuacions individuals voluntaristes i meritòries però, molt sovint, insuficients, sinó que ha de comptar d'una manera total i sense regateigs, amb l'impuls generós, poderós, inicial de l'Administració.

Cal pensar, a més, que en el camp de la Geografia, Catalunya també és un país associacionista en el que és característica l'existència de grups diversos que, directament des del camp geogràfic o des del d'activitats que es poden considerar properes, han tendit al coneixement del territori: Centres d'estudis locals, centres excursionistes, entitats fòklòriques, instituts populars de recerca, biblioteques comarcals, centres d'anàlisi territorial, agrupaments de promoció cultural, societats científiques, etc.

No es pot emprendre un treball eficaç per fomentar l'extensió de l'ús del català negligint la col.laboració d'aquests grups. Per la seva composició i per la seva finalitat, ells també poden esdevenir un vehicle que ajudi a superar les diferenciacions sòcio-culturals que, fins ara, han representat el gran fre vers la normalització de l'ús de la llengua catalana en la Geografia.

W

La llengua viva manté relacions dinàmiques amb els grups culturals veïns. En un món canviant i que per la revolució dels transports es va empetitint, la nostra llengua científica no pot permanèixer reclosa. El marc va esdevenint més gran i sobrepassa l'àmbit de la comunitat catalana. La Geografia és una de les disciplines que més pot contribuir que l'encaix en el marc nou pugui efectuar-se sense perjudicis en l'ús de la llengua.

Carles Lluís

Barcelona, deu de juny de 1989

8

**VARIABLES
INTERVINENTS EN EL
PROCES D'EXTENSIO DE
L'US SOCIAL DEL
CATALA**

**Joan A. Argente Giralt
"Expert en Lingüística"**

0. La perspectiva lingüística

Abans d'entrar en l'anàlisi de la "dinàmica social i factors intervinents de l'ús del català" caldrà que precisem alguns extrems respecte a l'específica perspectiva lingüística que hom ens hi ha assignat. No es tracta pas de desviar el nostre discurs cap a qüestions metodològiques, sinó més aviat de saber del cert quin en serà l'àmbit, car en bona llei no sembla pas que sigui obvi en ell mateix ni que hagi d'ésser unívocament entès per qualsevol expert en la matèria.

Ben entès, no és pas que el problema del canvi no sigui pertinent a la lingüística estricta, però aquesta, en la mesura en què en proposa una anàlisi intrínseca i formal, demana que se n'exclouï la consideració de qualsevol "dinàmica social" i de tot altre "factor" que no sigui intern a la forma o estructura de la llengua mateixa. Igualment en queda exclòs, doncs, l'ús lingüístic. Segons aquest punt de vista, una llengua és un sistema en equilibri inestable, subjecte a transformar-se en una determinada direcció d'acord amb unes forces internes i autònomes que tendiran a recompondre un nou equilibri. Aquesta concepció sistemàtica, predominant en la lingüística moderna, no aportaria cap dada d'interès en el present estudi, com tampoc no la hi aportaria la concepció tradicional del canvi lingüístic, que s'interessa primordialment pels resultats més que no pas pels processos i els mecanismes del canvi i que, en conseqüència, aborda períodes temporals molt dilatats (segles o mil.lenis).

Tot això, tanmateix, no ens ha de menar a creure que la lingüística, que no ha renunciat malgrat tot a la seva condició de ciència social, no tingui res a dir en una anàlisi com la que aquí es persegueix, ja que, en primer lloc, hi ha aspectes de l'evolució de la forma lingüística que poden incidir en aspectes de l'ús, així com l'ús incideix també en l'evolució de la forma. En segon lloc, no hauria de passar per ull, ultra el canvi natural o espontani, l'existència del canvi lingüístic induït per contacte ni se'n pot deixar de reconèixer el caràcter elusiu per a qualsevol dels paradigmes d'explicació del canvi lingüístic proposats des de qualsevol versió de la lingüística estricta; no res menys, cal tenir present la possibilitat, avui prou coneguda, de control humà relatiu sobre el procés de l'evolució lingüística. Finalment, cada cop es fa més evident que, sense que calgui renunciar per això als avenços que ha permès l'explicació lingüística intrínseca, hom no pot mantenir per gaire temps més la idea d'una evolució lingüística autònoma i independent dels parlants: la història d'una llengua és una funció de la història dels seus parlants i no un fenomen aïllat que es pugui estudiar seriosament tot prescindint del context social en què es troba insert. Es clar que si això és vàlid en qualsevol cas, amb més raó encara podrà afirmar-se que el resultat previsible d'una situació de contacte lingüístic serà determinat en gran part per la història sociolingüística dels parlants i no pas per l'estructura de la seva llengua.

En els darrers anys hom ha posat l'èmfasi en l'anàlisi del procés de canvi lingüístic i ha posat al descobert els mecanismes socials del canvi mitjançant l'estudi del canvi lingüístic en curs. Des d'aquest punt de vista,

les dades que deriven de l'anàlisi de les formes lingüístiques i les dades que deriven de l'examen de l'ús i les actituds lingüístiques apareixen com aspectes estretament interrelacionats d'un mateix fenomen. Paral·lelament, quant a les situacions de contacte lingüístic, caldrà distingir-hi les conseqüències lingüístiques de les causes sociolingüístiques, sense oblidar, tanmateix, que el fenomen observat consisteix en la connexió entre les unes i les altres, o, dit altrament, sense oblidar el caràcter global del fenomen que hom pretén explicar.

Seria inexacte, però, creure que l'adopció d'una perspectiva dinàmica del fet lingüístic ens enfronta només al problema del canvi; tan pertinent com l'anàlisi del canvi, ho és l'anàlisi del procés de manteniment d'una llengua. Canvi i manteniment són les dues cares d'un mateix fenomen: el de l'evolució lingüística, el desplegament d'una llengua al llarg del temps.

Així, doncs, cal que l'anàlisi enfoqui alhora les forces favorables al canvi i les forces favorables al manteniment de la llengua, i que n'avaluï la correlació. El paradigma fornit per l'anàlisi dels processos de manteniment/substitució d'una llengua sol centrar-se en les relacions dinàmiques establertes entre llengües i entre comunitats lingüístiques en una situació de contacte lingüístic, amb major o menor grau de bilingüisme, i implica sovint una llengua dominant i una o més llengües recessives. Un dels conceptes operatius més emprats en aquesta anàlisi és el d'àmbit d'ús, entès com una constel·lació de situacions d'interacció comunicativa, definides per la intersecció del context social, el temps i el lloc socials, i les

relacions entre els participants.

En la mesura en què un procés de normalització és, si més no en teoria, un procés de difusió d'una llengua, caldrà que incorporem també els conceptes i les anàlisis procedents de l'estudi de la difusió cultural i lingüística --que no n'és sinó una part. Aquesta última pot definir-se com un increment, al llarg del temps, de la proporció d'interlocutors que adopten una llengua o varietat lingüística determinades per a una funció comunicativa específica. Cal que l'anàlisi ens forneixi una especificació de les variables que apareixen en la següent interrogació: Qui adopta què, quan, per què i com?

De fet, els processos de substitució de què més sovint hom s'ha ocupat són alhora processos de difusió lingüística, però aquesta no és una condició necessària de la substitució, car pot haver-hi substitució sense difusió real de cap llengua (una població pot abandonar una funció comunicativa determinada i la llengua que hi era associada, sense substituir-la per cap altra). En canvi, no pot haver-hi difusió lingüística sense substitució. Ara, existeixen diferències importants entre l'estudi de la difusió i el del manteniment/substitució d'una llengua. Així, aquest darrer sol concentrar la seva atenció en la llengua recessiva, mentre que aquell primer ho fa en una llengua expansiva. L'interès del darrer paradigma per aspectes com la modificació de les actituds i de la competència lingüística és indicatiu, aquestes variables importen en la mesura en què reflecteixen aspectes dels canvis en l'ús lingüístic, en la mesura en què en són causes o

conseqüències; en canvi, en l'estudi de la difusió són variables amb valor per elles mateixes, ja que tant les unes com les altres són parts d'allò que es difon i potser caracteritzen etapes que mantenen tal vegada una relació d'implicació escalar en el procés de la difusió. D'altra banda, els àmbits d'ús pertinents a cada situació de manteniment/substitució lingüística són específics i definits intraculturalment, mentre que la difusió és un procés que pot afectar les relacions a l'interior d'una comunitat o entre comunitats lingüístiques. Cal no oblidar, en fi, que els estudis sobre la difusió lingüística han afectat habitualment l'expansió de llengües franques en contextos sociolingüístics, sòcio-culturals i sòcio-polítics molt específics i molt diferents del cas que aquí ens ocupa. No obstant això, cal convenir que la dinàmica en l'extensió de l'ús del català constitueix, en la mesura en què sigui un procés reeixit, un cas de difusió d'una llengua entre una població determinada d'un territori determinat per a unes funcions específiques.

En resum, l'anàlisi de la dinàmica social en el procés de canvi lingüístic i d'extensió de l'ús del català haurà de tenir en compte els canvis lingüístics en curs així com els mecanismes socials que els provoquen, les causes sociolingüístiques del canvi induït per contacte així com llurs conseqüències lingüístiques, la interrelació entre ús i estructura en el procés de canvi, la dinàmica del procés de manteniment/substitució lingüística en el context sòcio-cultural i sociolingüístic català, i, finalment, la hipotètica difusió del català entre la població del territori.

1. Forces motrius i mecanismes de resistència al canvi

1.1. Xarxes socials comunicatives, comunitat de llengua i comunitat de comunicació.

Quina és la millor manera de representar-nos el segment de població afectada és tal vegada el primer problema que se'ns posa. Un dels conceptes que s'han revelat més operatius de cara a l'anàlisi dels fenòmens que aquí ens interessen és el de xarxa social, en especial el de xarxa comunicativa. Una xarxa social agrupa un nombre d'individus que mantenen entre ells una interacció habitual, un intercanvi de béns --en aquest cas, de comunicació--, i cada individu no és sinó un punt d'aquesta xarxa, de manera que no és considerat aïlladament sinó com un element d'un conjunt complex de relacions socials. Les característiques estructurals i funcionals d'aquestes xarxes influeixen en part en la conducta individual; alhora aquestes xarxes són influïdes per diversos factors. Entre aquelles característiques estructurals, ens n'interessen dues: la densitat de la xarxa --que expressa el grau en què els membres de la xarxa d'una persona estan en contacte recíproc-- i el grau d'agrupació entre certs membres de la xarxa; d'entre les característiques funcionals remarcarem la multiplicitat de la xarxa --o mesura de la complexitat de les seves relacions socials-- i la freqüència i duració de la interacció. Els lingüistes ja havien posat de manifest la importància de la densitat i el grau d'agrupació entre certs membres de la xarxa a l'hora d'explicar la variació dialectal i l'evolució diferenciada dels diversos dialectes. D'altra banda, antropòlegs i sociolingüistes han posat de manifest com les xarxes caracteritzades per la densitat i multiplicitat de llurs interaccions exerceixen una funció de reforç de les normes, el resultat de la qual no és sinó el desenvolupament d'una

resistència a les forces innovadores. Com a conseqüència d'això, s'enforteixen les diferències intergrupals i la identitat del grup, de manera que els membres d'una xarxa molt compacta queden aïllats de les influències exteriors, inclosos els valors lingüístics generals.

Així, les xarxes tancades s'associen al manteniment de varietats no estàndard o de llengües minoritàries, mentre que les xarxes obertes es caracteritzen per la preferència de la varietat o llengua dominant.

Aquest tipus d'anàlisi ha contribuït a la comprensió de la complexa relació existent entre els factors socio-ecològics i polítics i el manteniment o la ruptura de la diglòssia en situacions de concurrència de diverses llengües o varietats lingüístiques en una comunitat. En particular, l'estudi de la variació i el canvi lingüístics mitjançant l'anàlisi de les xarxes socials dels parlants ha il·luminat dues qüestions crucials: el procés pel qual les comunitats no monolingües tendeixen o bé cap a una diglòssia estable o bé cap a la substitució d'una varietat per l'altra, i l'aparent paradoxa del manteniment de les varietats no estàndard en els repertoris de les comunitats urbanes malgrat la impressionant influència de la llengua estàndard.

Ultra la seva validesa analítica, el mètode de l'anàlisi en xarxes socials ens forneix una noció que ens ha de permetre una aproximació al concepte de comunitat. Alhora caldrà precisar la idea de "repertori verbal", introduïda més amunt. Si entenem que en la vida real una llengua no es

presenta com un tot homogeni, sinó més aviat com una varietat de recursos expressius associats a valors socials específics, i que una xarxa comunicativa es pot concebre com un determinat nexa entre persones que comparteixen no tan sols un mateix coneixement gramatical sinó també unes mateixes normes d'ús, no ens constarà acceptar que dins una comunitat lingüística hi ha una associació entre repertoris lingüístics diferenciats quant a la funció i xarxes d'interacció verbal diferenciades quant a la conducta, que s'actualitzen en diversos àmbits, tals com la família, les amistats, les coneixences, els grups professionals, etc. Aquestes són xarxes "vivencials", però en les societats complexes n'hi ha d'altres de "referencials". Els repertoris verbals de les xarxes del primer tipus s'adquireixen mitjançant la interacció verbal efectiva. Les xarxes referencials, en canvi, poden no existir en un sentit físic i els repertoris verbals referencials adquirits són instrumentatilitzats mitjançant la integració simbòlica. Aquest és el cas de la varietat comuna d'una llengua que, com a codi supraregional, aconsegueix la funció objectiva d'integrar els ciutadans en una comunitat lingüística nacional simbòlica.

1.2. Contacte de llengües i canvi induït. Manteniment i substitució.

Cal distingir entre els factors primaris i els factors secundaris del contacte. Els primers són els responsables que dues llengües entrin en contacte, en defineixen el marc socio-ecològic i polític, i, tot i que en són la causa més profunda, no tenen una incidència immediata en la conducta verbal individual. En canvi, els factors secundaris són els responsables de la natura i evolució del contacte, en determinen els resultats lingüístics, i

incideixen de forma directa en la conducta individual. Els primers són d'ordre geogràfic, socio-econòmic i socio-demogràfic (contigüitat territorial, migracions, processos d'industrialització i urbanització, domini polític i/o militar, colonització). Els segons són més aviat d'ordre ideològic, religiós, educatiu --supraestructural en general--, però també demogràfic i psicosocial, i són constituïts per tot allò que facilita o dificulta l'accessibilitat de la L2 a la població afectada així com per les condicions d'aquesta accessibilitat. Dit altrament, els factors secundaris, pertinents als processos de canvi, són tots aquells que faciliten o dificulten la bilingüització de la població canviat. Entre aquests factors de facilitació de la llengua, cal comptar-hi l'efecte de l'escola, del servei militar, dels mitjans de comunicació de massa, de la presència pública de la llengua o del llenguatge públic, les actituds --que afavoreixen o traven la competència i l'ús d'una llengua, etc.

Una de les conseqüències lingüístiques del contacte és la interferència lingüística --entesa, d'un punt de vista estructural, ja com a desviació ocasional de la norma ja com a canvi lingüístic induït. A priori la interferència pot afectar qualsevol de les llengües en contacte; de fet, però, la direcció i el pes de la interferència sovint és més gran en un dels sentits que no en l'altre, fins al punt que la interferència pot esdevenir unidireccional, quantitativament desproporcionada i qualitativament desigual, segons les circumstàncies del contacte. Llavors apareixen les reaccions puristes; aquestes distorsionen la realitat almenys en dos sentits: perquè tan sols perceben una de les direccions de la interferència i perquè

12 remeten aquesta no a la norma lingüística sinó a la normativa gramatical, lexicogràfica, fonètica i ortogràfica, és a dir, a una imatge estàtica i fins a cert punt convencional de la llengua. Ara bé, el purisme és alhora un símptoma significatiu de la precària situació que travessa la llengua, car el purisme és el darrer baluart de l'orgull lingüístic i una manifestació de la fidelitat a la llengua, així com l'absència de purisme és un símptoma d'un estat avançat de decadència lingüística irreversible. Es per això que cal guardar-se també de les actituds antipuristes; el purisme és certament conservador, però cal adonar-se que el problema a què s'enfronta és essencialment un problema de conservació, i moltes vegades de conservació de la llengua i no d'una mera notació gràfica.

Al costat del punt de vista estructural de la interferència, convé, tanmateix, no oblidar-ne el punt de vista funcional. Si, segons el primer, la interferència és vista, en últim extrem, com un mecanisme de progressiva desintegració gramatical i lèxica d'una llengua, segons el segon cal reconèixer-hi un procediment formal tendent a la facilitació de l'aprenentatge de la segona llengua.

Distingirem dos tipus d'interferència:

a) La interferència per substitució o efecte de substrat, caracteritzada estructuralment perquè s'inicia en l'estructura fonètica i sintàctica, i tan sols més tard afecta el lèxic. En termes generals caracteritza el procés de substitució lingüística d'una població que vol canviar de llengua, i en

conseqüència la interferència d'una llengua recessiva en una llengua dominant. A la llarga aquestes interferències seran acollides i sancionades per la població que parla la llengua dominant en el territori de la llengua recessiva, la qual població acabarà per integrar-les i transmetre-les. La interferència haurà servit en aquest cas a fi de facilitar l'aprenentatge de la llengua dominant als nous parlants i a fi de reduir la distància comunicativa entre aquests i els parlants nadius.

b) La interferència per manlleu, caracteritzada estructuralment perquè s'inicia en el lèxic i només posteriorment pot arribar a afectar aspectes estructurals de la llengua. En termes generals caracteritza un procés de manteniment en precari d'una llengua i és propi, doncs, d'una població que no vol canviar de llengua. En conseqüència, la direcció de la interferència va de la llengua dominant a la llengua recessiva. Sol produir-se a causa d'un contacte entre poblacions amb un nivell cultural divers, de manera que la interferència subvé a la necessitat de noves designacions per a les innovacions culturals; caracteritza, doncs, processos de modernització sòcio-cultural. Quan aquest procés va acompanyat de considerables pèrdues de recursos expressius en la llengua recessiva --la qual cosa contribueix junt amb la interferència a la desintegració gramatical de la llengua--, aquesta pot entrar en una decadència accelerada i irreversible que la dugui fins a un estat terminal qualificat de "mort de la llengua", previ o paral·lel a la seva absoluta substitució per la llengua dominant.

La cadena causal que mena fins a aquesta situació és llarga i

complexa; el seu origen sol trobar-se en un canvi social que té com a resultat la subordinació social d'un grup lingüístic a un altre, la qual provoca una autoavaluació sòcio-psicològica negativa en la comunitat subordinada, essent la conseqüència d'aquesta avaluació negativa una restricció en les funcions sociolingüístiques de la comunitat, la qual restricció repercuteix negativament en la llengua, abocant-la a una decadència lingüística, que alhora realimenta l'autoavaluació negativa, etc.

1.3. Interferència i bilingüització. Asimetria en els processos de substitució i normalització.

Una altra diferència entre la interferència per substitució i la interferència per manlleu és que, perquè la modificació causada en la llengua interferida arribi a ésser substancial, el manlleu requereix un dilatat període de contacte, mentre que la interferència per substitució demana un procés ràpid. Com més ràpid sigui aquest procés --una generació, per exemple--, més s'afavorirà la interferència, ja que com més s'allargui el període de substitució més possibilitat hi haurà que l'aprenentatge arribi a ésser perfecte, o, dit d'una altra manera, serà més gran la probabilitat que la població canviant desenvolupi un bilingüisme complet i generalitzat. Això ens porta a la en aparença sorprenent conclusió que en un procés de substitució el major grau d'interferència es correspon amb la pràctica absència de bilingüisme, tot i que, no cal dir-ho, en el procés final la població haurà esdevingut en part bilingüe.

Això ens porta a una conseqüència que cal no ignorar, i és que,

pel que fa a la direcció de la interferència, la situació d'influència asimètrica característica dels processos de substitució es perpetua encara en el supòsit que la normalització porti a una inversió del procés. Si el contacte històric català/castellà, resolt favorablement al segon, s'ha produït al llarg d'un espai temporal prou dilatat com perquè la població canviant hagi arribat a un aprenentatge perfecte del castellà, sense que l'ampliació del nombre de parlants hagi suposat un gran trasbals per a la qualitat de la llengua dominant, la inversió d'aquesta tendència històrica com a resultat d'un procés de normalització reeixit només pot produir-se en un període de temps considerablement comprimit, de manera que el nombre i la mena de les interferències afectaran sens dubte la qualitat de la llengua. Això, ben entès, en el supòsit que s'inverteixi efectivament i ràpidament la tendència històrica. Sembla, doncs, que ens trobem davant d'un dilema sense alternativa real: ¿optarem per salvar la qualitat de la llengua o l'existència de la llengua? Convé saber que la supervivència social de la llengua té un preu: el de la seva "qualitat". Tot procés de substitució comporta l'aprenentatge d'una nova llengua, però les condicions d'aquest aprenentatge pel que fa a l'escala temporal, són radicalment desiguals. No s'ha d'oblidar, tanmateix, que una situació com aquesta desemboca inevitablement en l'augment del repertori verbal en la mesura en què apareixarà una varietat de "català com a segona llengua", pràcticament inexistent abans a nivell social.

2. Factors que incideixen en aspectes específics de la llengua.

2.1. Repertori verbal i cultura de la llengua.

Hem arribat així a un concepte crucial: la qualitat de la llengua. Però lluny d'entendre aquest concepte en un sentit que identifica qualitat i virtut, o qualitat i formalitat, cal moure's més aviat en el sentit d'identificar qualitat i adequació. La normativització o codificació, però massa sovint també l'estandardització, han afectat sobretot o exclusivament la varietat escrita i formal de la llengua, fins al punt que "el coneixement del català" s'ha identificat durant molt de temps amb el coneixement d'aquella varietat.

Ara, una llengua --ho hem vist abans-- conté un conjunt de varietats --dialectals, sociolectals, registres de situació-- i la vertadera cultura de la llengua consisteix en un desenvolupament cap amunt i cap avall de les diverses varietats per a les funcions adequades així com el "bon usatge" consisteix a triar la varietat apropiada al context. Altrament es corre el perill de convertir la llengua en una estructura formal unidimensional, apta només per a certs usos culturalment prestigiosos però socialment restringits, cada vegada més allunyats de l'ús real i dels usos més propers al nombre més i més gran i més divers de parlants que han d'incorporar-se a la comunitat. No s'ha de confondre aquest punt de vista amb la ignorància arrogant amb què alguns han pretès entre nosaltres atacar posicions normativistes i dictar càtedra. Ara, en tota societat existeixen mecanismes de control social de l'ús lingüístic, com per exemple l'Escola --i, és clar, l'Acadèmia--, els mitjans de comunicació de massa, i l'Administració i altres institucions que regulen en part el llenguatge públic, per citar només aquells casos que constitueixen alhora, com ja s'ha vist,

factors de facilitació de la llengua. Control social, doncs, ni vol dir obstaculització de la llengua ni s'oposa a la facilitació, com alguns voldrien fer-nos creure.

El primer que cal preguntar-se és si tots aquests mecanismes controlen en realitat l'ús d'una sola varietat lingüística; en segon lloc, hem de preguntar-nos si cal que ho facin. Personalment, crec que cal respondre negativament a totes dues interrogacions. L'escola ha d'ensenyar la varietat formal, no cal dubtar-ne, però cal que hi hagi una --o més d'una-- varietat específica per als mitjans de comunicació i el llenguatge públic no sempre demanarà el mateix grau de formalitat.

Una conseqüència del que s'ha dit més amunt és que l'objectiu de l'ensenyament formal no hauria d'ésser merament el domini de la llengua escrita i formal, sinó també la familiaritat amb les diverses varietats dialectals i el domini de les varietats més importants i més codificades de la comunitat.

13 Ara, cal preservar en la mesura del possible la genuïnitat i atendre a aquelles varietats que representen desenvolupaments interns específics de la llengua o desenvolupaments induïts per contacte però ja nativitzats, i estalviar-nos polèmiques sobre aspectes absolutament marginals sorgits d'un coneixement limitat de la llengua i de les seves tendències profundes.

En canvi, cal atendre a fenòmens aparentment nous o que, sota els nous temps, han pres un caire distint. Em refereixo, per exemple, a la important qüestió del contacte entre les modalitats internes de la llengua produït en el context del contacte de llengües. En efecte, la influència del suposat "estàndard central" del català en els dialectes regionals --i no em refereixo només a les grans divisions dialectals del territori català-- es fa cada dia més pesant i crea efectes tant en el terreny de les actituds com en el dels usos lingüístics. Així, quant a les primeres, la pressió d'una varietat urbana central ja prou influïda pel castellà és identificada sovint pels parlants perifèrics com una influència pura i dura del castellà, interpretant com a "castellanismes" fets d'estructura que no poden haver-se originat en el castellà, i pot produir el rebuig d'aquells trets estructurals tal vegada amb més vigor per a generalitzar-se, i en conseqüència el rebuig dels qui parlen aquella varietat com a nativa. Quant als segons, la influència d'aquell "estàndard central" entra en conflicte sovint amb els usos dialectals més conspicus, sobretot entre les generacions joves, i tendeix a un anivellament allí on potser no caldria (esferes de la vida local). El fet és que en front de la pressió de la vida i els costums urbans els vells dialectes perden terreny. De fet, ens trobem aquí davant d'una de les característiques de l'evolució lingüística a les societats modernes: alhora que retrocedeixen les varietats geogràfiques s'incrementa la complexitat de les varietats sociolectals i funcionals.

L'interrogant es posa tot sol: ¿Cal sacrificar la diversitat genuïna a l'estandardització uniforme? No sabia pas què respondre-hi. El fet és que

la primera alternativa no garanteix l'assoliment de la segona. D'aquí que l'escola hagi de fixar-se com a objectiu també la difusió de la varietat literària i formal, com la de l'estàndard i la d'algunes varietats regionals, començant per la més pròxima.

2.2. La difusió del català.

A grans trets, el procés de difusió de la llengua sembla que travessa les següents etapes:

a) Consciència de la llengua/varietat. En primer lloc cal que la població entre la qual es pot difondre una llengua o varietat lingüística en prengui consciència, cal que sàpiga identificar-la. Aquesta etapa exigeix, doncs, que la norma de la llengua/varietat que es difon es percebi amb claredat i de forma inequívoca. No n'hi ha prou que la llengua o varietat es faci notar, sinó que cal que es presenti amb exclusiva singularitat.

Aquesta conscienciació ha de lluitar, doncs, externament, contra la ignorància del català que per inèrcia històrica perdura encara a nivell supraestructural; internament, contra les actituds que tendeixen a perpetuar l'ocultació de la llengua canviant al castellà en presència de forasters, i contra les actituds dels qui introdueixen la inseguretat lingüística a nivell formal. Cal reconèixer, de totes maneres, que la llengua és cada vegada més present al nivell de la vida pública, per bé que no és encara necessària per a la vida quotidiana. Aquesta necessitat va lligada al prestigi de la llengua en el sentit tècnic del mot i a la seva capacitat de discriminació social.

b) Avaluació de la llengua/varietat. L'avaluació positiva es dóna en la mesura en què la població entre la qual s'ha de difondre la llengua arribarà a percebre'n el coneixement com un assoliment del qual es deriva un profit personal d'ordre social, econòmic o altre. L'avaluació positiva és el resultat del convenciment que l'adopció de la nova llengua pot reportar uns beneficis personals, i això independentment de l'actitud que hom pugui mantenir envers els parlants nadius de la llengua. Així, l'avaluació està lligada al factor del prestigi lingüístic, a la convicció que el coneixement de la llengua contribueix a la promoció social individual. En conseqüència aquesta avaluació depèn del paper de la llengua en el mercat de treball, o, si més no, de la idea que la població que adopta la llengua se'n fa. Actualment es pot afirmar que, malgrat que el català no és pròpiament parlant necessari per a la vida quotidiana, és percebut entre sectors socials cada vegada més amples com un factor de promoció social i de promoció en el treball. Aquest fet és perceptible en la modificació de les actituds envers el català que es produeix en la població escolar castellanoparlant a mesura que s'acosta a la vida laboral. No cal dir que sovint aquesta actitud incideix en la millora de la competència lingüística. Un factor clau en aquest sentit fóra la introducció de la necessitat de demostrar el coneixement i l'ús del català en les proves d'accés a la funció pública.

c) Competència en la llengua/varietat. El grau de coneixement de la llengua necessari en l'adopció depèn en part de les funcions que aquesta hagi d'acomplir, així com de la seriositat del propòsit i de l'avaluació interna que

la comunitat receptora faci de la qualitat de la llengua. En aquest sentit, és important que els mecanismes de control social de l'ús lingüístic funcionin, ja que, en últim extrem, reflecteixen aquella avaluació interna.

d) Us de la llengua/varietat. Evidentment, l'adopció culmina amb l'ús de la llengua, és a dir, amb un domini prou fluid de la llengua com perquè el parlant sigui capaç de fer-ne un ús còmode. L'incentiu més important per accomplir el procés és evidentment la necessitat d'integrar-se en les xarxes socials més immediates i la necessitat de superar la capacitat de discriminació en el mercat lingüístic. En aquest sentit, cal adoptar aquelles mesures de capteniment col·lectiu que tendeixen a fer del català una llengua necessària en el seu àmbit territorial per als diversos grups socials i per a les diferents funcions comunicatives.

14 Una de les observacions més reiterades en els estudis sobre difusió d'una llengua franca és el fet que tota difusió té un límit, i que un dels elements que marquen aquest límit és precisament la concurrència d'una altra llengua franca. Extrapolant aquesta situació al cas que ens ocupa, és evident que el límit a la difusió del català és la presència activa del castellà. Per això mateix, convé que reconeguem que el català només s'haurà difós en realitat en la mesura en què comporti una retracció del castellà de diversos àmbits funcionals, de funcions comunicatives específiques. Pretendre una difusió sense la corresponent retracció de l'altra llengua en concurrència és una manera d'obstaculitzar purament i simple la difusió de la llengua pròpia.

3. Retrospectiva, prospectiva i suggeriments d'actuació.

3.1. Tendències contradictòries.

El català es troba sacsejat, en el millor dels casos, per tendències clarament contradictòries. D'una banda, la força de la inèrcia històrica ens el mostra en una situació característica dels processos de manteniment / substitució lingüístics en el paper de llengua recessiva. Aquesta és la seva "tendència natural" i, en la mesura en què les forces en concurrència no modifiquin la seva direcció, el procés és imparable. Sense que calgui entrar en proclames alarmistes a curt termini, la substitució acabarà per acomplir el seu curs: és qüestió de temps.

D'altra banda, com a resultat d'un proclamat procés de normalització lingüística, existeixen tendències que van en la direcció contrària: en la d'aturar el procés de substitució i teòricament en la d'invertir-lo. Aquestes tendències, però, no les mou la inèrcia dels processos "naturals" sinó la racionalitat que hi posin els agents polítics, el voluntarisme dels agents socials --racionalitat i voluntarisme que caracteritzen els processos socials duts a repèl de les circumstàncies--, alhora que la moderació i la timidesa pròpies dels processos polítics tranquils i desiguals.

16 La "sort" del català ha estat, fins ara, que malgrat la subordinació política de la comunitat catalanoparlant a la comunitat castellanoparlant en el context de l'estat espanyol, la vitalitat i el

dinamisme social d'aquella primera ha generat l'orgull i el complex de superioritat suficient per no caure en l'autoavaluació sòcio-psicològica negativa, si més no pel que fa al conjunt de la comunitat a Catalunya i pel que fa a certes funcions comunicative, i s'ha evitat així d'entrar en una decadència lingüística irreversible.] Quant a altres funcions comunicatives formals i no formals, però sobretot quant a la funció de discriminació i control del mercat lingüístic--, fa temps que els catalans hi han renunciat com a col·lectivitat, per molt que s'hagin mantingut relativament entre certs grups sòcio-culturals. A més, la desigualtat sòcio-econòmica entre les dues comunitats esmentades, que era un factor protector de la pròpia identitat, de la cohesió interna com a col·lectivitat diferenciada, i de l'autoestima necessària per al manteniment de la llengua oral en les seves funcions primàries, tendeix a diluir-se si no ha desaparegut ja.

17 El fet més important dels darrers i dels propers anys, però, és la modificació del context de referència. En efecte, [la dinàmica social de la llengua catalana ja no s'ha de referir simplement a les seves relacions amb la castellana en el context espanyol, sinó que cal situar-la en el context europeu.] No és que l'alteració de la demografia relativa hagi de modificar substancialment la situació en la llengua a fi de millorar-la --més aviat caldria esperar el contrari--, però allò que canviarà serà l'aspecte ideològic de la qüestió. [La diversitat lingüística no solament no serà perseguida, sinó que serà reconeguda com una necessitat i promoguda des de les instàncies de poder per a totes les comunitats. Això, és clar, no s'esdevindrà de franc; el preu que caldrà pagar serà l'acceptació d'una jerarquitització lingüística

--no necessàriament universal en el seu contingut-- entre les llengües d'ús en cada comunitat.]

3.2. Els "perills" de la normalització.

Pel que fins ara hem conegut del procés de normalització oficial, el seu perill més greu rau en la seva ideologització, en l'adopció d'un caràcter supraestructural. La normalització no hauria d'ésser presentada com un procés sense inici i sense final (o en tot cas amb un final incert), sense objectiu i sense terminis (o en tot cas amb objectiu i terminis sobrentesos), i, doncs, sense avaluació possible. Totes aquestes característiques en llevarien, és clar, qualsevol parentiu amb una planificació democràtica eficaç o fins i tot amb una planificació ras i curt. No reivindicuem solament la necessitat de dotar els mots d'un contingut conceptual --atès que en aquest punt difícilment s'acordarien els experts--, sinó també de dotar la nostra acció d'operativitat política finalística, de no fer-ne un ús estrictament instrumental. D'altra banda, no és pas que el procés no es pugui fragmentar en etapes successives i limitades en els seus objectius: és probablement necessari fer-ho així. Però cal que siguin dissenyades i conegudes a la bestreta perquè puguin ésser avaluades a posteriori; també cal que sapiguem a què tendim, cap on anem, i en els termes més concrets possibles. L'enemic de la planificació no és la utopia sinó la inconcreció, la vaguetat, l'absència d'objectius precisos.

Cal desideologitzar la "normalització lingüística": No pot pas ser una qüestió que calgui entretenir perquè és útil ideològicament a un, a dos

o a tots els partits polítics. La normalització ha de tenir uns objectius no únicament assumibles sinó també expressables --i, no cal dir-ho, efectivament assumits pels seus agents polítics i socials--, unes etapes ben definides, uns terminis raonables i una avaluació possible, i, per descomptat, un pressupost que la faci viable. En definitiva, un disseny, una execució i una avaluació, en funció, tots tres, d'uns criteris polítics i tècnics. En suma, ha de respondre a les característiques d'una planificació democràtica eficaç al servei del ciutadà i de la col·lectivitat civil, no al servei de la propaganda del poder constituït, i ha de contribuir a la millora de la dignitat individual i col·lectiva, de la convivència humana i de la qualitat de vida. En un mot, ha d'incidir realment en la millora de les condicions de vida i no pot limitar-se a ser una peça important del discurs ideològic del poder i de l'oposició constituïts.

BASES PER A L'ELABORACIÓ DEL PLA D'ACTUACIÓ 89/92 DE LA DIRECCIÓ GENERAL DE
POLÍTICA LINGÜÍSTICA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

II. Dinàmica social i factors intervinents en l'extensió de l'ús del català

S O C I O L I N G Ü Í S T I C A

(Albert Bastardas i Boada)

1. Sobre el canvi i la resistència al canvi en general

Ja que la sociolingüística té com a objecte d'estudi el propi fenomen lingüístic -objecte de tots aquests treballs- i prenent en consideració la finalitat sobretot pràctica i la limitació de l'espai disponible d'aquest informe ens ha semblat més convenient trametre la resposta d'aquesta qüestió de tipus general a l'apartat següent.

2. Sobre el canvi dels comportaments lingüístics

2.1 Una distinció fonamental: individu i institució

Intervenir sobre les comunicacions lingüístiques de la societat sembla demanar una distinció important entre el nivell individual i l'institucional. És a dir, és diferent canviar l'idioma dels missatges emesos per un individu quan parla amb un altre individu en una situació definida com a igualitària i informal que modificar la varietat usada per una empresa en els seus catàlegs i

en la seva administració interior o bé per un canal de televisió. Els dos tipus de missatges existeixen igualment però tant la seva modificació com la repercussió de les seves emissions seran molt diferents. En el primer cas tractem amb la problemàtica de la relació interindividual i amb els seus determinants específics mentre que en el segon el problema es trasllada al pla de les organitzacions i dels seus interessos. Els dos plans, però, es troben interrelacionats, en especial, com veurem en el pròxim apartat, en la mesura en què les comunicacions de les institucions tenen gran influència en la determinació de les dels individus, en un procés dinàmic i, de vegades, llarg.

2.2 La determinació del comportament lingüístic

2.2.1 Els individus

Les formes lingüístiques que els éssers humans utilitzaran habitualment en la seva comunicació lingüística amb els altres vindran determinades per elements de la seva experiència sociocultural al llarg del seu desenvolupament biològic. Alguns elements d'aquest nivell biològic són, però, també directament importants en la determinació del comportament lingüístic per tal com sembla que hi ha unes etapes més òptimes que altres per al desenvolupament de noves competències i comportaments lingüístics, en especial la fase d'abans de la pubertat. Sobre aquesta base l'entorn inicial dels individus decidirà generalment quina serà la seva llengua primera i si simultàniament o seqüencialment se n'adquiriran d'altres. El context familiar i actualment també l'educació pre-escolar i bàsica i, tot i que en menor grau, la televisió determinaran aquest fet. A mesura que l'individu s'obri a entorns més amplis estarà exposat a més

influències. En especial la vida adulta el portarà indefectiblement a l'àmbit socio-econòmic, de gran importància lingüística per tal com controlarà com l'individu s'ho fa per subsistir. Igualment l'individu haurà anat estenent xarxes de relacions socials amb determinats grups d'origen cultural i/o classe social que contribuiran també a decidir quines varietats lingüístiques són les més usades per ell i amb quines identificacions col·lectives es projecta, factor que també podrà intervenir en el seu comportament lingüístic, en especial en situacions conflictives. Els missatges que globalment rebí a través de la publicitat, les entitats de serveis i comercials i els organismes oficials contribuiran també a l'elaboració del seu comportament. En resum, doncs, l'individu percep una sèrie d'experiències a partir de les quals elabora la seva definició de la realitat, desenvolupa coneixements i habilitats lingüístiques i estableix les seves normes d'ús lingüístic.

2.2.2 Les institucions

Més que dels individus, la determinació dels comportaments lingüístics de les institucions tendeix a dependre del poder polític i del propi sistema d'interrelació de les institucions. En el primer d'aquests dos aspectes la influència pot exercir-se explícitament o implícitament, és a dir, poden haver-hi disposicions clares de regulació detallada de les diferents comunicacions lingüístiques de les institucions o bé simples afirmacions constitucionals o bé rutines establertes per situacions anteriors que actuen de reguladors. Posats en l'aspecte de les interrelacions, la llengua de les institucions privades -les més nombroses- tendirà a no ser diferent, en tot cas, de la llengua de les institucions polítiques, ja que aquestes darreres controlaran generalment el

sistema educatiu i de comunicació de masses i hauran hagut d'adoptar, com hem dit, algun codi oficial, el qual exercirà a més influència simbòlica i tendirà a determinar la varietat comuna d'una determinada societat. (L'aparició contemporània, però, d'empreses transnacionals pot fer alterar aquest esquema). En casos d'igualtat lingüística oficial formal de dos o més codis però sense regulació política dels usos de les institucions privades aquests tendiran a produir-se segons la tradició o la rutina, en especial si els individus no mostren clarament preferències lingüístiques que posin en perill els beneficis de les organitzacions. En aquelles societats -en especial les multilingües- en què s'hagi decidit adoptar regulacions detallades de les comunicacions de les institucions, aquestes tendiran a seguir les disposicions governamentals, especialment si la regulació és global, clara i resolta i se segueix una línia coherent en tots els camps (el sistema educatiu, els mitjans de comunicació, els àmbits oficials, etc.), donada, com hem dit, la interdependència d'aquests.

2.3 Estabilització i persistència

Diuen els sociòlegs que habitualment és més fàcil la persistència que el canvi en les societats humanes. En el cas dels comportaments lingüístics no sembla pas que això sigui diferent. Les societats tendeixen a voler tenir normes clares per a cada cosa i a no alterar-les gaire quan les existents ja funcionen i compleixen el seu paper sense gaires problemes. Vol dir això que en el cas dels comportaments lingüístics interindividuals hom voldrà arribar a tenir clar quina varietat lingüística s'haurà d'utilitzar en cada cas i que, arribats en aquest estadi, hi haurà una tendència a la persistència de les normes més que al

seu canvi. Les raons d'aquesta persistència no seran purament d'ordre funcional sino que la pròpia configuració de la interacció humana conté mecanismes de prevenció del canvi. El fet que l'actuació interindividual impliqui generalment que tenim en compte l'altre i el que aquest pugui pensar afavoreix que les innovacions en les conductes siguin pensades dues vegades abans de posar-les en pràctica precisament per por al judici social. (Pot ser, però, que si un canvi arriba a ser prou vist majoritàriament com a desitjable i legítimat, aquest mateix fenomen pugui accelerar la implantació del canvi, donat que podria pensar-se que el que no s'hi apunta és retrògrad o anti-alguna cosa 'positiva', per exemple). Igualment el comportament lingüístic tendeix a ser subconscient una vegada ja funciona i es fa habitual, fet que també afavorirà la persistència si no és que algun esdeveniment 'exterior' modifiqui amb prou força la situació.

Una característica potser més especial del comportament lingüístic que contribueix també a la persistència és la seva complexitat. No és pas fàcil per als humans l'adquisició de llengües fora de l'edat i del context òptims que abans ja hem esmentat. Vol dir això que, al llarg del seu cicle vital, serà 'natural' la tendència al manteniment dels comportaments lingüístics adquirits en l'etapa de socialització primària i es tendirà a rebutjar l'ús de codis no apresos quan hauria estat oportú -especialment si això es fa des del pla polític i és percebut com a 'imposat' o 'inútil'. Situacions més fortes que aquest desig de comoditat de l'individu -com ara la necessitat de 'guanyar-se la vida- poden fer, però, que els individus facin els importants esforços requerits i arribin a dominar en més o menys grau un idioma après d'adult. Aquest idioma, però, podrà ser usat només per a les estrictes funcions que

l'exigeixin, al costat del propi de l'individu en les altres comunicacions que puguin desenvolupar-se en aquest darrer sense problemes, tot al llarg de la vida de l'individu.

18

Pel que fa als comportaments lingüístics de les institucions la tendència a la persistència en situacions normals sembla ser també el cas més habitual.) Això no obstant, les institucions poden ser potencialment més flexibles que no pas els individus ja que la possibilitat de canvi pot dur-se a terme a través del reemplaçament dels subjectes que componen l'organització per d'altres amb diferent formació lingüística o bé a través de l'organització obligatòria de la formació d'aquells. En el cas de les institucions de dependència pública el poder polític pot prendre mesures que impulsin el canvi, tot i que podrà trobar-se amb la dificultat de l'estabilitat permanent del funcionariat i d'altres inconvenients legals. Pot, però, intentar dur a terme polítiques de redistribució, incentivació i captació de nou personal.) Cal, en tot cas, la voluntat política de dur-ho a terme. En les institucions de dependència privada poden haver-hi menys dificultats en el canvi de la política lingüística del personal. En aquest tipus d'organitzacions, la dificultat pot raure més en la consecució de la voluntat de canvi de la direcció de la institució -en especial en aquells casos sense regulació política de la llengua dels missatges d'organismes privats- la qual tindrà probablement més propensió a guiar-se per la seguretat d'allò que ja funciona que no pas pel risc del canvi, en especial en situacions poc clares respecte del benefici que puguin aportar aquests canvis de tipus lingüístic.) Per altra banda, en especial en les empreses privades, pot haver-hi experiència en el plantejament de canvis en diferents aspectes de l'organització, que són

sempre, però, avaluats i decidits segons el grau d'evitació de perjudici o de benefici que les modificacions puguin aportar-los.

2.4 El trencament de les rutines: el canvi

2.4.1 El canvi dels individus

Els individus canvien el seu comportament lingüístic *després i a condició* que hagin canviat els del seu *context*, ja sigui demolingüístic o institucional. Són els canvis que al llarg de les experiències històriques es donen en les migracions (context demolingüístic i institucional alhora) o bé en els casos de subordinació política (context institucional). Els individus, doncs, que es troben de sobte envoltats per altres individus i per institucions que parlen de manera diferent tendiran a adoptar -si els és necessari i avantatjós com és de suposar- el codi lingüístic de la societat on hagin anat a viure, primer com a llengua segona i, posteriorment, fins i tot com a llengua primera dels seus fills, i, per tant, de la nova generació. Igualment els individus que es trobin en un context institucional que els exposi homogeniament a un altre codi des de petits i que faci que sigui aquest l'utilitzat en les activitats 'formals' i controlables de la societat, l'adoptaran com a llengua segona i, també, intergeneracionalment -segons la seva consciència col·lectiva, avantatges/desavantatges pràctics, etc.- com a primer idioma dels fills. Si els individus, encara que tinguin un altre origen familiar, neixen ja en un context diferent al dels seus progenitors tendiran igualment a adoptar els elements del nou entorn, en un nivell pràcticament igual al dels originaris de la cultura de recepció -en el cas de les migracions- o en un nivell molt més alt de

bilingüització que el dels progenitors -en les situacions de subordinació política. Elements essencials del context institucional que determinaran aquests resultats són el sistema educatiu, en especial en les etapes prèvies a la pubertat, i la llengua del treball en què els individus es procurin la subsistència. Igualment tindran una influència no menyspreable la televisió, la publicitat i la retolació comercials, els usos oficials i, en general, la resta de comunicacions institucionalitzades.

Cal observar que aquests processos de canvi en els individus necessiten el seu temps per produir-se. Els grans avenços es produiran en el canvi de les generacions, donada la disposició òptima de l'organisme humà per al desenvolupament lingüístic en la fase de la socialització primària i la desaparició física progressiva dels individus que en més o menys grau es resistien o avançaven poc en l'adopció dels canvis.

2.4.2 El canvi de les institucions

La modificació massiva i global dels comportaments lingüístics de les institucions que, com hem dit, influeixen en tan alt grau en els dels individus - necessita habitualment la iniciativa del poder polític. És aquest darrer, doncs, el que marca la llengua, o llengües de relació social generalitzada, normalment a través de la declaració d'"oficial" d'alguna o algunes varietats lingüístiques. Els codis amb aquest rang són vehiculats massivament en especial a través del sistema educatiu i dels sistemes de comunicació pública -televisió, ràdio, periòdics, revistes, publicitat, disposicions administratives, etc.- i, en el cas de les organitzacions polítiques formades per grups culturals

i lingüístics diversos, esdevé habitualment la modalitat de comunicació compartida (és a dir, els col·lectius amb varietat lingüística distinta es bilingüitzen o es bidialectalitzen).

En les situacions de canvi sociolingüístic en les quals una nova llengua oficial és afegida a l'ordenament anteriorment existent, la transformació de les comunicacions de les institucions pot no ser efectiva i general si no es prenen mesures específiques que regulin els usos lingüístics en la nova situació plural. Si es deixa sense regulació aquest aspecte pot ser que molts organismes continuïn amb els seus hàbits anteriors i emprin únicament l'idioma que tenia el rang d'oficial anteriorment. En aquest tipus de situacions el poder polític haurà d'adoptar mesures específiques que regulin les comunicacions lingüístiques si hom vol que el nou idioma oficial -que es vol públic i general- sigui efectivament usat per les institucions, tant oficials com no-oficials.

3. El canvi dels comportaments lingüístics a Catalunya

3.1 La situació catalana

L'actual estat de coses quant al comportament lingüístic a Catalunya és resultat d'una doble causació interrelacionada (que abans ja hem tractat separatament): un llarg període de subordinació política i massives migracions d'individus procedents precisament del grup subordinant. El resultat d'aquest doble procés en les comunicacions individualitzades és l'existència de molt més coneixement i ús del castellà per part dels autòctons que no pas del català

pels immigrants, situació que reflecteix adequadament el context global en què s'han produït aquests esdeveniments històrics. Pel que fa a les comunicacions institucionalitzades (sense dades fiables, però, sobre aquest nivell per absència d'estudis) sembla que, en termes generals, és igualment predominant encara l'ús del castellà i no pas el del català malgrat els avenços que des de les institucions directament controlades per l'administració pública catalana s'han produït en la darrera dècada.

3.2 Factors de retard i d'avenç de l'extensió de l'ús del català

3.2.1 Els comportaments individualitzats

En el grup de llengua primera catalana (GL1Ct) hi ha dues funcions essencials on el català s'ha d'estendre: en tota l'expressió escrita i en les comunicacions intergrupals (és a dir, amb el grup de L1Cst). El principal inconvenient per a l'adopció del català en el pla escrit per part del seu propi grup lingüístic és la manca de coneixement generalitzat de les normes ortogràfiques, gramaticals, lèxiques i d'estil d'aquest codi, a causa de la no-escolarització en aquest idioma. Malgrat els esforços fets a través dels cursos per a adults és evident que és molt difícil aconseguir una generalització massiva d'aquests coneixements entre la població adulta. S'avança, en canvi, en les noves generacions que van essent escolaritzades en aquest codi gràcies a les mesures polítiques adoptades en l'àmbit educatiu. Pel que fa al segon aspecte, la comunicació intergrupals en català troba com a principal factor de retard d'una banda la pròpia rutina subconscient de la majoria del GL1Ct i de l'altra la no-bilingüïtzació emissora de la majoria del GL1Cst, fenòmens d'altra

))

banda força interrelacionats. Factors d'avenç -tot i que lents- ho són el fort augment en la comprensió del català -probablement gràcies a TV3- i una creixent acceptació per part del GL1Cst del fet que el GL1Ct pugui parlar en català amb naturalitat amb ells i en reunions públiques, degut al nou marc democràtic i constitucional que com a mínim legitima el català com a llengua pròpia i oficial de Catalunya. També la probable i desitjable impulsió en la bilingüització en català de les noves generacions del GL1Cst gràcies a la política lingüística escolar (encara, però, de resultats incerts) deurà poder ajudar al canvi en l'idioma de la conversa intergrupals.

3.2.2 Els comportaments institucionalitzats

En aquest cas els canvis fonamentals s'han de produir en les comunicacions tant exteriors com interiors de les institucions. Les primeres constitueixen el que s'ha anomenat sovint la 'presència pública del català' i les segones vénen a ser la llengua del treball quotidiana si més no de la població activa. Com abans ja hem indicat no existeixen gaires estudis que ens puguin donar una quantificació aproximada de l'ús lingüístic en les institucions de Catalunya. Això no obstant les impressions i la lògica de la situació fan pensar que, en tot cas, som encara lluny d'una situació en què el català sigui el codi majoritàriament usat en aquest tipus de comunicacions. Sembla que hi ha hagut avenços en els organismes administratius directament controlats pel govern autònom -amb diferències segons els casos, però potser bàsicament en els missatges impresos i en els adreçats a l'exterior-, en el sistema educatiu i en alguns dels mitjans de comunicació, també en especial els de caràcter públic. En canvi es nota menys avenç en les institucions de dependència privada. En

aquestes la rutina anterior i/o la consideració d'"inútil" i de nova 'càrrega' que representa l'ús del català en les seves comunicacions fa probablement lenta i difícil la imperiosa transformació dels usos lingüístics d'aquests organismes. A més d'aquesta definició de la realitat que veu el català com una 'nosa' i de l'absència de regulacions de clar compliment que facin avançar en la pràctica l'ús d'aquest idioma, constitueix igualment un factor de retard el ja citat desconeixement de la normativa escrita i oral estàndard del català per part de molts dels individus encarregats d'elaborar i produir els missatges institucionalitzats, fet que dificulta qualsevol decisió d'usar-lo habitualment. Factors d'avenç en aquest terreny privat l'han constituït fins ara les pròpies ideologies d'alguns directius d'institucions que els han portat a dur a terme processos d'extensió de l'ús del català en les seves organitzacions i algunes tímides mesures del govern català per impulsar l'augment de la presència de l'idioma propi en alguns sectors.

3.2.3 El pes dels factors

Una vegada més hem de concloure que són els factors relatius a les comunicacions institucionalitzades els elements fonamentals d'una política de canvi lingüístic massiu. I aquest nivell de comunicacions únicament pot ser incidit de manera global pel poder polític, el qual ha de regular indefectiblement l'ús dels idiomes en aquesta esfera, tant en les activitats de dependència oficial o semi-oficial com les altres de responsabilitat privada. La potenciació adequada del català com a llengua vehicular de l'ensenyament des dels nivells més baixos, la generalització del seu ús progressiu primer en les activitats externes i impreses de totes les institucions i després en les de

caràcter intern -o bé alhora-, la impulsió de la regulació del multilingüisme de les comunicacions que arriben a Catalunya però produïdes en altres punts del país i la promoció de l'ús del català en igualtat amb les altres llengües en els òrgans polítics espanyols i europeus són línies d'actuació fonamentals i urgents per a l'èxit del procés d'extensió de l'ús social del català. Cal, doncs, -a diferència de la filosofia que sembla que ha inspirat fins ara la política lingüística catalana- posar menys accent en l'individu i més en la institució, segurs de la interdependència existent i, a més, de la inutilitat i ineficàcia probables d'altres camins.

4. L'evolució probable de la situació

4.1 Les comunicacions individualitzades

A partir del context actual, i essent conscients de la variabilitat potencial de l'actuació humana i, doncs, de la inseguretats de les previsions de futur, sembla poder afirmar-se que, al si del GL1Ct es podrà anar produint una alfabetització en català de la nova generació i el manteniment, en general, dels comportaments orals fins ara ja existents. Més dubtós sembla el canvi de la norma intergrupals fins ara favorable al castellà. Pot ser que l'actual context no tingui prou força per reinvertir la situació a favor del català donada la continuïtat de la bilingüïtzació en castellà de la nova generació del GL1Ct des de ben aviat i l'encara menor bilingüïtzació en català del GL1Cst. Això no obstant, sí que sembla poder preveure's un augment -tot i que lent- de l'ús del català en aquest tipus de converses, si bé no sabem si podrà ser majoritari

o no. Pel que fa al GL1Cst, la nova generació tindrà amb tota probabilitat una comprensió prou bona del català però és molt menys segur que desenvolupi l'expressió al mateix nivell, ja que els mecanismes de desenvolupament són diferents i l'actual context -en especial, en els llocs on demolingüísticament el grup immigrant sigui majoritari- no facilita encara gaire la pràctica del català a la gran majoria dels immigrants de segona o tercera generació. Pel que fa al pla escrit pot donar-se el mateix problema, si bé hi ha individus que poden tenir més facilitat en l'expressió escrita que en l'oral. La majoria de les generacions adultes -tant de L1Ct com de L1Cst- continuaran probablement en un estat semblant a l'actual en els seus comportaments i competències lingüístiques. Els adults de L1Cst continuaran, però, desenvolupant la comprensió del català, però també molt menys l'expressió en aquest idioma, ja que el context no els ho exigirà prou.

Cal no perdre de vista tampoc un fenomen enormement important en el pla demolingüístic: la tendència no sembla pas anar cap a l'augment del català com a L1 de l'actual població de Catalunya sinó a l'inrevés. És a dir, l'evolució porta cap a una disminució del grup de L1Ct i un augment dels bilingües de L1 i del grup de L1Cst, a conseqüència probablement del diferent índex de natalitat que fins fa poc han tingut els dos grups lingüístics i dels matrimonis mixtos. Des d'aquesta perspectiva l'avenç del català com a L2 no deixa de ser un pobre èxit que pot ser aturat ràpidament si un dia la majoria de la població ho considerés ja inútil. Una comunitat lingüística normalitzada es caracteritza, evidentment, perquè el seu codi és el preeminent o l'únic usat en les comunicacions institucionalitzades, però alhora i més fonamentalment perquè és el seu codi,

15

el propi del grup ètnico-cultural, l'usat com a Ll de la immensa majoria de la població. Si el procés persisteix és evident que la urgència i radicalitat de mesures efectives sobre les comunicacions institucionalitzades augmenta i esdevé crucial per a l'inici de la recuperació de l'adopció del català com a Ll.

4.2 Les comunicacions institucionalitzades

En l'actual conjuntura la tendència sembla ser que el català anirà avançant -tot i que, també amb certa lentitud- en les institucions de directa dependència de l'administració autonòmica i local, però força menys en les de dependència privada. Aquestes últimes no semblen presentar globalment tendències gaire decidides a la incorporació del català ni en les seves comunicacions internes ni externes. D'importància especial són els canals de televisió, les emissores de ràdio, la publicitat i l'àmbit de retolació/cartells en general per tal com tenen una incidència constant i simbòlicament atractiva pels individus. En conjunt, la situació actual pot encara, doncs, tendir a empitjorar per l'aparició dels canals de més canals de TV i ràdio privats d'abast estatal, malauradament sense regulació a favor del català. Quant a la relació individus/institucions privades no sembla tampoc observar-se gaire forta una línia d'avenç cap a poder *atendre* els clients o usuaris en català (és a dir, no solament 'entendre' -la qual cosa no és efectiva- sinó respondre'ls o preguntar-los ja en català com a norma). Per això, molts catalans continuaran no usant el català en la seva relació amb moltes organitzacions, donat l'hàbit adquirit i consolidat durant anys. Rètols i cartells potser tendiran a igualar-se o a augmentar a favor del català en les zones del territori amb més població autòctona, però continuarà potser la preeminència del castellà en les

familiars que poden fàcilment no sentir-se lligats identitàriament al català i, doncs, actuar en la pràctica afavorint el castellà. En aquesta conjuntura, la internacionalització creixent i, en especial, la integració europea, amb l'aparició d'un nou escenari de relacions, de mobilitat i d'interdependències, no sembla afavorir gaire la consolidació d'una situació que doni estabilitat i seguretat al futur de la llengua catalana. L'evolució real, però, pertany -com hem dit- a la història i totes aquestes previsions poden resultar errònies per positiu i per negatiu. En tot cas, sí que sembla veure's una urgència en la presa d'accions més eficaces per a la impulsió del català en les comunicacions institucionalitzades que no solament no facin sentir-se minoritaris els autòctons en el seu propi territori sinó que siguin capaces de dur cap a la cultura catalana els individus que s'han traslladat per residir-hi habitualment des d'altres àrees lingüístiques de la península.

5. Recomanació d'actuacions

5.1 Modificació de la filosofia de base de la intervenció governamental

La darrera dècada d'intervencions governamentals sobre l'ús lingüístic a Catalunya s'ha caracteritzat fonamentalment per les actuacions sobre les institucions més directament dependents de la pròpia Generalitat, com ara la mateixa administració autonòmica, l'ensenyament i els mitjans de comunicació públics. Sobre les comunicacions lingüístiques de dependència no-oficial - nombrosíssimes i de gran influència en les actuals societats occidentals- hi

ha hagut molta menys atenció i han partit més d'un enfocament individualista que no pas d'una aproximació sobre les institucions. Així, campanyes com ara les centrades en els eslògans 'Depèn de tu/vostè' o bé 'En català per respecte als altres i a tu mateix' il·lustren una filosofia més basada en l'actuació individual que no pas institucional, de dubtosa eficàcia en la transformació dels comportaments lingüístics socials segons la nostra exposició precedent. De fet, la mateixa Llei de Normalització Lingüística vigent reflecteix també aquest enfocament de prendre, pel que fa a les activitats privades, l'individu com a centre i menys les organitzacions. L'individu té garantit el dret d'expressar-se en català arreu però no s'hi veuen disposicions importants per fer que les institucions també li responguin en el mateix idioma ni per aconseguir que els missatges col·lectius de les organitzacions privades siguin en català ni per arribar al punt que el català sigui el codi habitual de treball a Catalunya. Únicament l'article 25 es refereix al 'foment' de la normalització de l'ús del català en aquest tipus d'activitats i, fins al moment, no sembla pas que hagi estat gaire utilitzat. El fet és que encara avui moltes institucions no atenen els individus en català ni hi adrecen les seves comunicacions exteriors ni hi treballen habitualment. En això la legislació catalana contrasta enormement amb els textos adoptats a Quebec, els quals es basen més en el fet que són els *individus* -en tant que ciutadans, alumnes, consumidors o treballadors- els que tenen el *dret* que siguin les *institucions* les que hagin d'utilitzar, com a principi general, la llengua pròpia del territori per comunicar-s'hi, disposició que, com a conseqüència, comporta que les institucions, tant oficials com no oficials, no puguin sostreure's a la utilització pública habitual d'aquesta llengua. Ja sigui, doncs, a través de la modificació de la Llei de Normalització

o bé del seu desenvolupament a través decrets o ordres sembla ser absolutament prioritari el canvi d'enfocament i passar a emprendre actuacions eficaces en el terreny de les institucions. De fet, sembla força factible procedir a actuacions d'aquest tipus a partir de la distinció entre persones físiques i *jurídiques*, que ha de fer possible la regulació de les comunicacions lingüístiques d'aquestes últimes conservant els drets individuals de l'actual marc constitucional i estatutari. En aquest cas, cal concebre les actuacions sobre les institucions més com a cooperació i facilitació que com a pura coacció legal. Sobre la base - plenament legítima - de la defensa de la població catalana a ser atesa, informada i adreçada en català per qualsevol mena d'institució s'ha d'emprendre un vast pla gradual de cooperació amb les organitzacions per tal de fer realitat el que hauria estat normal i habitual sense els llargs períodes de subordinació política.

També encara sobre aspectes de la filosofia de la intervenció cal parlar esment en els elements argumentatius de les intervencions per tal d'evitar que, mal formulades, aquestes mateixes idees dificultin en el futur més avenços per al català. Ens referim específicament al fet d'argumentar les actuacions també sobre bases individuals i cercant la "igualtat" de drets i deures dels ciutadans de Catalunya. De fet, el procés de normalització no és -o no hauria de ser- pas la recerca de la igualtat de les llengües dels ciutadans de Catalunya sinó la reparació de llargs anys de proscripció del català de les comunicacions institucionalitzades i, alhora, la integració lingüística -és a dir, com a mínim la bilingüïtzació generalitzada i eficaç- de les massives migracions arribades en les etapes de subordinació política i, per tant, sense haver sofert les

influències contextuais d'un país receptor normal. Per tant, tot i que es pugui preveure durant un temps més o menys llarg el drets dels ciutadans de LlCst a l'ús oficial individual d'aquest idioma, això no vol dir que les polítiques que s'empreguin sobre les institucions s'hagin de basar sobre una *igualtat* de les llengües en presència sinó en la reinversió d'una situació produïda per etapes de clara subordinació política no-democràtica d'una determinada col·lectivitat històrica. Cal, doncs, donar efectivitat al concepte de "llengua pròpia" contraposant-lo al de "llengua oficial". El primer hauria d'ésser interpretat com a "llengua territorial" i, per tant, bàsica i preminent, mentre que el segon es referiria als drets purament individuals.

5.2 Camps a intervenir i generació de les actuacions

L'establiment d'una nova política lingüística i la planificació de les actuacions no és pas un fet simple sinó de vastes proporcions i complexitat. Establerts en general els àmbits més prioritaris d'intervenció -ensenyament, mitjans de comunicació, ús oficial, publicitat, missatges exteriors de dependència privada, idioma de treball, etc. - la imaginació, l'ordenació i l'execució de les actuacions no han de ser fets improvisats i sense estudi ni experimentació prèvia sinó que han de comptar amb equips estables que les elaborin, les examinin i les planifiquin adequadament abans de ser generalitzades al conjunt de la societat. Aquest principi requereix l'establiment d'espais de reflexió i d'imaginació de les intervencions al si dels organismes responsables d'una política lingüística, tot superant la improvisació, absència de planificació i dedicació quasiabsoluta i imperiosa als afers quotidians que

fàcilment es pot produir en un departament de l'administració pública. Els equips estables de reflexió-imaginació haurien, doncs, d'establir els objectius -clarament descompostos- del sub-procés general d'extensió de l'ús del català, estudiar amb profunditat -quantitativament i qualitativament- els àmbits a intervenir, imaginar les actuacions més eficaces, veure'n la seva possibilitat jurídica, fer-ne experiències pilot, avaluar-les i, finalment, generalitzar-ne la seva implantació. Els individus encarregats d'aquesta tasca hauran de ser de diversa procedència i formació i hauran de compartir una passió per la creativitat i la imaginació d'intervencions possibles i eficaces. Lògicament, el govern català hauria de marcar les prioritats i les bases generals de les estratègies d'intervenció que caldria pensar i hauria d'adoptar o rebutjar les propostes dels equips estables esmentats.

A part dels equips dedicats a estudiar la transformació de la situació actual no caldria oblidar l'establiment d'un altre grup que es dediqués al *futur*, en el sentit de seguir totes les iniciatives que actualment s'estan gestant i que poden influir la situació sociolingüística en un termini mitjà per tal de poder incidir-hi abans que siguin decidides o bé preparar-hi respostes adequades amb anticipació (directives europees, televisió per cable, noves tecnologies, etc.)

5.3 Les modificacions dels marcs legals

Molt probablement, ens podrem trobar sovint amb el fet que determinades actuacions projectades no puguin dur-se a terme per dificultats procedents dels

textos legals actualment en vigor, en especial del propi Estatut d'autonomia i de la Constitució espanyola, i fins i tot de la mateixa Llei de Normalització Lingüística. Sobre aquesta qüestió, a part que es puguin estudiar solucions alternatives que puguin ser aplicables immediatament sense aquest tipus de reformes, cal no descartar d'entrada -i com sovint es fa- la modificació d'aquells aspectes negatius o caducs d'aquests textos. Vol dir això que caldria preparar-ne redaccions alternatives i posar-les en circulació i debat amb els corresponents arguments, sòlids i ben fonamentats, per tal de poder aconseguir en un temps raonable la modificació de les disposicions que puguin dificultar o impedir la realització d'una correcta i adequada política lingüística. L'estudi comparat d'altres casos, la imaginació i l'habilitat jurídica i política seran també necessaris i imprescindibles en aquest cas. De fet, la possibilitat de reformes tant estatutàries com constitucionals no comença pas a ser ja tan llunyana i caldria començar a debatre seriosament una ordenació lingüística diferent i més igualitària a nivell d'estat, amb l'establiment també de les necessàries regulacions de les comunicacions de les activitats de les institucions privades que tenen un conjunt estatal multilingüe com a zona d'actuació.

5.4 Línies concretes per avui mateix

5.4.1 Ús oficial

a) Continuació efectiva de l'extensió de l'ús del català en totes les activitats, tant de destinació externa com interna, en tots els organismes dependents de la Generalitat de Catalunya.

b) Impulsió i cooperació en l'augment de l'ús del català en tot el conjunt de l'administració perifèrica de l'estat i en l'àmbit judicial, si més no en les comunicacions externes (que inclouen, és clar, rebre les dels individus).

c) Impulsió i cooperació eficaç amb les societats semipúbliques d'abast estatal (Telefònica, Ibèria, etc.) per fer avançar la presència i l'ús del català, si més no en les comunicacions exteriors.

d) Coordinació efectiva amb l'administració local en totes les activitats destinades a la promoció del català, tant pel que fa a les mateixes administracions municipals com a les entitats privades de les localitats: (Acabar amb l'excessiu localisme mancat de coordinació i cooperació efectiva dels darrers anys).

5.4.2 Ensenyament

a) Estudi global de la millor política lingüística escolar -segons els diferents nivells- per al moment actual, tenint en compte: 1. La importància de l'ordre d'ús dels codis en el temps (potser caldria que fos primer català i després castellà) per a l'establiment de la llengua de les converses entre els alumnes; 2. La distribució demolingüística de la població (que potser farà demanar polítiques diferenciades segons si hi ha majoria del GL1Ct o bé del GL1Cst); 3. El nou marc europeu i les seves repercussions lingüístiques (imaginar polítiques innovadores que puguin assegurar un multilingüisme eficaç de la població de Catalunya, necessari en la nova època transnacional); i 4, en general, el principi que l'adquisició i pràctica dels codis depèn del seu ús i no de la seva 'assignaturització'.

5.4.3 Mitjans de comunicació i noves tecnologies

a) Estudiar les possibilitats que puguin quedar per tal d'aconseguir que les televisions privades que existiran en el futur emetin, prioritàriament la seva programació en català i a les hores de màxima audiència.

b) Veure les possibilitats de la televisió per cable i aprofitar-les per a l'extensió de l'ús del català.

c) Promoure la difusió de vídeos doblats en català.

d) Intervenció efectiva sobre el món radiofònic de dependència privada fins a aconseguir que el català sigui l'idioma prioritari de les emissores que transmeten a Catalunya, en especial les de gran audiència. (Cal superar la possible visió de minoria i de 'reserva' que pugui fer veure com a satisfactori i suficient el fet de tenir el 'nostre' canal, la 'nostra' emissora, etc.)

e) Imaginar alternatives que puguin fer front a la futura multiplicitat de canals de TV (per exemple, creació d'un canal infantil i juvenil de TV, població altament prioritària per a la normalització del català).

f) En general, dedicar la necessària atenció a la promoció de cultura infantil i juvenil en català.

g) Seguiment atent de les innovacions tecnològiques per tal d'incorporar-hi el català. Plantejar-se la presència del català en la informàtica.

5.4.4 Món econòmic i laboral

a) Inicí de converses amb les organitzacions patronals i sindicals per a l'estudi de les possibles actuacions per anar canviant la llengua de treball. Establir estats de la qüestió segons els diferents sectors a base d'estudiar les

comunicacions interiors i exteriors de les organitzacions i les deficions de la realitat pertinents dels seus responsables.

b) Anar orientant potser més cap a les institucions els cursos per a adults. Imbricar-los en plans generals de canvi en empreses concretes i especialitzar-ne, si cal, el contingut.

c) Resoldre el tema de l'atenció en català i de la seva presència en la retolació, cartells, etiquetatge, opuscles informatius, etc., de dependència privada. Incidència efectiva en el camp de la publicitat. Estudi de les regulacions i accions necessàries per a una ràpida transformació de la situació.

d) Preveure ja la formació de personal preparat per a l'assessorament i cooperació amb les institucions privades en el canvi dels comportaments lingüístics.

5.4.5 Catalunya i la resta de l'Estat

a) Impugnació de la situació de desigualtat lingüística en el pla dels òrgans centrals de l'estat comu. Reclamar, com a mínim, el dret individual a comunicar-se i a ser respost en català des de l'administració central, i, igualment, l'ús efectiu del català en els àmbits legislatius i de disposicions governamentals. Inici del debat i estudi de possibles regulacions.

b) Donat que moltes de les comunicacions de dependència privada que arriben a la població de Catalunya poden no procedir del propi territori sino d'altres zones de l'estat, caldria estudiar les regulacions necessàries del fet multilingüe per part dels òrgans centrals espanyols i iniciar-ne el debat públic -generalment previ a la traducció en accions polítiques.

5.4.6 Recerca i formació per a la intervenció

a) Establiment urgent d'un pla mínim de recerques bàsiques -tant descriptives com conceptuals i teòriques- que permetés conèixer a fons la realitat, en especial pel que fa a les comunicacions institucionalitzades, i orientés les tasques d'imaginació de les intervencions.

b) Promoció de la cooperació eficaç amb els departaments universitaris més directament implicats en la problemàtica lingüística i sociolingüística. Coordinació dels treballs. Atorgament d'ajuts per a poder disposar a Catalunya de la informació bibliogràfica internacional més pertinent per a la problemàtica catalana. Concessió de beques per a recerca i formació a l'estranger. Impulsió de titulacions universitàries adequades.

Institut de Sociolingüística Catalana
Direcció General de Política Lingüística

BASES PER A L'ELABORACIÓ DEL PLA D'ACTUACIÓ 89/92

II. DINAMICA SOCIAL I FACTORS INTERVINENTS
EN L'EXTENSIÓ DE L'OS DEL CATALA

Disciplina : Sociologia

1. Forces motrius que fan canviar la societat, mecanismes de resistència al canvi i com es poden superar.

La resposta a aquesta pregunta exigiria tot un tractat de sociologia, donat que constitueix el moll de l'os d'una disciplina que es defineix precisament per la seva visió de conjunt de la vida social i per l'intent de relacionar entre si els seus diversos nivells. De fet, poder donar aquesta resposta suposaria disposar d'una teoria unificada i completa del canvi social. Els diversos autors i escoles no arribat a posar-se d'acord sobre una teoria tal, encara que, això sí, han emfasitzat certs factors en la producció del canvi social.

Així, per citar només les tendències més importants, els difusionistes han posat en relleu més els factors exògens del

canvi i la sensibilitat receptora de les societats; els marxistes han destacat les contradiccions internes de la base material (econòmica) de la societat que menen al conflicte de classes; per últim, els funcionalistes han considerat la societat com un sistema que s'adapta a l'ambient a través d'un seguit d'ajustaments interns, tot assenyalant l'esfera cultural com a decisiva en la mesura que si no inicia el canvi, almenys el consagra. Evidentment, segons cada una d'aquestes teories, els mecanismes de resistència són diferents i, per tant, també ho són les formes de superació d'aquestes traves.

2. Factors amb més influència en els aspectes específics de la llengua.

Resulta difícil contestar aquesta pregunta, formulada a un nivell de generalitat tan gran, si no s'especifiquen prèviament les circumstàncies concretes en què estan operant els factors el qüestió. Tanmateix, a risc de simplificar, podem dividir aquests factors en dues categories diferents.

En primer lloc, els econòmics, tecnològics, polítics i demogràfics actuen sobre la llengua en la mesura que poden conferir més poder i influència a una comunitat lingüística en detriment d'una altra o d'altres. Les estructures que en resulten posseeixen una existència independent de les ments de les persones i, per tant, la seva evolució sol ser lenta encara que en certa mesura previsible.

D'altra banda, un segon ordre de factors, els culturals i simbòlics, és a dir, els que determinen l'adhesió dels membres d'una comunitat a una llengua, depenen de causes de molt més difícil identificació i el pronòstic de la seva evolució resulta molt més arriscat. Entre aquestes causes cal esmentar el prestigi social de la llengua i l'estatus que confereix als seus parlants, les seves funcions (instrumentals o simbòliques) i, per últim, el grau d'engrescament dels membres d'una societat per l'ús d'una o d'altres llengües.

És obvi que aquests diversos factors estan íntimament imbricats entre si de tal forma que els uns operen sobre els altres i recíprocament. L'encert de l'analista consisteix, doncs, a valorar degudament, en cada situació concreta, el pes de cadascuna d'aquestes variables i a mostrar quines són les seves interrelacions i influències mútues.

3. Factors importants i pes específic de cada factor en l'evolució o retard de l'extensió de l'ús social de la llengua a Catalunya.

Per tal de fer un diagnòstic correcte de la situació de la llengua catalana en el nostre país, cal en primer lloc analitzar el problema des d'una perspectiva històrica, tot contemplant la conjuntura actual com a resultat de les circumstàncies polítiques i socials específiques que han marcat l'evolució de Catalunya en les darreres dècades.

La pregunta que caldria fer, per començar, no fóra la d'interrogar-nos sobre les dificultats de normalització amb que s'enfronta la nostra llengua ans sobre el seu estat de relativa bona salut dins el conjunt de llengües minoritàries d'Europa. Simplificant molt, podríem dir que la diferència entre Catalunya i d'altres nacions europees sense Estat rau en l'existència a Catalunya d'una classe dirigent -la burgesia- que en un moment històric donat va apostar fort a favor de la llengua catalana i, d'altra banda, en la seva dependència política d'un Estat -l'espanyol-, més girat vers el passat que vers el futur. Aquests dos elements es poden resumir perfectament en un, és a saber, que en el cas català els agents modernitzadors eren autòctons i professaven una determinada fidelitat a la seva pròpia llengua, mentre que en el cas d'altres nacions minoritàries d'Espanya o d'Europa en general no es donaren aquestes dues condicions.

20

Dit això, cal tornar al moment present a Catalunya i preguntar-nos si s'han produït canvis respecte d'aquesta situació descrita i, en cas afirmatiu, quins són. Resulta clar que des dels anys seixanta i, si més no, des de la transició política, les classes dirigents catalanes ja no constitueixen els únics agents de modernització dins el conjunt d'Espanya i que han de compartir el seu protagonisme amb elements força dinàmics de la societat i de l'Estat espanyols. Així, desapareix un dels signes d'identitat més importants de Catalunya (i del País Basc), el fet d'haver constituït fins fa poc un enclavament desenvolupat dins un país socialment retrògrat i econòmicament atrassat. D'altra banda, la fidelitat lingüística

de les élites catalanes a la nostra llengua ha sofert oscil·lacions remarcables des de la Guerra Civil i, encara que en l'actualitat a nivell públic la seva adhesió sigui clara, a nivell social s'observa una major fragmentació i unes matisacions molt més grans que fa cinquanta anys.

Aquestes no són les úniques circumstàncies que han canviat i que plantegen reptes a la llengua catalana. Per continuar, voldria fer una breu reflexió sobre la significació de la normalització lingüística en el context històric i social de Catalunya. En general, quan es parla de la necessitat de normalitzar la llengua catalana, hom fa al·lusió a les especials condicions de dependència política i d'absència d'institucions públiques en els darrers decennis. Igualment hom fa referència a l'afluència a Catalunya de vastos contingents migratoris procedents de terres foranes. Però, molt sovint s'oblida el marc històric global dins el qual s'insereixen aquests condicionaments estructurals.

En efecte, tota llengua pot funcionar en diversos contextos socials, que podem sintetitzar en dos : l'un pre-modern i l'altre modern. En el primer, l'ús de la llengua està circumscrit sobretot a l'àmbit local, la seva expressió és més oral que escrita i la mena de relacions en què s'empra solen ser més personals que impersonals. En la situació moderna, en canvi, cobren una gran importància nous fenòmens com ara l'Estat, l'escolarització massiva i obligatòria dels infants i els processos educatius en general, així com la creació i multiplicació de diversos mitjans de comunicació de massa. D'altra banda, en aquest context modern es dona un grau

considerable de mobilitat geogràfica i social i, per consegüent, bona part de les relacions que s'estableixen són de mena impersonal.

La transició d'una situació a una altra pel que fa als contextos en què opera llengua s'ha fet en les nacions històriques d'Europa d'una forma compassada i poc sobtada. La introducció de les diverses innovacions de la modernitat es produïa a mesura que anaven apareixent. A Catalunya, en canvi, estem intentant recuperar en uns pocs anys el que hauria d'haver estat el producte d'una llarga evolució històrica. El repte de la normalització de la llengua catalana no és més que el pas d'una situació lingüísticament pre-moderna a una de moderna, tenint en compte que fins no fa gaire el castellà era l'única llengua que tenia el monopoli gairebé exclusiu dins l'àmbit més modern.

2 Per aixó, l'argument patriòtic segons el qual si la llengua catalana ha subsistit en les circumstàncies més adverses, pot continuar fent-ho avui és fallaç, car ignora el fet que en el temps del franquisme bona part de Catalunya vivia en condicions pre-modernes, mentre que actualment ja no és així. Si bé ara Catalunya disposa d'institucions polítiques pròpies amb un cert grau de poder de decisió, les condicions en què opera la llengua són radicalment diferents de les dels anys cinquanta quan encara no existia la televisió i la vida social es desenvolupava en àmbits molt més reduïts. Així, mentre que el 1950 el 55.7% dels catalans residia en ciutats o urbs de més de 20.000 habitants, el 1981 aquest percentatge havia pujat al 73%, alhora que es deteriorava l'ús de la llengua catalana. A

Galícia, en canvi, on la majoria de la població viu encara avui en petites comunitats en una situació poc moderna, el 90% dels gallecs fa servir habitualment la seva llengua pròpia.

Aquestes remarques ens fan adonar de la insuficiència d'un indicador o indicadors de la bona salut de la llengua, basats ja sia en la comprensió o àdhuc en l'ús del català. El que importa no és el percentatge de persones que empren la nostra llengua en general, sinó la mena de contexts en què tenen lloc les interaccions lingüístiques. La manca d'espai no em permet desenvolupar aquesta argumentació amb més detall. El que he volgut mostrar amb aquestes observacions introductòries és que malgrat les aparences -l'existència a Catalunya d'un poder polític propi-, les circumstàncies ens són potser ara més desfavorables que no pas abans.

Per tal d'acabar aquest apartat sobre una anàlisi dels factors més importants en l'evolució de la llengua catalana, voldria dedicar uns paràgrafs a la preponderància que estan adquirint les seves funcions simbòliques i, d'altra banda, a les connotacions de classe que es troben associades al seu ús.

Totes les llengües acompleixen almenys dues funcions. Per una part, una funció simbòlica com a signe d'identificació d'una comunitat lingüística. En segon lloc, una funció de comunicació com a mitjà d'expressió de sentiments, pensaments i idees. La relació existent entre aquestes dues funcions és de suma zero de tal forma que la minva de l'ús social d'una llengua comporta la potenciació dels seus aspectes simbòlics i, viceversa, com més importància atenyen les seves funcions simbòliques, podem deduir que el seu ús generalitzat és precari.

En l'actualitat, com a resultat dels processos d'homogeneïtzació de les estructures socials i econòmiques a que es veuen sotmesos els diferents pobles de l'Estat espanyol -i cada vegada més del conjunt de l'Europa comunitària-, a Catalunya la nostra llengua s'està configurant com gairebé l'únic signe que ens confereix una identitat pròpia. Aquest fet comporta un grau de politització de la llengua no gaire desitjable. Qualsevol crítica contra la llengua esdevé un atac contra Catalunya en el seu conjunt. Així, la llengua catalana es polititza sense que això suposi necessàriament una defensa efectiva del seu ús en la vida quotidiana. Per exemple, amb ocasió de la darrera campanya electoral per als comicis al Parlament Europeu, hem assistit a un seguit d'acusacions mútues entre els partits pel que fa al paper del català a les institucions comunitàries o al Senat, quan tothom sap que la qüestió clau és el futur de la llengua catalana a casa nostra.

Els antecedents d'aquesta situació d'exaltació dels aspectes simbòlics de la llengua catalana es remunten a l'època franquista quan -comprensiblement- la llengua era un dels

símbols de resistència més preuats. D'aquest període deriva la política de prestigi de la llengua, consistent en potenciar les seves manifestacions de qualitat més minoritàries en detriment dels seus usos més populars. Tot i que en l'actualitat -sobretot gràcies a l'abundància d'emissions televisives en català- aquesta tendència s'està corregint, la seva operativitat i els seus efectes encara no han desaparegut del tot.

El restabliment de les institucions catalanes d'autogovern ha comportat una potenciació dels usos públics de la nostra llengua en la mesura que el català ha esdevingut -de forma natural i regular- vehicle d'expressió dels òrgans dels diversos nivells de l'Administració Pública. Tanmateix, aquesta nova situació posa en evidència l'existència d'una mena de divorci entre l'ús oficial i efectiu de la llengua. Aquesta està adquirint una presència pública massiva en el mateix moment en què va perdent terreny en el camp de la interacció quotidiana i que el castellà tendeix a perfilar-se com la llengua de comunicació entre estranys, si més no a Barcelona i a la seva conurbació. A proporció que l'ús públic del català està augmentant, el seu ús privat s'enfronta amb greus dificultats. Segons una enquesta encarregada el 1986 per la Corporació Metropolitana al Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, en el conjunt d'aquesta àrea el 61% dels individus habitualment empren el castellà i només el 34% el català. D'altra banda, en el 40% de les llars tots els membres parlen castellà i només en el 26% tots parlen català (en el 25% dels casos no hi ha homogeneïtat).

Pel que fa als hàbits lingüístics estrictament privats i familiars, l'acció en matèria de normalització és necessàriament limitada a causa de l'exigència del respecte degut a la intimitat de la llar. Tanmateix, caldrà seguir amb atenció l'evolució del comportament lingüístic dels fills dels matrimonis mixtos així com el dels "immigrants de segona generació" segons els diversos nivells socials per tal de comprovar si estem assistint a un avenç o a un retrocés en aquest camp.

Hi ha un apartat en què s'està perfilant una tendència que em sembla inquietant. Em refereixo a aquells àmbits d'interacció que són privats en la mesura que no són oficials, però que tenen un component públic ja que ultrapassen les relacions de caire familiar. Es tracta d'aquells actes d'interacció que s'estableixen entre estranys en el marc de l'anonimat de la gran ciutat. En els darrers trenta anys hem passat d'una societat en què la majoria de les ocasions d'interacció eren de tipus personal, a una altra en la qual bona part dels encontres diaris tenen lloc dins el marc de relacions anònimes i burocràtiques. En un moment en què les tres quartes parts dels ciutadans de Catalunya viuen en grans centres urbans, assistim a una multiplicació dels encontres en què desconeixem la identitat de la persona. El que realment compta en aquest tipus de tractes amb estranys no és la persona amb qui ens relacionem sinó el paper social que està exercint. En una situació de bilingüisme, desconèixer la identitat d'un individu significa igualment ignorar la llengua en què s'expressa habitualment. Tradicionalment la solució adoptada

arran de l'influx de grans contingents migratoris era adreçar-se en castellà als membres d'aquelles categories socials integrades majoritàriament per persones d'extracció forana com, per exemple, cobradors d'autobús, cambrers, minyones, estrangers, etc. Aquesta situació està canviant ràpidament en els grans centres urbans catalans en què d'observa cada vegada més una tendència a adreçar-se als estranys emprant el castellà, que està substituint el català com a llengua de comunicació entre persones poc familiaritzades entre elles. Per descomptat, aquesta tendència té un pes molt diferent segons la classe social, l'educació, els diferents barris urbans, etc., però la seva operativitat sembla innegable. El seu afermament podria significar la relegació a l'ús privat de la llengua catalana en uns moments en què, paradoxalment, s'estan fent unes inversions notables en els seus usos públics institucionals. Aquest és un àmbit d'intercanvi lingüístic que caldria conèixer més a fons i sobre el qual convindria endegar un projecte de recerca d'una certa envergadura.

D'altra banda, a Catalunya els usos de la llengua -catalana o castellana- estan fortament tenyits per connotacions de classe. La veritat és que no hi ha cap ús lingüístic que sigui enterament neutre ni innocent. Als països monolingües és l'accent del qui parla el que caracteritza la seva adscripció a una regió, grup d'estatus o classe determinats. Per bé que instrument de comunicació, la llengua és també un signe exterior de riquesa i un instrument de poder.

Per exemple, quan un interlocutor s'adreça a un altre en castellà pot voler crear una distància (establir una relació més aviat impersonal), marcar o reconèixer la seva exclusió de la comunitat catalana, situar-se en una posició de superioritat respecte d'ell, fer un acte d'acatament o de submissió o bé varies d'aquestes coses a la vegada. Això dependrà de la posició social dels diversos interlocutors, del seu univers cultural i de la situació i del context d'interacció.

Si ens centrem sobretot en la conurbació barcelonina, l'àrea de Catalunya que pel seu dinamisme econòmic i demogràfic acabarà decidint segurament el futur de la llengua catalana, cal reconèixer que la cultura catalana és més aviat de classe mitjana. Cal entendre, en aquest context, per cultura catalana aquella que es defineix com a tal pel fet d'emprar la llengua catalana com a mitjà d'expressió escrit o parlat. Si la cultura catalana tendeix a ser de classe mitjana no ho és tant perquè tots els consumidors ho siguin, sino perquè ho tendeixen a ser les seves produccions i assoliments i perquè s'adreça principalment a un públic d'aquestes característiques. Mentre que el conreu del teatre, de la poesia, de la literatura i de la filosofia en català presenta un volum i un relleu força acceptables, en canvi la premsa groga i esportiva, el comic, el cine, el video, produccions culturals consumides majoritàriament per les classes populars, gairebé no tenen presència a l'àmbit cultural català. Les úniques excepcions a aquesta tònica són l'important audiència que estant aconseguint les televisions catalanes en alguns sectors de les classes populars, així com la volada que està adquirint la novel·la negra a casa nostra.

Aquesta situació és semblant a la d'un peix que es mossega la cua. Si bé és cert que el públic consumidor de les produccions de la cultura popular està constituït en la seva gran majoria, almenys en la conurbació barcelonina, per catalans d'extracció forana i llurs descendents que no empren el català com a llengua d'interacció i de lectura, si no s'ofereixen manifestacions culturals en català adreçades a aquesta mena d'audiència no les podrà consumir mai i els pocs disposats a fer-ho, en lloc d'augmentar se'n veuran poc a poc dissuadits. Aquest és un gran repte que té plantejada la cultura catalana si vol aconseguir una audiència més vasta i trencar el cercle viciós que l'empresona.

Diuen els analistes de la societat catalana que l'aprenentatge i el coneixement de la nostra llengua és un mitjà de promoció social. Tots els indicadors en aquest punt estan d'acord. La universitat és la institució educativa on de segur es donen més classes en català. Per exemple, a la Universitat Autònoma de Barcelona -la més catalanitzada de totes- durant el curs 1985-86 el 79% de la docència fou impartida en català. La situació en les escoles de Formació Professional no és tan afalagadora. Com més educada és una persona, més possibilitats té d'accés a la llengua catalana. D'altra banda, el domini d'aquesta reforça les seves possibilitats d'ascens social. Si donem una ullada a les enquestes publicades veurem que l'ús de la llengua catalana està molt més estès entre les categories socials tals com professionals, executius, tècnics, homes de negocis, mentre que

el trobem notablement reduït entre els obrers manuals no qualificats.

El fet que el coneixement de la llengua catalana sigui un instrument de mobilitat social ascendent és una tendència preocupant. En cas que aquest tret es continués desenvolupant i s'afermés, el català podria convertir-se en una llengua de les classes privilegiades i dels cercadors d'estatus, la qual cosa significaria que deixaria de ser la llengua nacional de la comunitat catalana.

Hom diria que, en certa forma, el català està esdevenint una llengua de relacions públiques. A mesura que la visibilitat social augmenta, l'ús del català es fa més necessari. Per exemple, hom espera -i a vegades hom requereix- que un professional, un metge, un advocat, un polític, un intel·lectual i, en general, tot graduat universitari siguin capaços d'expressar-se en català. Com més visible és un personatge en l'escenari social, com més públicament enlairat resulti, la societat li exigirà amb més contundència que sàpiga expressar-se en català per tal com encarna, als ulls de la col·lectivitat, els seus valors centrals. Però això mateix suposa que a contrari la nostra llengua resulti en certa manera redundant i innecessària a totes aquelles categories de la població que, ja sia per la seva qualificació professional o pel caràcter de la seva feina, treballen en la penombra. Malauradament, als ulls de sectors força amplis de la població catalana, la nostra llengua està adquirint un caràcter redundant en la mesura que el seu ús és els pot resultar un esforç i un luxe superflus i accessoris.

4. Evolució general de la societat catalana en els propers anys i com pot repercutir en la situació de la llengua.

Diverses forces generades pel món modern es conjuminen en contra d'aquelles comunitats culturals minoritàries com la catalana que encara no han culminat del tot el seu procés de normalització de la seva llengua. En primer lloc, militen en contra d'elles els canvis intervinguts en la infraestructura dels mitjans de comunicació (per exemple, la implantació de la televisió per satèl·lit) que, en exigir elevades inversions de capital, deixen de ser viables si no s'adrecen a públics de desenes de milions de persones.

En segon lloc, la internacionalització dels mass media va acompanyada d'altres formes d'abatiment de les fronteres existents entre els pobles. La integració europea exemplifica un d'aquests processos transnacionals que no sabem ben bé on ens durà pel que fa al reforçament o afebliment de la identitat de Catalunya o a l'extensió de l'ús de la llengua catalana o castellana. En tot cas cal estar atents a l'evolució de l'impacte de la política comunitària sobre el fet diferencial català. Tanmateix, tenint en compte que tot mercat comporta efectes homogeneitzadors sobre els consumidors, tot i que, ara com ara, la construcció europea passa encara pels estats, molt em temo que aviat haurem de protestar contra Brusel·les en comptes d'haver d'anar Madrid com solem fer. D'altra banda, en una fase més avançada de la construcció europea, és possible

que aquest procés mení al reforçament de la identitat d'Europa en detriment de la regional i estatal.

A més, hi ha altres factors, com ara l'afluència de treballadors del Tercer Món (sobretot africans), que plantegen noves dificultats. En uns moments en què la integració dels antics immigrants no està resolta del tot, la presència de nou vinguts de cultura no occidental desvetlla sentiments atàvics de rebuig en certs sectors de la població. La seva plena assimilació a Catalunya des del punt de vista de la llengua és més aviat problemàtica, atesa la seva més gran facilitat de plantejar la seva integració cultural dins el marc estatal. El mateix podem dir dels nombrosos estrangers que estan establerts al nostre país, el nombre dels quals probablement augmentarà en el futur amb la plena integració al Mercat Comú.

5. Suggestions a l'Administració de la Generalitat per tal d'augmentar la presència i l'ús del català.

No voldria que el to general d'aquest report fos interpretat com a excessivament pessimista. Potser el mateix caràcter de la matèria tractada -la descripció d'una dinàmica i d'uns processos socials que en certa manera són independents de la voluntat conscient dels propis actors-, es pot prestar a la impressió que tota acció en el camp de la política lingüística hagi de resultar una quimera. Res més lluny de la meva intenció. Una de les funcions més sobresortints de les

ciències socials és la de posar en relleu algunes de les tendències subterrànies que operen en la societat per tal que els seus membres, que al capdavall són els protagonistes de l'acció social, estiguin en mesura de modificar-les si ho consideren convenient.

No penso fer una llarga llista de recomanacions i d'accions puntuals. Crec que la lectura del meu diagnòstic és prou eloquent. Tanmateix, voldria insistir en un parell de punts. En primer lloc, convindria que la Direcció General de Política Lingüística, en col·laboració amb d'altres instàncies del govern de la Generalitat, dissenyés una política d'ajuts per tal de fomentar les manifestacions culturals en català adreçades a un públic popular i poc cultivat. En aquest àmbit, hi hauria molt a fer en el camp del video domèstic, de la producció i sobretot de la distribució cinematogràfiques, de la premsa il·lustrada, esportiva i del cor, de la novel·la sensacionalista i del best-seller, del tebeo i del còmic i fins i tot -¿per què no?- de les publicacions eròtiques.

D'altra banda, caldria que algunes de les qüestions que he plantejat fossin divulgades i que aquesta difusió generés un ampli debat en la societat catalana. Només a partir d'una presa de consciència de la situació real de la llengua catalana que actuï a tall de revulsiu existeix la possibilitat d'efectuar un tomb significatiu en les tendències descrites.

Lluís Flaquer, professor titular de sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA
Bases per a l'elaboració del pla d'actuació 89-92

II.- Dinàmica social i factors intervinents en l'extensió de l'ús del català

Aquest informe-resum s'ha elaborat a partir de les aportacions que ressenyem a continuació. En el text es posen entre parèntesi les referències. El primer número romà correspon a la ponència i el número aràbig següent correspon a la pàgina. Quan el número romà va seguit d'una lletra, fa referència a escrits-comentaris d'una ponència central.

I. Antropologia. Claudi Esteve Fabregat.

I.A. Alexandre Santvicens.

I.B. Francesc Ligorred.

II. Ciències Econòmiques. Amadeu Petitbó, Lluís Bonet i Enric Llarch.

III. Comunicologia. Josep Gifreu, Jordi Berrio i Enric Saperes.

V. Dret. Josep M. Puig Salellas.

V.A. Antoni Mirambell.

V.B. Joan Verger.

V.C. Antoni Font.

V.D. Lluís Jou.

V.E. Carles Duarte i Josep R. Soler.

VI. Geografia. Lluís Casassas, Josep Oliveres i Lluís Riudor.

VII

X. Sociolingüística. Albert Bastardes.

XI. Sociologia. Lluís Flaquer.

A fi de no caure en repeticions innecessàries, el resum no s'ha fet seguint literalment les cinc preguntes formulades als ponents. A la vista de les respostes, ha semblat més útil organitzar les opinions a partir de només dues qüestions. Vet aquí la primera: Quines són les forces motrius que fan canviar la societat (S'entén l'anàlisi de les forces motrius que tracta la disciplina), quins són els mecanismes de resistència al canvi dins la societat, i com es poden superar?

Alguns autors expressen la conveniència d'un aclariment previ. En parlar de "resistència al canvi", alguns autors assenyalen que aquesta resistència al canvi està condemnada al fracàs (II,4), d'altres indiquen que és més fàcil la persistència que el canvi en les societats humanes (X,4) i encara d'altres assenyalen les diverses interpretacions del canvi segons siguin difussionistes, marxistes o funcionalistes. (XI,2) Adoptarem aquí la posició que diu que no sembla gaire adient plantejar en abstracte el com superar els mecanismes de resistència al canvi sense dir de quin canvi es tracta. I en aquest sentit recollim la idea de l'autor que diu que convé recordar que les resistències al canvi a vegades han salvat algunes comunitats de la desaparició (III,1).

Entrant ja en el tema de les forces motrius que fan canviar la societat, resumim el següent:

1. Catalunya ha estat històricament una societat econòmicament i socialment oberta i una comunitat política no autodeterminada. Això ha tingut com a conseqüència una important heterogeneïtat ètnica i la imposició del castellà i del francès com a llengües oficials i de l'educació formal (I,1).

2. S'ha produït un canvi en la valoració de la importància entre el llenguatge parlat i l'escrit. El procés de generalització de

l'educació escolaritzada i de l'alfabetització ha significat un augment de la importància i del prestigi del llenguatge escrit (I,2).

3. L'assumpció de l'estat espanyol, per part d'alguns dels polítics catalans, entès com una construcció de tots i com una identitat política superior (I,7).

4. El context històric de l'aturada lingüística catalana és polític en la mesura que ve inicialment donada per la incorporació, per la via militar, de Catalunya a l'estat espanyol i econòmic en la mesura que les transformacions estructurals de l'economia catalana es produeixen en un moment de forta immigració de parla castellana. El procés de normalització lingüística es complica quan aquets grans volums demogràfics d'immigració conviuen amb una població catalana formada en la diglòssia i en el fet, a més, que aquesta no presenta grans inconvenients en l'ús d'una comunicació alternativament bilingüe. (I,13).

5. L'economia catalana, com la majoria de les economies industrialitzades de mercat, està sotmesa als fenòmens d'oligopolització, transnacionalització, ràpida incorporació de progrés tecnològic i terciarització. (II,1).

6. En més del 80% de sectors industrials en formes oligopolístiques en les que intervenen empreses catalanes hi eren presents empreses amb capital estranger i en gairebé el 50% de casos controlaven més del 50% de les xifres de vendes totals dels nuclis oligopolístics. Per altra banda, el progrés tecnològic està produint un canvi molt ràpid especialment pel que fa a les noves tecnologies de la comunicació i de la informació. (II,2).

7. La combinació de les activitats terciàries i industrials - sistema "meta-industrial" i societat "servo-industrial"- està

esdevenint l'aspecte més destacat del creixement econòmic de les societats desenvolupades.(II, 3).

8. Les pròpies lleis que regeixen la reproducció del nostre sistema econòmic són les que imposaran la superació de les resistències. El problema resideix en la capacitat de la societat per adaptar-s'hi i per participar en el procés des d'una òptica de protagonisme i no de subordinació. (II,5).

9. El creixent procés de globalització de les relacions mundials està produint la formació d'un únic sistema mundial caracteritzat per una xarxa més o menys estable de relacions polítiques, una xarxa més inestable de relacions econòmiques i una xarxa en plena efervescència de relacions culturals. (III,2).

10. Si les petites llengües i cultures són per definició un destorb en la tendència cap a un mercat mundial, el grau de resistències que es vagin consolidant contra l'homogeneïtzació anirà creant l'alternativa. No sembla inversemblant que vagi essent des de la cultura, i més concretament des de les cultures, des d'on es constitueixin els principals fronts de lluita del futur. (III,4).

Vet aquí la segona qüestió:

Quines propostes es podrien fer a l'Administració Pública per tal de facilitar la normalització de l'ús de la llengua catalana en el futur?

(S'entén per normalització el procés pel qual una llengua admet la comunicació i la creació espontània en tots els àmbits de la cultura que usen el llenguatge com a vehicle de transmissió).

1. Necessitat de desenvolupar a l'escola no solament el català estrictament lingüístic sinó que els continguts de les seves lliçons siguin basats en coneixements d'història de Catalunya, i

de cultura "folk" catalana. Cal produir textos etnogràfics creadors de consciència cultural. (I,22)

2. Els escolars han de ser entrenats en l'exercici i representacions de folklore català: és a dir, han d'executar cançó, ball i música, a més de teatre i llegir TBOS en català i visionar vídeos geogràfics i de costums. Cal establir la formació d'una consciència cultural basada en una memòria ètnica de caràcter col·lectiu. (I,23)

3. Cal entendre que la promoció d'un llenguatge té a veure amb la capacitat d'evocar o produir sentiments de grup, i per tant es tracta d'obtenir una plena consciència històrica de base etnogràfica. (I,23)

4. Per què això sigui possible cal prendre consciència que el problema més important radica en la preparació i selecció del professorat adequat, no solament per la seva eficiència tècnica col·lectiva, sinó també pel que fa a la seva vocació ètnica. (I,23)

5. Per augmentar la presència i l'ús del català cal emprendre polítiques concretes en aquests tres àmbits: la comunicació amb el demandant consumidor, la comunicació amb altres empreses (proveïdors i, eventualment, demandants) i el funcionament intern de l'empresa (II,16).

6. Tota actuació prop dels professionals de la publicitat, un sector amb grans creadors autòctons, però molt atomitzat i amb un control creixent per part d'empreses transnacionals, pot ser una via qualitativa de gran rendiment en relació amb els esforços que implica. (II,16).

7. Cal crear incentiu com per exemple exempcions o bonificacions en determinades tarifes o tributs per fer la publicitat en català

(a la via pública, per exemple), convenis amb mitjans de comunicació privats, ús exclusiu del català a la publicitat en medis públics de la Generalitat o dels Ajuntaments (II,17).

8. L'estratègia de diferenciació del producte pot ser, en els productes on això és més factible, un element per introduir l'ús de la llengua. En el sector alimentari és on ha avançat més. En casos de productes envasats, de consum no massiu, en mercats locals i, sovint, amb denominació d'origen, aquests mecanismes també funcionen. Tanmateix això és més factible quan hi ha més possibilitats de diferenciar el producte i en el fet d'aparèixer com autòcton esdevé un sinònim de qualitat i de confiança. (II,17).

9. També cal aconseguir que quan una empresa transnacional s'instal·la i obté algun tipus d'avantatge o condicions especials per part de l'administració, a més d'altres contrapartides que a vegades, cada cop més, es demanaran, n'hi hagi de referides a l'ús de la llengua en el seu vessant extern (publicitat, fulls d'instruccions, etc.) (II,18).

10. Pel que fa a les relacions internes de l'empresa, és molt important la capacitat lingüística del personal que treballa en tasques administratives i de cara al públic. A part de mesures de reciclatge, no cal dir que totes aquelles mesures que impliquin una reducció de la insuficiència lingüística per part del personal en formació a les escoles, sobretot l'administratiu, facilitarà poc a poc la catalanització interna de l'empresa. (II, 18).

11. Cal afavorir la disponibilitat de vocabularis específics i la seva actualització periòdica per tal d'incorporar ràpidament les innovacions en la denominació d'aparells i funcions, que habitualment provenen de l'anglès. I pel que fa a la informàtica, també cal que els programes estàndard i els específics estiguin disponibles en català. Mentre la demanda no sigui prou important

sembla que el camí més adequat és establir convenis i subvencions a empreses que elaboren aquest tipus de material. (II, 19)

12. També es podria adoptar alguna mesura de caràcter legal similar a les que hi ha a Quebec o Flandes, per exemple, la necessitat que les empreses duguin la seva comptabilitat en la llengua del país per tal que aquesta tingui validesa legal. (II,20).

13. De cara a la formació d'una indústria cultural catalana cal partir de la base que el potencial humà d'aquesta indústria és d'uns deu milions de persones, és a dir, incloent tots els països de parla catalana. (III,19).

14. De cara a la creació d'aquesta indústria cultural catalana, com que la iniciativa privada no sembla prou motivada, l'administració hauria d'intervenir i crear les bases (financeres, fiscals, de regulació, de promoció) que permetin un cert grau de llançament. L'acció de la Generalitat podria articular-se entorn de les Conselleries de Cultura i d'Indústria, amb el suport de la d'Ensenyament. (III,20).

15. Per avançar ràpidament en la capacitat-competència d'intercomunicació entre totes les variants del català i per a tots els usos o registres, sembla necessari de prestigiar socialment la llengua parlada a través d'una progressiva implantació de l'estàndard oral, adequat sobretot als mitjans àudio-visuals: ràdio, televisió, cinema, discografia, videoclip i similars. (III, 20).

16. Cal impulsar una política fiscal i de subvencions orientada cap a la producció televisiva, preferentment de telefilms, dibuixos animats, videoclips, programes esportius i musicals. Cal impulsar també la col.laboració dels "media" catalans, sobretot a nivell de producció, amb d'altres d'internacionals. (III, 21).

17. Cal promoure campanyes de marketing entorn dels productes culturals a Europa, promoure la formació d'un "star system" cinematogràfic-televisiu-musical-esportiu català, cal promoure la indústria discogràfica aprofitant l'estructura radiofònica actual en català, cal promoure el doblatge al català de les produccions estrangeres cinematogràfiques, televisives i videogràfiques. (III,22).

18. Cal presentar al Parlament de Catalunya una Proposició de Llei d'adaptació de la normalització lingüística el contingut de la qual es troba força detallat en la ponència V,16 i ss.

19. Cal que les assignatures de geografia o ciències socials a l'ensenyament general bàsic siguin fetes en català. També cal concedir ajuts a la publicació de llibres de text escolar en català. (VI,13 i ss.).

20. Cal realitzar un diccionari de termes geogràfics i difondre la toponímia catalana per tal d'acabar amb la indecisió terminològica que hi ha en aquests moments.(VI, 13 i 14).

21. Cal que en totes les mesures de normalització lingüística que s'emprenguin en el camp de la geografia tinguin en compte i facin col.laborar els Centres d'Estudis locals, Centres Excursionistes, entitats folklòriques, instituts populars de recerca, biblioteques comarcals, centres d'anàlisi territorial, agrupaments de promoció cultural, societats científiques, etc. (VI, 15).

22. Cal modificar l'enfocament de la campanya de promoció lingüística i en comptes d'insistir en l'actuació individual, cal reforçar el paper de les organitzacions i de les institucions. Ja sigui doncs a través de la modificació de la Llei de Normalització o bé del seu desenvolupament a través de decrets o ordres, sembla

ÀREA II

"Dinàmica social i factors intervenent en l'extensió de l'ús del català"

- ① Antropologia: Claudi Esteva - treball rebut. Definitiu { *A.A. Alexandre Savineus,*
A.B. Francesc Lligonell
- ② *Lluís Bonet, Enric Uerch*
Ciències Econòmiques: Amadeu Petitbo - treball rebut.
- ③ *Jordi Benito, Enric Saperas.*
Comunicologia: Josep Gifreu - treball rebut.
- ④ Demografia: Anna Cabré - pendent, buscar substitut
- ⑤ Dret: Josep M. Puig Salellas - treball rebut. { *S.A. Antoni Mirambell*
S.B. Joan Verger
S.C. Antoni Font
S.D. Lluís Jon
S.E. Carles Duarte - Josep R. Goler
- ⑥ *Josep Olivera, Lluís Riudor*
Geografia: Lluís Casassas - treball rebut
- ⑦ Història: Josep Termes (no localitzat)
Josep Fontana - pendent d'acceptació
- ⑧ Lingüística: Joan Argente - pendent.
- ⑨ Psicologia: Miquel Siguan - treball rebut, pendent revisió. Tramès a col.laboradors.
- ⑩ Sociolingüística: Albert Bastardas - treball rebut, pendent revisió. Tramès a col.laboradors.
- ⑪ Sociologia: Lluís Flaquer - treball rebut. Tramès a col.laboradors.
- ⑫ Politicòleg: Josep M. Vallès substituït per Francesc Pallarès, pendent d'acceptació

les cinc questions

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1973-1979	Tesi	UAB	Economia	4	15	0
1973-1979	Tesi	UAB	Dret	0	21	0
1973-1979	Tesi	UAB	Filosofia	4	15	0
1973-1979	Tesi	UB	Economia	1	74	0
1973-1979	Tesi	UB	Dret	5	56	0
1973-1979	Tesi	UB	Filosofia	6	66	0
1973-1979	Tesi	UB	Geografia	23	49	0
1973-1979	Tesi	UB	Filologia	1	10	0
1973-1979	Tesi	UM	Filosofia	0	2	0
1973-1979	Tesi	UV	Economia	2	29	0
1973-1979	Tesi	UV	Dret	0	56	0
1973-1979	Tesi	UV	Filosofia	0	40	0
1973-1979	Tesi	UPC	Arquitectura	2	7	0
1980	Tesi	UAB	Economia	1	7	0
1980	Tesi	UAB	Dret	2	5	0
1980	Tesi	UAB	Filosofia	0	5	1
1980	Tesi	UB	Economia	4	17	0
1980	Tesi	UB	Dret	0	9	0
1980	Tesi	UB	Filologia	7	12	1
1980	Tesi	UB	Filosofia	2	24	0
1980	Tesi	UB	Geografia	6	14	0
1980	Tesi	UPC	Arquitectura	1	4	0
1980	Tesi	UP		0	0	2
1980	Tesi	UM	Filosofia	0	2	0
1980	Tesi	UA	Filosofia	0	3	0
1980	Tesi	UV	Economia	0	2	0
1980	Tesi	UV	Dret	0	5	0
1980	Tesi	UV	Filologia	2	2	0
1980	Tesi	UV	Filosofia	0	21	0
1980	Tesi	UV	Geografia	0	5	0
1980	Tesina	UAB	Informació	3	9	0
1980	Tesina	UAB	Economia	4	0	0
1980	Tesina	UAB	Dret	1	3	0
1980	Tesina	UAB	Filosofia	18	16	1
1980	Tesina	UB	Economia	2	20	0
1980	Tesina	UB	Filologia	10	23	1
1980	Tesina	UB	Filosofia	5	46	0
1980	Tesina	UB	Geografia	14	33	0
1980	Tesina	UP	Diplomes	8	0	0
1980	Tesina	UP	Economia	0	0	11
1980	Tesina	UP	Lletres	0	0	8
1980	Tesina	UM	Filosofia	0	3	0
1980	Tesina	UA	Filosofia	0	8	0
1980	Tesina	UV	Economia	1	15	0
1980	Tesina	UV	Dret	1	9	0

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1980	Tesina	UV	Filologia	1	8	1
1980	Tesina	UV	Filosofia	0	44	0
1980	Tesina	UV	Geografia	1	16	0
1981	Tesi	UAB	Informació	0	2	0
1981	Tesi	UAB	Economia	4	6	1
1981	Tesi	UAB	Dret	4	3	0
1981	Tesi	UAB	Filosofia	13	18	0
1981	Tesi	UB	Economia	3	9	0
1981	Tesi	UB	Dret	2	13	0
1981	Tesi	UB	Filologia	4	9	0
1981	Tesi	UB	Filosofia	6	14	0
1981	Tesi	UB	Geografia	6	12	0
1981	Tesi	UB	Medicina	0	2	0
1981	Tesi	UM	Filosofia	1	1	0
1981	Tesi	UP		0	0	1
1981	Tesi	UA	Filosofia	0	1	0
1981	Tesi	UV	Economia	0	6	0
1981	Tesi	UV	Dret	0	5	0
1981	Tesi	UV	Filologia	0	1	0
1981	Tesi	UV	Filosofia	0	8	0
1981	Tesi	UV	Geografia	0	2	0
1981	Tesina	UAB	Informació	3	8	1
1981	Tesina	UAB	Economia	0	1	0
1981	Tesina	UAB	Dret	0	5	0
1981	Tesina	UAB	Filosofia	20	30	3
1981	Tesina	UB	Economia	2	10	0
1981	Tesina	UB	Dret	1	16	0
1981	Tesina	UB	Filologia	9	16	3
1981	Tesina	UB	Filosofia	11	41	0
1981	Tesina	UB	Geografia	27	20	0
1981	Tesina	UT	Lletres	8	6	0
1981	Tesina	UP	Diplomes	3	0	0
1981	Tesina	UP	Memòries	0	0	6
1981	Tesina	UM	Filosofia	7	2	0
1981	Tesina	UA	Filosofia	0	4	0
1981	Tesina	UV	Economia	0	6	0
1981	Tesina	UV	Dret	1	14	0
1981	Tesina	UV	Filologia	0	7	0
1981	Tesina	UV	Filosofia	0	19	0
1981	Tesina	UV	Geografia	1	16	0
1982	Tesi	UAB	Informació	3	4	0
1982	Tesi	UAB	Economia	1	2	0
1982	Tesi	UAB	Dret	2	2	0
1982	Tesi	UAB	Filosofia	14	7	1
1982	Tesi	UAB	Medicina	0	2	0

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1982	Tesi	UB	Economia	3	15	0
1982	Tesi	UB	Dret	1	11	0
1982	Tesi	UB	Filologia	5	9	0
1982	Tesi	UB	Filosofia	2	21	0
1982	Tesi	UB	Geografia	8	11	0
1982	Tesi	UB	Medicina	0	6	0
1982	Tesi	EGL	Dret	0	1	0
1982	Tesi	UFC	Arquitectura	2	3	0
1982	Tesi	UM	Filosofia	1	1	0
1982	Tesi	UA	Filosofia	1	2	0
1982	Tesi	UV	Economia	0	16	0
1982	Tesi	UV	Dret	1	10	0
1982	Tesi	UV	Filologia	1	4	0
1982	Tesi	UV	Filosofia	0	17	0
1982	Tesi	UV	Geografia	0	20	0
1982	Tesina	UAB	Informació	2	14	0
1982	Tesina	UAB	Economia	3	3	0
1982	Tesina	UAB	Dret	1	1	0
1982	Tesina	UAB	Filosofia	27	17	3
1982	Tesina	UB	Economia	1	16	0
1982	Tesina	UB	Dret	1	19	0
1982	Tesina	UB	Filologia	7	14	5
1982	Tesina	UB	Filosofia	3	60	0
1982	Tesina	UB	Geografia	19	39	0
1982	Tesina	EGL	Dret	0	4	0
1982	Tesina	EGL	Filologia	3	2	0
1982	Tesina	EGL	Geografia	0	2	0
1982	Tesina	UT	Lletres	3	2	0
1982	Tesina	UM	Filosofia	2	2	0
1982	Tesina	UA	Filosofia	23	0	0
1982	Tesina	UV	Economia	0	20	0
1982	Tesina	UV	Dret	0	19	0
1982	Tesina	UV	Filologia	0	12	0
1982	Tesina	UV	Filosofia	0	52	0
1982	Tesina	UV	Geografia	2	34	0
1983	Tesi	UAB	Informació	2	1	0
1983	Tesi	UAB	Economia	1	6	0
1983	Tesi	UAB	Dret	0	3	0
1983	Tesi	UAB	Filosofia	14	11	2
1983	Tesi	UAB	Medicina	0	3	0
1983	Tesi	UB	Economia	2	14	0
1983	Tesi	UB	Dret	1	8	0
1983	Tesi	UB	Filologia	6	8	2
1983	Tesi	UB	Filosofia	4	25	0
1983	Tesi	UB	Geografia	4	8	0

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1983	Tesi	UB	Medicina	1	2	0
1983	Tesi	EGL	Dret	0	1	0
1983	Tesi	UPC	Arquitectura	1	2	0
1983	Tesi	UP	I.E.Mexicans	0	0	3
1983	Tesi	UM	Filosofia	0	1	0
1983	Tesi	UA	Economia	1	2	0
1983	Tesi	UA	Filosofia	0	3	0
1983	Tesi	UV	Economia	0	6	0
1983	Tesi	UV	Dret	1	3	0
1983	Tesi	UV	Filologia	0	2	0
1983	Tesi	UV	Filosofia	1	16	0
1983	Tesi	UV	Geografia	0	6	0
1983	Tesina	UAB	Informació	4	9	0
1983	Tesina	UAB	Economia	6	2	0
1983	Tesina	UAB	Dret	2	0	0
1983	Tesina	UAB	Filosofia	28	31	3
1983	Tesina	UB	Economia	5	15	0
1983	Tesina	UB	Dret	5	20	0
1983	Tesina	UB	Filologia	14	28	2
1983	Tesina	UB	Filosofia	10	49	0
1983	Tesina	UR	Geografia	35	10	0
1983	Tesina	EGL	Filologia	1	1	0
1983	Tesina	EGL	Geografia	2	0	0
1983	Tesina	UT	Lletres	4	7	0
1983	Tesina	UP	Diplomes	7	0	0
1983	Tesina	UP	Economia	0	0	1
1983	Tesina	UP	Dret	0	0	1
1983	Tesina	UP	Lletres	0	0	15
1983	Tesina	UM	Filosofia	1	5	0
1983	Tesina	UA	Economia	0	3	0
1983	Tesina	UA	Dret	0	3	0
1983	Tesina	UA	Filosofia	0	7	0
1983	Tesina	UV	Economia	1	14	0
1983	Tesina	UV	Dret	0	10	0
1983	Tesina	UV	Filologia	5	10	0
1983	Tesina	UV	Filosofia	0	51	0
1983	Tesina	UV	Geografia	4	33	0
1984	Tesi	UAB	Informació	0	1	0
1984	Tesi	UAB	Economia	0	4	0
1984	Tesi	UAB	Dret	0	2	0
1984	Tesi	UAB	Filosofia	11	10	0
1984	Tesi	UAB	Medicina	0	4	0
1984	Tesi	UB	Economia	11	3	0
1984	Tesi	UB	Dret	5	2	0
1984	Tesi	UB	Filologia	7	4	0

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1984	Tesi	UB	Filosofia	11	1	0
1984	Tesi	UB	Geografia	14	7	0
1984	Tesi	UB	Medicina	6	2	0
1984	Tesi	UB	Psicologia	7	0	0
1984	Tesi	UT	Lletres	0	0	1
1984	Tesi	UPC	Arquitectura	4	2	0
1984	Tesi	UPC	Enginyers B	4	1	0
1984	Tesi	UPC	Enginyers T	1	1	0
1984	Tesi	UP	I.E.Mexicans	0	0	4
1984	Tesi	UM	Filosofia	1	0	0
1984	Tesi	UA	Dret	0	2	0
1984	Tesi	UA	Filosofia	0	1	1
1984	Tesi	UV	Economia	0	8	0
1984	Tesi	UV	Dret	0	7	0
1984	Tesi	UV	Filologia	2	4	0
1984	Tesi	UV	Filosofia	0	15	0
1984	Tesi	UV	Geografia	0	15	0
1984	Tesina	UAB	Informació	0	7	0
1984	Tesina	UAB	Economia	3	3	0
1984	Tesina	UAB	Dret	1	1	0
1984	Tesina	UAP	Filosofia	32	29	3
1984	Tesina	UB	Economia	3	5	0
1984	Tesina	UB	Dret	3	20	0
1984	Tesina	UB	Filologia	11	20	4
1984	Tesina	UB	Filosofia	12	17	0
1984	Tesina	UB	Geografia	31	33	0
1984	Tesina	UB	Psicologia	10	14	0
1984	Tesina	EGL	Filologia	1	1	0
1984	Tesina	EGL	Geografia	2	0	0
1984	Tesina	UT	Lletres	8	12	0
1984	Tesina	UPC	Enginyers B	2	14	0
1984	Tesina	UP	Dret	0	0	1
1984	Tesina	UP	Lletres	0	0	15
1984	Tesina	UM	Filosofia	3	10	0
1984	Tesina	UA	Economia	0	5	0
1984	Tesina	UA	Dret	0	6	0
1984	Tesina	UA	Filosofia	1	20	1
1984	Tesina	UV	Economia	1	2	0
1984	Tesina	UV	Dret	0	14	0
1984	Tesina	UV	Filologia	2	4	1
1984	Tesina	UV	Filosofia	2	63	0
1984	Tesina	UV	Geografia	2	36	0
1985	Tesi	UAB	Informació	1	1	0
1985	Tesi	UAB	Economia	0	2	0
1985	Tesi	UAB	Dret	0	1	0

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1985	Tesi	UAB	Filosofia	9	9	2
1985	Tesi	UAB	Medicina	4	1	0
1985	Tesi	UB	Economia	4	14	1
1985	Tesi	UB	Dret	0	10	0
1985	Tesi	UB	Filologia	8	11	3
1985	Tesi	UB	Filosofia	1	9	0
1985	Tesi	UB	Geografia	12	14	0
1985	Tesi	UB	Medicina	1	8	0
1985	Tesi	UB	Psicologia	2	6	0
1985	Tesi	EGL	Dret	0	1	0
1985	Tesi	UT	Filosofia	0	2	0
1985	Tesi	UPC	Arquitectura	5	5	0
1985	Tesi	UPC	Enginyers B	0	1	0
1985	Tesi	UPC	Enginyers T	1	1	0
1985	Tesi	UP	I.E.Mexicans	0	0	1
1985	Tesi	UM	Filosofia	1	7	0
1985	Tesi	UA	Economia	0	1	0
1985	Tesi	UA	Filosofia	0	7	0
1985	Tesi	UV	Economia	0	8	0
1985	Tesi	UV	Dret	0	2	0
1985	Tesi	UV	Filologia	1	10	0
1985	Tesi	UV	Filosofia	0	9	0
1985	Tesi	UV	Geografia	1	6	0
1985	Tesi	UV	Psicologia	0	10	0
1985	Tesina	UAB	Informació	2	5	0
1985	Tesina	UAB	Economia	3	2	0
1985	Tesina	UAB	Dret	4	1	0
1985	Tesina	UAB	Filosofia	22	21	0
1985	Tesina	UB	Economia	1	12	0
1985	Tesina	UB	Dret	3	23	0
1985	Tesina	UB	Filologia	13	23	9
1985	Tesina	UB	Filosofia	13	29	0
1985	Tesina	UB	Geografia	65	40	0
1985	Tesina	UB	Psicologia	11	27	0
1985	Tesina	EGL	Dret	1	3	0
1985	Tesina	EGL	Filologia	1	3	0
1985	Tesina	EGL	Geografia	5	1	0
1985	Tesina	UT	Lletres	9	21	0
1985	Tesina	UPC	Enginyers B	2	11	0
1985	Tesina	UP	Economia	0	0	11
1985	Tesina	UP	Dret	0	0	31
1985	Tesina	UP	Lletres	0	1	10
1985	Tesina	UM	Filosofia	14	36	1
1985	Tesina	UA	Economia	0	2	0
1985	Tesina	UA	Dret	0	1	0

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1985	Tesina	UA	Filosofia	0	7	1
1985	Tesina	UA	Medicina	0	2	0
1985	Tesina	UV	Economia	0	13	0
1985	Tesina	UV	Dret	0	12	1
1985	Tesina	UV	Filologia	0	6	1
1985	Tesina	UV	Filosofia	0	27	0
1985	Tesina	UV	Geografia	4	42	0
1985	Tesina	UV	Psicologia	0	32	0
1986	Tesi	UAB	Informació	0	5	1
1986	Tesi	UAB	Economia	0	1	0
1986	Tesi	UAB	Dret	1	3	0
1986	Tesi	UAB	Filosofia	11	19	0
1986	Tesi	UAB	Medicina	7	4	0
1986	Tesi	UB	Economia	1	10	1
1986	Tesi	UB	Educació	2	5	0
1986	Tesi	UB	Dret	0	8	0
1986	Tesi	UB	Farmàcia	2	5	0
1986	Tesi	UB	Filologia	4	11	3
1986	Tesi	UB	Filosofia	2	9	0
1986	Tesi	UB	Geografia	20	7	0
1986	Tesi	UB	Medicina	3	11	0
1986	Tesi	UB	Psicologia	3	14	0
1986	Tesi	EGL	Dret	0	1	0
1986	Tesi	UT	Filosofia	2	2	0
1986	Tesi	UT	Medicina (Reus)	1	1	0
1986	Tesi	UPC	Arquitectura	5	8	0
1986	Tesi	UPC	Enginyers B	0	1	0
1986	Tesi	UPC	Enginyers T	1	0	0
1986	Tesi	UP	Sociologia	0	0	1
1986	Tesi	UP	I.E.Mexicans	0	0	1
1986	Tesi	UM	Filosofia	1	8	0
1986	Tesi	UA	Economia	0	1	0
1986	Tesi	UA	Dret	0	3	0
1986	Tesi	UA	Filosofia	0	9	1
1986	Tesi	UA	Medicina	0	1	0
1986	Tesi	UV	Economia	0	11	0
1986	Tesi	UV	Dret	0	8	0
1986	Tesi	UV	Filologia	1	12	0
1986	Tesi	UV	Filosofia	0	15	0
1986	Tesi	UV	Geografia	2	18	0
1986	Tesi	UV	Psicologia	0	11	0
1986	Tesina	UAB	Informació	1	3	0
1986	Tesina	UAB	Economia	1	4	0
1986	Tesina	UAB	Dret	0	3	0
1986	Tesina	UAB	Filosofia	17	20	1

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1986	Tesina	UB	Economia	2	3	0
1986	Tesina	UB	Educació	3	9	0
1986	Tesina	UB	Dret	2	17	0
1986	Tesina	UB	Filologia	10	23	3
1986	Tesina	UB	Filosofia	5	21	0
1986	Tesina	UB	Geografia	48	35	0
1986	Tesina	UB	Psicologia	5	24	0
1986	Tesina	EGL	Dret	0	4	0
1986	Tesina	EGL	Filologia	0	3	0
1986	Tesina	EGL	Geografia	9	3	0
1986	Tesina	UT	Filosofia	4	14	0
1986	Tesina	UPC	Enginyers B	4	13	0
1986	Tesina	UP	Economia	0	0	5
1986	Tesina	UP	Dret	0	0	8
1986	Tesina	UP	Lletres	0	0	14
1986	Tesina	UM	Filosofia	5	10	0
1986	Tesina	UA	Economia	0	1	0
1986	Tesina	UA	Dret	0	5	0
1986	Tesina	UA	Filosofia	0	26	0
1986	Tesina	UA	Medicina	1	6	0
1986	Tesina	UV	Economia	1	10	0
1986	Tesina	UV	Dret	1	27	0
1986	Tesina	UV	Filologia	4	29	1
1986	Tesina	UV	Filosofia	0	12	0
1986	Tesina	UV	Geografia	6	50	1
1986	Tesina	UV	Psicologia	0	32	0
1987	Tesi	UAB	Informació	0	4	0
1987	Tesi	UAB	Economia	1	6	0
1987	Tesi	UAB	Dret	2	4	0
1987	Tesi	UAB	Filosofia	15	19	0
1987	Tesi	UAB	Medicina	6	9	0
1987	Tesi	UB	Belles Arts	10	18	0
1987	Tesi	UB	Biologia	0	2	0
1987	Tesi	UB	Economia	3	21	0
1987	Tesi	UB	Educació	1	9	0
1987	Tesi	UB	Dret	0	15	0
1987	Tesi	UB	Farmàcia	0	1	0
1987	Tesi	UB	Filologia	6	11	3
1987	Tesi	UB	Filosofia	0	7	0
1987	Tesi	UB	Geografia	11	11	0
1987	Tesi	UB	Medicina	0	12	0
1987	Tesi	UB	Psicologia	1	17	0
1987	Tesi	EGL	Dret	0	2	0
1987	Tesi	EGL	Lletres	3	4	0
1987	Tesi	UT	Filosofia	5	2	0

Institut de Sociolingüística Catalana
Direcció General de Política Lingüística

BASES PER A L'ELABORACIÓ DEL PLA D'ACTUACIÓ 89/92

en el seu apartat
II. DINÀMICA SOCIAL I FACTORS INTERVINENTS
EN L'EXTENSIÓ DE L'ÚS DEL CATALÀ

2 de febrer de 1989

1. O B J E C T I U

Es tracta d'una anàlisi de la dinàmica social en general, i els seus factors principals (tant els que puguin promoure'l com els que l'obstaculitzen), segons diferents disciplines científiques, que seran, en principi, aquestes:

- | | |
|---------------------------------------|--------------------|
| * sociologia | * psicologia |
| * comunicologia | * sociolingüística |
| * demografia | * dret |
| * ciències polítiques | * història |
| * ciències econòmiques i empresarials | |
| * geografia | * lingüística |
| * antropologia | |

2. M E T O D O L O G I A

Per a cada disciplina s'haurà de desenvolupar un treball seguint un índex que esmentarem més endavant. S'encarregarà la redacció de cada treball a un expert en la matèria (indicada al costat de cada disciplina). Un cop preparat el text provisional, dos experts en la disciplina triats per l'organització acadèmica corresponent (si és possible, d'acord amb els noms proposats pel mateix redactor) en faran una lectura crítica i proposaran al redactor les esmenes que creguin oportuns. Les tres persones faran una o més reunions de treball per arribar a un text consensuat. Cada treball tindrà una extensió aproximada de deu a quinze folis i el seu desenvolupament haurà de seguir l'índex que s'esmenta a continuació:

1. Quines són les forces motrius que fan canviar la societat (s'entén l'anàlisi de les forces motrius que tracta la disciplina), i quins són els mecanismes de resistència al canvi dins la societat, i com es poden superar?

2. Des de la perspectiva de la seva disciplina, quins són els factors que tenen o poden tenir influència en els aspectes específics de la llengua?

3. Des de la perspectiva de la seva disciplina, quins d'aquests factors són importants, concretament a Catalunya, en l'evolució o retard de l'extensió de l'ús social de la llengua i quin és el pes específic de cada factor?

4. Com creuen els especialistes de la disciplina que serà l'evolució general de la societat catalana en els propers anys tenint present l'anàlisi realitzada, i com pot repercutir en la situació de la llengua catalana?

5. Quins suggeriments faria a l'administració, des de la perspectiva de la seva disciplina, per augmentar la presència i ús del català a Catalunya?

3. EQUIP

Hem demanat la participació dels següents especialistes:

- * sociòleg: Sr. Lluís Flaquer (UAB)
- * psicòleg: Sr. Miquel Siguan (UB)
- * comunicòleg: Sr. Josep Gifreu (UAB)
- * sociolinguista: Sr. Albert Bastardes (UB)
- * demògraf: Sra. Anna Cabré (UAB)
- * jurista: Sr. Puig Salelles (UB)
- * políticòleg: Sr. Josep M. Vallès (UAB)
- * historiador: Sr. Josep Termes (UB)
- * economista: Sr. Amadeu Petitbò ()
- * geògraf: Sr. Lluís M. Casassas (UB)
- * lingüista: Sr. Joan Argente (UAB)
- * antropòleg: Sra. M. Jesús Buxó (UAB)

L'últim treball d'aquest apartat serà una síntesi, que proposem que sigui feta pels Sr. Rafael Ninyoles (Gabinet d'Us del Valencià, València), Jordi Porta (Fundació Jaume Bofill, Barcelona) i la Sra. M. Àngels Viladot (Institut de Sociolingüística Catalana, Barcelona). Consistirà en una valoració de les aportacions de cada treball, amb una sistematització de les variables, factors, mecanismes i actuacions proposades a cada treball. Aquesta síntesi ha de permetre enfocar globalment i científicament en disseny de les actuacions en els àmbits prioritaris del pla d'actuació que tindrà com a objectiu augmentar l'ús del català.

Coordinarà aquest apartat na M. Àngels Viladot.

CONTACTES PLA 89/92 (ÀREA I)

1. ADMINISTRACIÓ:

Local: F. M. C. - per al 90
A. C. M. - per al 90

Autonòmica: Y. Griley (Xarxa T. de NL) en marxa. Pilotatge fet.
" Aymà actuació de cada departament dins la societat

Perifèrica: Correus: J. Guàrdia? (Carta MRT a Sr. Espasa)- treball en
marxa

Aeroports: hi treballa JM Aymà

Renfe: " Aymà

Ibèria: " Aymà

Telefònica: Sr. Cabot? Carta de MST en marxa

Perifèrica en conjunt: Sr. Gené, contacte MST

2. ENSENYAMENT:

Primari: J. Arenas: pendent i reclamat

Secundari: J. Arenas: pendent i reclamat

Superior: U.A.B.: Enric Serra: pendent

U.B.: T. Cabré i C. rebut; molt fluix

U.P.C.: R. Munné: pendent, carta seva a respondre

EADA: O. Amat + J. Carenys + E. Farran (+IESE, etc.):
treball rebut

Acadèmies i ensenyament no reglat: per al 90

- Altres CCA: J. Solé i C.: reclamat i pendent

3. MÈDIA

- Ràdio: pendent contactar

- T.V.: Fc. Vallverdú (no pot): pendent 90 - ho farà un altre

- Premsa: J. Corbella: treball rebut

4. ÀMBIT SOCIOCULTURAL

- Esport: pendent; Monton UFEC es parlarà amb la Gemma Armengol

- Entitats/Associacions: contactat O. Quadrada, diu que ell no
pot

- Traducció/interpretació: per al 90

- Llibre: A. Guell: treball rebut

- Cançó: A. Moreno i M. Moreno: treball rebut

- Cinema i Video: J. Romaguera + J. López Llaví + C. José i Solsona:
treball pendent; és avançat

5. ÀMBIT SOCIECONÒMIC

Empreses:

PIMEC: no contactat queda per al 90
Foment: El Sr. Pujol és il·localitzable. Potser el 90
Gremis: A. Torres i Casals: treball rebut
Estudi General: per al 90

Sindicats:

CC.OO.: J. Baptista Ramos + Fco. S. García: treball rebut
U.G.T.: J. Guàrdia + J.M Carbó: treball pendent.

Col·legis professionals: (Estudi Gral) - Resums Cap Servei DG 74%
resultat, està fet

Publicitat

Oleguer Jacas: treball rebut

6. ALTRES ÀMBITS

Relacions interpersonals: Guadalupe Rodríguez - pendent

Iuslingüística: J.R Soler ho podrà fer, 90?
situació dins l'estat:
situació a Europa:

Al·lògens i autòctons: ? Per al 90

Informàtica: treball rebut

Administració justícia - oficialment, no tenin el treball

ÀREA III
"Experiències de canvi sociolinguístic planificat"

- A. Argemí:
 - . Tirol (Adm. local): treball pendent, ha d'arribar a inicis de novembre.
 - . Bèlgica (publicitat): " " " " "
 - . Itàlia (tractats internacionals): " " "
- M. Baker (substitueix a M. Stephens):
 - . Teatre a Gal.les: treball rebut.
- S. Bursac (substitueix a M. Garcia-Ripoll):
 - . Ctat de Treball Alp-Àdria): treball rebut.
 - . Eslovènia (promoció de la lectura): treball rebut.
 - . Eslovènia (immersió): treball rebut.
- T. Calders:
 - . Israel (universitat): treball rebut.
 - . Israel (ulpanim): treball rebut.
 - . (MMCC en hebreu): treball rebut.
- P. Casamada:
 - . Índia (cursos funcionaris): reclamat l'octubre; previst per al desembre.
- R. Comet:
 - . Suïssa (Adm. perifèrica): treball rebut.
- M. Corominas:
 - . Gal.les (programes infantils de TV): treball rebut.
- J-J Fourer:
 - . Suïssa (Administració local): treball rebut.
- V. Garcia i Raffi et al. :
 - . Gal.les (llibres): treball rebut.
 - . Gal.les (lleure): treball rebut.
 - . Gal.les (centres ling): treball rebut.
 - . Gal.les (immersió secund): treball rebut.
- M. Guillothe:
 - . Quebec (empreses): treball rebut.
- I. Havu:
 - . C. Nòrdic (tractats internacionals): treball rebut.
 - . C. Nòrdic (ensenyament): treball rebut.
 - . C. Nòrdic (llibre): treball pendent.
 - . Finlàndia (universitats): treball pendent.
 - . Letònia (legislació): primera versió rebuda; pendent d'ampliació.
- J. Mac Arthur:
 - . Escòcia (escola): treball desestimat.
- J. Manyé:
 - . Anglès fàcil BBC: treball desestimat.
- I. Marko:

- . P. Basc (cursos intensius): treball rebut.
- . P. Basc (activitats de lleure): treball rebut.
- Mudiad Ysgolion Meithrin:
 - . Gal.lès (pre-escolar): treball rebut.
- S. ó Láoire:
 - . Irlanda (teatre): treball desestimat.
- A. Olivares:
 - . Bulgària (llibres): treball rebut.
 - . Ucraïna (ensenyament): treball rebut.
- D. ó Riagain:
 - . Irlanda (inic. privades): treball rebut.
- T. A. Owen:
 - . Gal.lès (ajuts cultura): treball desestimat.
- M. Parés i Maicas:
 - . Quebec (mèdia): treball rebut.
 - . Quebec (promoció llibre): treball rebut.
 - . Quebec (publicitat comercial): treball rebut.
- G. Plastre:
 - . Canadà (adm. perifèrica): treball rebut.
 - . Canadà (funcionaris): treball rebut.
- M. Rosés:
 - . Alemanya (alemany fàcil radio): treball rebut.
- T. Skutnabb-Kangas:
 - . Dinamarca (finès en la prim/sec): treball desestimat.
- N. Thomas:
 - . MMCC minorïes a Europa: treball rebut.
- P. van de Craen:
 - . Bèlgica (adm. perif.): treball pendent, ha d'arribar a mitjan novembre.
 - . Bèlgica (promoció ús ling. Valònia): treball pendent, ha d'arribar a mitjan novembre.
- F-X Vila:
 - . Bèlgica (legislació empreses): treball rebut.
- R. Willemyns:
 - . Tractat d'Unió L Neerlandesa: treball rebut.
- E. Zelden:
 - . Frisia (enseñament prim/sec): treball rebut.
- M. Zgustová:
 - . Txecoslovàquia (universitat): treball rebut.
 - . Txecoslovàquia (rel. interpersonals txecs/esl.): treball rebut.



Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General de
Política Lingüística

Institut de Sociolingüística Catalana

GENERALITAT DE CATALUNYA DEPARTAMENT DE CULTURA	
25 05 1989	
ENTRADA Núm.	SORTIDA Núm. PL-4873

Ref.: PORTA/NRALMAIA
MÀV/ac

Sr. Jordi Porta
Fundació Jaume Bofill
c. Provença, 324
08037 Barcelona

Barcelona, 24 de maig de 1989

Benvolgut Jordi,


Em plau comunicar-te que ha arribat el primer treball de l'apartat "Dinàmica social i factors principals", del qual t'he n'adjunto una còpia per tal com, si s'escau, puguis començar a pensar en el treball de síntesi.

El Sr. Claudi Esteve Fabregat és professor emèrit d'Antropologia Cultural, de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat Central. L'encarrec que se li encomana és el desenvolupament d'aquest apartat (Dinàmica social i factors principals) des del punt de vista de l'Antropologia.

Queda pendent, això no obstant, la coordinació del treball amb en Rafael Ninyoles. Em sembla que, potser, el més operatiu fóra fer un repartiment amb ell dels informes encarregats, i realitzar un treball conjunt final. Si aquesta proposta et sembla bé, convindria analitzar els criteris d'aquest repartiment i la conveniència, per tant, de fer una reunió prèvia amb ell. Aquesta proposta, però, potser no sigui massa fàcil d'organitzar amb la rapidesa que es requereix. Per això, una altra possibilitat és parlar amb ell telefònicament, o escriure'l, per a exposar-li el tema i una proposta del que hàgim parlat, i acordar dia i lloc per a fer una reunió amb els treballs de síntesi gairebé elaborats.

Espero, doncs, notícies teves per tal de parlar-ne. Quedo, mentrestant, a la teva disposició per a qualsevol aclariment o ampliació.

Rep una molt cordial salutació,


M. Àngels Viladot

Carrer de Mallorca, 272, 9è.
08037 BARCELONA
Telèfon: (93) 215 90 04
Telefax: (93) 216 04 55

TESIS I TESINES PRESENTADES A LES UNIVERSITATS
DE CATALUNYA, LES ILLES I EL PAIS VALENCIA
(1973-1987)

ANY	TIPUS D'ESTUDI	UNIVERSITAT	FACULTAT	CATALA	CASTELLA	ALTRES
1987	Tesi	UT	Medicina (Reus)	0	1	0
1987	Tesi	UPC	Arquitectura	5	9	0
1987	Tesi	UPC	Enginyers B	2	3	0
1987	Tesi	UPC	Enginyers T	0	1	0
1987	Tesi	UP	Sociologia	0	0	6
1987	Tesi	UM	Filosofia	4	5	0
1987	Tesi	UA	Economia	0	5	0
1987	Tesi	UA	Dret	0	2	0
1987	Tesi	UA	Filosofia	1	9	0
1987	Tesi	UV	Economia	0	6	0
1987	Tesi	UV	Dret	0	4	0
1987	Tesi	UV	Filologia	1	7	0
1987	Tesi	UV	Filosofia	1	12	0
1987	Tesi	UV	Geografia	2	13	0
1987	Tesi	UV	Psicologia	0	12	0
1987	Tesina	UAB	Economia	1	2	0
1987	Tesina	UAB	Filosofia	20	17	3
1987	Tesina	UB	Economia	0	2	0
1987	Tesina	UB	Educació	0	2	0
1987	Tesina	UB	Dret	2	10	0
1987	Tesina	UB	Filologia	4	10	1
1987	Tesina	UB	Filosofia	3	10	0
1987	Tesina	UB	Geografia	28	26	0
1987	Tesina	UB	Psicologia	2	3	0
1987	Tesina	EGL	Dret	0	1	0
1987	Tesina	EGL	Filologia	1	3	3
1987	Tesina	EGL	Geografia	4	3	0
1987	Tesina	UT	Filosofia	2	5	0
1987	Tesina	UPC	Enginyers B	2	4	0
1987	Tesina	UP	Economia	0	0	9
1987	Tesina	UP	Dret	0	0	4
1987	Tesina	UP	Lletres	0	0	21
1987	Tesina	UM	Filosofia	1	1	0
1987	Tesina	UA	Dret	0	3	0
1987	Tesina	UA	Filosofia	0	20	0
1987	Tesina	UA	Medicina	0	2	0
1987	Tesina	UV	Economia	0	1	0
1987	Tesina	UV	Dret	0	2	0
1987	Tesina	UV	Filologia	0	4	1
1987	Tesina	UV	Filosofia	0	2	0
1987	Tesina	UV	Geografia	2	6	0
1987	Tesina	UV	Psicologia	1	10	0
*** Total ***				1383	4132	274

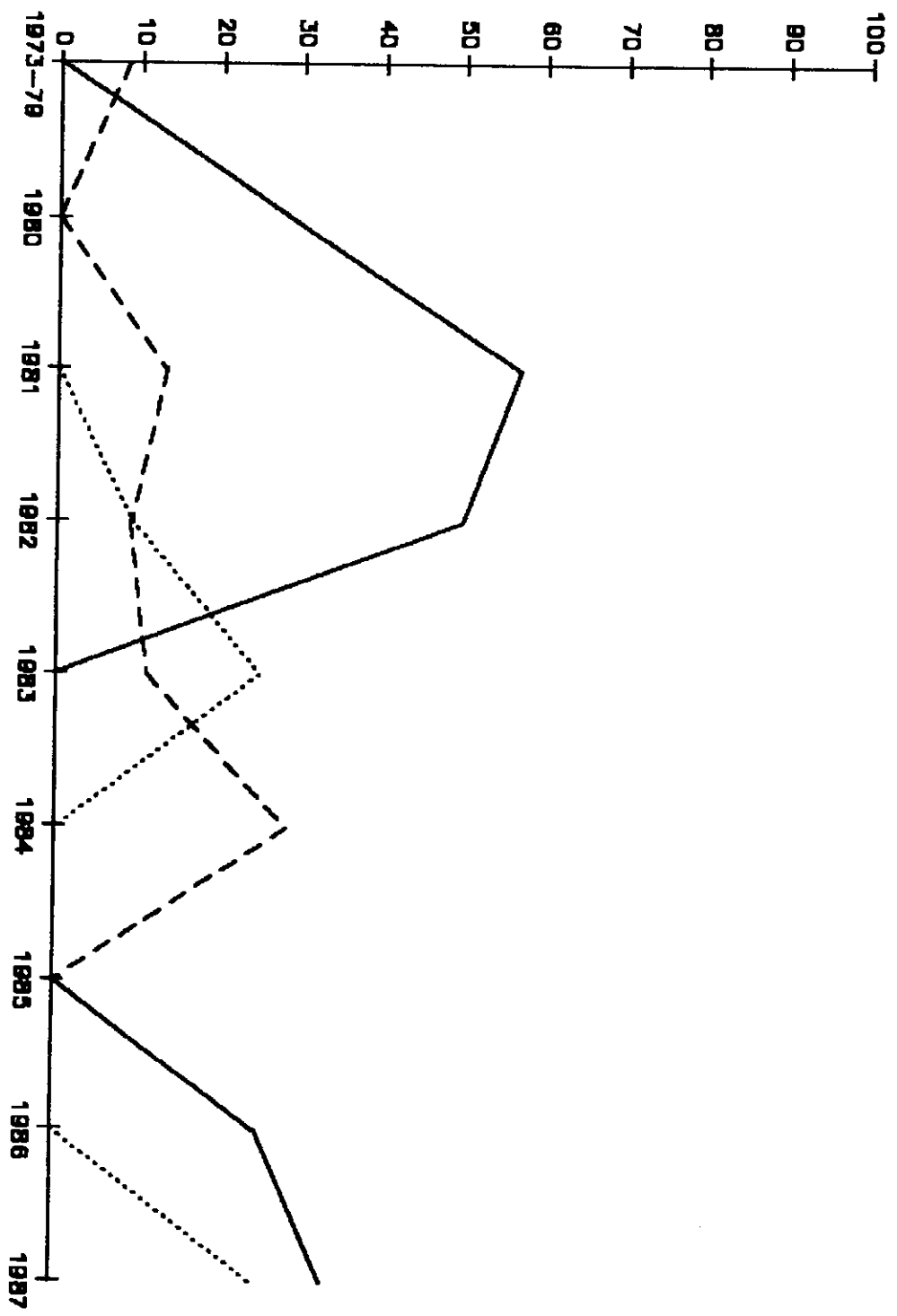
absolutament prioritari el canvi d'enfocament i passar a prendre actuacions eficaces en el terreny de les institucions. (X, 19).

23. Cal modificar l'argumentació d'aquesta política lingüística. Tot i que es pugui preveure durant un temps més o menys llarg els drets dels ciutadans de llengua castellana a l'ús oficial individual d'aquest idioma, això no vol dir que les polítiques que s'empenguin sobre les institucions s'hagin de basar sobre una igualtat de les llengües en presència, sinó en la reinversió d'una situació produïda per etapes de clara subordinació política no democràtica d'una determinada col·lectivitat històrica. Cal, doncs, donar efectivitat al concepte de "llengua pròpia" contraposant-lo al de "llengua oficial". El primer hauria de ser interpretat com a "llengua territorial" i, per tant, bàsica i preeminent, mentre que el segon es referiria als drets purament individuals. (X,20)

24. Cal promoure cursos per adults i dissenyar una política d'ajuts per tal de fomentar les manifestacions culturals en català adreçades a un públic popular i poc cultivat. (XI, 17).

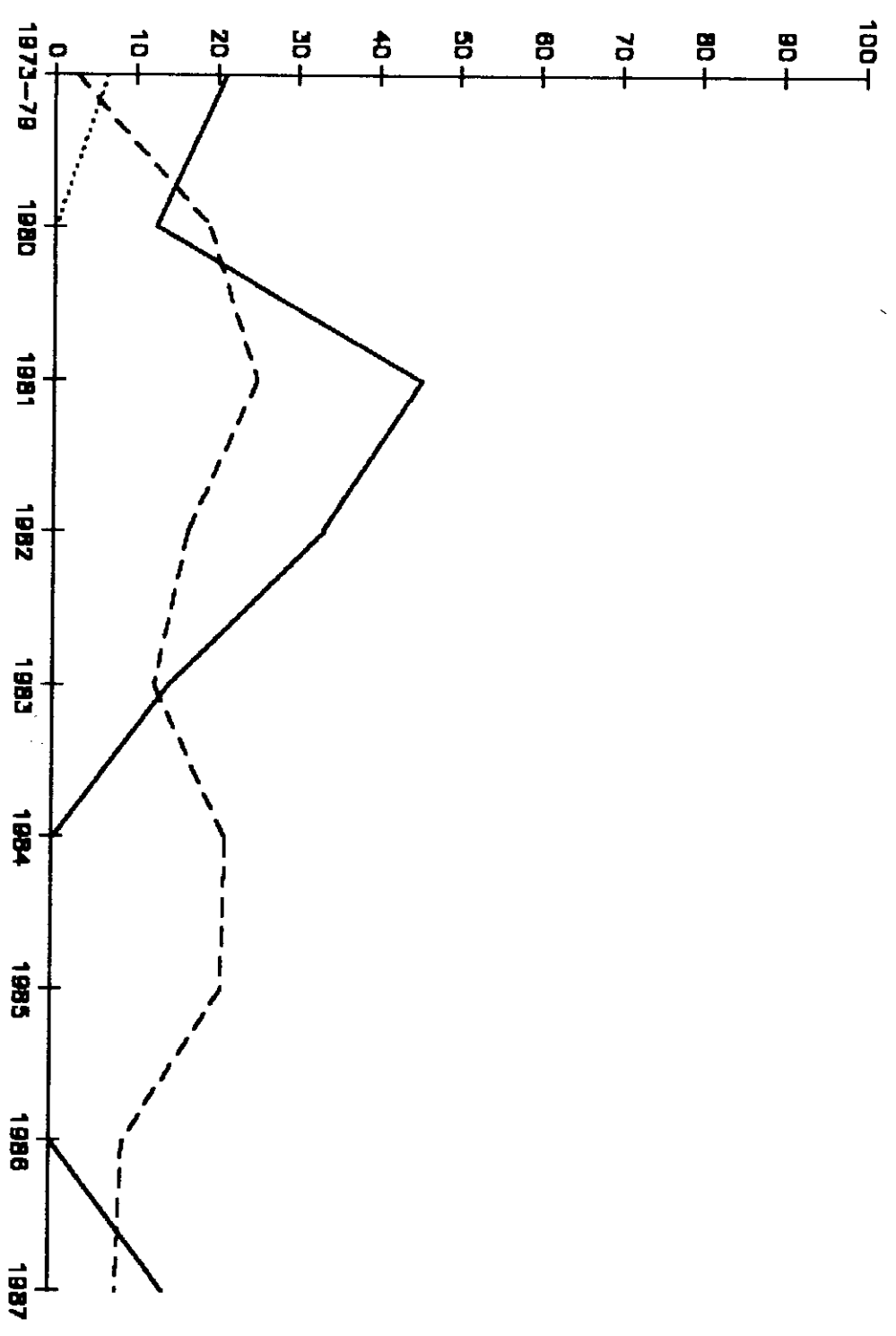
25. En política lingüística, l'enemic de la planificació no és la utopia sinó la inconcreció, la vaguetat, l'absència d'objectius precisos. Cal desideologitzar la "normalització lingüística": no pot pas ser una qüestió que calgui entretenir perquè és útil a un, a dos o a tots els partits polítics. La normalització ha de tenir uns objectius no únicament assumibles sinó també expressables -i, no cal dir-ho, efectivament assumits pels seus ^Agents polítics i socials-, unes etapes ben definides, uns terminis raonables i una avaluació possible, i, per descomptat, un pressupost que la faci viable. (VIII, 22 i 23).

US DEL CATALA EN LES TESIS DE DOCTORAT
 A LES FACULTATS DE DRET
 (Percentatges sobre el total)



— UAB
 - - UB
 ... UV

US DEL CATALA EN LES TESIS DE DOCTORAT
A LES FACULTATS D'ECONOMIA
(Percentatges sobre el total)



— UAB
-- UB
.... UV



INSTITUT DE
SOCIOLINGÜÍSTICA
CATALANA
DIRECCIÓ GENERAL
DE POLÍTICA
LINGÜÍSTICA

08
núm.

Full de Treball
de Sociologia
del Llenguatge,
Sociolingüística &
Standard Language

Consell de redacció: Jordi Bañeres, Joan Maria Romani. Full de treball de difusió gratuïta. Consultes, correspondència i subscripcions: Mallorca, 272, 9è 4a, 08037 Barcelona
Tel. (93) 215 90 04 - fax 216 04 55 - Dip. Leg. B-1945/88 - © Departament de Cultura

Consell de lectors: Albert Bastardas, Domènec Bernardó, Gabriel Bibiloni & Vicent Pitarch.

S U M A R I

	paràgrafs	pàgs.
Presentació del número		1
Projecte estratègic per a l'extensió de l'ús del català	168	2
Organització	169	2
Treballs ja realitzats	170-242	2
Tasques pendents	243-260	22
Publicacions de l'ISC	261-262	24
Servei de Documentació de l'ISC	263-275	25
Altres activitats de l'ISC	276-282	30
Notícies del Grup Català de SL	283-287	31
Altres notícies	288	32
Abreviatures utilitzades		32

P R E S E N T A C I Ó

L'any passat només van sortir dos números de Noves SL. Degut a motius estrictament pressupostaris. Enguany, i fins que no estigui aprovat el nou pressupost, hem de regular-nos per la pròrroga del de l'any anterior, el que ens ha de permetre editar un mínim de dos números. Així, ja podem anunciar amb seguretat que el proper número, preparat per José Àngelo Cristovão, estarà dedicat monogràficament a bibliografia SL de Galícia. Més enllà d'aquest número cal confiar que amb el nou pressupost, és a dir, el corresponent a 1990, puguem continuar sortint amb regularitat. La decisió és a mans del Parlament de Catalunya.

El número present està dedicat bàsicament a les activitats de l'ISC. Després de 7 números corrents i dos extraordinaris creiem que ja pertoca parlar de les nostres activitats. Esperem que us sigui d'utilitat conèixer, bé que sigui per damunt, el que estem fent.

Com sempre, aquest butlletí s'ofereix com a eina de comunicació entre els SL. Estem a l'espera de les vostres notícies per a difondre-les.

Jordi Bañeres

Anna Comas

Marc Leprêtre

Joan-Maria Romani

Tancada la redacció: 11.2.90 (dilluns)

Tiratge: 1.300 exemplars

168. PROJECTE ESTRATÈGIC
PER A L'EXTENSIÓ DE L'ÚS DEL CATALÀ

Es tracta de la recerca que anteriorment anomenàvem "Pla d'actuació 88-92". En el número 6 de Noves SL, feb. 1989, paràgrafs 59-63 (pàgs. 18-21) n'informàvem a bastament. Ara ens limitarem a analitzar la seva situació actual i les tasques que encara queden pendents. La recerca es desglossa en tres grans fronts:

- * ÀREA 1a. La situació i evolució recent de la llengua catalana en la societat.
- * ÀREA 2a. Dinàmica social i factors intervinents en l'extensió de l'ús social del català.
- * ÀREA 3a. Estudis comparatius d'experiències de canvis SL planificats.

169. Organització

El director executiu del treball és Miquel STRUBELL, director en funcions de l'ISC. Els seus tècnics formen l'equip responsable. De l'àrea 1a. se n'encarrega Joan-Maria ROMANÍ; de l'àrea 2a., À. VILADOT (fins al juny de 1989) i Marc LEPRÊTRE (des de setembre de 1989); de l'àrea 3a., Jordi BANERES. El suport administratiu correspon a Anna COMAS.

Un cop redactat un primer esquema de la recerca, es va presentar per a la seva discussió (27.1.89) a un grup integrat per Albert BASTARDAS, Salvador CARDÚS, Lluís FLAQUER, Josep GIFREU, Jordi PORTA, Marina SUBIRATS i Francesc VALLVERDÚ.

Posteriorment es van encarregar diferents treballs a un conjunt d'experts i especialistes. Els que ja han lliurat els treballs apareixen indicats junt amb el corresponent resum. Els qui no, apareixen en l'apartat dedicat a les tasques pendents.

Treballs ja realitzats

ÀREA 1a.

La situació i evolució recent de la llengua catalana en la societat

Es pretén descriure quin és el grau d'ús del català en els diversos sectors de la societat, amb criteris objectius i a partir d'estudis disponibles i de treballs de camp addicionals.

Administració pública

170. DYM S.A. Informe estudi "Català als jutjats".

La situació actual de l'Administració de Justícia ve definida pels elements següents: (1) Gran desfasament entre l'ús oral informal on el cat. ja té una certa presència, d'una banda i, de l'altra, l'ús oral formal i l'ús escrit on el cat. és encara molt minoritari. (2) No obstant això, es detecta un ambient general favorable a la plena igualtat entre ambdues L. Finalment, s'es-

tableixen alguns factors d'impuls de la L cat. com són: (1) creixent comprensió del fet ling. per part de jutges i magistrats; (2) augment de l'ús en la pràctica oral judicial; (3) estatut legal del cat. a l'Adm. de Justícia.

Ensenyament

171. ARENAS, Joaquim (Servei d'Ensenyament del Català). Situació SL de l'escola primària a Catalunya.

L'estudi recull dades de 2895 escoles (= esc.), sobre un total de 3051, en el curs 86-87. Les esc. es classifiquen en: (A) "esc. uniling. cat.", 24 %; (B) "esc. biling. evolutives", 39 % (C) "esc. biling. estàtiques", 35 %; (D) "esc. uniling. cast.", 2 %. Gairebé la meitat d'A i B seguien el programa d'immersió lingüística el que significa que en els propers anys el 63 % de les esc. esdevindran del grup A. Majoritàriament, les esc. A i B són majoritàriament públiques mentre les C i D són privades. Hi ha diferències geogràfiques: sobre A i B plegats, els percentatges del total d'esc. representen a la província (= prov.) de Girona el 96 i 84; a la prov. de Lleida, 91 i 67; a la de Tarragona, 85 i 59; a Barna.-ciutat, 40 i 37. Sobre el 100 % dels alumnes, seguien el model A, 42; B i C, 33; D, 25. El grup A presenta el màxim i mínim comarcals a la Garrotxa i el Pallars Sobirà, 99 i el Baix Llobregat, 17. Els percentatges dels professors que porten més de 2 anys ensenyant cat. i els qui no l'han ensenyat mai són a Barna. 53 i 23, i a la resta de Cat. 60 i 20, respectivament.

172. AMAT, Oriol (Escola d'Alta Direcció i Administració). L'ús de la llengua catalana en el camp de l'ensenyament de gestió i administració d'empreses

Darrerament, s'ha incrementat la presència del cat. en la senyalització interna i en l'ús lectiu. S'observen, però, uns índexs molt baixos en el material, apunts, bibliografia, etc., que fan servir els alumnes i professors. Paral·lelament, hi ha un augment del coneixement del cat. per part de l'alumnat, i una actitud més favorable cap a les classes fetes en cat. De la descripció de la situació es desprèn la necessitat de produir material bibliogràfic i apunts en cat., i de preservar el coneixement i la bona disposició de l'alumnat.

173. MATEU, Rosa Maria (Servei de Llengua i Terminologia, UPC). Estudi sobre la situació i l'ús de la llengua catalana a la UPC

Es repassen les accions dutes a terme a la UPC dins el marc del Pla de NL des de la seva constitució (1977), i desenvolupat principalment pel Servei de L i Terminologia. Les accions més destacables són: (1) creació del mateix servei; (2) accions conjuntes amb el TERMCAT per a difondre terminologia estandarditzada; (3) cursos de cat. per al PAS; (4) elaboració de vocabularis tècnics; (4) cursos de cat. Per bé que sense dades definitives sobre l'estat actual del cat. a la UPC, hom pot afirmar que la situació ha anat millorant del 77 ençà.

174. SOLÉ, Joan (Servei d'Assessorament Lingüístic, DGPL). Els cursos de català per a adults

Es caracteritza la composició de l'alumnat dels cursos de cat. per a adults, i se'n defineixen els aspectes seg.: (1) la majoria són dones; (2) s'ha produït un increment dels qui han cursat estudis anteriors en cat. sense que això signifiqui un increment en els grups més especialitzats; (3) el 60 % té una altra L que el cat. com a Ll; (4) gairebé la meitat són persones actives tot i que hi ha una gran percentatge de mestresses de casa; (5) la motivació laboral és més acusada per als qui no són del GLl cat. Finalment, es deixa irresolta la qüestió dels efectes normalitzadors, ja que les dades obtingudes no permeten determinar les necessitats d'ús reals.

Mèdia

175. CORBELLA, Joan (Centre d'Investigació de la Comunicació / Facultat de Ciències de la Informació, UAB). Producció i consum de premsa en català

El treball diferencia la situació de la premsa diària i de la no diària, d'una banda, i la de Barna. i la de les comarques, de l'altra. En aquest sentit, si bé la situació de la premsa diària en cat. a Barna. és força deficient (menys tiratge, pàgines, publicitat i compradors), a comarques, en canvi, la premsa diària i no diària en cat. gaudeix d'una situació i d'una oferta prou bona. Quant a revistes d'informació general, només existeix la revista El Temps que, paradoxalment, és editada a València. <Després de la redacció d'aquest treball el panorama de la premsa diària i de les revistes en cat. s'ha vist incrementat amb l'aparició del Diari de Lleida i la revista Set Dies. Addenda de l'ISC>.

176. ROMAGUERA, Joaquim & JOSÉ i SOLSONA, Carles. El català en el cinema a Catalunya

Treball resultat d'una enquesta. L'escàs nombre de respostes que s'han obtingut i certes absències significatives denota que el sector cinematogràfic té poc interès pel tema. En la producció la tendència és favorable al cat. a condició que es mantinguin les subvencions. En els catàlegs de les productores el cast. hi predomina a causa de la demanda de les distribuïdores i que tenen com a mercat tota Espanya. En l'exhibició domina el cast. ja que el lloguer dels films en cat. és més car i que hom creu que els productes cat. són de menor qualitat i rendibilitat. Finalment, es proposen diferents accions: (1) incrementar la producció de títols en cat.; (2) doblar més films d'èxit; (3) augmentar la publicitat del cinemà en cat.; (4) actuacions diverses sobre distribuïdores i exhibidores.

177. ROMAGUERA, Joaquim, LÓPEZ i LLAVÍ, Josep M. & JOSÉ i SOLSONA, Carles. El català en el vídeo a Catalunya

Llevat algunes excepcions de caire reivindicatiu realitzades a finals dels anys 70, el vídeo en cat. no assoleix presència real fins a la creació de TV3 (1983). Tot i això en l'explotació comercial de vídeos domina el cast. Se suggereix: (1) l'aprofitament per als vídeos dels doblatges televisius;

(2) anuncis a TV de vídeos en cat.; (3) subvencions per al foment de distribuïdores videogràfiques.

178. AGUILERA, Montserrat & PIQUERES, Lluís (Servei de Normalització Lingüística, DGPL). El català i la ràdio comercial a Barcelona

Els usos ling. de les emissores comercials es caracteritzen per: (1) La L més usada és el cast. (2) La L del programa ve associada a l'enfocament del tractament de la informació. (3) Els locutors que parlen en cat. en fan un ús conscient i militant. (4) La publicitat funciona majoritàriament en cast. (5) Hi ha poca presència de música en cat. Els factors que expliquen aquesta situació són: (1) inèrcia del mitjà; (2) dependència de les grans cadenes estatals; (3) manca d'iniciativa per part de les institucions públiques i privades.

179. JACAS, Oleguer (Consell en Marketing-Direcció de Publicitat). Evolució i situació actual de la llengua catalana dins l'àmbit de la comunicació publicitària

Nascuda sense gaires suports publicitaris a causa de la poca audiència i la castellanització de la comunicació social, la publicitat en cat. s'ha obert camí gràcies a nous vehicles en els mitjans (premsa en cat. i CCRTV, principalment). Ara bé, pel que fa a la presència del cat. en la publicitat que es produeix al carrer mitjançant tanques, anuncis viaris, fullets i impresos, és encara molt minoritària. Tot i el desfasament negatiu de les agències publicitàries respecte a la situació nova creada, principalment, arran de la creació de TV3, la presència del cat. a la publicitat es va incrementant lentament però continuada.

180. CENTRE DIVULGADOR DE LA INFORMÀTICA (Generalitat de Catalunya). El català i la informàtica

Sembla que les empreses fabricants de software es plantegen cada dia més el fer software en cat. Ara bé, això ha de venir donat per una demanda creixent per part de l'usuari. On el cat. viu una situació precària és en l'ensenyament on, si bé les classes es fan majoritàriament en cat., la major part de la documentació és en cast. Tot seguit es fan recomanacions a la DGPL per a incrementar la presència del cat. al món de la informàtica: (1) Promoure accions per a un únic codi estàndard que representi els caràcters cat. (2) Crear un corrent d'opinió per a establir una demanda de productes informàtics en cat. (3) Establir un pla d'actuacions per a aplicacions informàtiques progressives en cat. (4) Reconeixement per als fabricants de hardware i de software que hagin catalanitzat llur material. (5) Reconeixement als centres d'ensenyament que hagin catalanitzat llur material. (6) Informació en cat. per als usuaris. (7) Publicació de llibres i manuals en cat.

Cultura no mediàtica

181. GÜELL, Antoni (ESADE). L'edició de llibres en català

Partint de la premissa que la situació del cat. ha millorat notablement del 65 ençà (potser perquè es partia d'un nivell baixíssim), s'analitza la situació actual del llibre en cat. des de la perspectiva de les editorials i dels consumidors, definida per les característiques seg.: (1) augment del cens editorial en cat. (amb pocs títols per a cada editorial); (2) molta implantació dels llibres de ficció, principalment literatura; (3) majoria del mercat composta de títols originals cat.; (4) majoria dels llibres que només arriben a una edició; (5) feble mitjana del tiratge (6.500 exemplars). En definitiva, la situació és prou bona en tant que la situació millora pel que fa al volum de títols publicats, tot i que caldria incrementar el consum de llibres per part dels lectors.

182. MORENO, Antoni & MORENO, Montserrat. Treball sobre la cançó

Després d'un breu repàs de la situació de la cançó cat. des dels Setze Jutges fins a finals dels anys 70, es passa a definir-ne els problemes actuals, que són principalment els seg.: (1) manca de confiança dels empresaris de l'espectacle i de les discogràfiques; (2) trasllat de les empreses discogràfiques grans de Barna. a Madrid; (3) no col.laboració de les emissores de ràdio en la promoció de discs en cat.; (4) poca capacitat financera de les companyies editores en cat.; (5) implantació massiva de multinacionals que serveixen sobretot música anglosaxona.

Activitats socio-econòmiques

183. STRUBELL i TRUETA, Miquel (ISC). El català en el món de l'empresa

Es tracta d'un resum de 3 estudis parcials sobre la problemàtica a Barna., Olot i Torelló. Quant a Barna., si bé es considera normal que la retolació sigui en cat., els rètols, targetes, bosses i segells de goma són escrits majoritàriament en cast. De més a més, tot i que la majoria dels comerciants afirma adreçar-se en cat. als seus clients, la majoria canvia de L si el client contesta en cast. A Torelló, l'ús del cat. és majoritari en els impresos, albarans i accessoris tot i que les empreses que tenen clients fora de Cat. tenen un índex de catalanització més baix. A Olot, si bé la societat en conjunt està molt catalanitzada, el cast. predomina en el món laboral (encapçalament de documents, factures, etc), llevat de tot el que fa referència a la publicitat.

184. Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques & STRUBELL, Miquel (ISC). El català a les professions liberals

L'estudi es veu limitat a l'hora de generalitzar les conclusions ja que col·legis com ara el d'Advocats de Barna. o el de Notaris de Cat. no van contestar l'enquesta. Tot i això, les conclusions que es poden treure són les seg.: (1) L'ús declarat del cat. és relativament elevat en la majoria dels col·legis per bé que en alguns sembla que el procés de NL no hagi començat (Advocats de Lleida, Agents de Duanes de La Jonquera). (2) Influència castellanitzadora de les relacions dels col·legis amb adm. altres que l'autonòmica. (3) Cal actuar d'urgència en el terreny dels advocats, procuradors, notaris i administradors de finques. (4) Cal preparar models de documents,

assessorar en la selecció de personal adm. i organitzar cursos de L (generals i específics).

185. RAMOS, Joan-Baptista (Servei Lingüístic de la CONC). Estudi de l'ús de la llengua catalana a les CC.OO. de Catalunya

El treball es basa en les conclusions d'una enquesta realitzada a CC.OO. els mesos de juny i juliol de 1989. D'aquí se'n desprèn que l'ús intern escrit del cat. pel que fa a rètols, comunicacions i publicacions és bastant estés, tot i que varia substancialment segons les zones: les zones amb més afiliats són les que corresponen a un component de població majoritàriament immigrant. Quant als usos orals de la L, la presència del cat. és majoritària a les reunions de l'executiu i del secretariat, mentre que és minoritària en les assemblees i les relacions amb els afiliats, principalment pels motius seg.: (1) necessitat de fer-se entendre per les bases; (2) molts afiliats són immigrants que no dominen prou el cat.; (3) cost econòmic de la producció de comunicacions escrites en 2 L.

186. GUÀRDIA, Joan & CARBÓ, Josep Maria (Servei Lingüístic d'UGT). Informe sobre la situació lingüística del sindicat UGT de Catalunya

Resultat d'una enquesta interna que indica que l'ús del cat. està en correlació directa amb les variables següents: (1) nivell jeràrquic organitzatiu; (2) comunicació externa (vs. interna); (3) comunicació oral (vs. escrita). D'això se'n dedueix: (1) percepció positiva de la pressió ambiental a favor de l'ús del cat.; (2) consciència que l'actual grau d'ús del cat. és insuficient.

187. TORRES, Àlex (Confederació de Comerç de Catalunya). Informe sobre la situació i l'ús del català a la Confederació de Comerç de Catalunya i les seves entitats membres

Explotació d'una enquesta feta a diverses entitats de la Confederació de Comerç. De les preguntes plantejades, se'n treuen les conclusions seg.: (1) Els estatuts fundacionals dels comerços són redactats a parts iguals en cast. i cat. (2) El 58 % dels establiments té els rètols en cat. mentre el 32 % els té en cast. i cat. (3) Uns percentatges similars es troben en l'apartat de la documentació escrita produïda pels comerços. (4) Pel que fa a les comunicacions orals, els comerciants l'utilitzen el 85 % dels casos. (5) El 70 % dels empleats de comerç coneix el cat.

188. CABOT, Guillem (Compañía Telefónica Nacional de España). La situació del català a Telefónica

Es plantegen les diverses accions que ha desenvolupat Telefónica des del 83 en el camp de la NL a pesar de dificultats com ara el sistema rotatiu de provisió de llocs de treball, el fet que la gran majoria de treballadors de la seu barcelonina siguin de GL1 cast. i la gran centralització a nivell estatal. En un primer moment, es van dur a terme les accions seg.: (1) cursos de cat. per a operadores; (2) edició bilingüe de les Pàgines Grogues; (3) ca-

talantització de rètols i instruccions de les cabines públiques. A partir de 1987, Telefónica aprovà un projecte de NL, el pla d'acció del qual es compon dels vessants seg.: (1) formació ling. del personal; (2) redacció, traducció i correcció de textos; (3) actualització i difusió de terminologia de telecomunicacions.

189. AYMÀ, Josep Maria. L'ús del català a la RENFE. Una forma d'entendre l'aplicació del bilingüisme

La castellanització gairebé exclusiva de RENFE es palesa principalment en el billetatge, en els prospectes informatius, taquilles, avisos i comunicacions, i retolació de trens. En alguns casos s'utilitza un mètode bilingüe però el cast. sempre hi és usat amb preferència (anuncis, quadres horaris i personal). L'únic àmbit on el cat. és normalitzat és en la retolació dels noms de pobles i ciutats, llevat d'algunes errades merament anecdòtiques.

190. AYMÀ, Josep Maria. L'ús del català a "Iberia Líneas Aéreas de España"

El cast. domina clarament en gairebé tots els àmbits de les comunicacions d'Iberia (un exemple en són les publicacions). De vegades, s'utilitza el cat. condescendentment. L'ús de les 2 L ve donat, en aquests casos, per una distribució de funcions: per a les funcions elevades (informació als plafons electrònics, bitllets, embarcaments, etc.) s'utilitza només el cast. En canvi, per les funcions més populars (horari d'oficines) s'utilitza també el cat. En definitiva, l'ús del cat. hi és totalment residual i marginal.

Usos lingüístics interpersonals

191. HALL, Jacqueline. Coneixements lingüístics segons els padrons de 1986.

Resum de l'obra de Modest REIXACH Difusió social del coneixement de la llengua catalana (cf. paràgraf 260) <Cal remarcar que les dades fan referència a coneixements, i no pas a usos.>

192. RODRÍGUEZ, Guadalupe (University of Chicago). La llengua a Santa Coloma de Gramenet: pràctiques lingüístiques i actituds envers i idees sobre la llengua catalana.

A partir d'un treball de camp realitzat en el centre i l'extrarradi de la població s'examina el desfasament entre actituds ling. i idees respecte a la L cat. El cat. és considerat com a factor de mobilitat social (la majoria dels colomencs són treballadors immigrants de baix estatus social) però hi ha altres factors considerats més importants com són l'adquisició de cultura i/o béns materials, el que impideix que s'esvaeixin les reticències respecte l'ús del cat. La majoria de la població està d'acord amb la NL però no usa el cat. Per a això cal: (1) potenciar l'associació entre cat. i mobilitat social; (2) difondre el cat. a través de la cultura popular (vgr.: cromos, còmics, adhesius de xiclets).

À R E A 2 a.

Dinàmica social i factors intervinents en l'extensió de l'ús social del català

Es tracta d'una anàlisi de la dinàmica dels canvis socials en general, i els seus factors principals (tant els que puguin promoure'l com els que l'obstaculitzen), segons diferents disciplines científiques, bo i tenint sempre present la seva aplicació específica al cas del canvi de comportament lingüístic.

Antropologia

193. ESTEVA FABREGAT, Claudi (Departament d'Antropologia, UB). Anàlisi i propostes des de la perspectiva de l'antropologia. Comentadors: Alexandre SANVISENS & Francesc LLIGORRED.

L'estudi se centra en els condicionaments històrics i polítics que determinen la problemàtica ling. a Cat., i també en el desenvolupament econòmic i social de Cat. com a societat oberta. Aquests 2 factors són els que han produït el retard en la normalització del cat., ja que l'absència d'un poder cat., juntament amb la demanda d'una força de treball vinguda de fora, ha establert a Cat. una situació de diglòssia. Com a factor que incidirà en l'evolució futura de la L, es destaca l'aprenentatge creixent de les L de circulació internacional. Finalment es proposa un sistema d'actuació basat en: (1) capacitat d'assimilació dels al·lòfons; (2) NL de les relacions laborals; (3) ús del cat. en els mèdia i la comunicació publicitària en cat. Tot dins el marc d'una promoció efectiva d'una consciència cultural basada en una memòria ètnica de caràcter col·lectiu.

Comunicologia

194. GIFREU, Josep (Ciències de la Informació, UAB). Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la comunicologia. Comentadors: Jordi BERRIÓ & Enric SAPERAS.

Dins el context de globalització creixent de les relacions, les societats concretes van cap a un únic sistema mundial, caracteritzat per xarxes polítiques, econòmiques i culturals més o menys estables segons el cas. Dins aquest marc, els factors que més incideixen sobre la L són: (1) la desprotecció d'una L minoritzada; (2) la pressió dels grans mercats ling. dissenyats per les indústries culturals en expansió; (3) l'hegemonia dels mitjans audiovisuals; (4) la necessitat de crear un estàndard oral; (5) l'extensió de l'anglès com a L d'intercomunicació; (6) el monolingüisme cast. vs. el multilingüisme cat. Davant d'aquest estat de coses, les prioritats per a contrarestar aquesta situació desfavorable són: (1) formació d'una indústria cultural cat. rendible i moderna; (2) implantació d'un estàndard oral en els mitjans audiovisuals; (3) col·laboració a nivell de producció amb els mèdia internacionals; (4) promoció dels productes culturals cat. a l'estranger.

Dret

195. PUIG SALELLAS, Josep Maria (Comissió Jurídica Assessora). Anàlisi i propostes des de la perspectiva del dret. Comentadors: Antoni MIRAMBELL, Joan VERGER, Antoni FONT, Lluís JOU, Carles DUARTE & Joan Ramon SOLÉ.

Les forces motrius jurídiques que influeixen damunt la societat són bàsicament: (1) les lleis; (2) les sentències dels tribunals que les interpreten. Així, doncs, la NL vindria facilitada per una bona regulació normativa i una clara definició ling. institucional, i també per un canvi d'actitud ling. de les entitats productores de documents i dels professionals com ara advocats i notaris. Es proposa un millorament de la LNL, basat en els punts seg.: (1) manteniment del criteri de comunitat ling.; (2) rectificació de la regulació ling. del règim local; (3) exigència del coneixement d'ambdues L per part de tot empleat que mantingui relacions amb el públic; (4) establiment de sancions adm.; (5) actuació damunt els registres de dependència estatal d'acord amb la recent sentència del TC que reconeix la competència autonòmica genèrica en la NL; (6) establiment de convenis amb el CGPJ i les empreses privades; (7) regulació dels àmbits oblidats per la llei actual. Aquesta nova LNL hauria d'anar completada amb una normativa de rang inferior que la desenvolupés.

Economia

196. PETITBÒ, Amadeu (Departament d'Economia Política, UB). Anàlisi i propostes des de la perspectiva de les ciències econòmiques. Comentadors: Lluís BONET & Enric LLARCH.

Els canvis econòmics en les societats industrialitzades s'orienten vers: (1) l'oligopolització; (2) la transnacionalització; (3) la terciarització. Val a dir que, juntament amb la transnacionalització de les empreses, la dinamització de la mobilitat del personal directriu i tècnic i la preeminència de l'anglès com a L científica i comercial, són un factor de retard important en el procés de NL. Aquesta concatenació de fets també provocarà: (1) una relativització del cast. deguda a l'extensió de l'anglès, un reforçament dels processos ling. en el procés de producció de les empreses transnacionals; (2) una visió més pragmàtica i internacionalista del tema ling. Se suggereixen àmbits on caldria incidir de cara a la NL: (1) comunicació amb el consumidor; (2) relacions amb les empreses; (3) funcionament intern de les empreses.

Geografia

197. CASASSAS, Lluís (UB). Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la geografia. Comentadors: Josep OLIVERAS & Lluís RIUDOR.

Es proposa una política cultural i ling. que afavoreixi tota mena d'activitats (reunions, cursets, conferències) sobre temes relacionats amb el territori, l'ecologia (lato sensu) i la geografia, les quals haurien de tenir una àmplia difusió en els mèdia. Com a factors de canvi a la societat cat. actual s'assenyalen principalment els econòmics, socials, polítics i culturals, com són l'estancament del creixement migratori, l'augment i posterior baixada de l'atur, noves migracions internes, reforçament d'eixos poblacionals, etc. Finalment es proposa: divulgació i normalització de la toponímia catalana; (2) definició d'un vocabulari tècnic de geografia; (3) edició de

material audiovisual en les escoles; (4) inserció en els mitjans de seccions que expliquin els problemes del territori.

Lingüística

198. ARGENTE, Joan (Departament de lingüística, UAB) Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la lingüística. Comentadors: Albert BASTARDAS & Lluís PAYRATÓ.

A partir dels conceptes de xarxa social comunicativa, comunitat de L i comunitat de comunicació, s'analitzen les forces motrius i els mecanismes de resistència al canvi. Els processos de canvi vénen donats per factors ideològics, educatius, demogràfics i psicosocials que faciliten o dificulten la bilingüització dels individus que integren una societat de L en contacte. Se subratlla la importància de les interferències com a resultat del contacte de L, tant si són de substitució com si són de manlleu, ja que aquestes repercuteixen en la qualitat (entesa com a adequació) de la L. Després d'establir el procés de difusió d'una L, s'adverteix contra el perill d'ideologització de la NL en l'adopció d'un caràcter supraestructural: la NL ha de tenir uns objectius no només assumibles sinó també expressables, definibles i avaluable.

Psicologia

199. SIGUAN, Miquel (ICE, UB) Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la psicologia. Comentadors: Carme TRIADÚ & Ignasi VILA.

Es planteja el problema de saber si l'augment del coneixement del cat. va acompanyat d'un increment del seu ús efectiu. Tot seguit estableix que la comunicació entre parlants de grups de Ll diferents es fa en cast. ja que el GLL cat. és més bilingüitzat que no pas el GLL cast. Constata una millora de la situació del cat. en els mitjans, en l'adm. autonòmica i local i en l'escola (aquest últim element significa un canvi en les situacions d'aprenentatge dels codis). Després de criticar l'ambigüitat de la LNL, s'afirma que l'evolució de la situació de la L vindrà donada per: (1) un augment lent de l'ús del cat. degut al manteniment i/o increment de la cadena de transmissió intergeneracional; (2) un eixamplament dels marcs de referència polític, cultural i econòmic.

Sociologia

200. FLAQUÉ, Lluís (Ciències Polítiques i Sociologia, UAB). Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la sociologia. Comentadors: Salvador CARDÚS & Marina SUBIRATS.

Els factors que tenen més influència sobre la L poden classificar-se en les categories seg.: (1) els econòmics, tecnològics, polítics i demogràfics, els quals poden conferir més poder i influència a una comunitat lingüística en detriment d'una altra; (2) els culturals i simbòlics, els quals determinen l'adhesió dels membres a una comunitat i una L. De més a més, s'assenyala la relació entre funció comunicativa i funció simbòlica del Ltge en tant que a menys ús, més simbologia i a la inversa. L'evolució futura de la societat

vindrà donada pels canvis en la infraestructura dels mitjans de comunicació i la transnacionalització dels mitjans, els quals tant poden afeblir com enfortir el procés de NL. Finalment, se suggereix establir una política de foment dels productes culturals cat. destinats a un públic popular i poc cultivat (vídeo domèstic, premsa il·lustrada, esportiva, del cor, còmics, etc.)

Sociolingüística

201. BASTARDAS, Albert (Dept. de Lingüística, UB). Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la SL. Comentadors: Joan ARGENTE & Emili BOIX.

Estudia els comportaments ling. a partir de la distinció entre comportaments individualitzats i institucionalitzats. A partir d'aquí s'analitzen els fenòmens de persistència i de canvi d'actituds. S'estableix que cal intervenir de manera decidida damunt els comportaments institucionalitzats car determinen fortament els altres, ja que són aquells qui faciliten la competència en un codi determinat i li atorguen un prestigi simbòlic. Pel que fa a la situació del cat. i a l'evolució futura, és important que el GLl cast. es bilingüïtzi més, car així la comunicació es podrà establir en el mateix codi que els de GLl cat. Finalment, s'estableixen unes recomanacions d'actuacions centrades en: (1) major incidència en els comportaments institucionalitzats no oficials; (2) modificació dels marcs legals; (3) estudi de la importància de la seqüència d'aprenentatge dels codis a l'escola; (4) actuació damunt els mitjans i les noves tecnologies; (5) influència més decidida en el món econòmic i laboral.

À R E A 3 a.

Estudi comparatiu d'experiències de canvis SL planificats

S'analitzen experiències d'altres països que puguin servir de model o referència per al cas català.

Normalització en general

202. ARGEMÍ i ROCA, Aureli (CIEMEN). "Bilingüisme" i "separatisme lingüístic" Dues solucions a problemes lingüístic dins l'Estat italià

La comparació entre la situació lingüística del francès a la Vall d'Aosta i la de l'alemany al Tirol del Sud, palesa la relativitat del marc jurídic-polític estatal. Si bé Itàlia és un país més centralista que no pas l'estat espanyol, la minoria germànica ha sabut guanyar per a la seva L un estatut jurídic i una situació social en molts aspectes millor que la que frueix el català.

Col.laboració interestatal

203. NOVAK LUKANOVIC, Sonja & DEVETAK, Silvo (Institut for Ethnic Studies). La Comunitat de Treball Alps-Àdria, una diversitat demogràfica i ètnica

Aquesta comunitat, a despit d'estar integrada per regions pertanyents a estats de diferents blocs econòmics (EFTA, CEE, COMECON, etc.), polítics i militars (OTAN, Pacte de Varsòvia, neutrals, no aliniats) és tot un model europeu de cooperació interregional transestatal. Cal destacar-ne la col.laboració en l'àmbit de les activitats culturals i, més en particular, la cooperació referent a les minories ètniques i lingüístico-culturals.

204. WILLEMYNS, Roland. Activitats de planificació en el domini neerlandès

Aquest treball es comenta conjuntament amb el següent (paràgraf 205).

205. ARGEMÍ i ROCA, Aureli (CIEMEN). El "Tractat d'Unió Lingüística" (Flandes-Països Baixos)

En ambdós treballs es repassa succintament la història del moviment d'integració neerlandesa així com l'organització i les activitats del Nederlandse Taalunie, per després concentrar-se en el Taalunieverdrag <Tractat d'unió de la Llengua> (1980). El Tractat preveu l'obligatorietat de fer una política comuna en el camp de la L i de les lletres, i també la creació d'òrgans mixtos de cooperació i consulta mútues. Els organismes esmentats són: (1) Consell de la Llengua, integrat per especialistes; (2) Comissió Interparlamentària de Control; (3) Comitè de Ministres, constituït almenys per dos ministres; (4) Secretaria General, que s'ocupa de l'adm. permanent del Tractat.

206. HAVU, Iuka (Universitat d'Helsinki). Aspectes SL generals als països nòrdics i tractats internacionals del Consell Nòrdic

El Conveni Ling. dels Països Nòrdics, en vigència des de l'1.3.1987, té per objectiu resoldre els problemes ling. amb què pot trobar-se el ciutadà d'un estat nòrdic quan està de viatge en un altre o hi resideix. Segons el Conveni tots els ciutadans d'aquests països tenen dret a utilitzar llur L d'origen en adreçar-se a les autoritats d'un altre estat membre del Consell. En són eximides les illes Fer-Oer i les illes Aland a fi de preservar llur fràgil particularitat ling.

207. HAVU, Iuka (Universitat d'Helsinki). Llengües minoritàries en els tractats internacionals del Consell Nòrdic

Aspectes legals: En el Consell Nòrdic les L estan classificades des d'un punt de vista legal de la manera següent: (1) L dels tractats generals: danès, noruec, suec, finlandès i islandès. (2) L de treball: danès, noruec i suec. (3) L amb servei de traducció a les sessions plenàries i a les comissions: finlandès. Aspectes político-legals: Els tractats internòrdics consideren les "L minoritàries amb caràcter oficial" com a elements bàsics de les regions autònomes on són parlades. Aquestes regions tenen representació oficial al Consell Nòrdic com a part integrant i obligatòria de les delegacions dels Estats dels quals formen part. Aspectes de col.laboració cultural: Hi ha una ampla panòpia d'institucions pannòrdiques de promoció i difusió de les L nòrdiques: (1) Secretariat de L Nòrdiques (creat el 1977 es dedica a coordinar aspectes ling. i, en particular, lexicològics). (2) Cen-

tre d'Informació Ling. (fundat el 1980, promociona el finès als països de L escandinava i les L escandinaves a Finlàndia). (3) Comitè de Literatures Veïnes (en actiu a partir de 1983, promociona la traducció d'obres entre les L nòrdiques). (4) Altres institucions: Institut Nòrdic de Poesia Popular, Cursos per a Investigadors Nòrdics, Beques per a Investigadors Nòrdics, Comitè Científic Internòrdic, Institut Nòrdic de Planificació Social, Fons Cultural Internòrdic, Premi Nòrdic de Literatura, Cursos de L i Literatures Nòrdiques, etc.

208. ARGEMÍ i ROCA, Aureli (CIEMEN). Repercussions lingüístiques dels tractats entre Itàlia i Iugoslàvia. A propòsit dels eslovens a Itàlia i dels italians a Iugoslàvia.

Es descriu l'assimètrica conseqüència de l'aplicació dels tractats a una i altra banda de la frontera. A Itàlia se n'incumpleix la lletra i l'esperit, mentre que a Iugoslàvia s'aplica de manera latitudinària.

Administració pública

209. HAVU, Iuka (Universitat d'Helsinki) & GRÜNTAL, Tiin. Llei lingüística d'Estònia

Elaborada en el marc de la perestroika, la Llei ling. del 18 de gener de 1989 conté elements d'interès. El coneixement d'estonià exigít als funcionaris s'hi defineix mitjançant una classificació fixada per la Comissió Lingüística de l'adm. Cobreix des de la categoria "A", que prescriu la comprensió de l'estonià parlat, fins a la categoria "F", exigít als alts càrrecs de l'adm., que equival a un domini perfecte.

210. COMET, Robert. La diversitat lingüística en l'Administració pública suïssa

S'analitzen i contrasten entre si el marc legal i la política ling. dels 4 únics cantons suïssos multilingües: Berna, Friburg, Valais i els Grisons.

211. PLASTRE, Guy (Secrétariat exécutif DLO, Comission de la Fonction Publique). Mesures per augmentar l'ensenyament del francès en els ministeris i agències de la funció pública federal al Canadà

El treball inclou informacions susceptibles de fer-ne una lectura adaptativa a la nostra situació. Mereixen atenció preferent els punts seg.: (1) Concreció de l'"estatut ling. dels llocs de treball" de l'Adm. pública i identificació del perfil ling. de cada plaça. (2) Formació ling. dels funcionaris. (3) Primes econòmiques als funcionaris bilingües. (4) Informes anuals al Parlament federal.

212. PLASTRE, Guy (Secrétariat exécutif DLO, Commission de la Fonction Publique). Mesures per incrementar el coneixement pràctic de les dues L oficials entre els funcionaris canadencs

S'explenen les mesures adm. i didàctiques preses. Cada funcionari gaudeix d'un crèdit de 1.860 hores per a l'aprenentatge de L2, de les quals pot fer-ne ús al llarg de tota la seva carrera com a empleat públic. Per incrementar el coneixement pràctic hi ha una variada gamma de cursos, amb càrrec al pressupost públic, amb la característica comuna d'acompanyar l'ensenyament amb la sensibilització envers els valors que vehiculen les L objecte d'aprenentatge.

Ensenyament

213. OLIVARES i NIQUI, Alfons. Ucraïna: projecte global educatiu per a la recuperació idiomàtica (1920-1930)

Es descriu el cúmul d'iniciatives dutes a terme pel govern soviètic ucraïnès en el camp de l'educació.

214. NOVAK LUKANOVIC, Sonja (Institut for Ethnic Studies). Immersió i/o ensenyament escolar a alumnes no-eslovenoparlants a l'escola eslovena

S'analitzen els diferents models escolars de la R.S. d'Eslovènia tenint en compte les L en què es vehicula l'ensenyament.

215. JONES, Bryan (Mudiad Ysgolion Meithrin. National Association of Welsh Medium Nursery Schools and Playgrounds). L'experiència del Mudiad Ysgolion Meithrin

Creat el 1971, però amb precedents que es remunten abans de la darrera conflagració mundial, Mudiad Ysgolion Meithrin és una associació d'escoles privades de pre-escolar en gal.lès amb l'objectiu comú de promocionar la L pròpia. Entre les seves activitats, cal posar en relleu les seg.: (1) Organització de cursos de gal.lès per als pares anglòfons que envien llurs fills a l'escola en gal.lès. (2) Grups de mares i nens. Atès que la llei obliga que els infants de menys de 2 anys i mig vagin acompanyats d'algun de llurs progenitors, es compagina l'educació dels pàrvuls amb l'ensenyament del gal.lès al tutor acompanyant angloparlant. Així els pares són capaços de comunicar-se en gal.lès amb llurs fills des que són molt menuts.

216. ZELDENRUST, Auke (Fryske Akademy). Algunes experiències de l'educació a Frísia

(1) Ràdio escolar. A partir de 1973, prenent per model una experiència que funcionava d'anys enrere en neerlandès per a tots els Països Baixos, s'emeten emissions en frisó destinades a la població escolar, complementades amb material didàctic per a treballar a l'aula. El seguiment fluctua entre el 40 i el 60 % de l'audiència potencial. Mitjançant la ràdio, el frisó s'integra d'una manera natural en el programa escolar i s'eleva la qualitat idiomàtica

de l'alumnat. (2) Ordinadors. El 1988 la Fryske Akademy, en col.laboració amb un centre pedagògic, va endegar un programa per tal que els escolars fessin ús de processadors de textos. Els objectius són: (1) Millorar la capacitat expressiva dels alumnes. Els infants poden concentrar l'atenció en com arranjar llurs pensaments i col.ligar els enunciats, per després passar a revisar el text des d'un punt de vista estilístic i ortogramatical. (2) El sistema serveix per a poder avaluar objectivament la qualitat i la quantitat del frisó. (3) Els processadors de textos es palesen com a eina motivadora: a la major part dels infants els encisa fer-ne ús per a escriure en frisó, tot i l'escassa competència que tenen en llur L.

217. GARCIA RAFFI, Josep Vicent & MANUEL, Carme. Els centres lingüístics al País de Gal.les

Aquests centres tenen per objectiu que els infants nou vinguts de 7 a 11 anys s'integrin eficaçment en l'escola local i en la comunitat gal.lesoparlant. L'estada al centre, al llarg d'un trimestre escolar, cobreix diferents activitats ling. del currículum. Per garantir-ne l'èxit la ratio professor/alumne és d'1 : 10. Finalment, s'informa que des de setembre del 88 s'està començant a fer un procés semblant a l'escola secundària.

218. GARCIA RAFFI, Josep Vicent & MANUEL, Carme. Professors de suport lingüístic: Athrawon Bro

En les escoles amb problemes ling. de qualsevol índole, la contribució dels professors de l'entitat Athrawon Bro és tant la d'aportar-hi idees, mètodes i material com la d'infondre-hi entusiasme i encoratjament. El treball conjunt entre els professors titulars i els d'Athrawon Bro sol durar entre un o 2 trimestres.

219. KOZINC, Alenka & HVALA, Katja (Direcció d'Ensenyament Primari, Departament d'Ensenyament Escolar de la R.S. d'Eslovènia). Integració dels alumnes d'altres regions lingüístiques a la R.S. d'Eslovènia

Als infants que vénen d'altres repúbliques iugoslaves (i que per tant no són eslovenoparlants) i que presenten dificultats en l'aprenentatge, se'ls ofereixen classes complementàries d'eslovè a fi de garantir llur ràpida integració.

220. KOZINC, Alenka (Direcció d'Ensenyament Primari, Departament d'Ensenyament Escolar de la R.S. d'Eslovènia). Els concursos com a mitjà per a estimular l'interès per la llengua

A fi de fomentar l'interès per la L, es fan un seguit d'activitats extraescolars: cursets de declamació, teatre, periodisme escolar, cercles literaris, biblioteca, etc. Dins aquest marc, tenen especial rellevància els encontres, els concursos i les competicions extraescolars de caràcter literari. Endegada l'experiència fa vint anys, en els darrers cursos la participació assoleix entre el 60 i el 70 % del total de la població escolar de la R. S. d'Eslovènia. Hi ha una gran diversitat de modalitats de certàmens literaris (per

edats, temes, etc.) i de diferent abast (escola, població, regió, República, Federació), patrocinades per tota mena d'entitats (empreses, corporacions, etc.) La principal conseqüència objectiva d'aquest procés ha estat un increment notori de l'índex de lectura.

221. MARKO JUANIKORENA, Iñaki (AEK, d'Euskarazko Kulturaren Batzarrea). Experiències extraescolars i normalització lingüística.

Es detallen 3 experiències que tenen en comú els trets seg.: (1) demanen la cooperació de diferents agents socials (tècnics d'euskera dels ajuntaments, pares, grups de promoció de la L, etc.); (2) s'han dut a terme en zones predominantment erdalduns. Com a experiències durant el curs escolar se'n comenten dues: (1) A fi d'assumir l'euskera com a L de comunicació i superar-ne el clixé d'idioma lectiu, s'organitzen sortides a centres localitzats en comarques euskalduns. Els de preescolar fan estades d'1-2 dies (3 cops a l'any); els de cycle inicial s'hi estan una setmana per trimestre; els de cycle mitjà i superior, una quinzena per trimestre. (2) Euskal Txokoak <racons del basc>: són activitats extraescolars que tenen per objectiu la potenciació de l'euskera a partir de danses, putxinellis, ceràmica i educació musical. Funcionen dues vegades per setmana (17:30 a 19:30). Durant el període escolar se celebren 3 o 4 festivals-exposicions a fi d'exhibir el treball que els alumnes han elaborat. Finalment, es detallen les experiències durant les vacances d'estiu, consistents en muntar colònies obertes, situades en els centres d'ensenyament on durant el curs estudien els infants. Els alumnes es divideixen en petits grups (sempre menys de 10), amb un monitor cadascun. L'horari acostuma a ésser de 10 a 13. Les activitats consisteixen bàsicament a treballar la L mitjançant jocs, narracions i cants. Cada jornada es dedica a un tema monogràfic.

222. ZGUSTOVÁ, Mònika. El txec i l'ensenyament universitari.

Es repassen les vicissituds històriques de van menar a la constitució de la primera universitat txeca el 1888 i l'eslavització de totes les universitats de Txecoslovàquia després de la independència.

223. CALDERS, Tessa (Departament d'Hebraítiques, UB). Israel. Política lingüística envers l'estudiant universitari

A les universitats d'Israel, c. 20 % dels estudiants són forans. Per a poder accedir-hi s'ha de superar un examen d'hebreu, el grau d'exigència del qual depèn de cada facultat i departament. Tot i això, com que a la majoria de centres el nivell exigít és baix, hi ha un seguit de facilitats per integrar lingüísticament l'estudiant forà. Hi destaquen: (1) les classes de repàs; (2) facilitats de caire idiomàtic en les proves d'examen; (3) bibliografies addicionals de consulta multilingües.

224. CALDERS, Tessa (Departament d'Hebraítiques, UB). Cursos d'idioma per a adults. Els ulpanim

Els ulpanim són escoles intensives d'hebreu per a nou vinguts. Després de més de mig segle d'experiència, els seus resultats són espectaculars. N'hi ha una gran diversitat de models, adaptats a les necessitats dels diferents col·lectius d'alumnes.

225. MARKO JUANIKORENA, Iñaki (AEK, d'Euskarazko Kulturaren Batzarrea). Barnategiak. Internats d'adults per a l'aprenentatge de l'euskara

Els barnategiak són escoles d'euskaldunització intensa, en règim d'internat. Sorgides el 1981, funcionen dins el marc d'AEK - Euskarazko Kulturaren Batzarrea (Coordinadora per a l'Alfabetització-Euskaldunització, entitat privada creada el 1965). El eixos de la seva didàctica són el mètode de projectes (contextualització i posada en marxa de les funcions ling. que es treballen a classe) i l'arrelament social (l'alumne ha de tenir possibilitats de fer ús de l'euskera en el seu lleure). Per tal de possibilitar aquest darrer objectiu, els barnategiak s'ubiquen en comarques bascoparlants a fi d'emmarcar l'alumne en un context favorable. Això aporta altres beneficis: (1) Es maximitza la tasca del professorat, que compagina els horaris diürns dedicats al barnategi, amb les classes vespertines per a adults. De fet, els barnategiak solen ésser una part més dels euskauldeak (escoles de basc per a adults que funciona els vespres). (2) Els barnategiak han dinamitzat les comarques euskalduns on funcionen.

226. ROSÉS, Montserrat (Oficina Catalana, Deutsch-Katalanische Gesellschaft). "Alemany per a joves turcs". Estudi sobre un programa radiofònic a la RFA

Es descriu i valora el curs radiofònic de 9 mesos que difon la Westdeutscher Rundfunk (Colònia). Els oients poden apuntar-se al curs sempre que vulguin car cada emissió és independent i pot seguir-se sense necessitat d'haver escoltat l'anterior. Entre els aspectes més significatius destaca que el curs es vehicula sobre un guió molt elaborat que burxa qüestions candents, ço que esperona l'interès del ràdiooient.

Mèdia

227. THOMAS, Ned M. (Cynllun Mercator. Coleg Prifysgol Cymru). Notícies i agències informatives per a les llengües minoritzades de les Comunitats Europees

D'antuvi s'adverteix que les propostes presentades "semblaran irrellevants o excessivament modestes des d'una perspectiva cat." Dit això escomet un repàs del que poden aportar a la situació cat. les altres minories: (1) La Fryske Akademy és un centre d'investigació rigorós, amb més de 60 empleats a temps sencer; (2) La TV gal·lesa genera més producció pròpia que la CCRTV. (3) L'EBLUL (= European Bureau of Lesser Used L) pot aportar tant per al cat., com Cat. pot contribuir a l'EBLUL.

228. PARÉS i MAICAS, Manuel (Facultat de Ciències de la Informació, UAB). La política de promoció de la llengua francesa als mitjans de comunicació social del Quebec

Tot i ésser el Canadà un país d'economia liberal, hi ha un fort intervencio-nisme estatal sobre la cultura: la definició i execució de la política de co-municació social està íntimament travada amb el desenvolupament legislatiu i amb una enèrgica política institucional i de finançament. Així, a tall d'e-xemple, s'informa que un terç de les publicacions (llibres + opuscles) són editats per l'Adm. En aquest context funciona un òrgan de dependència públi-ca, la Société de Développement des Industries de la Culture, amb l'objec-tiu d'afavorir el desenvolupament d'empreses privades del llibre, cinema, serveis de comunicació, etc. i millorar-ne la qualitat i competitivitat. Per a l'edició d'obres inèdites hi ha ajuts equivalents al 50 % del cost d'edició. Més en general, les empreses poden beneficiar-se de subvencions governamen-tals que poden arribar fins al 75 % del cost dels productes culturals que produeixen. Finalment es propugna escometre estudis en profunditat sobre la relació entre economia i NL.

229. CALDERS, Tessa (Departament d'Hebraïtiques, UB). Israel. Mèdia en hebreu fàcil

A fi de facilitar i accelerar l'aprenentatge d'hebreu als nouvinguts, alguns mèdia israelians (programes de TV i ràdio, premsa diària, etc.) fan ús d'un hebreu de nivell llindar.

230. COROMINAS, Maria. (Facultat de Ciències de la Informació, UAB). Els programes infantils al Canal 4 del País de Gal.les

A fi d'avesar els infants de Gal.les, tant celtoparlants com angloparlants, al visionament de la TV en gal.lès, i a través seu, introduir-los la L prò-pia del país, el Canal 4 emet una alta proporció de programes infantils. La majoria d'aquests programes són d'esbarjo --per altra banda els de més au-diència--, però també se'n fan d'escolars. Amb el pas dels anys sembla demos-trar-se que aquesta orientació ha contribuït positivament a l'extensió i di-fusió de l'idioma autòcton.

Cultura no mediàtica

231. OLIVARES i NIQUI, Alfons. Política de promoció del llibre en búlgar

L'Adm. búlgara atorga atenció especial a la formació de joves lectors. Ultra una inversió pressupostària notable, destaca l'existència d'un organisme de-dicat a estudiar la producció literària infantil i juvenil i a experimentar diferents estratègies per a incrementar l'interès dels joves vers la litera-tura.

232. GARCIA RAFFI, Josep Vicent & MANUEL, Carme. Promoció del llibre en gal.lès

El Cyngor Llyfrau Cymraeg és una entitat fundada el 1961, resultat de l'acord establert entre la Societat de Llibres Gal·lesos i diferents autoritats locals. En els primers anys d'existència va funcionar com a distribuïdora de llibres alhora que es dedicava a concedir beques a autors de llibres destinats a ser difosos només a biblioteques. Amb posterioritat han ampliat el seu camp d'acció a la subvenció de llibres i revistes. Avui dia, en proporció al nombre de parlants de les respectives comunitats lingüístiques, s'editen més títols en gal·lès que no pas en cat.

233. BAKER, Michael (Council's Drama Department, Welsh Arts Council). El teatre a Gal·les.

El treball sintetitza les qüestions de finançament referents al teatre.

234. Ó RIAGÁIN, Dónall (European Bureau for Lesser Used Languages). La difusió de l'ús del gaèlic irlandès a través d'organitzacions privades sense afany de lucre

Es donen clarícies de diverses iniciatives: (1) El govern irlandès va auspicar una federació d'associacions en defensa de la L. (2) Cada estiu se celebra un festival de joventut amb l'objectiu de desenvolupar els talents musicals, dramàtics, literaris i artístics a través de la L. (3) Cada any es convoca un concurs on es jutja quins són els barris o les poblacions on la L ha progressat més al llarg de l'any anterior gràcies als esforços del conjunt de la població. (4) Una activitat molt popular són els cursos d'estiu d'irlandès a la Gaeltacht. Els estudiants són allotjats en llars d'irlandesoparlants a un preu mòdic gràcies a les subvencions que reben les unitats familiars.

235. GARCIA RAFFI, Josep Vicent & MANUEL, Carme. Activitats de lleure en gal·lès: la Lliga de la joventut gal·lesa (Urdd Gobaith Cymru).

El treball perfila l'organització i les activitats d'aquesta entitat.

Activitats socio-econòmiques

236. VILA i MORENO, Xavier. El decret sobre l'ús de la llengua en les empreses i en les relacions socials (Comissió Permanent per al Control de la Llengua, Secció Neerlandesa)

Aquest treball es comenta conjuntament amb el següent (paràgraf 237).

237. ARGEMÍ i ROCA, Aureli (CIEMEN). Bèlgica: situació SL de les empreses i del comerç a Flandes i Brussel·les

Els dos treballs descriuen diacrònicament la situació a partir de 1907, any que es pot considerar com el punt d'arrencada de la presència del flamenc en el sector econòmic. Fins el 1948 no es va començar a regular la qüestió ling. dins el món empresarial responsabilitzant-ne el comitè d'empresa. A partir del 63 s'endega una activa legislació ling. d'aplicació en aquest àm-

bit. Destaca el Decret-Llei de 1973 que incideix no només sobre les societats amb fins econòmics sinó que també abasta altres institucions com són els hospitals, etc. Els àmbits que cobreix aquesta norma són els seg.: (1) els subjectes d'aplicació; (2) els sectors regulats; (3) la traducció dels documents, i (4) admonicions i sancions.

238. GUILLOTTE, Michel (Centre Linguistique de l'Entreprise). El Centre Linguistique de l'Entreprise. Una eina per a la promoció de les llengües en el medi de treball.

Posat en marxa el 1972, arran de l'adopció de les primeres lleis ling., el Centre Ling. de l'Entreprise (= CLE) és un òrgan de reflexió i de recerca conjunta de les principals associacions patronals canadenques. Més en concret, el CLE es pot caracteritzar com un organisme sense afany de lucre que ofereix assistència tècnica al món empresarial i comercial. Així: (1) Informa sobre la normativa legal. (2) Serveix de punt de trobada entre el govern i els grups interessats en la qüestió ling. (3) Cerca solucions a situacions problemàtiques. (4) Ofereix als seus associats diferents serveis: formulació d'estratègies i polítiques ling., elaboració i implementació de programes, pautes per a la formació ling. i ensenyament de la L en el lloc de treball.

Usos lingüístics interpersonal

239. ZGUSTOVÁ, Monika. L'ús interlingüístic interpersonal entre txecs i eslovacs

En la comunicació entre parlants d'amdós idiomes predomina el sesquiling. Hi contribueix: (1) La proximitat interling. (2) L'ensenyament escolar de l'altra L. (3) La presència en els mitjans d'ambdues L sense subtítular ni doblar. (4) El pluriling. igualitari oficial. (5) La manca de connotacions socio-econòmiques de les 2 L, a causa d'una política d'anivellament econòmic intercomunitari.

Treballs de síntesi

240. AYMÀ, Josep Maria. Suggeriments per a incrementar l'ús del català en la societat

Resum, per departaments de la Generalitat de Cat., dels suggeriments aportats pels membres de la Xarxa Tècnica per a la NL sobre quines accions normalitzadores (internes i externes) es poden dur a terme des del departament on treballen.

241. LEPRÊTRE, Marc (ISC). Suggeriments i anàlisi comparativa d'experiències per a incrementar l'ús del català en la societat

Síntesi, per departaments de la Generalitat de Cat., dels suggeriments ressenyats per AYMÀ, Josep Maria (cf. paràgraf 238) i ampliat amb els suggeriments aportats per les 3 àrees del conjunt de la recerca. Cadascun dels suggeriments s'acompanya de: (1) una justificació (a partir de la infor-

mació fornida pels treballs de l'àrea 1a.: "situació i evolució recent de la L cat. en la societat"); (2) una succinta valoració sobre l'operativa (sobre la base dels treballs de l'àrea 2a.: "dinàmica social i factors intervinents en l'extensió de l'ús social del cat."); (3) l'experiència acumulada sobre el tema (a partir de la informació aportada per l'àrea 3a.: "estudi comparatiu d'experiències de canvis SL planificats").

242. Finalment, cal dir que diversos treballs redactats en anglès o en francès han estat traduïts al català. Igualment s'ha homogeneïtzat l'estil de tots els treballs.

T a s q u e s p e n d e n t s

À R E A 1 a.

Aspectes generals

243. (1) Síntesi de les ponències i comunicacions presentades en algunes àrees del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. En principi la tasca recaurà en els qui foren els coordinadors d'àrea.

244. (2) Elaboració d'un índex de Normalització Lingüística a Catalunya (= "INLAC") seguint les pautes dissenyades per Josep Maria AYMÀ. Aquest índex ha de recollir dades demoscòpiques sobre el grau d'ús del català en una multitud d'aspectes de la vida quotidiana, que permetran un seguiment longitudinal del procés de normalització lingüística.

Administració pública

245. (3) Informe, a càrrec d'Yvonne GRILEY, de la Secció d'Ús Oficial de la Llengua Catalana, sobre les actuacions catalanitzadores dels diferents departaments de la Generalitat de Catalunya.

246. (4) Enquesta sobre l'"ambient lingüístic" de la Generalitat. L'ISC ha dissenyat el qüestionari, seguint un model emprat per l'administració federal canadenca. A començaments de 1990 es farà la recollida de dades i anàlisi corresponent. La responsabilitat recau en Yvonne GRILEY (esmentada al paràgraf 243).

247. (5) Treball sobre l'ús del català a l'Administració local de Catalunya. Es tracta del repicat d'una enquesta passada el 1986, per encàrrec del Parlament de Catalunya.

Ensenyament

248. (6) Disposem d'un treball fet pel Servei de Llengua Catalana sobre l'ús del català en els aspectes administratius a la Universitat de Barcelona, però només aporta les dades en brut (tabulacions). Manca, per tant, la seva explotació i elaboració.

249. (7) Informe sobre els usos lingüístics a la UAB. El treball s'encarregarà durant l'exercici actual.

Activitats socio-econòmiques

250. (8) Informe de caràcter qualitatiu sobre el món socio-econòmic a càrrec de Vicenç BOSCH.
251. (9) Joan GUÀRDIA ha de lliurar el treball sobre la situació de l'ús del català a correus.

Relacions interpersonals

252. (10) L'Institut d'Estudis Metropolitans, per encàrrec de l'ISC, està acabant la segona part d'un estudi sobre la transmissió generacional de la llengua en una àmplia mostra de ciutadans de l'àrea metropolitana de Barcelona.

À R E A 2 a.

253. (1) Estem pendents de la recepció del treball de Francesc PALLARÉS (Comentadors: Jaume BOTELLA & Josep M. VALLÉS) sobre Anàlisi i propostes des de la perspectiva de la politologia.

254. (2) Falten per encarregar els treballs des de la perspectiva de la demografia i de la història.

255. (3) L'àrea 2a. clou amb una síntesi feta, a títol personal, per Rafael-Lluís NINYOLES & Jordi PORTA. Consistirà en una valoració de les aportacions de cada treball, amb una sistematització de les variables, factors, mecanismes i actuacions proposades per cada treball. Aquesta síntesi permetrà d'enfocar globalment el disseny de les actuacions en els àmbits prioritaris del pla d'actuació per a augmentar l'ús del català.

À R E A 3 a.

256. (1) Estem pendents de la recepció del treball de Pilar CASAMADA (Departament d'Anglo-germàniques, UB) sobre l'ensenyament de l'hindi entre funcionaris de la Unió Índia.

t r e b a l l s d e s í n t e s i

257. (1) Consideracions prospectives sobre la llengua catalana, amb diversos escenaris (encara s'ha d'acabar de perfilar l'encàrrec i concretar els seus responsables).

258. (2) Necessitats generals de formació d'especialistes en matèria de planificació lingüística, dinamització lingüística, ensenyament de llengua, terminòlegs, assessors, etc. El treball l'ha de dur a terme Jordi BAÑERES.

259. (3) Necessitats de la recerca SL i el paper de l'ISC. L'informe, serà redactat per Jordi BAÑERES, revisat per l'ISC en ple, publicat en el núm. 10 de Noves SL i passat a discussió en una lera. Trobada de SL professionals, que ja convocarem oportunament.

260. (4) En darrer terme es presentarà l'esborrany d'informe final a Joshua FISHMAN, Jean-Denis GENDRON & Michel GUILLOTTE.

Està previst que a finals de l'any 1990 es faci la presentació pública de els resultats finals de tota la recerca.

PUBLICACIONS

261. Les llengües comunitàries a Catalunya. El repte (socio)lingüístic de l'Acta Única

Ha conclòs la fase d'elaboració de l'obra esmentada (se n'informava a Noves SL 2, pàg. 11, amb el títol provisional de "Les llengües comunitàries a Catalunya: horitzó 1992"). El llibre, que ha de sortir com el número 3 de la col·lecció Publicacions de l'ISC, Sèrie Monografies, estudia l'impacte de les llengües oficials de les Comunitats Europees a Catalunya, excepció feta del castellà, com a conseqüència del procés d'integració europea. L'obra ha de sortir a la venda l'any 1990. El seu sumari definitiu és el següent:

- BAÑERES, Jordi, "Presentació".
 - CORDOBA, Josep-Lluís (ADIC), "El sector privat d'ensenyament d'idiomes. Raons de l'existència d'aquest sector".
 - MARTÍN, Ernest, "Les Escoles Oficials d'Idiomes. Paper actual i futur en la societat catalana"
 - ROCA, Octavi, "Els centres d'autoaprenentatge. Una alternativa o un complement a les classes?".
 - SAN MIGUEL, Julio, "Els requisits idiomàtics en l'accés als llocs de treball".
 - DUARTE, Carles, "El funcionariat i les llengües comunitàries".
 - GARCIA-RIPOLL, Martí, "La radiofonia en llengües estrangeres a Europa".
 - GARCIA-RIPOLL, Martí & NIQUI, Cinto, "La televisió en llengües estrangeres a Europa".
 - MELIÀ, Albert, "Importància de l'anglès en el món d'avui".
 - Autors diversos, "Propostes d'acció per a la potenciació de les llengües comunitàries a Catalunya".
- (3 taules, 2 mapes, 6 gràfics)

262. Difusió social del coneixement de la llengua catalana. Anàlisi de les dades lingüístiques dels padrons municipals d'habitants de 1986 i anteriors, de Catalunya, amb referència a les illes Balears i al País Valencià.

Són a punt d'acabar els treballs de publicació d'aquest estudi de Modest REIXACH (amb la col·laboració de Joaquim CAPELLADES, Manuel FALGUERA & Jacqueline HALL), on es correlacionen els coneixements lingüístics amb diverses variables sociològiques (cf. també Noves SL, núm. 2, pàg. 10). L'obra serà editada dins la col·lecció Publicacions de l'ISC, Sèrie Estudis, amb el número 2.

El sumari definitiu és el següent: Introducció. I. El cens lingüístic de 1986. II. Coneixement del català a Catalunya, al País Valencià i a les Illes Balears i Pitiüses. III. Situació i evolució del coneixement del català a Catalunya. IV. Llengua i territori. V. Municipis i llengua. VI. Corporació Metropolitana de Barcelona. VII. Autòctons i immigrants. VIII. Llengua i edat. IX. Llengua i professió. X. Llengua i grau d'instrucció. XI. Llengua catalana i sexe. XII. Síntesi i reflexions finals.

(71 taules, 40 gràfics).

S E R V E I D E D O C U M E N T A C I Ó

263. D'acord amb l'article 1, apartat c) del Decret 296/1980 de 4 de desembre, de creació de l'ISC, el nostre institut té com un dels seus objectius i funcions fonamentals:

"Formar una biblioteca especialitzada en temes SL i muntar un arxiu exhaustiu de les investigacions SL realitzades en terres catalanes. Aquests materials hauran de ser accessibles als estudiosos".

Per a complir aquest imperatiu legal hem establert el servei de documentació:

L'horari de consulta (personal o telefònic) és el següent:

- horari normal: divendres, de 15 h. a 17:30 h.
- horari intensiu (d'1 de juny a 15 de setembre): divendres, de 13 a 15 h.

Hom pot fer fotocòpies del material que disposem. Hom fa préstec extern dels llibres per al cap de setmana, és a dir, els llibres s'han de tornar indefectiblement el dilluns següent al llarg del mateix horari que l'indicat per als divendres.

Atenció: Hi ha diferent tipus de material de difícil consulta donat que no hem disposat de recursos per a fitxar-los i classificar-los.

Tot seguit fem inventari dels recursos disponibles (les xifres que s'indiquen són aproximatives).

S u m a r i

	paràgrafs	pàgs.
1. Biblioteca		
1.1. Llibres	264	25
1.2. Publicacions periòdiques	265	26
2. Arxiu		
2.1. Arxiu de premsa	266-268	26
2.2. Articles de caràcter científic	269	29
2.3. Actes de congressos	270	29
2.4. DISOC (Documentació Informatitzada de SL Catalana)	271	29
2.5. Bibliografia informatitzada de teoria SL	272	29
2.6. Arxiu d'accions de dinamització lingüística	273	30

1. Biblioteca

264.

1.1. Llibres

Disposem d'obres de les matèries següents:

- Matemàtiques, estadística, sistemes operacionals, etc.: 50 títols.
- Metodologia de les ciències socials: 50 títols.
- Ciències afins (cartografia, filosofia de la ciència, etc.): 25 títols.

- Obres introductòries de SL: 15 títols.

- Obres de SL: 100 títols.
- Obres sobre interlingüística: 20 títols.
- Obres sobre minories lingüístiques i llengües minoritzades: 60 títols.
- Textos sobre el Canadà i el Quebec: 75 títols (molts són opuscles).

- Censos lingüístics dels Països Catalans: 50 volums
- Aspectes socials de la llengua catalana (SL, comunicologia, obres de militància lingüística, etc.): 125 títols (aquest apartat s'intenta que sigui exhaustiu: el criteri per adquirir-los és latitudinari).
- Originals de treballs SL de camp: 25 informes.
- Estudis sobre la realitat social catalana: 40 títols.

- Obres de teoria sociològica: 25 títols.
- Obres de consulta i referència: 50 títols.
- Textos editats per la Generalitat de Catalunya: 50 títols.
- Vària: 50 títols.

265.

1.2. Publicacions periòdiques

Rebem les publicacions serials següents:

- "Butlletí de documentació. Departament de Cultura"
- "Butlletí de novetats. Facultat de Filologia UB"
- "Butlletí de sumaris. Departament d'Ensenyament"
- "Butlletí de sumaris. Escola d'Administració Pública"
- "Butlletí de sumaris. Facultat de Filologia UB"
- "Catalonia"
- "Contact Bulletin. EBLUL"
- "Cultura"
- "Europa de les Nacions"
- "Informe dossier premsa . Cultura i mitjans de Comunicació"(CDP)
- "La Nació"
- "Lengas. Revue de sociolinguistique"
- "Recull de premsa. Departament de Cultura"
- "Revista Internacional de Ciencias Sociales"
- "Síntesis de información sobre organismos internacionales"
- "Treballs de SL Catalana"
- "Toti"
- "Zeitschrift für Katalanistik. Revista d'Estudis Catalans"

Ja no rebem:

- "Langage et Société. Papiers de Travail" (tenim els números 1-68).

Hi ha uns 100 números solts de diferents capçaleres.

(La llista de les publicacions periòdiques que rep la Biblioteca de la DGPL apareix a Noves SL núm. 6, par. 56, pàgs. 13-14).

2. Arxiu

266.

1.4. Arxiu de premsa

A l'ISC s'arxiven totes les notícies que fan referència als aspectes socials de la llengua catalana i que apareixen en els reculls de premsa seleccionats diàriament per l'Oficina de Premsa del Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya).

Tenint en compte la nostra capacitat operativa i les necessitats de documentació SL hem dissenyat un sistema que sigui funcional alhora que rendibilitzi al màxim la informació dels reculls. Això ens ha portat a l'esquema de classificació següent (només s'indiquen els apartats en què hi ha material disponible):

1. CORPUS

11. Estàndard i estandardització
12. Varietats lingüístiques (12.1. Varietats formals. 12.2. Varietats funcionals)
13. Secessionismes
14. Lexicografia, terminologia, diccionaris

(E S T A T U S)

30. ENFOCAMENTS DESCRIPTIUS GENERALS

31. Estats de la qüestió / presentació general (31.1. Normalització lingüística)
32. Enfocaments psicològics (32.1. Integració i assimilació. 32.2. Actituds. 32.3. Motivacions)
33. Enfocaments sociològics (33.1. Demoling. 33.2. Llengua i nació/nacionalisme. 33.3. Contacte de llengües, desplaçament i conflicte lingüístic, minorització. 33.4. Immigració)
38. Enfocaments iuslingüístics
39. Planificació i política lingüístiques

40. ENFOCAMENTS (del cat.) PER ÀMBITS <serveix de principal criteri classificatiu>

41. Administració i òrgans polítics
 - 41.1. Òrgans centrals de planificació ling.
 - 41.2. Administració local (inclou Centres de NL, Consorci per a la NL...)
 - 41.3. Administració autonòmica (a) Xarxa Tècnica. (b) Pactes i acords inter i extraautonòmics)
 - 41.4. Administració estatal (a) Administració central. (b) Administració delegada)
 - 41.5. Parlament espanyol
 - 41.6. Sectors especials (a) Justícia. (b) Forces de defensa i seguretat
 - 41.7. Ens paraestats (RENFE, Ibèria, INI, etc.)
 - 41.8. Partits polítics
 - 41.9. Òrgans comunitaris (CEE, Consell d'Europa, etc.)
42. Ensenyament
 - 42.1. Pre-escolar i bàsic
 - 42.2. Secundari
 - 42.3. Superior
 - 42.4. Cursos de llengua per a adults i ensenyament no-reglat
 - 42.5. Activitats extraescolars
 - 42.6. Ensenyaments especials
43. Mèdia
 - 43.1. TV i vídeo: (a) TV3. (b) Canal 9. (c) Canal 33. (d) TVE2. (e) Canals privats
 - 43.2. Radiofonia

- 43.3. Premsa diària i periòdica
- 43.4. Informàtica
- 44. Cultura no mediàtica
 - 44.1. Llibre: (a) Escriptors: (b) Editorials. (c) Biblioteques i arxius. (d) Llibreries. (e) Fires i exposicions. (f) Premis i simposis.
 - 44.2. Teatre
 - 44.3. Cinema
 - 44.4. Discografia i música
 - 44.5. Deports
 - 44.6. Associacions culturals i deportives
- 45. Activitats socio-econòmiques
 - 45.1. Publicitat
 - 45.2. Empreses: (a) Ús extern no-publicitari. (b) Ús intern.
 - 45.3. Comerç
 - 45.4. Associacions patronals
 - 45.5. Sindicats
 - 45.6. Col.legis professionals
- 46. Relacions interpersonals
 - 46.1. Bilingüisme passiu
 - 46.2. Grups d'edat: joves, vells, etc.
- 50. INTERLINGÜÍSTICA
 - 51. Interlingüística en general
 - 51.1. Anglès com a lingua franca
 - 52. Política (inter)lingüística de les Comunitats Europees
 - 52.1. Comunitats Europees
 - 52.2. Consell d'Europa
- 60. LLENGÜES SEGONES
 - 61. Llengües segones als Països Catalans
 - 62. Projecció internacional i ensenyament del català a estrangers.
- 70. ARANÈS
- 80. PERSONALITATATS, COL.LECTIUS I TROBADES
 - 81. Personalitats
 - 81.1. Entrevistes (COGNOM)
 - 81.2. Notícies de personatges (COGNOM)
 - 82. Col.lectius
 - 82.1. Associacions de militància lingüístiques
 - 82.2. Associacions acadèmiques
 - 83. Notícies sobre trobades
 - 83.1. Conferències i col.loquis
 - 83.2. Trobades i congressos
- 90 VÀRIA
 - 91. Lletres dels lectors
 - 92. Visió de la qüestió catalana des de fora dels Països Catalans

267. Actualment l'arxiu de premsa conté notícies de l'u de setembre de 1987 ençà. Atès que les notícies de premsa han de ser controlades a través del DISOC (cf. paràgraf 268) no tornaran a aparèixer a Noves SL referències d'articles periodístics tal com havíem anat fent anteriorment (cf. Noves SL núm. 3, pàgs. 3-6; núm. 4, pàg. 8-16 & núm. 6, pàgs. 36-40).

268. Fem una crida a tothom que conservi reculls de premsa anteriors a l'u de setembre de 1987 i referents a temes socials de la llengua catalana que es posi en contacte amb nosaltres. Si no podeu fer-nos donació del document original, continuen interessant-nos les fotocòpies. Som del paper que fóra bo fer accessible aquesta informació a tothom que hi tingui interès o necessitat. Tots plegats hi sortirem guanyant.

269. 2.2. Articles de caràcter científic

a) Fons històric: Hi ha 300 articles miscel.lanis.

b) Manteniment: Des de maig del 1989, a partir dels butlletins de sumaris que diferents biblioteques ens fan arribar, se seleccionen els articles de caràcter científic el contingut dels quals incideix en la nostra comesa i se'n sol·liciten còpies. El nombre total dels que han estat obtinguts per aquest mitjà és de 410.

270. 2.3. Actes de Congressos

Hi ha depositats 150 textos (comunicacions i ponències).

271. 3. DISOC (Documentació Informatitzada de SL Catalana)

En col.laboració amb la Comissió de Documentació del Grup Català de SL, durant el 89 s'ha continuat recopilant bibliografia sobre aspectes socials referents a les llengües que s'usen a Catalunya. A les 1.453 referències ubicades al sistema BASIS (del Centre Informàtic de la Generalitat), s'hi afegeixen 1.683 referències que encara no han estat processades. El sistema BASIS permet consultes àgils mitjançant diferents criteris d'accés (autors, títols, descriptors, etc.) El DISOC actua coordinadament amb la xarxa del "projecte Mercator", impulsat per l'European Bureau of Lesser Used L, el que ha portat a una intensa col.laboració amb la seva delegació a Catalunya. Està previst que a finals de l'any 90 el DISOC estigui disponible al públic. (Per a més informació vegeu el número extra de Noves SL, abril de 1988, dedicat monogràficament a "cap a la creació d'un servei de documentació en SL catalana".)

272. 4. Bibliografia informatitzada de teoria SL

A fi de facilitar la tasca de recerca, a partir del 90 endegarem, quan ens sigui possible, el buidat de la bibliografia de caire SL existent a les diferents biblioteques de Barcelona.

273. 5. Arxiu d'estudis de dinamització lingüística

A partir del 90, en col.laboració amb la Secció de Relacions amb l'Administració Local, posarem en funcionament un arxiu que recollirà tots els estudis SL (tant descriptius com programàtics) duts a terme des dels serveis de Català, Centres de NL i ens del Consorci per a la NL. L'arxiu estarà classificat per sectors d'intervenció i ha de ser accessible al públic.

274. Us demanem la vostra col.laboració, fent-nos arribar els vostres estudis i informes, per tal que l'arxiu sigui el més exhaustiu possible.

275. Estadístiques d'ús

L'any 1989, el servei de documentació de l'ISC fou objecte d'un total de 192 demandes d'informació (107 telefòniques, 45 personals i 40 postals). Són de destacar les consultes des de Centres de NL i serveis municipals, així com d'estudiants de diferents nivells, especialment universitaris que preparen tesis de llicenciatura i tesis doctorals.

A L T R E S A C T I V I T A T S D E L ' I S C

Conferències i cursos

276. (1) Com en els anys anteriors, el mes de juliol l'ISC va col.laborar amb el Curs internacional de llengua i literatura catalana, a Gironella.

277. (2) En el marc de les IX Jornades de didàctica (4-8 de setembre del 89), l'ISC va contribuir-hi amb la preparació dels seminaris següents:

- Joan-Maria ROMANÍ & Martí GARCIA-RIPOLL, "El conflicte lingüístic. Una aproximació".
- Rafael-Lluís NINYOLES, "Iniciació a la SL".
- Jordi BAÑERES, Joan-Maria ROMANÍ et al., "La recerca SL".

278. (3) Es va col.laborar amb les Jornades Universitàries a l'Alguer, del 8 al 15 de desembre. S'hi va organitzar un seminari d'introducció a la SL, amb notable participació. Un dels resultats va ser l'inici dels treballs per a la realització d'una enquesta SL a la localitat.

279. (4) En el curs de Dinamització Lingüística, organitzat pel Consorci per a la NL, l'ISC hi ha participat amb les sessions següents:

- Jordi BAÑERES & Joan-Maria ROMANÍ, "Tècniques d'anàlisi i dades SL sobre la llengua catalana" (25.1.90).
- Miquel STRUBELL, "Marc organitzatiu de la NL" (1.2.90 i 6.2.90)

280. (5) Dins del marc de l'Escola d'Hivern, organitzat pel Gabinet de Didàctica (del 26.1.90 al 6.4.90), Jordi BAÑERES & Joan-Maria ROMANÍ professen el curs "La torre de Babel. Llengües i països".

281. Ajuts a la recerca SL

El 1989 van ser convocats els ajuts a treballs de SL per un import total de 2.335.000 PTA (cf. Noves SL 6, par. 92-101, pàgs. 27-29). Sobre vuit candidats, se n'adjudicaren els sis següents:

- (1) Grup Català de SL, "Elaboració d'una bibliografia SL referida a la llengua catalana i a la situació lingüística a Catalunya en els anys 80" (800.000 PTA).
- (2) Joaquim TORRES & Humbert BOADA, "SL dels obrers industrials" (200.000 PTA).
- (3) Sylvia HALM, "Aproximació a la situació de l'ensenyament no reglat de les llengües comunitàries a Barcelona, l'Hospitalet del Llobregat i Badalona. El paper del català" (300.000 PTA).
- (4) Jordi SÁNCHEZ, "Les llengües a la universitat. Metodologia observacional" (335.000 PTA).
- (5) Josep ANGLÈS, "Estudi jurídic de la doble oficialitat lingüística en l'àmbit dels convenis col·lectius laborals" (500.000 PTA).
- (6) Mercè OTERO, "El llatí com a interllengua en la Monarquia Hispànica del segle XVIII" (200.000 PTA).

282.

Col.laboració amb entitats SL

Ultra la presa de contacte amb el Centrum voor Interdisciplinair Onderzoek naar de Brusselse Taaltoestanden de la Universitat Lliure de Brussel·les, s'ha continuat la col.laboració amb el Grup Català de SL. Entre d'altres fets ha estat adquirit un total de 250 exemplars del número 7 de Treballs de SL Catalana per tal d'ajudar a la seva difusió entre entitats, institucions i especialistes d'arreu.

NOTÍCI ES DEL GRU P CATALÀ DE SL

283. Extractem algunes notícies de l'acta de la seva Assemblea General (15.12.89). Les principals tasques previstes per a 1990 són les següents:

284. (1) Comissió de Documentació: Continuació de la feina efectuada. En aquest sentit està previst que el Grup Cat. de SL faci donació a l'ISC d'un terminal per a maximitzar la tasca del DISOC.

286. (2) Sessions de seminari: Les sessions previstes per als pròxims mesos són les següents:

- 9.2.90 "Comentaris sobre una enquesta SL als treballadors", a càrrec d'Humbert BOADA & Joaquim TORRES.
- Al març o abril, reflexions sobre una enquesta SL efectuada al País Valencià (1985) a càrrec de Francesc GIMENO & Lluís ALPERA.
- Al maig, una sessió a càrrec de Jesús TUSÓN.
- Al juny, una sessió sobre pragmàtica.
- Al juliol, una sessió a càrrec de John J. GUMPERZ.
- Al setembre, un debat sobre l'evolució de l'ús del català com a llengua familiar al Principat.
- En data a concretar, una sessió a càrrec de Rafel Lluís NINYOLES.

286. (3) Debats d'ampla difusió: Està previst d'organitzar-ne els següents:

- Al primer trimestre, un acte per commemorar el 10è aniversari de la declaració d'oficialitat del català (Estatut d'Autonomia de Catalunya).
- A la primavera, un debat sobre la necessitat d'un sistema propi de mitjans de comunicació als Països Catalans.

287. (4) Treballs de SL Catalana: Es pretèn millorar-la. En aquest sentit s'espera que apareixi aviat el volum 8è. i el número d'homenatge a Antoni-Maria BADIA, però sobretot es vol aconseguir una millora en la publicació i difusió de l'anuari. La creació d'un consell de redacció i d'un altre d'assessor, així com la distribució assegurada de 250 exemplars (cf. paràgraf 279), han d'incidir en la millora de la qualitat de la publicació. El proper número 8è. inclou els articles següents:

- El Segon Encontre de SL Catalana a Perpinyà, 20-21 de maig de 1988
- STRUBELL I TRUETA, Miquel, "Deu anys de NL al Principat de Catalunya".
- BERNARDÓ, Domènec, "Uns problemes epistemològics a l'entorn d'un 'Curs de SL'".
- PUIG i MORENO, Gentil, "SL i interdisciplinarietat. Les ciències de la comunicació i la recerca intercultural".
- TORRES, Joaquim & BOADA, Humbert, "Els treballadors i la llengua catalana".
- WOOLARD, Kathryn A. & TAE-JOON, Gahng, "Canvis en les avaluacions i les actituds lingüístiques a Barcelona. (1980-1987)"
- GROSSMANN, Maria, "La SL als Països Catalans".
- Actes de les sessions de seminari.

A L T R E S N O T Í C I E S

288. ERAIM (Equip de Recerca i d'Actuació Interculturals sobre el multilingüisme) & ATEE. Seminari sobre problemàtica i educació multicultural a la Península Ibèrica. Sant Feliu de Guíxols (4-10.5.90). Compta amb la participació garantida de 10 especialistes de Portugal, 10 d'Espanya i 10 de la resta d'Europa occidental. Compta el patrocini de la CEE i d'altres entitats. Per a més informació: Gentil PUIG, tel. (93) 555 83 07; Ricard JORDANA, tel. (93) 204 90 83.

ABREVIATURES UTILITZADES

Adm.	administra/ció/cions/tius/ives	Barna.	Barcelona
cast.	castell/à/ana/ans/anes	C/cat.	C/catal/à/ana/ans/anes/unya
CCRTV	Corporació Cat. de Ràdio i TV	CGPJ	Consell General del Poder Judicial
DG	Direcció General	DGPL	DG de Política Lingüística
GL1	Grup de llengua primera	ISC	Institut de SL Catalana
L	llengua/ües	ling.	lingüíst/a/es/ic/ica/iques
LNL	Llei de NL	Ltge	llenguatg/e/es
NL	normalització lingüística	PL	políti/ca/ques ling.
PPCC	Països Catalans	seg.	següent/s
SL	sociolingüíst/a/es/ica	TC	Tribunal constitucional



INSTITUT DE
SOCIOLINGÜÍSTICA
CATALANA
DIRECCIÓ GENERAL
DE POLÍTICA
LINGÜÍSTICA

Full de Treball
de Sociologia
del Llenguatge,
Sociolingüística &
Standard Language

09
núm.

Consell de redacció: Jordi Bañeres, Joan Maria Romani. Full de treball de difusió gratuïta. Consultes, correspondència i subscripcions: Mallorca, 272, 9è 4o, 08037 Barcelona
Tel. (93) 215 90 04 - fax 216 04 55 - Dip. Leg. B-1945/88 - © Departament de Cultura

S U M A R I

	paràgrafs	pàgs.
Presentació del número		1
Bibliografia de SL lusòfona	289 . .	2
Novetats documentals		
a) Llibres	291 . .	33
b) Articles rellevants	292-301 . .	35
Activitats de l'ISC		
a) Participació a congressos	302-305 . .	36
b) Conferències i xerrades	306-308 . .	37
c) Cursos	309-312 . .	38
d) Programes televisius	313 . .	39
e) Relacions amb associacions	314 . .	39
f) Articles i llibres	315-317 . .	39
g) Xè. Aniversari de l'ISC	318 . .	40

P R E S E N T A C I Ó D E L N Ú M E R O

Tal com us anunciàvem en el número anterior, l'actual està dedicat, en la seva major part, a bibliografia SL gallega, i per extensió lusòfona, que ens ha preparat José Àngelo Cristovão. Des d'ací volem agrair-li la seva tasca: hom no sap si valorar-li més el seu desinterès o el notable esforç abocat.

A part d'aquest tema, dediquem un espai ample a les activitats de l'ISC. Enguany hem obert diferents fronts d'acció que pensem poden ser del vostre interès. En particular, volem insistir en el curs "SL i planificació lingüística", que professarem en l'Escola d'Estiu de Batxillerat organitzada pel Col·legi de Llicenciats (vide paràgraf 309, pàg. 37). Per a matricular-se només hi ha temps fins al 30 de juny.

Aquest full de treball informa de les activitats que particulars o associacions SL li han tramès perquè les difongui. No som periodistes de professió: no cerquem les notícies. Hem "anat darrera la notícia" en els primers números de Noves SL per donar exemple del que pensem que hauria d'incloure un full de treball com aquest. Però, per damunt de tot, respectem la llibertat i la intimitat dels SL: si aquests tenen interès en que les seves activitats no es difonguin i d'aquesta manera pensen que contribuiran més a la causa comuna de normalitzar la llengua, endavant. Per res no volem que se'ns torni a acusar, com s'ha fet, que difonem notícies quan no ho havíem de fer.

Jordi Bañeres
Anna Comas

Elena Heidepriem
Marc Leprêtre

Joan Maria Romani
Miquel Strubell

289. BIBLIOGRAFIA DE SL LUSÒFONA

El que teniu a les mans és una ressenya bibliogràfica de textos i documents de SL lusòfona publicats des de l'any 1970 ençà. Recull fonamentalment tots aquells materials bibliogràfics que fan referència a la SL gallega, ja que es tracta de l'àmbit que millor conec i el que més pot interessar aquelles comunitats lingüístiques que es troben en una situació semblant.

He inclòs un nombre considerable de treballs referents a la normativització, especialment, a la qüestió ortogràfica. En el si de la lusofonia espanyola, les qüestions lingüístiques es barregen amb les estrictament SL fins a un punt que sorprendrà els estudiosos d'altres comunitats. En aquest sentit, he intentat utilitzar un criteri ampli que reflecteixi la diversitat de les opinions i opcions existents. Amb tot, crec que resultarà útil als no iniciats saber que la part més considerable, i més interessant, de la SL gallega dels darrers vuit anys està escrita en portuguès i que promou activament l'adopció d'aquest codi en tant que llengua nacional dels gallecs.

He procurat donar referències exhaustives dels textos de SL directament relacionats amb aquesta problemàtica o que hi han tingut una certa influència. El resultat d'això és aquesta àmplia bibliografia. Hi indico, quan és el cas, les edicions successives dels textos en diferents revistes i llibres.

He consultat principalment els títols següents: Prontuário ortográfico galego (Corunha, 1985) i Estudo crítico... (2a edició, Corunha, 1989) de la Comissió Lingüística de l'AGAL; Bibliografia selectiva da lingua portuguesa, de Azevedo Ferreira (ICALP, Lisboa, 1989) i Bibliografia de Linguística Portuguesa, del Núcleo de Estudos da Linguística Contrastativa de la Facultat de Ciències Socials i Humanes de la Universitat Nova de Lisboa (Litoral Ed., 1987).

No em resta més que sol·licitar a aquelles persones que desitgin contribuir a millorar i ampliar aquesta bibliografia, que tinguin l'amabilitat d'enviar-me noves dades, ja que és un treball que desitjo de continuar ampliant i perfeccionant. Finalment, vull agrair, de manera molt sincera, l'ajut rebut dels professors Rui Vieira de Castro (Universitat del Minho, Braga) i Antonio Gil Hernández (Universitat de Santiago), i dels senyors José Luis Fontenla Rodrigues i Angelo Brea Hernández, així com altres col·laboradors anònims.

José Àngelo Cristovão
Rua de Castelão, 27
/ Apartado de Correos 28 /
Telf.: (981) 81.07.46
15900 Padron

- ACADEMIA DAS CIÊNCIAS DE LISBOA (1989 a): "Introdução ao anteprojecto de bases da ortografia unificada da língua portuguesa (1988)", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.39-51.
- ACADEMIA DAS CIÊNCIAS DE LISBOA (1989 b): "Anteprojecto de bases da ortografia unificada da língua portuguesa (1988)", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.53-74.
- ÁFRICA. Revista de literatura, arte e cultura. África Editora, Lisboa.
- A.GA.L., COMISSOM LINGÜÍSTICA (1983): Estudo crítico das "Normas ortográficas e morfológicas do idioma galego" (I.L.G.-R.A.G.) 1982. A Corunha.
- A.GA.L., COMISSOM LINGÜÍSTICA (1986): "Sobre o Acordo Ortográfico", in: Agália (A Corunha), nº8, Inverno, pp.457-460.
- A.GA.L., COMISSOM LINGÜÍSTICA (1989): Estudo crítico das "Normas ortográficas e morfológicas do idioma galego" (I.L.G.-R.A.G.) 1982. A Corunha, 2ª Ed., corrigida e acrescentada.
- A.GA.L., COMISSOM SOCIOLINGÜÍSTICA (1986): "Um produto mais do melhor regionalismo: AA.VV., Aspectos sociolingüísticos do bilingüismo em Galicia. Segundo os alumnos da 2ª etapa de E.X.B.", in: Agália (A Corunha), nº6, Primavera, pp.197-203.
- A.GA.L., COMISSOM SOCIOLINGÜÍSTICA (1987): "Informe sobre a sentença do Tribunal Constitucional no recurso de inconstitucionalidade contra as leis de Normalização Lingüística, in specie a galega", in: Agália (A Corunha), nº10, Verão, pp.229-239.
- A.GA.L., CONSELHO (1988 a): "Memorandum sobre o conflito lingüístico na Galiza", in: Agália (A Corunha), nº15, Outono, pp.353-356.
- A.GA.L., CONSELHO (1988 b): "Relatório sobre a normalização institucional da Comunidade lingüística Galego-Portuguesa na Galiza", in: Agália (A Corunha), nº16, Inverno, pp.481-484.
- A.GA.L., PRESIDÊNCIA (1989): "A Associação Galega da Língua dirige-se ao Presidente da Audiência Territorial para solicitar a máxima prudência e neutralidade quanto à normativa do galego", in: Agália (A Corunha), nº17, Primavera, pp.93-97.
- AGÁLIA, Revista da Associação Galega da Língua (A.GA.L.). A Corunha. Trimestral, 1985/86/87/88/89.
- AGIL.ULFO (1987): "Lixeiros comentarios sobre temas lingüísticos de C.García", in: Agália (A Corunha), nº12, pp.446-453.
- Agostinho da Silva conversa com o ICALP, in: Icalp, nº4, março 1986, pp.32-49.
- ALBÁN, Mª del R. (1989): "A emigração galega na Bahia", in: Revista da Comisión Galega do Quinto Centenario, nº1. Dirección Xeral de Relacións coas Comunidades Galegas. Xunta de Galicia. A Coruña, pp.21-47.

- ALMEIDA RODRIGUES, G.de (1986): "Textos anti-conformistas do período barroco", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.731-747.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1978): "Sobre ortografía galega. Carta aberta a Montero Santalla", in: Grial (Vigo), nº62, outubro-decembro, pp.475-481.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1984): "Breves apontações para uma ortografía galega", in: AA.VV.: Colectânea de estudos em homenagem a Rodrigues Lapa. Câmara Municipal de Anadia, pp.49-56.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1985): "Sobre léxico galego-português medieval ainda vivo na Galiza e ortografía galego-portuguesa", in: Temas de O Ensino, (Pontevedra-Braga), nº4/5, pp.91-113.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1986 a): "Breves apontações para uma ortografía galega", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume II, nº6/10, pp.69-78.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1986 b): "Em defesa da unidade estrutural da língua galego-portuguesa. Acerca de uma interpretação da Crónica Troiana", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-17, pp.155-160
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1986 c): "O léxico galego-português", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.429-442.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1986 d): "Qual a ortografía para a Galiza?", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº1, pp.19-23; in: Estudos filológicos galegoportugueses, Alhena, Madrid, pp.61-68.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1987 a): Estudos filológicos galegoportugueses. Alhena Ediciones, Madrid.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1987 b): "Comentarios às "Bases da ortografía simplificada", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume III, nº11-13, pp.39-43.
- ALONSO ESTRAVÍS, I. (1989): "O tratamento do idioma na televisão de Galiza", in: AA.VV.: Actas. II Congresso da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.575-586.
- ALONSO MONTERO, X. (1973): Informe -dramático- sobre la lengua gallega. Akal Editor, Madrid.
- ALONSO MONTERO, X. (1977): Lengua, literatura e Sociedade en Galicia. Akal Editor, Madrid.
- ALONSO MONTERO, X. (1974): Encuesta mundial sobre la lengua y cultura gallegas. Akal Editor, Madrid.

- ÁLVAREZ BLANCO, M.R. (1980): "Competencia lingüística de los funcionarios docentes en E.G.B.", in: La problemática del bilingüismo en el Estado Español, Universidad del País Vasco, Bilbao.
- ÁLVAREZ CACCAMO, C. (1985): "A análise do discurso e a imaxe pública do galego", in: Escrita (Vigo), nº6, pp.4-5.
- ÁLVAREZ CACCAMO, C. (1987): "Fala, bilinguismo, poder social", in: Agália (A Coruña), nº10, Verao, pp.127-150.
- ÁLVAREZ CACCAMO, X.M. (1974): Galego cero. Ed.Castrelos. Colección Pombal, Serie Estudios, nº23, Vigo.
- ÁLVAREZ ENPARANTZA, J.L. (1986): "A Corunhatik etorri ondoren. Ao regresso da Coruña", in: O Ensino, (Pontevedra-Braga), nº14-17, pp. 210-211.
- ÁLVAREZ ENPARANTZA, J.L. (1989): "Diversos modelos de normalización lingüística en Yugoslavia", in: AA.VV.: Actas. II Congreso Internacional da Lingua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Coruña, pp.69-73.
- ÁLVAREZ, S. (1976): Ensaio encol do problema nacional galego. Akal, Colección Arealonga, nº19, Madrid.
- AMIGOS DO IDIOMA GALEGO (1982,1983): "A única lingua propia dos galegos é o idioma galego", in: Pátria Galega (Buenos Aires), nº4, p.3.
- ARACIL, L.V. (1980): "A sociolingüística da experiencia e da acción. O modelo galego", in: AA.VV.: Problemática das linguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas, AS-PG, Ourense, pp.19-33; "A sócio-lingüística da experiencia e da acción: O modelo galego", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), vol.I (1985), nº4/5, pp.127-138.
- ARACIL, L.V. (1989): "Questionário de historia contemporánea", comunicación apresentada ao 'I Congreso Internacional da Lingua Galego-portuguesa na Galiza' (1984), in: Agália (A Coruña), nº17, Primavera, pp.5-15.
- ARAÚXO IGLESIAS, M.A. (1975): A fé Cristiá ante a custión da lingua galega. Editorial Sept, Vigo.
- ARRIBE DOPICO, MªD., GIL HERNÁNDEZ, A., RÁBADE CASTINHEIRA, J.C. (1984): "Que galego na escola? Anotaçõs para umha proposta de planificaçom lingüística na Galiza. (Tese reintegracionista) in: AA.VV.: ¿Que galego na escola?, ponências dos 'I Encontros Labaca', Eds. do Castro, Sada-A Coruña, pp. 43-175.
- ASOCIACIÓN SÓCIO-PEDAGÓXICA GALEGA (AS-PG) (1980): Orientacións para a escrita do noso idioma. Edicións Xistral. Ourense.
- ASSOCIAÇOM SÓCIO-PEDAGÓXICA GALEGA (AS-PG) (1982): Orientaçõs para a escrita do noso idioma. Galiza Editora, Ourense.

- ASSOCIAÇOM SÓCIO-PEDAGÓGICA GALEGA (AS-PG) (1983): Observaçons sobre as normas ortográficas e morfolóxicas do Instituto da Língua Galega-Real Academia Galega.
- AA.VV. (1973): Antoloxia. Falemos Galego. 50 textos de onte e de hoxe. Edicións Castrelos, Vigo.
- AA.VV. (1974): Primeras Jornadas de traballo sobre bilingüismo. S.Compostela, Instituto de Ciencias da Educación. Universidade de Santiago.
- AA.VV. (1974): "Galego", in: Gran Enciclopedia Gallega, vol.14, pp. 222-255.
- AA.VV. (1980): Problemática das línguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas. AS-PG, Edicións Xistral, Ourense.
- AA.VV. (1982): Actas. Colóquio de Tréveris. Actualidade e futuro do galego. (Novembro 1980), Xunta de Galicia, S.Compostela.
- AA.VV. (1983): Actas. I Colóquio Galaico-Minhoto (2 vol.), (Ponte de Lima, setembro de 1981). Associação Cultural Galaico-Minhota, Braga.
- AA.VV. (1984): Colectânea de estudos em homenagem a Rodrigues Lapa. Câmara Municipal de Anadia.
- AA.VV. (1984): Actas del II Colóquio Galaico-Minhoto (2 vol.) Xunta de Galicia, S.Compostela.
- AA.VV. (1984): I Encontros labaca. Ponencias. Edicións do Castro. Sada-A Coruña.
- AA.VV. (1985): Actas. Congresso sobre a situación actual da Língua Portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), 1ºvol., ICALP.
- AA.VV. (1985): "Ensino do portugués como língua materna (texto base)", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situación actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), ICALP, pp. 353-359.
- AA.VV. (1986): Comentário de textos literários. Alhena Ediciones, Madrid.
- AA.VV. (1986): Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1984) Agal, A Coruña.
- AA.VV. (1987): Actas. Congresso sobre a situação actual da língua Portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), 2ºvol., ICALP.
- AA.VV. (1989): Problemática das línguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas. Instituto Galego de Socio-Pedagogía, Galiza Editora, Ourense.
- AA.VV. (1989): Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987) Agal, A Coruña.

- AZEVEDO, M. (1975): "The sociolinguistics of the Brazilian-Uruguayan border", in: Language, nº51, pp.476-478.
- AZEVEDO FERREIRA, J. (1989): Bibliografia selectiva da lingua portuguesa, Icalp, Lisboa.
- AZEVEDO Filho, L.A. de (1985 a): "Sobre ortografia e morfologia do galego", in: Agália (A Corunha), nº2, Outono, pp. 240-241.
- AZEVEDO Filho, L.A.de (1985 b): "O conflito lingüístico da Galiza" in: Agália (A Corunha), nº3, Outono, pp.301-303.
- AZEVEDO Filho, L.A. de (1985 c): "Propostas de unificação entre Portugal e Brasil e sobre ortografia e morfologia do galego", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume II, nº6/10, pp.89-94.
- AZEVEDO Filho, L.A. de (1988): "A situação atual da língua galega", conferência de abertura das actividades do Círculo Linguístico do Rio de Janeiro, no ano de 1985. Rio de Janeiro; in: Nós (Pontevedra-Braga), nº7-12, pp.93-111.
- AZEVEDO Filho, L.A. de (1989): "Questões do Galego-Português", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.387-398.
- BARBOSA ÁLVAREZ, J.M. (1989): "Análise do discurso predominante nos textos em galego do jornal La Region de Ourense", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.587-602
- BARRETO, M. Saraiva (1977): Aspectos da lusofonia em Moçambique. Universidade do Minho, Braga.
- BARRO, T. Et Alii (1971): Plan pedagógico galego. Ed.Galaxia, Vigo.
- BARROS DIOS, X.M. (1977): "Normalización e normativización do galego", in: Teima (Santiago), nº11, p.34.
- BARROS PUENTE, M. (1984): "Interpelação parlamentar sobre a exigência de informes pedagógicos nas autorizações de textos didácticos e obrigatoriedade das normas oficializadas polo Decreto de Normativización", in: Boletín Oficial. Parlamento de Galicia, nº341 (7 Novembro), pp. 7.411-7.413.
- BARXA ÁLVAREZ, N. (1986): "O emprego dos signos ortográficos no galego", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, pp.271-275.
- BASES ANALITICAS DA ORTOGRAFIA SIMPLIFICADA DA LINGUA PORTUGUESA de 1945, Renegociadas em 1975 e Consolidadas em 1986, (e outros documentos), in: Icalp (Lisboa), nº5, julho 1986, pp.16-31; in: Nós (Pontevedra-Braga), nº2-3, maio-agosto 1986, pp.43-64.

- BATALHA, G. (1982): Língua e cultura portuguesas. Estado actual. Serviços de Educação e Cultura, Macau.
- BATÁN, B. (1978): Autonomía y lenguas vernáculas. Ediciones Celta, Lugo.
- BAZALGUES, G. (1976): "Sociolingüística hispana. Problemática de las lenguas regionales peninsulares. El gallego", in: Cahiers du Groupe de Recherche sur la diglossie, nº3, pp.67-70.
- BIDAULT, M.F. (1987): "Le portugais en Afrique. De la langue nationale à la langue d'expression officielle portugaise. Deux méthodes d'enseignement", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.690-693.
- BOCHMANN, K. (1986): "Problemas da 'normalización' da lingua galega", in: Grial (Vigo), nº91, pp.18-28.
- BREA HERNANDEZ, A.J. (1988): "A conversão de uma comunidade origem A numa comunidade linguística B", comunicação apresentada ao 'I Encontro internacional da Lusofonia' em Madrid, setembro.
- BREA HERNANDEZ, A.J. (1989 a): "A interação dos grupos linguísticos de indivíduos e a recuperação dos usos numa comunidade pseudobilingue", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº 13-18, pp.389-408.
- BREA HERNANDEZ, A.J. (1989 b): "Sobre a situação de assimilação cultural e linguística na Galiza: Acheegas para um debate necessário", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.129-136.
- BULL, B.Pinto (1989 a): "Sobre Lusofonia", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.105-110.
- BULL, B.Pinto (1989 b): "A língua portuguesa na Guiné-Bissau", intervenção no 'I Encontro Internacional da Lusofonia', Madrid, 1988, in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.145-149.
- CADERNOS DO POVO DE LITERATURA E ENSAIO (1986) nº1, Comentarios ao novo Acordo Ortográfico. Pontevedra-Braga.
- CAL MARTÍNEZ, R. (1989): "Os mesomeios e a língua vernácula na Galiza (1975-1984)", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.603-610.
- CAMBEIRO CIVES, L. (1978): "Teoría da lingua galega en Castelao", in: Grial (Vigo), nº62, outubro-dezembro, pp.485-488.
- CANDIDO, J. (1987): "O acordo ortográfico, traço de união entre a Galiza e Portugal e a Lusofonia", in: Temas de O Ensino. (Pontevedra-Braga), Volume III, nº11-13, pp.101-103.

- CARIDE GOMES, J.A. (1985): "Questom escolar e meio rural em Galiza", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, pp.69-76.
- CARREIRA, M.H. Araújo (1986): "O papel do ensino do Português nas Grandes écoles: o horizonte europeu", in: Icalp (Lisboa), nº15, pp.65-82.
- CARVALHO CALERO, R. (1978): "Novas bases para unha normalización lingüística", in: Grial (Vigo), nº59.
- CARVALHO CALERO, R. (1979): "Sobre a nosa lingua", in: Grial (Vigo) nº62, abril-xuño, pp.140-152; in: Problemas da Língua Galega Sá da Costa Ed., Col.Noroeste, Lisboa, 1981.
- CARVALHO CALERO, R. (1980 a): "O galego, romance atlántico: aillamento e cooperación", in: A Nosa Terra (Vigo), nº100, p.9.
- CARVALHO CALERO, R. (1980 b): "A fortuna histórica do galego", in: Problemática das línguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas, AS-PG, Ourense, pp. 105-128.
- CARVALHO CALERO, R. (1981 a): "Os límites do galego", in: Encrucillada (S.Compostela), nº21, xaneiro-febreiro, pp.15-24; in: Da fala e da escrita. Galiza Ed., Ourense, 1983.
- CARVALHO CALERO, R. (1981 b): Problemas da Língua Galega, Livraria Sá da Costa Editora, Lisboa,
- CARVALHO CALERO, R. (1983): Da fala e da escrita, Galiza Editora, Ourense.
- CARVALHO CALERO, R. (1984): Letras galegas, Agal, A Corunha.
- CARVALHO CALERO, R. (1985 a): "Evolução histórica da língua galega", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº7-10, pp.189-194.
- CARVALHO CALERO, R. (1985 b): "O problema ortográfico", in: Agália (A Corunha), nº2, Verao, pp.127-134.
- CARVALHO CALERO, R. (1985 c): "Para unha história da ortografia galega. A ponência de 1979", in: Agália (A Corunha), nº2, Verao, pp.223-233.
- CARVALHO CALERO, R. (1985 d): "A fortuna histórica do galego", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Vol.I, nº4/5, pp.13-32.
- CARVALHO CALERO, R. (1985 e): "O ideal europeu dos nacionalistas galegos: A geração "Nós": R.Otero Pedraio, V.Risco, A.D.R. Castela"; "Die galizischen Nationalisten und das europäische Ideal: Die Generation "Nós": R.Otero Pedraio, V.Risco, A.D.R. Castela", comunicação ao "I Colóquio sobre a cultura e a língua galega", Universität Ludwig Maximilian, Munique, 26 junho.
- CARVALHO CALERO, R. (1986 a): "Situação presente e orientação futura dos problemas gerais da nossa língua", in: Agália (A Corunha), nº7, pp.251-260.

- CARVALHO CALERO, R. (1986 b): "Sobre a situação do galego", in: Icalp (Lisboa), nº4, março, pp.50-57.
- CARVALHO CALERO, R. (1989 b): "Bilingüismo e reintegracionismo nas cartas cruzadas entre Castelao e Sánchez-Albornoz", in: Escritos sobre Castelao. Sotelo Blanco Ed., Barcelona; in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.887-900.
- CASTELEIRO, J.Malaca (1986): "Unificação ortográfica da língua portuguesa", in: Icalp, nº5, pp.32-37; in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), vol.III (1987), nº11-13, pp.21-26.
- CASTRO, I. (1986): "Um juízo sobre o novo Acordo Ortográfico", in: Icalp (Lisboa), nº5, pp.41-48.
- CASTRO, X. (1985 a): "Lusismo", in: O galeguismo na encrucillada republicana (2 vol.), Diputación Provincial de Ourense, pp.289-295.
- CASTRO, X. (1985 b): "Programa e obxectivos lingüísticos", in: O galeguismo na encrucillada republicana (2 vol.), Diputación Provincial de Ourense, pp.430-441.
- CID FERNÁNDEZ, J.M. (1988): "Nova educação republicana e propostas de galeguização educativa em Ourense (1929-36)", in: Agália (A Corunha), nº15, pp.261-280.
- CINTRA, L.F.Lindley (1986): "As origens do novo acordo", in: Icalp (Lisboa), nº5, pp.49-52.
- CLETO, A.M. (1986): "Linguagem e celebração religiosa", in: Nós, (Pontevedra-Braga), nº1, pp.46-52.
- COBO RODRÍGUEZ, F. (1977): "Unha crítica ao Instituto da Língua Galega", in: Teima (Santiago), nº7, p.34.
- COELHO IGLÉSIAS, R. (1980): "Quem não sente, não é filho de boa gente", in: A Nosa Terra (Vigo), nº113, p.22.
- COELHO IGLÉSIAS, R. (1985): "Sobre a normativa lingüística galega (Achegas desde o Sul do Minho)", in: Agália (Corunha), nº1, pp.57-59.
- COLECTIVO EQUIPO LIMBO (1979): Nova alternativa cultural galega. Editorial Alvarellos. Lugo.
- COLECTIVO MEENDINHO (1989): "A Editorial Galaxia: de partido Galeguista na sombra a empresa mercantil", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.709-718.
- COLÉGIO DE ECONOMISTAS DE PONTEVEDRA (1984): Documento sobre normatização lingüística (do serviço correspondente ao próprio Colégio).

- COMISSÃO NACIONAL DA LÍNGUA PORTUGUESA (CNALP) (1989 a): "Parecer sobre o Anteprojecto da ortografia unificada da Língua Portuguesa (1988) elaborado pela Academia das Ciências de Lisboa", in: CNALP (Braga), nº1, 1989,
- COMISSÃO NACIONAL DA LÍNGUA PORTUGUESA (CNALP) (1989 b): "Quadro sintético dos pareceres sobre o Anteprojecto de Bases da Ortografia Unificada da Língua Portuguesa (1988)", in: CNALP, (Braga), nº1, 1989.
- COMISSÃO PARA A INTEGRAÇÃO DA LÍNGUA DA GALIZA NO ACORDO ORTOGRÁFICO LUSO-BRASILEIRO (1986): "Manifesto em defesa da Lusofonia", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº1, pp.5-8.
- COMISSÃO PARA A INTEGRAÇÃO DA LÍNGUA DA GALIZA NO ACORDO DA ORTOGRAFIA UNIFICADA (1989): "Parecer sobre as 'Bases da ortografia unificada' de 1988 da Academia das Ciências de Lisboa, com vista ao reinício de uma negociação comum entre os países lusófonos, a Galiza inclusive", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.75-79.
- CONCLUSIONS DO I CONGRESSO INTERNACIONAL DA LÍNGUA GALEGO-PORTUGUESA NA GALIZA, in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), AGAL, A Corunha, pp.813-815.
- CONCLUSÕES DO I ENCONTRO INTERNACIONAL DA LUSOFONIA (Madrid, 19 setembro 1988), in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.169-170.
- CONSELHO DE PUBLICIDADE. Recomendação sobre o uso da língua portuguesa na comunicação publicitária, in: lcalp (Lisboa), nº14, dezembro 1988, pp.208-209.
- COROMINES, J. (1976): "Sobre a unificación ortográfica galego-portuguesa", in: Grial (Vigo), nº53, xullo-setembro, pp.277-282; "Sobre a unificação ortográfica galego-portuguesa", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº4/5, volume I, 1985, pp.71-75.
- CORREIA, N. (1988): Somos todos hispanos, Ed. O Jornal. (Ideias e figuras), Lisboa.
- COSERIU, E. (1989): "El gallego en la historia y en la actualidad", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.793-800.
- COSTA RICO, A. Et alii (1984): "El galleguismo y la cuestión lingüística. Aproximación histórica a la problemática del gallego y a su inserción en el sistema escolar", comunicación apresentada ao 'VIII Congreso Nacional de Pedagogía', S.Compostela.
- CRESPO CORREA, E. (1989): "As organizaçõs sindicais perante a normalizaçom do idioma galego no ensino", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.459-462.

- CRISTÓVÃO, F.Alves (1986): "A hora e a vez da Língua Portuguesa", in: Icalp (Lisboa), nº5, pp.38-40; in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, Vol.III (1987),pp.13-16.
- CRISTÓVÃO, F.Alves (1987): "Por que esperam, senhores académicos? O desacordo ortográfico", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº1, pp. 33-38.
- CRISTÓVÃO ANGUIERA, J.A. (1988 a): "Identidade linguística na Galiza espanhola", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº16-20, pp.139-146.
- CRISTÓVÃO ANGUIERA, J.A. (1988 b): "Umha escala de atitudes perante o uso da língua", in: Agália (A Corunha), nº 14, Verão, pp.157-177.
- CRISTÓVÃO ANGUIERA, J.A. (1989 a): "Inquéritos sociolinguísticos na Galiza espanhola", comunicação apresentada ao "II Congreso de Sociología", no apartado de Sociologia da Linguagem, F.A.S.E.E., Donosti, Setembro.
- CRISTÓVÃO ANGUIERA, J.A. (1989 b): "Aspectos sociolinguísticos da problemática lingüística e nacional na Galiza Espanhola", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, pp.237-254.
- CUNHA, C.F. (1981 a): Língua portuguesa e realidade brasileira. Tempo brasileiro, Rio de Janeiro, 8ªEd. (1ªEd.1968).
- CUNHA, C.F. (1981 b): Língua, nação, alienação. Nova Fronteira, Rio de Janeiro.
- CUNHA, C.F. (1985): "O Projecto NURC e a questão da norma culta brasileira", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), ICALP, pp.140-173.
- DECLARAÇOM DE PAMPLONA, 1983 (1985), in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, pp.145-146
- "De quem isola a quem e de mortos que ressuscitam ao dia seguinte", in: Agália (A Corunha), nº6, verão 1986, pp.237-240.
- DIAZ FUENTES,R., PÉREZ VILARIÑO, J. (1977): Vivir en Galicia, Ediciones Felmar, Madrid.
- DOBARRO FAZ, X.M., GARCIA NEGRO, MªP. (1983): "O galego e o ensino", in: AA.VV.: 1º Colóquio Galaico-Minhoto, (Ponte de Lima, setembro de 1981), vol.II, pp.119-133.
- DOCE, A. (1989): "O traço de uniom entre o verbo e o pronome", in: Agália (A Corunha), nº17, Primavera, pp.121-123.
- DOCUMENTOS: Discurso de Agostinho Neto no acto de posse dos actuais Corpos Gerentes da U.E.A., in: Africa (Lisboa), nº1, julho/1978, pp.29-37.

- DOLBETH, M^{AL}. (1983): "Perspectivas de bilinguismo nacional na República Popular de Angola", in: Palavras (Lisboa), n^o4-6, pp.20-40.
- DURÃO, C. (1976): "Sobre a ortografia galega: Unha iniciativa", in: Grial (Vigo), n^o53, pp.361-364.
- DURÃO, C. (1979): "Algumhas precisións sobre a ortografia", in: Grial (Vigo), n^o64, pp.243-245.
- DURÃO, C. (1981): "O galego da Autonomia". in: A Nosa Terra (Vigo), n^o149, p.11.
- DURÃO, C. (1985 a): "As variedades lingüísticas e a língua padrom no ensino: O caso galego", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), n^o7-10, pp.195-200.
- DURÃO, C. (1985 b): "Contra a opção espanholista na língua e sobre 'castrapo' e espanholismo no galego", in: Temas de O Ensino, (Pontevedra-Braga), Volume I, n^o4/5, pp.85-90.
- DURÃO, C. (1985 c): "A língua da Galiza hoje: a sua reintegração no redil galego-português"; "The language of Galicia today: its reintegration into the Galizian-Portuguese fold"; "Die Sprache Galiziens heutzutage: Ihre Reintegration in die galizisch-portugiesisch Sprachgemeinschaft", comunicação ao 'I Colóquio sobre a Cultura e Língua Galegas', Universität Ludwig Maximilian, Munique, 27 junho.
- DURÃO, C. (1986 a): "Considerações sobre a ortografia do idioma galego", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 277-286.
- DURÃO, C. (1986 b): "A ortografia comum galego-portuguesa. Para um acordo ortográfico galego-luso-brasileiro-africano da língua portuguesa. Uma proposta galega", in: Temas de O Ensino, (Pontevedra-Braga), Volume II, n^o6/10, pp.79-88.
- DURÃO, C. (1986 c): "Para um acordo ortográfico galego-luso-brasileiro-africano da língua portuguesa. Uma proposta galega", in: Nós (Pontevedra-Braga), n^o1, pp.13-18.
- DURÃO, C. (1986 d): "A ortografia simplificada nos organismos internacionais", in: Jornal de Notícias (Porto), 12 agosto; in: La Región (Ourense), 27 agosto.
- EIRIM, X. (1989): "Galiza: tupi or not tupi", in: Agália (A Corunha), n^o17, Primavera, pp.124-126.
- ELIA, S. (1986): "O Galego-Português, matriz do mundo linguístico lusobrasileiro", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.185-196.
- ELIA, S. (1987 a): Sociolinguística. Uma introdução. Universidade Federal Fluminense, Padrão Livraria Editora Lda. Rio de Janeiro.

- ELIA, S. (1987 b): "O Brasil e a língua portuguesa", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.203-221.
- ENCRUCILLADA. Revista galega de pensamento cristián. Pontevedra.
- ENSINO, O, Revista Internacional de Sociopedagogia e Sociolinguística. Fundação Europeia Viqueira. Instituto Internacional da Lusofonia. Pontevedra-Braga. Nº0 (1980) a Nº28 (1988).
- ESPÍRITO SANTO, C. (1985): "Situação actual da língua portuguesa nas Ilhas de S.Tomé e Príncipe", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), ICALP, pp.253-263.
- ESSER, U. (1987): "O galego, lingua en elaboración", in: Grial (Vigo), nº93, pp.334-343
- ESTEBAN RADIO, S. (1981): "Normativización e normalización do idioma galego, in: O Ensino (Ourense), nº0, xaneiro-febreiro, pp.43-52; nº1, marzo-abril, pp.47-52; nº2, maio-agosto, pp.31-38.
- ESTRELA, E. (1987): "Historia da patria da lingua e unificación ortografica", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume III, nº11-13, pp.97-100.
- FARIA, I.Hub, ADRAGÃO, J.V. (1980): "Questões de sociolinguística e de linguística aplicada", in: Cadernos da Associação de professores de Português (Lisboa), nº14.
- FARO, M.J.De Abreu (1989): "O português língua de ciência", in: Icalp (Lisboa), nº15, pp.56-58.
- FEIJÓ, J. (1984): "A língua literária (lat.-tione e -ssione)", in: Artes e Letras, Semanario Cultural de Faro de Vigo, nº43, pp.38-48.
- FELDMAN, D. (1974): "Consideraciones sobre la identificación lingüística de la lengua gallega", in: Grial (Vigo), nº43, xaneiro-marzo, pp.38-48.
- FERNANDES, M. Correia (1987): "Para uma valorização da função de leitor de português", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.655-665.
- FERNÁNDEZ, C. (1979): "Teoria da língua en Xan Vicente Viqueira", in: Grial (Vigo), nº66, pp.489-494.
- FERNÁNDEZ, M. (1983 a): "La situación de la lengua en Galicia: La lengua de los escolares". Ponencia apresentada no "Seminario sobre la lengua en el sistema educativo", organizado polo I.C.E. da Universidade de Barcelona, in: SIGUAN, M. (coord.): Las lenguas y la educación en el ámbito del Estado Español. Universitat de Barcelona.

- FERNÁNDEZ, M. (1983 b): "Mantenimiento y cambio de lengua en Galicia: El ritmo de la desgalleguización en los últimos cincuenta años", in: Verba, nº10, pp.79-129.
- FERNÁNDEZ, M. (1984): Conocimiento, uso y actitudes lingüísticas de los alumnos de E.G.B. en el municipio de Santiago. Tese de doutoramento, Facultade de Filología, Universidade de Santiago de Compostela.
- FERNÁNDEZ VELHO, P. (1986): "Língua e identidade nacional", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 31-44.
- FERNÁNDEZ VELHO, P. (1989): "Relatório urgente sobre a problemática do galego nos anos 80", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.95-110.
- FERRANDO FRANCÉS, A. (1986): "La situació sociolingüística del català al País Valencià. Parallelismes amb el cas gallec", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 151-159.
- FERREIRA, M. (1987): "Numa perspectiva sociocultural. Que futuro para a língua portuguesa em Africa?", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.248-272.
- FERRO RUIBAL, X. (1984): "O acordo ortográfico e morfolóxico de 1982. Entre a utopía foneticista e as heterografías lusistas", in: I Encontros labaca. Fonencias. Edicións do Castro, Serie Liminar lingüística, pp.177-307.
- FERRO RUIBAL, X. (1987 a): A Igrexa e a Língua Galega. Ensaio. Consello da Cultura Galega, S.Compostela.
- FERRO RUIBAL, X. (1987 b): "Deus tamén fala o galego", in: Encrucillada (S.Compostela), nº53, Maio-Xuño, pp.259/45-272/58.
- FERRO RUIBAL, X. (1988): "Galego: Trauma paterno", in: Encrucillada (S.Compostela), nº56, Xaneiro-Febreiro, pp.67-69.
- FIGUEIROA PANISSE, A. (1985): "Língua, escola e reintegracionismo galego-português", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume I, nº4/5, pp.115-126.
- FIGUEIROA PANISSE, A. (1986): "Acerca da contaminação ideológica e lingüística", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-17, p.151-154.
- FIGUEIROA PANISSE, A. (1987): "Reflexões sobre o acordo da ortografia simplificada", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume III, nº11-13, pp.39-43.

- FIGUEIROA PANISSE, A. (1989 a): "A lingua na Galiza. Que politica linguística e para que?", texto apresentado na sessão da Comissão Nacional da FETE-UGT Galiza, em 22.10.88, in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.111-115.
- FIGUEIROA PANISSE, A. (1989 b): "O português da Galiza na Lusofonia europeia: mais cinco milhões de lusofonos -que futuro?", comunicação apresentada ao Colóquio Internacional "Língua portuguesa -Que futuro?", Lisboa, Novembro
- FOLHAS DE CIBRÃO. Revista universitária de investigação científica, Associação Cultural Alecrim. Nº1, Dezembro 88 /Fevereiro 89, Nº2, Março/Maio 1989, S.Compostela.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1982): "Recuperar as nossas letras, lutar contra a repressom lingüística", in: A Nosa Terra, (Vigo), nº189-190, Especial Letras Galegas, p. VII.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1983): "Uma alternativa de meios de comunicación en galego -radio, imprensa, tv- para a consolidación da cultura e idioma da Galiza dentro da área cultural luso-brasileira-africana de expresión portuguesa", in: AA.VV.: 1º Colóquio Galaico-Minhoto, (Ponte de Lima, setembro de 1981), vol.II, pp.111-118.
- FONTENLA RODRIGUES, J.-L. (1985): "Presente e futuro do galego: Análise sociojurídica do decreto de normatização e das leis de normalização autonómicas", in: Temas de O ENSINO, (Pontevedra-Braga), volume I, nº4/5, pp.157-174.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1986 a): "Breve história do conflito linguístico na Galiza: A normativa do galego desde a II República até hoje", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), volume II, nº6/10, pp.51-68.
- FONTENLA, J.-L., ESTRAVIZ, I., FIGUEIROA, A. (1986 b): Comentarios ao Novo Acordo Ortografico. Cadernos do Povo de Literatura e Ensaio. Pontevedra-Braga.
- FONTENLA RODRIGUES, J.-L. (1987 a): "João Vicente Viqueira, precursor do Reintegracionismo galaicoportuguês. Seu pensamento filosofico, pedagogico e linguistico. Homenagem no centenário do seu nascimento", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº4-6, pp.25-46.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1987 b): "Sobre a unificação ortografica: Novos comentarios ao acordo ortografico", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, pp.63-72; in: AA.VV. (1989): Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.83-93.
- FONTENLA RODRIGUES, J.-L. (1988): "Pessoa e a Galiza", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº7-12, pp.21-38.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1989 a): "A lingua galegoportuguesa, Castelão e o novo acordo ortografico", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº13-18, pp.293-309.

- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1989 b): "Comentarios às bases da ortografia unificada de 1988, da Academia das Ciencias de Lisboa. Da simplificação à unificação gráfica?", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, Vol.IV-V. Fundação Europeia Viqueira, pp.11-18.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1989 c): " Sobre o conceito de lusofonia e a nossa literatura", comunicação apresentada ao "Simpósio de Cultura Angolana", celebrado no Porto, 17 a 20 de Maio, in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.83-90.
- FONTENLA RODRIGUES, J.L. (1989 d): "A língua portuguesa na Galiza face ao ato unico europeu e o III Milénio -Do galaico-português à Lusofonia", comunicação apresentada ao Colóquio Internacional "Língua Portuguesa -Que futuro?", Lisboa, Novembro.
- FREIXANES, V.F. (1989): "Algunhas ideas sobre a lingua e os medios de comunicación (prensa, radio e TV)", in: Seiva (S.Compostela) , nº1, pp.32-41.
- GABRIEL, N.De (1988): "Escolarização e prática lingüística na Galiza rural do século XIX", in: Agália (A Corunha), nº13, pp.35-55.
- GABRIEL, N.De (1989): "O "Congreso Pedagógico" de Barcelona (1888) e a reivindicação didáctica da língua galega", in: Agália (A Corunha), nº17, pp.17-31.
- O Galego ¿lingua oficial?, in: Teima (S.Compostela), nº6, xaneiro 1977, pp.8-11.
- GARCÍA GONZÁLEZ, C. (1977): Galego onte, Galego hoxe. Universidade de Santiago.
- GARCÍA GONZÁLEZ, C. (1985): Temas de lingüística galega. La Voz de Galicia, La Coruña.
- GARCIA NEGRO, MªP. (1980): "Unha experiencia pedagóxica de normalización do galego con alumnos español-falantes", in: AA.VV.: Problemática das linguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas. AS-PG, Ourense, pp.34-56.
- GARCIA NEGRO, MªP. (1984): "Sobre a Lei de Normalización lingüística", in: Escrita (Vigo), nº5, pp.10-11.
- GARCIA NEGRO, MªP. (1986): "Castelao e o noso idioma. Un fragmento de "Sempre en Galiza", in: AA.VV.: Comentário de textos literários. Alhena Ed., Madrid, pp.424-452.
- GARCIA NEGRO, MªP. (1987): "Algunhas consideracións sobre as relacións Galego/Portugués na Galiza de hoxe", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situación actual da lingua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.649-652.

- GARCIA NEGRO, M^aP. (1989): "O noso idioma: problema central e problemas laterais", in: AA.VV.: Actas. II Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.215-219.
- GARCÍA PEREIRO, M^a do C. (1978): "Teoria da língua galega en Murguia", in: Grial (Vigo), nº61, pp.363-366.
- GARCIA-RIPOLL DURAN, M. (1989): "O castrapo no país de Sissi", in: AA.VV.: Actas. II Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp. 561-570.
- GARCIA VESSADA, A. (1987): "Umha tarefa titánica: Jorge Amado em galego", in: Agália (A Corunha), nº9, Primavera, pp.47-53.
- GARCIA VESSADA, A. (1989): "A Galiza e Portugal em Ramon Pinheiro", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº13-18, pp.331-342.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1980 a): "Sobre o normal e as normas" (I e II), in: Man Común (Corunha), nº3, pp.35-36 e nº4, pp.33-34.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1980 b): "Carta aberta a amigos (e inimigos). Sobre a possível normativa ortográfica do galego", in: Man Común (Corunha), nº5, p.18.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1981): "Para unha ortografía axeitada do galego: Comer o caldo ou Come-lo caldo?" in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº2, maio-agosto, pp.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1981-1982): "Apontamentos sobre a ortografía do galego", in: A Nosa Terra (Vigo), nº164 (Novembro.) a 178 (Março).
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1982): "Ortografía, escrita correcta, ou algo mais?" (I e II), in: A Nosa Terra (Vigo), nº183, p.16 e nº188; p.19.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1985 a): "Normativización na Galiza: Regras de ortografía para a desnormalización dos usos do galego", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Vol. I, nº4-5, pp. 139-156.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1985 b): "A situación de dereito no Estado Espanhol: Desigualdade entre as comunidades lingüísticas. Uma opinión desde a Galiza", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº 11-13, pp.115-127.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1986 a): "Aproximación à análise do(s) discurso(s) sobre a língua em textos da 'filologia oficial' na Galiza", in: AA.VV.: Actas. I Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 81-126.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1986 b): "Humildade e cortesia intelectual. Resposta aberta a X.F.R.", in: Agália (A Corunha), nº6, Verão, pp.127-160.

- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1986 c): "Partidos políticos e standardização do idioma na Galiza" in: Agália (A Corunha), nº7, Outono, pp. 309-323.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1986 d): "Epílogo para galegos, portugueses, brasileiros e africanos de expressom portuguesa. (Dimensões no processo normalizador de uma Comunidade Linguística: Galiza)", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), volume II, nº6/10, pp.247-283.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1986 e): "Normativização na Galiza", in: Sociología de las lenguas minorizadas. Martunete, Ed. Tarttalo.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1987 a): "Sobre dicionarios galegos e temas enleados. Conversa (grafada) com Isaac Alonso Estravís, diretor e autor do dicionario da lingua galega comum", in: ALONSO ESTRAVÍS, I.: Estudos filologicos galegoportugueses. Alhena Ed., Madrid, pp.287-334.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1987 b): "As normas de correcção idiomática para o galego desde o ano 1970. Análise do discurso legitimador", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº18-22, Homenagem ao professor Carvalho Calero, pp.243-263.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1988 a): "Dez pontos para a discussão sobre o 'galego'", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº7-12, pp.113-118.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P.: (1988 b): "A Língua como facto social (Duas missivas)", in: Agália (A Corunha), nº14, pp.309-323.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1988 c): "A língua escrita, enquanto símbolo identificador (Aos dez anos dos Estudos Galego-Portugueses. Por uma Galiza renovada (1979), do Prof. R. Iapa)", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº23-28, pp. 199-203.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P., RABUNHAL CORGO, H.M. (1989 a): "O conceito de diglossia segundo Ch.A.Ferguson, e a sua pertinencia para a Comunidade Lusofona da Galiza. Um caso de diglossia por deslocação", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº13-18, pp.361-388.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1989 b): "Diglossia: conceito adequado à Galiza?", in: Folhas de Cibrao (S.Compostela), nº1, pp.68-75.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1989 c): "O correlacionamento diglósico é condição de normalidade", comunicação apresentada ao "III Congresso de Sociología", no apartado de Sociología da Linguagem, F.A.S.E., Donosti, Setembro de 1989.
- GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1989 d): "Reflexões de Castelão sobre a língua (contidas em Sempre em Galiza): Da correlação entre o projecto político, o "modelo linguístico" e a proposta formalizadora", in: Actas. Congresso Castelao (S.Compostela, novembro 1986), vol.II, pp.39-61.

- GONÇALVES, F. (1985): "Situação actual da língua portuguesa em Moçambique", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.243-152.
- GONZÁLEZ LORENZO, M. (1985): Bilingüismo en Galicia. Problemas y alternativas. Universidade de Santiago de Compostela.
- GRIAL. Revista, Editorial Galaxia, s.a., Vigo. Trimestral.
- GUERRA DA CAL, E. (1985): "Antelóquio indispensável", in: Futuro Imemorial (Manual de velhice para principiantes). Livraria Sá da Costa Ed., Lisboa, pp.5-13.
- GUERRA DA CAL, E. (1989): "Textos e documentos: A Galiza nos escritores portugueses", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº13-18, pp.169-182.
- GUINOTE, Mãe L. Crispim R. (1987): "A língua portuguesa -que imagem?", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.547-551.
- GUISÁN SEIXAS, J. (1984): "A raia que nom cesa", in: Faro de Vigo, 10 de Fevereiro, p.27.
- GUTIÉRREZ, E. (1978): A lingua é o noso escudo. Escola Aberta, Pontevedra.
- HENRIQUES, M.A. (1985): "Situação e perspectivas do Português na Guiné-Bissau", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.234-242.
- HENRÍQUEZ SALIDO, M.C. (1984): "O Reintegracionismo cultural e lingüístico Galego-Português", in: AA.VV.: Colectânea de estudos em homenagem a Rodrigues Lapa, Câmara Municipal de Anadia.
- HENRÍQUEZ SALIDO, Mã C. (1985): "Para unha caracterização do conceito 'galego standard'", in: Agália (A Corunha), nº3, Outono, pp.261-268.
- HENRÍQUEZ SALIDO, Mã C. (1987): "Problemática da língua galego-portuguesa na Galiza", comunicação apresentada ao I Congresso Internacional de Lusitanistas (Poitiers, Junho de 1984), in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº18-22, pp.231-241.
- HENRÍQUEZ SALIDO, Mã C. (1988): "A Galiza resiste", in: Agália (A Corunha), nº14, Verão, pp.181-199.
- HENRÍQUEZ SALIDO, Mã C. (1989): "Língua, lingüística e filologia na revista Nós", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.259-290.
- HERCULANO DE CARVALHO, J.G. (1986): "Ortografia e ortografia portuguesa", in: Icalp (Lisboa), nº5, pp.72-75.

- HERCULANO DE CARVALHO, J.G. (1987): "Em defesa do projecto", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, pp.78-82.
- HERMIDA, C. (1987): "A polémica ortográfica a finais do século XIX (1988)", in: Grial (Vigo), nº97, pp.299-316.
- HOUAISS, A. (1985): O Português no Brasil. Pequena enciclopédia da cultura brasileira. Unibrade, Rio de Janeiro.
- ICALP, Revista do Instituto de Cultura e Língua Portuguesa. Lisboa. nº1 (1985) a 18 (dezembro 1989). Trimestral.
- I.L.G. (1977): Bases para unificación das normas lingüísticas do galego. Ed. Anaya, Madrid. Ed. nao venal.
- I.L.G.-R.A.G. (1982): Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego. Vigo.
- IRMANDINHOS (1974): "Manifesto para a supervivência da cultura galega", in: Seara Nova, nº , pp.30-31
- IVO CASTRO et alii. (1987): A demanda da ortografia portuguesa. Comentário do Acordo Ortográfico de 1986 e subsídios para a compreensão da Questão que se lhe seguiu. Edições João Sá da Costa, Lisboa.
- LEDO ANDIÓN, M. (1982): Frensa e galeguismo. Edicións do Castro, Sada. A Coruña.
- LEITE, Y. (1985): "Situação e perspectivas da língua portuguesa no Brasil", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.174-195.
- LINDLEY CINTRA, L.F. (1987): "As origens do novo acordo", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, vol.III, pp.17-20.
- LOPES, D. (1986): "As sibilas domésticas do Noroeste", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza, (1984), Agal, A Corunha, pp.339-346.
- LÓPEZ EIRE, A. (1989): "Dialectología, sociolingüística e historia de la lengua: nuevas perspectivas para el idioma gallego", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp. 811-818.
- LÓPEZ FOXO, M. (1980): "Unha crítica à Real Academia Galega", in: A Nosa Terra (Vigo), nº93 p.12.
- LÓPEZ GARRIDO, C. (1982 a): Interpelação parlamentar, apresentada o 14 de Maio, sobre a Comissão Mixta ILG-RAG para elaborar a normativa que, apresentada como "acordo" das duas entidades, seria oficializada pela "Xunta" de Alianza Popular mediante o Decreto Filgueira (20 de Abril de 1983), in: Boletín Oficial. Parlamento de Galicia, nº26 (12 de Agosto), pp.107-110.

- LÓPEZ GARRIDO, C. (1982 b): Interpelação parlamentar apresentada o 23 de Setembro sobre ortografia, imposta ilegítimamente, e autorização de livros de texto, da autoria de membros ou simpatizantes do I.L.G., in: Boletín Oficial. Parlamento de Galicia, nº38 (17 Novembro), pp.485-486.
- LÓPEZ GARRIDO, C. (1983): Proposição não de Lei com os objectivos de "tomar as medidas pertinentes para declarar nulo o Decreto 173/1982" (Decreto Filgueira) e "constituir umha Comissom Parlamentar que investigue as violaçoms de direitos e liberdades, assi como as irregularidades havidas na imposiçom da citada normativa e aprovaçom de livros de texto e material didáctico nas que puderem ter incorrido as Conselharias de Cultura e Educaçom".
- LÓPEZ FREIRE, F.A. (1984): "Evolución de las actitudes lingüísticas del profesorado de E.G.B. de la península del Morrazo entre 1981 y 1984", comunicação apresentada no "VIII Congreso Nacional de Pedagogía", Santiago de Compostela.
- LÓPEZ SUEVOS, R. (1983): Dialéctica do desenvolvemento: Naçom, Língua, Classes Sociais. AGAL, Corunha.
- LÓPEZ SUEVOS, R. (1986): "A indigência da Cultura espanhola perante a diversidade lingüística peninsular; o caso paradigmático de Miguel de Unamuno", in: AA.VV.: Actas. I Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.45-52.
- LÓPEZ SUEVOS, R. (1987): Portugal no quadro peninsular. AGAL.
- LORENZO CREO, J.R. (1984): El bilingüismo y su problemática educativa en Galicia. Valoración de las actitudes lingüísticas de los directores de los centros públicos de E.G.B., Tese de licenciatura, Faculdade de Filosofia e Ciências da Educação, Universidade de Santiago de Compostela.
- MAGARIÑOS, A. (1979): Galicia: Conflicto e supervivencia. Inguérito. Edicións Castrelos, Vigo.
- "Manifesto por un acordo necesario" (1986), elaborado por um colectivo de professores de Galego-Português, in: Agália (A Corunha), nº6, Verao, pp.225-231.
- MARCO LOPES, A. (1987): "A presença da cultura portuguesa na revista Nós", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº7-12, pp.79-92.
- MARGARIDO, A. (1986): "A sobrevivência e a extensão da língua portuguesa em Africa", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume II, nº6-10, pp.115-140.
- MARINHAS DEL VALLE, G. (1985): "Linguagem e literatura", in: Agália (A Corunha), nº1, pp.31-41.

- MARINHAS DEL VALLE, G. (1987): "O mito do enxebrismo", in: Q_Ensino (Pontevedra-Braga), nº18-22, Braga, pp.321-334.
- MARQUES, I.Guerra (1985): "Algumas considerações sobre a problemática linguística em Angola", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.205-224.
- MARTÍNEZ CASANOVA, M.L. (1986): "Los universitarios y la cuestión lingüística en Galicia: una aproximación a través del cuestionario", in: Materias Pedagógicas, pp.209-215.
- MATA, I.L.J. (1989): "A língua portuguesa em São Tomé e Príncipe", in: Temas de Q_Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.159-164.
- MAURE, X. (1975): "Datos sobre as actitudes do profesorado de E.X.B.", comunicação apresentada nas "II Xornadas de Bilingüismo". I.C.E., Santiago de Compostela.
- MELO, G. Chaves de (1980): "A Reintegração galego-portuguesa", in: Carta Mensal (Rio de Janeiro), nº305, pp.33-44; in: Temas de Q_Ensino nº4/5 (1985), pp.41-56.
- MELO, G.Chaves de (1986): "A língua literária", in: Temas de Q_Ensino (Pontevedra-Braga), Vol.II, nº6/10, pp.95-114.
- MENDOÇA, F. (1989): "O Português como língua literária em Moçambique", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.771-776.
- MESA POLA NORMALIZACIÓN LINGÜÍSTICA: Conclusións do Encontro "Estado actual da normalización lingüística" (Análise da política oficial e alternativas), celebrado en Santiago de Compostela en 18-19-20 Abril de 1986.
- MIGUÉLEZ DIAZ, X.A. (1988): "Galego e nacionalismo: Desafío á Igrexa", in: Encrucillada (Vigo), nº60, Novembro-December, pp.465/19-480/34.
- MIRAGAIA, M. (1978 b): "Carta aberta a Rodrigues Lapa", in: A Nosa Terra (Vigo), nº17, p.12.
- MONTEAGUDO, H. (1985): "Aspectos sociolingüísticos do uso do galego, castelán e latín na Idade Media en Galicia", in: Revista de Administración Galega, nº1, pp.85-108.
- MONTEAGUDO, H. et alii. (1986): Aspectos sociolingüísticos do bilingüismo en Galicia. Conselleria de Educación e Cultura. Xunta de Galicia.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1976): "Unificación ortográfica galego-portuguesa", in: Grial (Vigo), nº51, xaneiro-marzo, pp.1-13; "Unificación ortográfica galego-portuguesa", in: Temas de Q_Ensino (Pontevedra-Braga), vol.I, nº4-5, 1985, pp.57-69.

- MONTERO SANTALHA, J.M. (1978 a): "Galicia ou Galiza?", in: Nova Galiza (S.Compostela), época III, nº1, pp.79-84.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1978 b): "Sobre normativa lingüística galega", in: Nova Galiza (S.Compostela), nº2.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1979): Directrices para a reintegración lingüística galego-portuguesa. Edición nao venal, Ferrol.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1981 a): "A importancia da ortografía", in: La Voz de Galicia (Corunha), Domingo, 20 Setembro, p.37.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1981 b): "Vilar Ponte e a reintegración lingüística galego-portuguesa", in: La Voz de Galicia (Corunha), Suplemento Cultura, 3 de Dezembro.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1982 a): "O reintegracionismo nos ideólogos do nacionalismo galego", in: O Tempo e o Modo, (Ourense), nº 1, pp. 51-61.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1982 b): "O Reintegracionismo lingüístico Galego-Português", in: O Ensino (Ourense), nº4; in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº6/10, vol.II, pp.35-49.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1982 c): "A normativa lingüística nos textos litúrgicos galegos", in: A Nosa Terra (Vigo), nº189-190, (14 de Maio), Especial Letras Galegas, p.X.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1983): Método práctico de Língua Galego-Portuguesa. Galiza Editora, AS-PG, Col. didáctica, Ourense.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1984): "Rodrigues Lapa e a Galiza (Crónica de um longo amor)", in: AA.VV.: Colectânea de estudos em homenagem a Rodrigues Lapa. Câmara Municipal de Anadia.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1985): "Problema do ensino da língua na Galiza", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº7-10. pp.205-211.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1986): "Um texto ensaístico: "A normativização do galego", segundo o prof. Carvalho Calero", in: AA.VV.: Comentário de textos literários. Alhena Ed., Madrid, pp.453-478.
- MONTERO SANTALHA, J.M. (1989): "Rodrigues Lapa, um galego de Anadia", in: A Nosa Terra (Vigo), nº381, 6 de abril, pp.16-17, e nº382, 13 de abril, p.17.
- MONTERROSO DEVESA, X.Mª (1978): "Do 'lusitanismo' e outras supostas ameazas", in: A Nosa Terra (Vigo), nº24, p.12.
- MONTERROSO DEVESA, X.Mª (1986): "O galego-português como língua imperialista? O 'portunhol' numa fronteira luso-hispano-falante da América do Sul", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.213-237.
- MORALEJO ÁLVAREZ, J.J. (1977): A língua galega hoxe. Ed.Galaxia, Vigo.

- MORALEJO ÁLVAREZ, J.J. (1982): A língua galega e os seus problemas. Ed.Galaxia, Vigo.
- MOTA, A. (1989 a): "A língua como instrumento de opressão", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº13-18, pp. 315-330.
- MOUTINHO, J.Viale (1983): Introdução ao nacionalismo galego. Paisagem Ed., Porto.
- MURGUÍA, M. (1974): "Discurso nos Xogos Frorais de Tui do 1891", in: Grial (Vigo), nº43, pp.83-89.
- NOIA CAMPOS, M.C. (1980): Descrición e medida do bilingüismo en dous grupos escolares na zona de Vigo. Tese de doutoramento. Universidade de Santiago de Compostela.
- NÓS, Revista internacional galaicoportuguesa de cultura. Revista da Lusofonia. Fundação Europeia Viqueira. Pontevedra-Braga. Nº1, Janeiro-Abril 1986. Nº2-3, Maio-Agosto 1986. Nº4-6, Setembro 1986-Março 1987. Nº7-12, Abril 1987-Dezembro 1988. Nº13-18, Janeiro-Dezembro 1989.
- A NOSA TERRA. Periódico galego semanal. Prom.Culturais Galegas, Vigo.
- OLIVEIRA, M^ªE. Macedo (1986): "Notícia sobre a elaboração da Terminologia Científica e Técnica da Língua Portuguesa", in: Icalp, nº5, pp.76-77.
- Ordem suspensa (4 de janeiro), ordem reformada (1 de março) sobre normalização lingüística no ensino, in: Agália, nº13, Primavera 1988, pp.114-115.
- PADIM CORTEGOSO, I. (1986): "O marxismo-leninismo e a questom da normativa", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.53-64.
- PADIM CORTEGOSO, I. (1987): "Umha panorámica da sociolingüística galega", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.541-547.
- PAZ RODRÍGUEZ, J. (1986): "As ideias pedagógicas de Castelão", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.807-812.
- PEDRO, E. Ribeiro (1983 a): O discurso na aula. Uma análise sociolingüística da prática escolar em Portugal. Ed.Rolim, Lisboa.
- PEDRO, E. Ribeiro, FARIA, I.Hub (1983 b): "Sociolingüística e formação de professores", in: Palavras (Lisboa), nº4-6, 1983, pp.152-155.
- PEETERS, YVO JD. (1989): "A uniom da língua neerlandesa como exemplo para a língua galego-portuguesa", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza, (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.645-656.

- PENA, X.R., CORA, M.F. (1979): "Caras e cruces da lingua galega", in: La Voz de Galicia (Corunha), 21 de Fevereiro, p.3.
- PÉREZ PASCUAL, I., REBOLEIRO GONZÁLEZ, A. (1987): História da Língua. Via Láctea, Santiago.
- PÉREZ PRADO, M. (1985): "Efectos del bilingüismo sobre el rendimiento escolar en un municipio de la provincia de Pontevedra". In: SIGUÁN, M. (coord.): Enseñanza en dos lenguas y resultados escolares. Universitat de Barcelona, pp.57-70.
- PÉREZ VILARIÑO, J. (1979): Dependencia y discriminación escolar en Galicia. AKAL Editor, Madrid.
- PÉREZ VILARIÑO, J. (1981): "Ámbitos sociales y usos lingüísticos entre los escolares gallegos", in: Revista de Educación, vol.XXIX, pp.111-130.
- PINTOS, J.M. (1981): A gaita gallega tocada po lo gaiteiro ou sea CARTA de CRISTUS para ir deprendendo a ler, escribir e falar ben a lingua gallega, e ainda mais. Fac-símile da edição de 1853. Real Academia Galega, La Voz de Galicia, Corunha.
- PIÑEIRO, R. (1973): "Carta a D. Manuel Rodrigues Lapa", in: Grial, (Vigo), nº42, Outubro-December, pp.389-402.
- PIÑEIRO, R. (1974): Olladas no futuro. Editorial Galaxia, Vigo.
- PIRES LARANJEIRA, J.L. (1986): "Considerações sobre a problemática linguística e literária da Galiza", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984) Agal, A Corunha, pp.563-573.
- PIRES LARANJEIRA, J.L. (1988): "Literatura e luta de libertação nacional em África e Galiza", in: Jornal de Notícias (Porto), 6 de setembro, p.8 cultura.
- POLANAH, L. (1987): "A língua galega e as línguas étnicas africanas", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº18-22, pp.223-229.
- PORTAS, M. (1986): "Reflexos da problemática ortográfica do galego através da correspondência de Manuel António", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.289-294.
- PORTO UCHA, A.S. (1988): "A política educativa na Restauração: o estancamento do ensino primario na Galiza", in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº23-28, pp.163-170.
- PRADO COELHO, E. (1986): "A lingua dos infantes", in: Icalp, nº5, pp.60-64; in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume III, nº11-13 (1987), pp.63-72.
- PRIETO ALONSO, D. (1981): "Máis sobre evolucións e revolucións", in: Grial (Vigo), nº74, pp.490-496.

- PRIETO ALONSO, D. (1982): "Diglossia e reinteграçom", in: A Nosa Terra (Vigo), nº189-190, Especial Letras Galegas, p V.
- PRIETO ALONSO, D. (1985): "Níveis de representaçom fonológica e gráfica: Reintegracionismo e Isolacionismo", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), Volume I, nº4/5, pp.77-84; in: Agália (A Corunha), nº1, primavera 1985, pp.43-50.
- PRIETO ALONSO, D. (1987): "Evoluçom científica e nova ortografia", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, pp.45-48.
- O problema da estandarizaçom da língua: Os nosos critérios", in: Terra e Tempo, nº86 (1982), pp.6-7.
- A QUESTOM DO ACORDO ORTOGRÁFICO. Movimento Contra o Acordo Ortográfico. Gráfica Maiadouro, Maia, 1988.
- RÁBADE CASTINHEIRA, J.C. (1980): Normas ortográficas do idioma galego. Texto integro, guia e comentários, Ed. La voz de Galicia, Biblioteca Gallega, Série Nova. Corunha.
- RÁBADE CASTINHEIRA, J.C. (1982 a): "Normas lingüísticas impostas?", in: Suplemento Cultura de La Voz de Galicia (Corunha), 3 de junho.
- RÁBADE CASTINHEIRA, J.C. (1982 b): "En contra da normativa RAG-ILG", in: Suplemento Cultura de La Voz de Galicia (Corunha), 26 de Agosto.
- RÁBADE CASTINHEIRA, J.C. (1986 a): "As formas 'proibidas' nos precursores, nos grandes mestres e nos gramáticos do século XIX", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 469-520.
- RÁBADE CASTINHEIRA, J.C. (1986 b): "A AGAL perante a possibilidade de umha normativa de concórdia", in: Agália (A Corunha), nº6, Verao, pp.233-236.
- RABUNHAL CORGO, H. (1986): "Hábitat político e normalizaçom lingüística" in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 127-136.
- REAL ACADEMIA GALEGA (1971): Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego. A Coruña. 2ªEd.1977.
- RAMOS, A. (1986): "A língua portuguesa e a Reforma Litúrgica do Concilio Vaticano II", in: Icalp, nº14, pp.100-106.
- RAMOS, B. (1985): "Situaçom actual da língua portuguesa em Cabo Verde", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situaçom actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.225-233.

- REIMUNDE NORENHA, R. (1984): "Nós(-outros), os reintegracionistas", in: Artes e Letras, Semanario Cultural de Faro de Vigo, nº89, 21 de Outubro. pp.328-329.
- REIS, M. (1989): Crítica do "Acordo Ortográfico". Rio de Janeiro, 12 de maio de 1989. Estante Editora, Aveiro.
- REZENDE MATIAS, F. (1986): "Português e Espanhol em contacto em Olivença", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº2/3, pp.7-30.
- RIVAS, M. (1989): "Prensa e lingua: un xornal en galego", in: Encrucillada (Vigo), nº62, Marzo-Abril, pp.162/58-165/61.
- RODRIGUES LAPA, M. (1973): "A recuperação literária do galego", in: Colóquio/Letras (Lisboa), nº13, pp.5-14; in: Grial (Vigo) nº41, xulio-setembro 1973, pp.278-287
- RODRIGUES LAPA, M. (1978): "Resposta aberta a Manuel Miragaia", in: A Nosa Terra (Vigo), nº27, p.12.
- RODRIGUES LAPA, M. (1979): Estudos Galego-Portugueses. Por uma Galiza renovada. Livraria Sá da Costa Editora, Coleção Noroeste, Lisboa.
- RODRIGUES LAPA, M. (1982): "Princípios básicos para a criação de uma língua literária comum", in: AA.VV.: Actas do Colóquio de Tréveris, Tradición, actualidade e futuro do galego, (13 a 15 de Novembro de 1980). Xunta de Galicia, Santiago de Compostela.
- RODRIGUES LAPA, M. (1983): "A reintegração linguística galego-portuguesa -Um drama que afecta a nós todos", in: Nova Renascença (Porto), Outono, pp.321-329; in: Revista Brasileira de Língua e Literatura (Rio de Janeiro), nº11, pp.4-8; in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº6-10, 1986, pp.23-33.
- RODRIGUES LAPA, M. (1985): "O problema linguístico da Galiza: Sobre cultura e idioma na Galiza", in: Temas de O Ensino, (Pontevedra-Braga), Volume I, nº4/5, pp.33-40.
- RODRIGUES LAPA, M. (1986): "Alvaro das Casas e a Reintegração linguística galego-portuguesa", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.267-269.
- RODRÍGUEZ BAIXERAS, X. (1969): "Carta sobre da unificación lingüística", in: Grial (Vigo), nº26, pp.495-497.
- RODRÍGUEZ NEIRA, M.A. (1985): Aproximación sociolóxica al uso del gallego y del castellano en Lugo y su provincia. Tese de doutoramento, Facultade de Filologia. Universidade de Santiago de compostela.
- RODRÍGUEZ NEIRA, M.A., LÓPEZ MARTÍNEZ, M.S. (1989): O galego na Universidade. Consello da Cultura Galega. Santiago.

- RODRÍGUEZ SÁNCHEZ, F. (1980 a): Conflicto lingüístico e ideoloxía en Galicia. Edicións Xistral. Colección Alexandre Bóveda, Santiago de Compostela
- RODRÍGUEZ SÁNCHEZ, F. (1980 b): "Filosofía lingüística da constitución española. Os decretos do ensino do catalán e do galego", in: AA.VV.: Problemática das linguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas, AS-PG, Ourense, pp.57-75.
- RODRÍGUEZ SÁNCHEZ, F. (1989): "A consciéncia lingüística do século XIX en relación coa dos nosos días", in: AA.VV.: Actas. II Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.663-672.
- ROJO, G. (1979): Aproximación a las actitudes lingüísticas del profesorado de E.G.B. en Galicia. I.C.E. Universidad de Santiago de Compostela.
- ROJO, G. (1981): "Conductas y actitudes lingüísticas en Galicia", in: Revista Española de Lingüística, vol.11,2, pp.269-310.
- ROJO, G. (1982): "La situación lingüística gallega", in: Revista de Occidente, Extraordinario II.
- ROSÁRIO, L.do (1989): "A língua portuguesa em Moçambique. A herança e a conquista", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº14-20, vol.IV-V, pp.151-157.
- RUBAL RODRÍGUEZ, X. (1985 a): Coordenadas e perfís sociolingüísticos do alumnado de bacharelato en Galicia. Tese de doutoramento, Imprensa Universitária, Santiago de Compostela.
- RUBAL RODRÍGUEZ, X. (1985 b): "Pautas y estrategias en la normalización escolar del gallego", in: Sociología de Lenguas Minorizadas. Tarttalo, Bilbao, pp.147-165.
- RUBAL RODRÍGUEZ, X. (1986 a): "Actitudes lingüísticas do alumnado de bacharelato en Galicia", comunicación presentada ao "XVIII Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes", Université de Trèves.
- RUBAL RODRÍGUEZ, X. (1986 b): "Patrons de uso lingüístico escolar no alumnado de bacharelato en Galicia", in: Materias Pedagógicas, pp.202-208.
- RUBAL RODRÍGUEZ, X., RODRÍGUEZ NEIRA, M.A. (1987): O galego no ensino público non universitario. Consello da Cultura Galega, S.Compostela.
- RUBIO-ARDANAZ, J.A. (1989): "Estudio de la comunidad etnocultural gallega de Montreal", in: Revista da Comisión Galega do Quinto Centenario (A Coruña), nº3, pp.13-96.
- RUSSEL, P. (1980): "Problemas sócio-lingüísticos relacionados com os Descubrimentos Portugueses no Atlântico Africano", separata dos Anais da Academia Portuguesa da história, II Série, vol.26, pp.229-250.

- SALINAS FORTUGAL, F. (1986): "Língua literária e 'galego comum'", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 591-604.
- SALINAS FORTUGAL, F. (1987): "A Literatura Portuguesa nos Estudos de Língua e Literatura Galega. Ciclo Secundário", in: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.639-647.
- SANDE SUÁREZ, X.X. (1981): "As 'Irmandades da Fala'. Unha aproximación ás actitudes lingüísticas", in: O Ensino (Ourense), nº3, Setembro-Outubro, pp.35-38.
- SANTAMARIA CONDE, J.J. (1983): "Crítica à escrita oficial do galego", in: La Voz de Galicia (Corunha), Suplemento Cultura, 20 de Outubro.
- SANTAMARIA CONDE, J.J (1983-1984): "Autonomia e língua", in: Artes e Letras, semanário cultural de Faro de Vigo, de 27 de Maio, 10 de Junho, 1 e 15 de Julho, 5 e 19 de Agosto, 15 de Outubro, 25 de Novembro de 1983 e 1 de Junho de 1984.
- SANTAMARIA CONDE, J.J. (1986 a): "O Galego-Português comercial e a linguagem técnico-científica face à CEE", in: Nós (Pontevedra-Braga), nº1, pp.39-45.
- SANTAMARIA CONDE, J.J. (1986 b): "Os economistas ante a normalização lingüística", in: Agália (A Corunha), nº3, Outono, pp.326-329.
- SANTAMARIA CONDE, J.J. (1986 c): "Umha valorização provisória dos processos actuais de normatização e normalização do idioma galego", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 239-263.
- SANTOS, C. Oliveira (1987): "Para além de Babel: reflexões sobre o poder da língua", in: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.401-405.
- SARMIENTO, R. (1986): "Sentimento e ideologia sobre a língua galega no Ressurdimento", in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.161-171.
- SEIVA. Actualidade e debate. Publicación da Fundación Celso Emilio Ferreiro. S.Compostela.
- SENTENÇA Nº177/1986 da Sala do Contencioso-Administrativo da Corunha, in: Nós (Pontevedra-Braga), nº2/3, pp.88-91.
- SILVA, R.V. Mattos e (1985): "Dizem que vai mal o vernáculo no Brasil (Reflexão sobre o português e seu ensino)", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.360-375.

- SOBRADO, L.M. et al. (1984): "Actitudes del profesorado gallego de preescolar ante el uso de la lengua materna en el aula", comunicación apresentada no "Congreso Nacional de Pedagogía", Santiago de Compostela.
- SOUSA LOBO, M. (1987): "O impacto do acordo ortografico em Moçambique", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), volume III, nº11-13, pp.83-87.
- SOUTO CABO, J.A. (1988): "Unidade e variedade da língua galego-portuguesa na Idade Média", in: Agália (A Corunha), nº13, Primavera, pp.57-77.
- SOUTO PRESEDO, E. (1986 a): "Galiza na Seara Nova", in: Agália (A Corunha), nº7, Outono, pp.332-337.
- SOUTO PRESEDO, E. (1986 b): "Conflictos ideológicos perante o problema da língua galega", in: AA.VV.: Actas. I Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp.173-184.
- TEJEDOR TEJEDOR, F.J. (1984): "La investigación sobre el bilingüismo: Valoración, metodología y análisis de resultados", in: Educación y sociedad plural II, Santiago de Compostela, Universidad de Santiago y Sociedad Española de Pedagogía, pp. 157-178.
- TEMAS DE O ENSINO, Revista Internacional Galaicoportuguesa de Sociopedagogia e Sociolinguística. Fundação Europeia Viqueira, Instituto de Estudos Lusogalaicos. Vol.I, 1985. Vol.II, 1986. Vol.III, 1987. Vol.IV-V, 1988-89. Pontevedra-Braga.
- TEMPO BRASILEIRO, nº78/79, Julho-Dezembro de 1984 Sociolingüística e ensino do vernáculo.
- THOMAZ, L.F.F.R. (1985): "A língua portuguesa em Timor", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.313-339.
- UNIVERSIDADE DE SANTIAGO (1977): Bases prá unificación das normas lingüísticas do galego. Santiago de Compostela.
- VALIÑA REGUEIRA, J.L. (1987): "A lingua galegoportuguesa na Espanha: O caso da Galiza", in: Actas dos Encontros de Ajuda, (Olivenga, Outubro de 1985), Exma. Diputación Provincial de Badajoz, pp.133-151; in: O Ensino (Pontevedra-Braga), nº18-22, pp.321-334.
- VARELA PUÑAL, R. (1980): Galiza. Un Pobo, unha Língua, Follas Novas Edicións, Santiago de Compostela.
- VÁZQUEZ CUESTA, P. (1980): "Contextos coloniais e loita lingüística. O exemplo de Puerto Rico", in: AA.VV.: Problemática das línguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas, AS-PG, Ourense, pp.77-103.

- VÁZQUEZ CUESTA, F. (1985): "Situación e perspectivas do Galego", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua Portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.I, ICALP, pp.109-135.
- VÁZQUEZ CUESTA, F. (1986): La lengua y la cultura portuguesas en el siglo del Quijote. Espasa-Calpe, Madrid; A língua e a cultura portuguesas no tempo dos Filipes. Publicações Europa-América. Mira-Sintra, 1988.
- VEIGA MARTÍNEZ, D. (1989): "O galego na escola: análise de usos orais e escritos", in: AA.VV.: Actas. II Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (Ourense, 1987), AGAL, Corunha, pp.439-445.
- VERBA. Anuario gallego de filología. Universidade de Santiago de Compostela.
- VERDELHO, E. (1982): Linguagem regional popular no romance regionalista português. Instituto Nacional de Investigação Científica, Centro de Linguística da Universidade de Lisboa.
- VICENTE, D.Fanha (1987): "Aspectos do contacto entre o português e o crioulo de Cabo Verde", in: AA.VV.: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, Lisboa, pp.292-310.
- VILELA, M. (1987 a): "Os acordes de um acordo", in: Temas de O Ensino (Pontevedra-Braga), nº11-13, pp.73-77.
- VILHAR TRILHO, X. (1986): "Apontamentos sobre os discriminatórios principios configuradores do estatuto legal do galego" in: AA.VV.: Actas. I Congresso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza (1984), Agal, A Corunha, pp. 137-148.
- VILHAR TRILHO, X. (1987 a): "Lasciate ogni speranza. As sentenças do Tribunal Constitucional resolutorias dos recursos de inconstitucionalidade contra determinados artigos das leis de normalização lingüística basca, catalá e galega", in: Agália (A Corunha), nº9, pp.19-37.
- VILHAR TRILHO, X., GIL HERNÁNDEZ, A.P. (1987 b): "Informe sobre a sentença do Tribunal Constitucional. No recurso de inconstitucionalidade contra as Leis de Normalização lingüística, in specie a galega", in: Agália (A Corunha), nº10, pp. 229-239.
- VILHENA, Mada C. (1987): "O falar do emigrante português em França", in: Actas. Congresso sobre a situação actual da língua portuguesa no Mundo (Lisboa, 1983), vol.II, ICALP, pp.380-389.
- WILLIAMSON, R.C., WILLIAMSON, V.L. (1984): "Selected factors in bilingualism: The case of Galicia", Journal of Multilingual Development, vol.5, nº5.
- XUNTA DE GALICIA, CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN E CULTURA, COMISIÓN DE LINGÜÍSTICA: (1980) Normas ortográficas do idioma galego. S.Compostela.

XUNTA DE GALICIA (1983): Normativización da Lingua Galega.
Servicio Central de Publicacións. S.Compostela.

XUNTA DE GALICIA, CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN E CULTURA (1985): Educación e cultura en Galicia. Santiago de Compostela.

XUNTA DE GALICIA, DIRECCIÓN XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1984): Lexislación sobre a lingua galega. Consellería de Educación e Cultura, S.Compostela.

XUNTA DE GALICIA, DIRECCIÓN XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1985): "Organización dun sistema de ensinanza bilingüe en Galicia", comunicación apresentada ao 'XVIII Congreso de L'AIMAU', Sitges, junho.

* * *

NOVETATS DOCUMENTALS

a) Llibres

291. ARIMON I VENTURA, G. Notes sobre la història de la llengua a Mollet del Vallès. Mollet del Vallès: Ajuntament de Mollet del Vallès, 1990. 63 pàgines.

Recull de testimonis de la presència del català en diaris i revistes d'àmbit local, documents administratius i judicials, associacions de lleure i culturals, etc., des de principis del segle XIX fins a la constitució de l'ajuntament democràtic i els primers anys de normalització lingüística que culminen amb la creació del Servei Municipal de Català el 1988.

b) Articles rellevants

Zeitschrift für Katalanistik. Revista d'Estudis Catalans (= ZfK)

292. Informem dels articles de caràcter SL apareguts en aquesta publicació alemanya dedicada als estudis catalans. Us recordem que els interessats en consultar-los poden passar per l'ISC els divendres a la tarda de 15 a 18 h. (de 16 de setembre a 30 de maig) i de 12 a 15 h. (de l'1 de juny a 15 de setembre).

293. BADIA I MARGARIT, A-M, "Der 'Congrés Internacional de la Llengua Catalana' von 1986: Pro und Contra". ZfK, 1, 1988: 210-218.
Avaluació personal del Congrés mitjançant la comparació amb el I Congrés que se celebrà el 1906. Destaca les aportacions constructives d'alguns autors que assenyalen les actituds positives de molts sectors socials que, sumades a les actuacions polítiques, poden fer que el Congrés sigui una etapa més en el procés de normalització lingüística.

294. BARRERA I VIDAL, A. "Les débuts de la Renaixença catalane: entre le libéralisme bourgeois et le passéisme nostalgique". ZfK 1, 1988: 106-119.

Per tal d'entendre el catalanisme modern, s'han d'observar tots i cadascun dels moviments de renovació espiritual, política, social i econòmica coneguts com a Renaixença. L'article destaca la convergència objectiva entre els interessos econòmics de la burgesia ascendent, d'una banda, i les tendències nacionals i romàntiques de la nova cultura catalana, de l'altra.

295. BERKENBUSCH, G. "Die Rolle des Katalanischen im Erziehungswesen am Anfang dieses Jahrhundert". ZfK 2, 1989: 20-33.

Visió general de l'ensenyament a Barcelona c. 1900. Es repassa la història dels dos moviments més importants en pro d'una millora de l'escola: el moviment de renovació pedagògica i el de l'escola catalana. Així mateix es traça el paral·lelisme entre l'ús del català com a conflicte lingüístic a l'ensenyament i conflicte polític al Parlament.

296. BIERBACH, Ch. "Catalans i immigrants en un barri perifèric de Barcelona: la qüestió de les actituds". ZfK 2, 1989: 34-51.

Problemàtica de les actituds envers la llengua i les primeres iniciatives de política lingüística en un barri de Barcelona durant els anys 1980 i 1981, a partir d'una metodologia quantitativa (Gumperz), per analitzar les possibles resistències al canvi i exemplificar els supòsits teòrics plantejats.

297. BRUMME, J., "Sprachliche Normalisierung und lexikalische Modernisierung des Katalanischen". ZfK 2, 1989: 52-63.

A partir d'un corpus de neologismes extrets de diaris publicats entre 1979 i 1983 es mostren dues tendències fonamentals de la modernització lèxica del català: (1) la innovació del vocabulari socio-polític com a reforçador del lèxic i creador de nous models mentre el discurs sobre la norma continua essent purista, (2) l'acceptació de neologismes basats en anglicismes i gal·licismes es fa de manera més sistemàtica mentre els castellanismes tendeixen a ser bandejats.

298. LAFONT, R. "Europa, Okzitanien und Katalonien: Vom Ende der Zentralstaatsideologie im wirtschaftlich vereinten Europa". ZfK 2, 1989: 7-17.

Destaca els objectius positius que pot tenir l'entrada en vigor de l'Acta Única Europea des d'un punt de vista ling. en la mesura que els aparells estatals es desemmascaren com a residus caducs. El poder centralitzat dels estats es veu erosionat per la cristallització dels conjunts transestatals. Dins aquest marc, l'eix Barcelona-TolosaMontpeller pot ser la punta de llança per a una renovació dels espais europeus.

299. MARTÍ I CASTELL, J. "Connotacions sociolingüístiques i implicacions dels conceptes de 'llengua' i 'dialecte'". ZfK 1, 1988: 36-51.

Visió de la utilització dels conceptes de "llengua" i "dialecte", amb tota la seva càrrega ideològica, i de les seves conseqüències polítiques i socials. S'exemplifica les conseqüències negatives de la jerarquització de conceptes a través dels casos del mallorquí i del valencià, objectes de controvèrsies.

300. PABA, A. "La ciutat de l'Alguer i l'alguerès". ZfK 1, 1988: 187-195.

Descripció de la societat algueresa en els seus aspectes econòmic, psicològic i cultural. Destaca la importància de la indústria del turisme i del canvi demogràfic com a factors que fan perillar la pervivència del català a l'Alguer.

301. RADATZ, H-I, "Sprachliches Selbstverständnis und sprachliche Realität: ein soziolinguistisches Experiment zum Gebrauch balearischer Artikel". ZfK 2, 1989: 64-90.

Partint de l'article salat com a un dels principals trets diferenciadors que caracteritza els dialectes balears enfront dels altres dialectes, l'autor l'utilitza com a paràmetre sociolingüístic per a estudiar els subsistemes d'excepcions a la regla per tal de copsar la influència de factors extralingüístics en aquest fenomen.

ACTIVITATS DE L'INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA

a) Participació a congressos

302. CONGRÉS AILA '90

L'ISC va participar al 9è. Congrés Mundial de Lingüística Aplicada que se celebrà la setmana del 15 al 21 d'abril a Kallithea, prop de la ciutat de Salònica (Grècia). M. Leprêtre va presentar-hi una comunicació sobre "Deu anys de canvi SL planificat a Catalunya". El paper, de caràcter fonamentalment divulgatiu, tenia la pretensió de donar a conèixer la tasca de la DGPL. Així mateix, es van distribuir uns dossiers sobre l'estat actual de la llengua catalana des d'un punt de vista sociològic i s'exhibí material de treball per a la normalització lingüística del català. Cal valorar aquesta primera sortida de l'ISC a l'escena internacional com altament positiva, no només per la tasca divulgativa realitzada sinó també pels nombrosos contactes establerts amb investigadors d'arreu del món, especialitzats en diferents aspectes de la lingüística aplicada.

303. CONGRÉS MUNDIAL DE SOCIOLOGIA

J.M. Romani assistirà a aquest Congrés, del 9 al 13 de juliol, a Madrid. En aquesta trobada científica, organitzada pel CECOMS (Comité Español para la Organización del Congreso Mundial de Sociología), destaquen les seccions dedicades a les relacions ètniques, racials i de les minories, programa coordinat per Chris Mullard (Universitat Amsterdam) a la sociolingüística, programa coordinat per Zbigniew Bokszanski (Universitat de Lodz), a la sociologia de les migracions, programa coordinat per Ursula Mehrländer, de la fundació Friedrich Ebert, sociologia de la població, programa coordinat per Farhat Yusuf, de la Universitat MacQuairie de Sydney.

304. COL·LOQUI DE LLENGÜES POLINÒMIQUES

Està previst que M. Leprêtre llegeixi una comunicació en aquest congrés que, organitzat per la Université Pasquale Paoli, tindrà lloc a Corti (Còrsega) del 17 al 22 de setembre. El tema serà "Correlats sociològics de les llengües polinòmiques".

305. III CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LENGUA GALLEGO-PORTUGUESA

Hi participarà J.M. Romaní amb la comunicació "La tensió i el conflicte lingüístics sota l'ordenament neoliberal". El Congrés està organitzat per l'AGAL i tindrà lloc a Vigo-Ourense del 27 de setembre a l'1 d'octubre.

b) Conferències i xerrades

306. En el transcurs dels mesos de març i abril, els tècnics de l'ISC han participat en diverses xerrades. Així, J. Bañeres i M. Leprêtre obriren les Jornades sobre multilingüisme a Europa celebrades a Reus i organitzades pel Centre de Lectura. El dia 3 de març, J. Bañeres parlà del plurilingüisme a través de la història, subratllant les diferents etapes de l'evolució del fenomen des de l'estat feudal a l'ordenament neoliberal, passant per l'estat liberal i l'estat social. A continuació, M. Leprêtre analitzà la situació SL a Bèlgica, centrant la seva exposició en la normalització lingüística del neerlandès, la importància de les migracions internes i l'ordenament legal en matèria lingüística. Finalment J.M. Romaní, el dia 31 de març, cloqué les Jornades participant en una taula rodona sobre la situació del català respecte a les altres llengües minoritzades d'Europa, juntament amb X. Lamuela, C. Pult, M. Pueyo i G. Faggin.

307. El dia 2 d'abril se celebrà a l'Institut Politècnic (Escola de Treball) de Granollers, dins el marc de la Setmana cultural, un debat amb el títol La normalització de la comunitat catalana, un debat pendent. Hi participà per part de la DGPL J.M. Romaní. El públic era integrat majoritàriament per alumnes i professors del mateix centre.

308. Així mateix, i dins el marc de la Setmana cultural organitzada pel C.P. Marinada, de Montornès del Vallès, M. Leprêtre donà una xerrada, el 27 d'abril, sobre normalització lingüística. La xerrada anava destinada als pares dels alumnes que segueixen els cursos d'immersió lingüística.

c) Cursos

309. JORNADES D'HIVERN

Els tècnics de l'ISC han professat al llarg dels darrers quatre mesos una sèrie de classes sobre situacions de plurilingüisme al món dins el marc de les Jornades d'Hivern organitzades pel Gabinet de Didàctica de la DGPL. El criteri que es va seguir en l'exposició dels temes va ser, per damunt de tot, l'amenitat. El curs s'intitulava La torre de Babel: llengües i països, i amb una periodicitat setmanal, va durar del 26 de gener al 6 d'abril. Inclogué les classes següents: 1. L'enigma asiàtic. 2. Les mil i una nits d'Orient. 3. Àfrica, entre el torrat i el negre. 4. Un creuer pels mars del sud. 5. Fer les Amèriques. 6. La (des)Unió Soviètica. 7. L'Europa ex-oriental. 8. El vesper balcànic. 9. La meravella de la CEE.

310. SL I PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA

De cara als propers mesos, l'ISC té programat un curs sobre "SL i planificació lingüística", dins la XVII Escola d'Estiu de Batxillerat, organitzada pel Col·legi de Llicenciats, i que tindrà lloc a la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

* Objectius: Malgrat que els Països Catalans representen avui en dia el banc de proves de planificació lingüística més important d'Europa, la SL aplicada a l'agençament lingüístic de dependència oficial no és present en l'ensenyament universitari. D'ací la necessitat de cobrir aquest buit.

* Programa: El programa del curs procura ajustar-se al temari proposat als tècnics de planificació lingüística (cos específic de la Generalitat de Catalunya), atès que aquest és l'únic criteri oficialment reconegut al nostre país del que cal entendre per planificació lingüística. Cada sessió seguirà l'esquema següent:

(1) breu presentació; (2) exposició (amb suport de transparències); (3) orientació bibliogràfica (se'n repartiran còpies); (4) col·loqui final.

* Dies i horari: Del 2 al 6 i del 9 al 13 de juliol, totes les tardes de 15 a 18 h.

* Inscripció i preus: S'ha de fer, al llarg del mes de juny, a la secretaria del Col·legi de Llicenciats, Rambla de Catalunya 8. Telèfon: (93) 317.04.28, de 16 a 19:30 i dimarts i dijous de 10 a 13 h. El preu per assistir a totes les diferents classes que ofereix l'Escola d'Estiu és de 4.000 PTA.

* Programa:

- La constitució de la SL: precedents, desenvolupament dins el marc de l'estructuralisme, el generativisme i la lingüística textual.
- Relacions entre la SL i altres disciplines pròximes: psicolingüística i psicologia social, sociologia, antropologia i etnologia, geografia social i dialectal.
- La SL com a interdisciplinarietat entre la sociologia i la lingüística. Lingüística social i sociologia de la llengua. SL aplicada i planificació lingüística.
- Conceptes SL fonamentals. Comunitat lingüística, ús lingüístics i àmbits d'ús, varietats dialectals i funcionals (registres), la varietat comuna o estàndard.
- El plurilingüisme en la societat: diglòssia, substitució i normalització lingüística.
- El dret lingüístic, llengües nacionals i/o oficials. Territorialitat i personalitat, llengües internacionals auxiliars.
- La competència comunicativa individual, idiolecte i repertori, codi restringit o elaborat, llengua primera, segona o estrangera. Bilingüisme, multilingüisme i "code-switching".
- Les migracions a Catalunya. Origen geogràfic i causes de la immigració. Adaptació i integració lingüística i cultural. Identificació i identitat nacionals. El matrimoni mixt. La normalització lingüística segons l'edat i l'origen de la població.
- Mètodes d'estudi qualitius i quantitius, observació, experiment, test, qüestionari. Censos lingüístics. Etapes del procés de recerca.
- La Llei de Normalització Lingüística a Catalunya i la seva aplicació. Interpretació de la doble oficialitat. Organismes encarregats de la normalització lingüística.
- Canvi social i canvi lingüístic, factors, agents i condicions del canvi, canvis en la forma o en les funcions de la llengua, planificació i canvi social.

- La planificació, evolució històrica, formes (indicativa, regulativa, pro ductiva, promocional), fases dels procés de planificació. Interdependència de la planificació de l'estatus i del corpus de la llengua. Planificació, planificació i política lingüística.
- La normalització lingüística a l'Administració pública.
- La normalització lingüística a l'ensenyament.
- La normalització lingüística als mitjans de comunicació.
- La normalització lingüística en les activitats d'esports i lleure.
- La normalització lingüística en les empreses i comerços.

311. UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

També de cara a l'estiu, l'ISC té programat un curs sobre situacions de multilingüisme a l'Europa oriental i l'Àsia comunista a la Universitat Catalana d'Estiu. Les classes seran professades a Prada de Conflent la segona quinzena d'agost. El curs porta com a rètol general De l'Oder-Neisse a Kamxatka: llengües i països. Els apartats que cobreix són:

- * Dies 16, 17, 18 i 19 d'agost: (a càrrec de M. Leprêtre)
 - Xina: l'idioma celestial.
 - Per les planures de l'Àsia central: les llengües turqueses.
 - Prometeu plurilingüe: El Caucas.
 - La (des)Unió Soviètica.
- * Dies 21, 22, 23 i 24 d'agost: (a càrrec de J. Bañeres)
 - El vesper balcànic: llengües que fan mal
 - Els políglotes del Prip'at'
 - La macedònia de llengües eslaves
 - Eslovènia: l'Occident d'Orient

312. JORNADES DE TARDOR

El mes de setembre, l'ISC participarà a les Ieres. Jornades de Tardor del Gabinet de Didàctica mitjançant el curs "Realitat multilingüe dels Països Catalans en un context europeu". Heus-en aquí el contingut:

1. Una comunitat lingüística sempre minoritària? (a càrrec de J. Bañeres)
 - 1.1 La CEE com a model basat en l'atracció /vs/ la nació-estat basada en el poder.
 - 1.2 Les llengües com a bé públic (una incursió per la teoria de costos i beneficis). Superordinació /vs/ subordinació.
 - 1.3 El nou ordenament neoliberal. Les experiències pilot del thatcherisme a Gal·les i a Escòcia; altres experiències.
2. Una comunitat lingüística sense hegemonia? (a càrrec de J.M. Romani)
 - 2.1 La minorització demogràfica
 - 2.2 La desdiferenciació social entre catalanoparlants i castellanoparlants
 - 2.3 L'abúlia lingüística juvenil
 - 2.4 El políglotisme com a element discriminador
3. Una comunitat lingüística sense nació? (a càrrec de M. Leprêtre)
 - 3.1 La volatilització del discurs nacionalista
 - 3.2 La pluralització dels nivells d'informació col·lectiva
4. Una comunitat lingüística políglota i multilingüe? (a càrrec de R. Jordana, de l'ERAIM)

- 4.1 "Ding-dang-dong! Pròxima estació: Cerbere"
- 4.2 Les migracions d'élite: Catalunya en el sun-belt europeu
- 4.3 Les migracions que falquen l'estructura social: Catalunya al nord de la Mediterrània

5. Una comunitat lingüística? (a càrrec de J. Bañeres)

- 5.1 Crítica sistemàtica de la noció de comunitat lingüística
- 5.2 Les forces lingüístiques i la factibilitat de les polítiques del llenguatge.

* Inscripcions: de l'11 de juny al 6 de juliol. Gabinet de Didàctica de la DGPL, Mallorca 272, 8è. Telf. 215. 90.04 (Laura Marsà o Mònica Claveguera).

* Dates i lloc: Del 3 al 7 de setembre, als pavellons de Pedralbes (avinguda Diagonal) de l'Escola de Formació de Professorat d'EGB de la Universitat de Barcelona.

d) Programes televisius

313. TV3 va emetre el diumenge 27 de maig, dins el marc de l'informatiu "Trenta Minuts" un programa sobre el present i el futur de la llengua catalana. La meitat del programa es dedicà a la defensa de la posició dels especialistes crítics envers l'evolució recent de la llengua, sota la direcció del professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, A. Rossich. La segona meitat es dedicà a la posició dels qui veuen el futur amb una certa confiança, defensada per M. Strubell. Si algú està interessat a disposar d'alguna còpia de video (sistema VHS), pot contactar amb la DGPL (Servei de Normalització Lingüística). Telf. 215.90.04 (ext. 279 o 280).

e) Relacions amb associacions

314. J.M. Romani s'ha incorporat com a membre de ple dret al Grup Català de Sociolingüística.

f) Articles i llibres

315. MAPES DE SL

El suplement núm. 6 de COM ensenyar català als adults està dedicat monogràficament a "Mapes per a l'estudi de la llengua catalana" (62 pàgines). L'obra, elaborada per J. Torres i F. Bernat, presenta els apartats següents: Geolingüística (assessor: J. Veny), Història dels països catalans i de la llengua catalana (assessor: J. Moran), SL (assessors: J. Bañeres i J.M. Romani), unes propostes didàctiques i un apèndix. L'obra fou presentada al públic en un acte a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona, el 19 d'abril. La premsa se n'ha fet ressò a través dels següents articles:

- I.A.: "Els mapes lingüístics del català mostren que a Alacant s'està extingint el seu ús", AVUI, 19 d'abril.
- J. SOLÀ: "Mapes per a l'escola". Diari de Barcelona, 5 de maig, "Secció Lletres", iii.

Es pot aconseguir a la Llibreria de la Generalitat, Palau Moja, a les Rambles (cantonada amb la Portaferrissa, 1), al preu de 650 PTA.

316. ARTICLES A DIARIS I REVISTES

J. Bañeres publicà "Ignasi de Loiola o Ignasi d'Antioquia?" al Diari de Barcelona en rèplica a l'opuscle Meditació ignasiana a l'entorn de la llengua de M. Prats, on aquest vaticinava la pròxima desaparició de la llengua catalana. En el dossier del número de maig de la revista Cultura dedicat als canvis a l'Europa de l'Est, J. Bañeres publica un article d'aproximació a les llengües europees intitulat "Per què un mapa de les llengües", on, entre altres coses, estableix una classificació sistemàtica dels idiomes.

317. LITUÀNIA

Dos dels tècnics de l'ISC, J. Bañeres i M. Leprêtre, han escrit un llibre intitulat Lituània. Dels orígens a la tercera independència, publicat per l'Editorial El Llamp (col.lecció La Rella). L'obra s'estructura en tres grans blocs temàtics: un repàs històric de la societat lituana dels orígens fins a l'accés al poder de Mikhaïl Gorbatxov; una anàlisi sociològica de la llengua lituana sota el període soviètic, contraposant la planificació lingüística russificadora amb la resposta lituana; i una anàlisi política dels factors de canvi a Lituània del 1986 ençà. De més a més, el llibre conté un índex onomàstic i quatre mapes.

g) Xè Aniversari de l'ISC

318. Dins el marc de les activitats programades per l'ISC amb motiu del seu Xè aniversari, està previst un cicle de conferències que, sota el rètol d'Aportacions a la sociologia del llenguatge, té l'objectiu de potenciar l'interès per la sociologia del llenguatge entre els professionals de la sociologia. El cicle, coordinat per Salvador Cardús, comptarà amb la col.laboració de diferents entitats dedicades a la sociologia. Podem avançar que els conferenciants invitats vindran de diversos punts de la geografia dels Països Catalans i seran de reconegut prestigi. Aquest cicle de conferències tindrà lloc durant el quart trimestre de 1990 en un lloc i dates encara per determinar.

* * *

Tancada la redacció el dia 31 de maig de 1990 (dijous).
Tiratge: 1.300